

**A
SCI-FI
KLASSZIKUSAI
3**

Isaac Asimov-Robert Silverberg

A pozitron-ember

Az emberré válás ára

CÉDRUS KIADÓ

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Isaac Asimov-Robert Silverberg: The Positronic Man
Victor Gollancz Ltd London, 1992

Copyright © 1992, by Victor Gollancz Ltd

Fordította
Baranyi Gyula

Szerkesztette
Balázs Éva

Illusztrációk
Temesvári Ferenc

© Hungarian translation. Bárányi Gyula, 1993

A ROBOTIKA HÁROM TÖRVÉNYE

1

*A robot nem árthat emberi lénynek,
nem tűrheti, hogy tétlensége miatt
ember ártalmat szenvedjen.*

2

*A robot köteles engedelmeskedni
az ember parancsainak, kivéve
ha ezek a parancsok sértik
az Első Törvényt.*

3

*A robot köteles megvédeni magát,
amennyiben ez nem ütközik az Első vagy a
Második Törvénybe.*

- Foglaljon helyet, uram - mutatott a sebész az íróasztala előtti székre.

- Köszönöm - mondta Andrew Martin.

Azzal nyugodtan leült. Mindent nyugodtan csinált. Ez volt a természete; lényének ez a vonása sohasem fog megváltozni. Most sem árulta el semmi, hogy Andrew Martin az utolsó reménybe kapaszkodik. Pedig ez az igazság. A fél kontinenst átutazta ezért a látogatásért. Ez volt az utolsó lehetősége, hogy elérje élete legfőbb célját. Ez mindennél fontosabb volt. Mindennél.

Andrew sima arca semmit sem árult el - habár a figyelmesebb szemlélő könnyen fölfedezhetett volna a tekintetében némi mélabút. Finom szálú, világosbarna sima haj, a frissen borotvált arcon bajusznak, szakállnak semmi nyoma. Jól szabott és jól vasalt ruházatán a bársonyos bíborpiros szín dominált; öltözködési stílusában azonban a néhány emberöltővel korábban jellemző laza, lezser divat jegyeit hangsúlyozta, ami manapság különcködésnek számított.

A sebész arcán is volt valami szoborszerű, amin csöppet sem csodálkozhatunk, mivel az is, mint ahogy egész teste, bronzal befuttatott rozsdamentes acélból volt megmintázva. Merev felsőtesttel ült ott tekintélyes íróasztala mögött ebben a Michigan-tó fölötti ablaktalan szobában, és fénylő szemeiben határtalan komolysággal és nyugalommal nézett Andrew Martinra. Előtte az asztalon egy csillogó réztábla a szokásos betű- és számkombinációval tudatta a doktor gyártási sorozatszámát.

Andrew Martin ügyet sem vetett a betűknek és számoknak eme lélektelen együttesére. Az efféle unalmas, gépies azonosító jelzések semmit sem jelentettek számára - most nem, most már nem, hosszú ideje Andrew nem érezte szükségét annak, hogy a robot-sebészt másként szólítsáná, mint "doktor úr".

- Tudhatja, uram, hogy ez az egész fölöttébb szabálytalan - vonakodott a sebész. - Fölöttébb szabálytalan.

- Tudom - felelte Andrew Martin.

- Másra sem igen tudtam gondolni, amióta eljutott hozzám ez a kérés.

- Őszintén sajnálom, ha bármilyen kellemetlenséget okoztam volna önnek.

- Köszönöm. Hálás vagyok az együttérzéséért.

Mindez nagyon hivatalos, nagyon udvarias és nagyon fölösleges. Csupa üres fecsegés, ahelyett hogy bármelyikük is a lényegre térne. És ekkor a sebész elhallgatott. Andrew várta, hogy megszólaljon. De az csak tovább hallgatott.

Így nem jutunk semmire, gondolta Andrew.

Ezt mondta hát a sebésznek:

- Szeretném, ha megmondaná, doktor, mikor kerülhet sor az operációra.

A sebész habozott egy rövid pillanatig. Azután lágyan válaszolt, hangjában azzal a feltétlen tisztelettel, amelyet minden robot tanúsít az ember iránt:

- Nem vagyok meggyőződve róla, uram, hogy egy ilyen operációt el lehet végezni, arról nem is beszélve, hogy egyáltalán miért volna rá szükség. És még azt sem tudom, hogy ki lenne a javasolt operáció alanya.

A sebész arcán bizonyára megjelent volna a tiszteletteljes hajthatatlanság kifejezése, ha az elegánsan megformált rozsdamentes acél képes lett volna bármiféle érzés közvetítésére.

Most Andrew Martinon volt a hallgatás sora.

Figyelmesen tanulmányozta a sebész jobb karját - az operáló kezét -, amely rendíthetetlen nyugalommal feküdt az asztalon. Micsoda ragyogó munka! A hosszú, elkeskenyedő ujjak ízekkel tagolt kecses ívei gyönyörűen alkalmazkodtak funkciójukhoz, az ember könnyedén odaképzelte közéjük a szikét, amely az ujjakkal hibátlanul együttműködik, s ezáltal műszer és sebész egyetlen tökéletes feladatát kifogástalanul végző rendszerré válik.

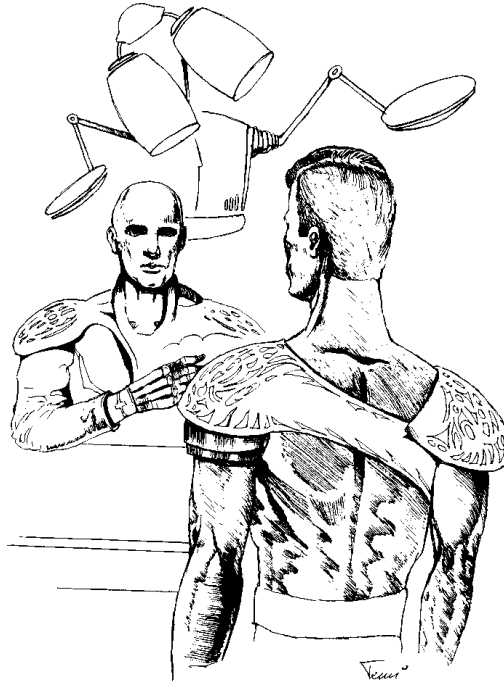
Ez megnyugtató, gondolta Andrew. A sebész munka közben nem fog meginogni, keze nem remeg meg, nem fog hibázni, sőt a hibának még a lehetősége is ki van zárva.

Mindez annak a szakosodásnak köszönhető, amely nélkül az emberiség el sem tudná képzelni az életét. Ezért a modern kor robotjai közül már csak keveset látnak el önálló aggyal. Nagy többségük mostanság csupán kinyújtott karja egy-egy hihetetlenül nagy képességű központi egységnek, amely az egyes robot korlátozott

lehetőségeit messze meghaladja.

Valójában egy sebésznek sincs többre szüksége, mint a megfelelő érzékelőkre és monitorokra, no meg az eszközöket mozgató manipulátorokra - csak hogy az emberek még mindig ragaszkodtak ahhoz az illúzióhoz, hogy valóságos személy, nem pedig egy távoli gépezethez hozzákapcsolt végtag operálja őket. Ez az oka, hogy a sebészeket - legalábbis a magánpraxist űzőket - saját aggyal látták el. Ennek a robotnak azonban hiába volt saját agya, ez a mesterséges intelligencia olyan szűk volt, hogy nem ismerte föl Andrew Martint. Talán még nem is hallott róla.

Ez újdonság volt Andrew számára, hiszen kevesen voltak, akik nem ismerték. Ő maga sosem hajszolta a hírnevet - ez nem egyezett a stílusával -, mégis közismert híresség vált belőle annak révén, amit elért: amiatt, ami volt. Nem aki, hanem *ami*.

Ahelyett, hogy válaszolt volna a sebésznek, Andrew váratlanul megkérdezte:

- Mondja, doktor, az még sohasem jutott eszébe, hogy szeretne ember lenni?

A különös és meghökkentő kérdés láthatóan zavarba hozta a sebészt. Tanácstalanul hallgatott egy percig,

mintha maga a gondolat olyannyira idegen volna tőle, hogy sehol sem képes elhelyezni a számára kimért pozitron-pályákon.

Aztán önuralmát visszanyerve teljes komolysággal így szólt:

- De hiszen robot vagyok, uram.

- Nem gondolja, hogy jobb volna embernek lenni?

- Ha megengednék nekem az önfejlesztés előjogát, uram, akkor azt választanám, hogy jobb sebész legyen belőlem. Szaktudásom gyakorlása lételem legfőbb értelme. Attól, ha ember volnék, még nem lenne belőlem jobb sebész, csak akkor, ha fejlettebb robot lennék. Igazán nagy örömmel töltene el, ha fejlettebb robot lehetnék.

- De akkor még mindig csak robot maradna.

- Igen. Természetesen. Robotnak lenni teljesen megfelelő számomra. Épp az imént fejtettem ki, uram, hogy ha valaki ki akar tűnni a modern sebészet szerfölkött nehéz és igényes praxisában, ahhoz az kell, hogy...

-...robot legyen, igen - fejezte be Andrew, s a hangjába némi bosszúság vegyült. - De gondoljon az ezzel járó szolgálai függőségre, doktor! Ne felejtse el, hogy ön kiváló képességű sebész. Élet vagy halál múlik a keze munkáján. A világ legfontosabb személyiségei fekszenek a kése alá, és ha jól tudom, más világokról is vannak betegek. És mégis csak egy robot. Ez önt kielégíti? Mit számítanak a képességei, ha *bárki*, legyen az egy gyermek, egy bolond, egy ripők, egy gazember, parancsolhat önnek? Ezt követeli meg a Második Törvény. Más választása nincs. Akár most rögtön megparancsolhatnám önnek, hogy álljon fel, doktor, és ön kénytelen volna engedelmeskedni. Vagy hogy fityiszt mutasson az orrára, ön megtenné. Álljon az egyik lábára, üljön le a padlóra, lépjen jobbra vagy balra, bármit parancsolnék is, ön engedelmeskedne. Ha megparancsolnám, hogy ízekre szerelje szét magát, azt is megtenné. Ön, a híres sebész! Nincs választása. Ha egy ember füttyent, akkor ön ugrik. Önt nem bántja, hogy nekem hatalmamban áll bármit, a legostobább, a legalávalóbb, a legmegalázóbb dolgot megcsináltatnom önnel?

A sebész azonban nem hagyta zavartatni magát.

- Örömmre szolgálna, ha a kedvére tehetnék, uram. De

van néhány érthető kivétel. Ha a parancsa ártana önnek vagy egy másik embernek, akkor mielőtt engedelmeskednék, kénytelen volnék egyéb törvényeket is mérlegelni, és minden valószínűség szerint megtagadnám az engedelmességet. Az Első Törvény, amely az emberek biztonságára vonatkozó kötelezettségeimet taglalja, elsőbbséget élvez az engedelmességre vonatkozó Második Törvényvel szemben. Egyébiránt az engedelmesség nekem örömet szerez. Ha ön kedvét lelné abban, hogy olyasmit parancsoljon nekem, amit ön ostobának, alávalónak vagy megalázónak ítél, én végrehajtanám. Számomra azonban egyik sem tűnne ostobának, alávalónak vagy megalázónak.

Andrew Martint a legkisebb mértékben sem lepte meg, amit a sebész mondott. Az lett volna számára a meghökkentő, sőt lázító, ha a robot másképpen nyilatkozik.

Ám mégis, mégis...

A sebész monoton, fakó hangjában nyoma sem volt a türelmetlenségnek, amikor így folytatta:

- Mi lenne, uram, ha végre rátérnénk arra a példa nélküli operációra, amelynek a megbeszélésére ön idelátogatott? Megvallom, egy csöppet sem látom tisztán, valójában mit is kíván tőlem. Számomra így az is fölfoghatatlan, mi indokolhat egy ilyen műtétet. De mindenekelőtt szeretném, ha elárulná, ki az a személy, akit meg kellene operálnom.

- A neve Andrew Martin - felelte Andrew. - A műtétet rajtam kellene elvégeznie.

- De hiszen ez lehetetlen, uram!

- Ne mondja, hogy nem képes elvégezni!

- Technikai értelemben igen. Ebben a vonatkozásban semmi komoly kétségem sincsen, függetlenül attól, hogy mit várnak tőlem. Habár ilyen esetben fölmerülnek bizonyos procedurális kérdések, amelyeket nagyon alaposan meg kell fontolnom. De nem ez a lényeg. Ne felejtse el, uram, hogy a műtét következménye ártalmas lesz önnek.

- Az nem érdekes - jelentette ki Andrew higgadtan.

- De nekem igen.

- Csak nem a hippokratészi eskü robot változatára gondol?

- Ennél sokkal szigorúbb dologról van szó - mondta a sebész. - A hippokratészi eskü, ugyebár, önkéntes vállalás. De bizonyára ön is tisztában van azzal, hogy az áramköreimbe be van építve valami, ami a szakmai döntéseimet meghatározza. Mindenekelőtt és mindenekelőtt, nem okozhatok kárt. Képtelen vagyok kárt okozni.

- Igen, ha emberről van szó.

- Úgy van. Az Első Törvény kimondja...

- Ne jöjjön nekem az Első Törvénnyel, doktor. Én legalább olyan jól ismerem, mint ön. Csakhogy az Első Törvény a robotoknak az emberrel szembeni magatartását szabályozza. Én nem vagyok ember, doktor.

A sebész mindössze egykedvűen vállat vont, pislantott egyet fotoelektromos szemével. Mintha az, amit Andrew épp most árult el, a világ legtermészetesebb dolga volna.

- Igen - folytatta Andrew -, elismerem, hogy a külsőm egészen emberi, és amit most ön érez, az a meglepődés robot módra. Mindazonáltal ez az igazság. Bármennyire emberinek látszom is, magam is csak robot vagyok. Egy *robot*, doktor. Az vagyok, semmi más. Higgyen nekem. Ennélfogva nyugodtan megoperálhat. Semmi sincs az Első Törvényben, ami megtiltaná, hogy egy robot végrehajtsa valamit egy másik roboton. Ha ártalmára van is a másik robotnak, doktor.

2

Kezdetben - és ez a kezdet csaknem két évszázaddal megelőzte a sebésznél tett látogatását - senki sem kételkedhetett volna Andrew Martin robot mivoltában.

Abban a régmúlt időben, amikor éppen hogy elhagyta az Amerikai Robot és Gépmember Gyár futószalagját, a külsejét tekintve semmiben sem különbözött áramvonalas és tökéletesen funkcionális robot társaitól; az volt, ami: egy nagyszerű gép, amelynek pozitron-agya van a többé-kevésbé embert formázó fém- és műanyag foglalatban.

Hosszú, sovány tagjai finoman megmunkált szerkezetek voltak; a titánötvözetből öntött és acéllal bevont elemeket az ízületeknél szilícium-párnák védték, nehogy fém fémmel érintkezzék. Az ízületek házait a legkiválóbb rugalmas polietilénből készítették. Fotoelektromos cellákból álló szemei sötétvörös fényben izzottak. Arca -

csak a legnagyobb jóindulattal lehetett arcnak nevezni ezt a maszkot - képtelen volt bármilyen kifejezésre. Csupasz; nem nélküli teste egyből elárulta, hogy mesterséges teremtmény. Első pillantásra is meg lehetett állapítani, hogy egy gépről van szó, egy semmivel sem lelkesebb, elevenebb, emberibb szerkezetről, mint egy telefon, egy zsebkalkulátor vagy egy autó.

Ám ez régen történt, sok-sok évvel ezelőtt.

Ez volt a robotkorszak hajnala, amikor a Földön még ritka látvány volt a robot. Alig telt el több, mint egy emberöltő után, hogy az első nagy robotászok, Alfred Lanning és Peter Bogert, meg a legendás robotpszichológus, Susan Calvin történelmi jelentőségű munkásságukkal kidolgozták és tovább fejlesztették azokat az alapelveket, amelyek alapján az első pozitron-robotokat megépítették.

Ezeknek az úttörőknek az volt a céljuk, hogy olyan robotokat hozzanak létre, amelyek képesek elvégezni az ember számára nehéz, fáradságos munkát. A huszadik század végének és a huszonegyedik század elejének robotásai mindjárt szembe is találkoztak a mesterséges élet létrehozásának kezdeti problémájával: az emberek többsége nem szívesen engedte át a terepet holmi mesterséges szerkentűknek. Emiatt aztán szinte minden országban - akkoriban még sok-sok nemzetre tagolódott a világ - szigorú törvényeket hoztak a robotmunka földi alkalmazása ellen.

2007-re az egész bolygón betiltották őket, kivéve ha a szigorúan ellenőrzött tudományos kutatásokban alkalmazták. Az űrbe a gyorsan szaporodó ipari üzemekbe és kísérleti telepekre szabad volt robotokat küldeni, hadd birkózzanak meg ők a fagyos Ganimédesz és a forró Merkúr viszontagságaival, viseljék el a Holdfelszín embertelen körülményeit, vállalják az első ugrási kísérletek rémisztő kockázatait, amelyek aztán végül is meghódították az emberiségnek a csillagokhoz vezető hipertéri utakat.

Arról azonban szó sem lehetett, hogy a Földön robotok végezzenek olyan munkát, amely csak anyaszülte hús-vér emberhez méltó. Nem és nem! Az egész Föld robotmentes övezet!

Később persze megváltozott a helyzet. Akkor következett

be a döntő pillanat, amikor az NDR-113-as számú robotot, amely majd Andrew Martin néven válik közismertté, összeszerelték az Amerikai Robot és Gépember Gyártó Társaság egyik északi üzemében.

Az előítéletek megszüntetésében jelentős szerepe volt a mindennapi propagandának. Az Amerikai Robot és Gépember Gyártó Társaság nemcsak a tudományos kutatásban jeleskedett, hanem értett ahhoz is, hogy készpénzre váltsa kutatási eredményeit. Finom és kitartó módszerekkel sikerült megtörnie az emberek ellenállását, és megszüntetnie azt a mitikus félelmet, amilyen a rettenetes Frankenstein vagy a dübörgő Gólem legendáját övezte egykor.

A robotok a mi kényelmünket szolgálják, hajtogatták az A. R. G. T. propagandistái. Azért vannak, hogy nekünk segítsenek. A robotok nem ellenségeink. A robotok tökéletesen megbízhatóak, a legkisebb kételynek sincs helye.

Minthogy mindez igaz volt, az emberek végül lassan megbékéltek a robotokkal. Igaz, hogy nem minden zúgolódás nélkül. Sokakat, talán a többséget riasztotta az egész gondolat, ám beletörődtek, mert belátták, hogy valóban szükség van a robotokra, és hajlandók voltak őket megtúrni maguk körül, feltéve ha továbbra is szigorúan korlátozzák az alkalmazásukat.

Akár tetszett, akár nem, szükség volt a robotokra, merthogy akkoriban a föld lakossága fogyatkozni kezdett. A huszadik század hosszú megpróbáltatásai után végre viszonylagos nyugalom és béke, mondhatni talán a józan ész korszaka köszöntött be a világon. A Föld csendes, békés bolygóvá változott. Az emberek száma jócskán megcsappant, s nem a szörnyű háborúk és járványok következtében, hanem mert az emberek a kisebb családot tartották ideálisnak. Sokan kerekedtek föl szerencsét próbálni, és kivándoroltak az újonnan alakult űrkolóniákra: a Hold kiterjedt föld alatti telepeire, a kisbolygó-övezetben a Jupiter és a Szaturnusz holdjain létesült lakóhelyekre vagy a Föld és a Mars körül keringő mesterséges világokra.

Így hát többé senkit sem bántott, ha a munkahelyét át kellett adnia egy robotnak. A munkanélküliségtől való félelem helyett ekkor már a munkáshiány okozott gondot.

A robotok, amelyekre hajdanán gyanakvással, félelemmel, sőt gyűlölettel tekintettek, egyszerre nélkülözhetetlenné váltak, hogy fenntartsák annak a világnak a jólétét, amely bővében volt ugyan mindenféle anyagi javaknak, ám nem maradt elég embere, aki tisztán tartaná az utcákat, vezetné a taxikat, elkészítené az ételt, táplálná a kohókat.

Ez volt a népesség csökkenésének és növekedésének a korszaka, amikor NDR-113 - a jövő Andrew Martin - lekerült a futószalagról. A Földön már nem volt tilos a robot, ám szigorú szabályok korlátozták a használatát, és nem számított mindennapi látványnak. Különösen nem az olyan közönséges háztartási robotok, mint amilyenek Gerald Martin eredetileg szánta az NDR-113-at.

Akkoriban ritkaságszámba ment, hogy valaki robotszolgát tartson a házában. A legtöbb ember számára ez visszatetsző volt, ráadásul drága mulatság is lett volna.

Gerald Martin azonban nem volt akárki. Tagja volt a regionális törvényhozásnak, még hozzá nagyhatalmú tagja, s mint a Tudományos és Műszaki Bizottság befolyásos és tekintélyes elnöke, hatalmas szellemi erőről és jellemzilárdságról tett tanúbizonyságot. Amit Gerald Martin kitűzött maga elé, azt okvetlenül el is érte. És ha Gerald Martin szemet vetett valamire, azt rendre meg is szerezte magának. Hitt a robotokban: meg volt győződve arról, hogy fejlődésük elkerülhetetlen, és idővel az emberi társadalom minden rétegének el kell fogadnia létezésüket.

Így hát maradéktalanul kihasználta a Tudományos és Műszaki Bizottságban elfoglalt pozícióját, és elérte, hogy a robotok családi és magánélete részévé váljanak. Fennen hangoztatta, hogy mélyrehatóbban tanulmányozhatja a robot-jelenséget, hogy aztán a régió törvényhozásában helyet foglaló kollégáival is jobban megértesse, miként birkózhatnak meg a robotok széles körű elterjedésének várható problémáival. Gerald Martin bátran és nagylelkűen magára vállalta a kísérleti nyúl szerepét, és hajlandónak mutatkozott arra, hogy néhány háztartási robotot a házába fogadjon.

Az első robotok még csak egyszerű szakosított egységek voltak, amelyeket néhány rutinfeladatra készítettek föl. Külsőre némileg hasonlítottak az emberre, beszélni azonban nem, vagy alig voltak képesek, és munkájukat a gépek csendes, célratörő módján végezték.

Eleinte a Martin család furcsán érezte magát a robotok társaságában, ám azok nagyon gyorsan elfoglalták helyüket a ház életében, és nem keltettek nagyobb érdeklődést, mint egy kenyérpíró vagy egy porszívó.

Ám ekkor...

- Ez itt NDR-113 - jelentette be Gerald Martin egy szeles júliusi délután, amikor a szállítókocsi a hosszú kerti úton felgördült a Martin család tekintélyes hegytetői kúriája elé, és kihámozták ládjából a csillogó gépembert. - Személyes háztartási robotunk. Családi kulcsárunk.

- Hogy hívják? - kíváncsiskodott Amanda, a két Martin lány közül a fiatalabbik, egy aranyhajú, kék szemű, eleven gyermek.

- NDR-113.

- Ez a neve?

- Valójában a gyári száma. Amanda összeráncolta a homlokát.

- Em-Dé-Er. Em-Dé-Er 113. Furcsa egy név.

- Gyári szám - ismételte el Gerald Martin. Amandának azonban ez sehogyan sem tetszett.

- Emdóer. így nem hívhatjuk. Ez nem név.

- Nézzenek csak oda - gúnyolódott Melissa Martin. Melissa az Amandánál öt évvel idősebb Martin lány. Haja és szeme fekete, jószérivel már felnőtt nő, legalábbis Melissa annak tartotta magát. Amanda hozzá képest még gyerek, akit nővére ennek megfelelően butának tartott. - Nem tetszik neki a robot sorszáma.

- Em-dé-er - ismételte Amanda, tüntetően ügyet sem vetve nővéreire. - Ez így nem jó. Semmiképpen sem. Mi lenne, ha Andrew-nak hívnánk?

- Andrew? - kérdezte Gerald Martin.

- Van benne *n*, nem igaz? Meg *d* meg *r*. N-D-R. Andrew.

- Majd épp rád hallgatnak - jegyezte meg Melissa megvetően.

Gerald Martin azonban elmosolyodott. Tudta, hogy bevett szokás volt a robotok szériaszámából nevet fabrikálni. A JN szériába tartozó robotok rendszerint a John vagy Jane nevet kapták. Az RG robotokból Archie, a QT-kból Cutie lett. És most itt van egy NDR robot, amelyet Amanda Andrew-nak akar nevezni. Helyes. Miért ne? Gerald Martin rendszerint ráhagyta Amandára, amit a kislány a fejébe vett.

- Jól van - jelentette ki. - Legyen Andrew.

És az is lett. Olyannyira, hogy egy idő után senki sem hívta többé a Martin családban NDR-113-nak. Végül teljesen el is felejtették a sorozatszámát, és ha eljött az esedékes karbantartás ideje, úgy kellett kikeresni a nyilvántartásból. Maga Andrew is azt állította, hogy elfelejtette a számát, jóllehet ez nem volt éppen igaz. Bármennyi idő telt is el, sohasem felejtett el semmit, minden eszébe jutott, amire emlékezni akart.

Idővel azonban, amikor a dolgok kezdtek másként alakulni körülötte, mind kevesebb vágyat érzett ahhoz, hogy emlékezetében tartsa a számát. Hagyta nyugodni memóriatárának rejtett zugaiban, és eszébe sem jutott, hogy kutasson utána. Végképp Andrew volt már, Andrew Martin, a Martin család Andrew-ja...

Magas volt, karcsú és sudár, mivel az NDR robotokat ilyennek tervezték. Csendben és észrevétlenül jött-ment a Martin család Csendes-óceánra néző pompás villájában, és hibátlanul elvégzett minden rábízott munkát.

A ház egy letűnt korból maradt itt, a nagy és fejedelmi kúria valóságos szolgálodat tudott volna foglalkoztatni; csakhogy szolgákra többé nem lehetett szert tenni, csak robotokra, és ez nem kis nehézséget okozott a Martin családnak, mielőtt Gerald Martin föl nem ajánlkozott a kísérletre. Így most két robot-kertész gondozta a smaragdzöld pázsitot, nyeste a gyönyörű tűzvörös azálea-sövényeket és a ház mögött sorakozó sudár pálmákról a száraz leveleket. Egy takarító robot a port törölgette, Andrew pedig az egész család komornyikja, lakája, szobalánya és sofőrje volt egy személyben. Ezenkívül ő volt a szakács, ő válogatta ki és szolgálta föl a borokat, amelyeket Gerald Martin olyannyira kedvelt; gondot viselt a család ruhatárára; ő rendezte el és gondozta az értékes bútorokat, a műtárgyakat, a család kismillió pótolhatatlan csecsebecsáját.

Volt Andrew-nak még egy kötelezettsége, amely tulajdonképpen ideje jelentős részét lekötötte, s alig maradt ideje, hogy egyéb feladatait is elvégezze.

A Martin-uradalom - mert az volt - el volt zárva a külvilágtól. A kastély magányosan tekintett lefelé a hideg kék óceán fölé nyúló kietlen sziklapárkányról. Volt ugyan egy kisebb városka a közelben, San Francisco azonban

jóval odébb húzódott. Különben is a városok kezdték elveszteni a jelentőségüket, és az emberek szívesebben érintkeztek egymással az elektronika segítségével, és ezért jókora távolságot hagytak a házaik között. A Martin lányoknak is alig akadt játszótársa.

Ott volt azonban Andrew.

A *Miss* volt az, aki kifundálta, hogyan fordíthatnák őt a maguk pártjára. (Andrew Melissát hívta *Missnek*, nem mintha nem tudta volna kiejteni a teljes nevét, de mégsem járja, hogy csak úgy bizalmasan keresztnevén szólítsa őt. Amanda volt a *Kicsi Miss*. Mrs. Martin - Lucie volt a keresztneve - *Asszonyom* volt Andrew számára. Ami pedig Gerald Martint illeti, ő volt a *Sir*. Egyébként is csak nagyon kevés ember szólította őt Geraldnak, az pedig elképzelhetetlen volt, hogy bárki Jerrynek szólítsa.)

A *Miss* egykettőre rájött, hogyan hasznosíthat egy robotot a háznál: csupán a Második Törvényt kell kihasználnia.

- Andrew - szólította meg -, megparancsoljuk, hogy hagyd abba, amit csinálsz és játssz velünk.

Andrew éppen Martin könyvtárában rendezgette a könyveket, amelyek mint a könyvek általában, nem kerültek vissza az ábécérendbe...

A robot megtorpant és lepillantott a szoba északra néző két ólomkeretes ablaka között álló mahagóni könyvszekrény tetejéről.

- Sajnálom, *Miss*. Most el vagyok foglalva egy munkával, amelyet az édesapja rótt ki rám. A *Sir* előbbi parancsa elsőbbséget élvez a kisasszony mostani kérésével szemben.

- Hallottam, mit mondott neked az apu. Azt mondta: "Szeretném, ha rendbe raknád a könyveket, Andrew. Rakd őket valamilyen ésszerű rendszerbe." Ezt mondta, ugye?

- Igenis, pontosan ezt mondta, *Miss*. Ezek voltak a szavai.

- Akkor hát ha azt mondta, hogy "szeretném, ha rendbe raknád a könyveket" - és te is elismered, hogy ezt mondta -, akkor ez nem volt valami erős parancs, nem igaz? Óhaj inkább. Vagy javaslat. Egy javaslat még nem parancs. Mint ahogy az óhaj sem az. Andrew, én most parancsolok neked. Hagyd a könyveket ott, ahol vannak, vigyél le

engem meg Amandát a partra sétálni.

A Második Törvény hibátlan alkalmazása volt ez. Andrew rögvest félrerakta a könyveket, és lemászott a létráról. A Sir ugyan a ház feje, de voltaképpen nem adott parancsot, legalábbis a szó formális értelmében nem, a Miss viszont igen. Ehhez nem fér kétség. És a háztartás emberi tagjának - *bármelyik* emberi tagjának a parancsa elsőbbséget élvez a háztartás másik tagjának pusztá óhajával szemben, ha ez az illető maga a Sir, akkor is.

Nem mintha ez különösebb problémát okozott volna Andrew-nak. Szerette a Misst, s még nála is jobban szerette a Kicsi Misst. A két kislány ugyanis valami olyasmit váltott ki belőle, ami egy embernél a szeretet megnyilvánulása lehetne. Andrew mindenesetre úgy fogta föl ezt, mint szeretetet; semmilyen más szóval nem tudta megnevezni azt, amit a kislányok iránt érzett. Hogy egyáltalán érzett valamit, önmagában az is furcsa volt, de arra gondolt, hogy a szeretet képességét ugyanúgy beletáplálták, mint egyebeket. Ezért hát boldogan teljesítette a játékra hívó parancsokat, föltéve ha nem került összeütközésbe egyik törvénnyel sem a három közül.

A parthoz vezető ösvény meredeken kígyózott lefelé a magaslatról, tele volt kövekkel meg pocoklyukakkal és egyéb kellemetlen akadályokkal. A Missen és a Kicsi Missen kívül általában senki se járt arra, mivel a strand itt nem volt egyéb, mint hordalék fával és hullám sodorta tengeri moszattal borított girbe-gurba homokos partszakasz. Itt, Kalifornia északi részén a tenger is elég hideg volt ahhoz, hogy bűváröltözék nélkül bárki bemerészkedhetne. A kislányok azonban szerették kietlenségével együtt, volt valami varázsa számukra.

Lefelé menet Andrew kézen fogta Misst, Kicsi Misst pedig a karjára ültette. A kislányok minden bizonnyal önállóan is baj nélkül le tudtak volna ereszkedni az ösvényen, a Sir azonban nagyon szigorúan meghagyta: "Vigyázz rájuk, Andrew, hogy ne futkározzanak és ugrabugráljanak összevissza. Ha ne adj isten, megbotlanak valamiben, akkor húsz métert zuhanhatnak lefelé. Nem tilthatom meg nekik, hogy oda járjanak, de azt akarom, hogy egy pillanatra se téveszd őket szem elől. És ne hagyd, hogy valamilyen ostobaságot kövessenek el. Ez

parancs."

Andrew tudta, hogy a Miss, de a Kicsi Miss is egyszer meg fogják szegni ezt a tilalmat és megparancsolják neki, álljon félre az útjukból, hogy önfeledten lerohanhassanak a partra. Ha ez megtörténik, akkor bizonyára erős egyenpotenciál-ellenállást fog gerjeszteni pozitron-agyában, amivel kénytelen lesz megbirkózni.

Végeredményben természetesen a Sir parancsa fog érvényesülni, minthogy abban a Második Törvény mellett az Első Törvény elemei is benne foglaltnak. És minden, ami az Első Törvény tilalmait tartalmazza, feltétlen elsőbbséget élvez. De azért Andrew azzal is tisztában volt, hogy az áramkörei nem kis próbának lesznek kitéve, amikor a Sir parancsa és a lányok szeszélye először ütközik egymással.

E pillanatban azonban a Miss és a Kicsi Miss még megmaradt a szabályok keretein belül. A robot óvatosan leereszkedett a meredek lejtőn, és odalent elengedte a Miss kezét, a hógát pedig letette a nedves homokra. A lányok alig várták, hogy szabadulhassanak, és nyomban visongva futkározni kezdtek a hangos robajjal kicsapó hullámok mentén.

- Hínár! - kiáltott föl a Miss, és mint ostorral csapkodni kezdett egy nálánál hosszabb, barna, kötélszerű tengeri moszattal. - Nézd csak, mekkora hínárt találtam, Andrew!

- És ez a fadarab - mutatta a Kicsi Miss. - Hát nem gyönyörű, Melissa?

- Lehet, hogy neked az - fintorgott az idősebb kislány. Kivette a húga kezéből a göcsörtös fadarabot, hanyag pillantást vetett rá, aztán berzenkedve elhajította. - Fúj. Tele van valami ocsmánysággal.

- Az csak egy másik fajta tengeri moszat - mondta a Kicsi Miss. - Igaz, Andrew?

Ezzel fölvette az eldobott fadarabot és Andrew kezébe nyomta.

- Igen, alga - erősítette meg amaz.

- Alka?

- Alga. A tengeri moszat hivatalos neve.

- Ó, alga - kacagott a Kicsi Miss, és az ösvény végénél letette a fadarabot, hogy visszatértükkor magával vigye. Aztán nővére nyomába eredt, és tovább rohangáltak a hullámverés habos vonala mentén.

Andrew könnyedén lépést tartott velük. Vigyázott, nehogy egy pillanatra is eltávolodjanak mellőle.

Nem volt szüksége külön parancsra a Sirtől, hogy a parton is vigyázzon a kislányokra: erről gondoskodott az Első Törvény. Az óceán itt nemcsak látszatra volt haragos, hanem valóban rendkívül veszélyes is volt: az erős és kiszámíthatatlan áramlatok, az év szinte minden időszakában elviselhetetlenül hideg víz csak növelte a parttól ötvenméternyire húzódó sziklapad veszélyeit. Fenyegetőn meredtek elő az örvénylő hullámok közül a borotvaéles sziklafogak. Ha valamelyik kislánynak eszébe jutna, hogy egyetlen lépést is tegyen a nyílt tenger felé, Andrew egy szempillantás alatt ott teremne mellette.

Annál azonban több eszük volt, hogy a vízbe menjenek. A Csendes-óceánnak e zord, szeles partvidéke a maga nemében lenyűgöző volt, a bőszen örvénylő tenger azonban halálos veszélyt jelentett mindenre, ami nem benne született, s ezt még egy kisgyerek is felismerte.

A Miss és a Kicsi Miss most a dagályból visszamaradt tocsogókban gázolt, nézegette a sötét színű meténget, a szürkészöld tapadócsigákat, a rózsaszínű és bíborvörös tengeri kökőrcsineket és a fürge kis remeterákok sokaságát, és mint mindig, most is sikertelenül fürkészsze keresgéltek tengeri csillagok után. Andrew ott állt a közelükben, éberrel figyelve, nem száguld-e a part felé egy váratlan szökőár. A tenger ma nyugodt lehet, de minden pillanatban számítani lehetett arra, hogy a semmiből hirtelen fölkerekedik egy álnok hullámtorony. A Miss hirtelen azt kérdezte:

- Andrew, tudsz úszni?

- Tudnék, ha a szükség úgy hozná, Miss.

- Nem okozna rövidzárlatot az agyadban vagy valami? Vagyis ha víz kerülne beléd.

- Nagyon jól vagyok szigetelve - biztosította Andrew.

- Jól van. Akkor ússz ki addig a szürke szikláig meg vissza. Oda, ahol a kormoránok fészkelnek. Látni akarom, mennyi idő alatt tudod megtenni.

- Melissa - szólt rá a Kicsi Miss aggályoskodva.

- Hallgass, Amanda - intette le a nővére. - Azt akarom, hogy Andrew odaússzon. Hátha talál ott kormorántojást, hoz egyet és megmutatja nekünk.

- Nem volna helyes megbolygatni a fészkeket, Miss -

jegyezte meg Andrew szelíden.

- Azt mondtam, azt akarom, hogy elússz oda!

- Melissa! - próbálkozott ismét a Kicsi Miss erélyesebben.

A Miss azonban nem adta föl. Ez parancs volt. Andrew megérezte az ellenkező potenciál előjeleit: enyhe bizsergést az ujjai hegyén, alig észrevehető szédülést a fejében. A parancsot teljesíteni kell, ezt követeli a Második Törvény. A Miss akár azt is megparancsolhatná neki, hogy tüstént ússzon át Kínába, és tétovázás nélkül meg is tenné, ha egyéb megfontolások nem szólnának ellene... Ellenben ő azért van itt, hogy őrizze a gyermekeket. Mi lenne, ha valami váratlan dolog történne velük, amíg ő ott van kint a kormorán-sziklánál? Egy váratlan szökőár, egy sziklaomlás, vagy akár egy földrengés - bár ezen a tájon nem mindennapos esemény a földrengés, de azért előfordulhat.

Az Első Törvény szerint ezt is fontolóra kell venni.

- Sajnálom, Miss. Mivel nincs itt egyetlen felnőtt sem, aki felügyelni tudna, nem hagyhatom itt magukat őrizetlenül, amíg leússzom a távot a szikláig meg vissza. Ha a Sir vagy az asszonyom itt volna, más lenne a helyzet, de így...

- Nem hallottad a parancsot, Andrew? Azt *akarom*, hogy ússz ki oda!

- Már megmondtam, Miss...

- Miattunk ne aggódj. Nem azért, mintha gyerek lennék, Andrew. Vagy attól tartasz, hogy idejön a parton az emberevő óriás, és fölfal bennünket, amíg te a vízben lubickolsz? Én tudok magamra vigyázni, és ha kell, Amandára is.

- Nem vagy hozzá igazságos, Melissa - kelt a robot védelmére a Kicsi Miss. - Parancsa van apuskától.

- De most én parancsolok - makacskodott a Miss, és erélyesen intett a kezével. - Ússz ki a kormorán-sziklához, Andrew! Rajta, Andrew!

Andrew érezte, hogy kissé kimelegszik, és utasította az áramköreit, hogy hajtsanak végre megfelelő omeosztatikus korrekciót.

- Az Első Törvény... - kezdte volna.

- Unlak már téged is, meg a te Első Törvényedet! - kiáltott rá Melissa. - Nem felejthetnéd el egyszer? De ezt, ugye, nem tudod megtenni, nem igaz? Azok az ostoba

törvények beléd vannak égetve, és nem kerülheted meg őket. Te csak egy buta masina vagy!

- Melissa! - kiáltott rá a Kicsi Miss méltatlankodva.

- Igen, igaza van - mondta Andrew. - Amint helyesen megállapította, én csak egy buta masina vagyok, ezért nem szegülhetek az édesapjuk parancsa ellen. Itt a parton kell gondoskodnom a maguk biztonságáról. - Kissé meghajolt Melissa felé. - Mélységesen sajnálom, Miss.

A Kicsi Miss ekkor azt mondta:

- Ha annyira kíváncsi vagy rá, Melissa, hogyan úszik Andrew, miért nem kéred meg arra, hogy itt a part közelében ússzon? Ebből nem származna semmi kár, nem igaz?

- Ez nem ugyanaz - biggyesztette el a száját a Miss. - Egyáltalán nem ugyanaz.

Andrew azonban arra gondolt, hogy hátha ez megnyugtatja a kislányt. Nem akarta, hogy további viszálykodás okozója legyen.

- Hadd mutassam meg - mondta.

Begázolt a vízbe. Lábát dühösen csapkodták a tajtékos hullámok, Andrew azonban könnyedén hozzáidomította giroszkópos stabilizálóját a hullámveréshez. A fenéket borító durva, éles kövek nem sértették föl fémtalpát. Érzékelői tudatták vele, hogy a víz hőmérséklete jóval alacsonyabb, mint amelyet az ember elvisel, számára azonban ennek sem volt jelentősége.

Négy-öt méterre a parttól már elég mély volt a víz ahhoz, hogy Andrew úszni kezdjen, de még mindig elég közel maradt a kislányokhoz. Ha kell, azonnal mellettük terem, de nem hitte, hogy erre sor kerülne. A két lány kint állt a parton, és elbűvölten bámulta a robotot.

Andrew még sohasem úszott, eddig nem volt szüksége rá. Ellenben arra programozták be, hogy minden körülmények között szépen, összehangoltan tudjon mozogni, ezért egy ezredmásodperc sem kellett ahhoz, hogy kiszámítsa azokat a mozgásokat, amelyekkel a víz felszíne alatt előrehaladhat - a lábak ritmikus rúgását, a karok evező csapásait, a tenyerek tartását. Nyugodt, erőteljes csapásokkal megtett tízméternyit a parttal párhuzamosan, aztán megfordult, és visszatért a kiindulási ponthoz. Az egész nem tartott tovább néhány másodpercnél.

A Miss el volt ragadtatva.

- Nagyszerű úszó vagy, Andrew - dicsérte meg. A szeme csillogott. - Biztos vagyok benne, hogy minden rekordot megdöntőnél, ha versenyeznél.

- A robotoknak nem rendeznek úszóversenyt, Miss - háritotta el Andrew komoran.

A Miss felkacagott.

- Én emberi versenyre gondolok! Mint az olimpián!

- Ugyan, Miss, nem volna méltányos, ha az olimpián megengednék, hogy robotok versenyezzenek az emberekkel! Ilyesmire gondolni sem lehet.

- Azt hiszem, igazad van - értett egyet a Miss némi tünődés után. Majd sóvár pillantást vetett a kormorán-szikla felé. - Biztos vagy benne, hogy nem akarsz odaúszni? Fogadok, hogy két percen belül megjárnád az utat. Mi történhetne velünk két perc alatt?

- Melissa! - intette le ismét a Kicsi Miss.

- Tökéletesen megértem magát, Miss - mondta Andrew -, hogy szeretné, ha elúsznék oda, de nem áll módomban teljesíteni a kívánságát. Nagyon sajnálom.

- Ugyan, hagyjuk. Sajnálom, hogy előhozta.

- Nem igaz - felelt a Kicsi Miss.

- De igaz.

- És Andrew-t egy buta masinának nevezted. Ez nem volt szép tőled!

- Nem volt igazam? - makacskodott a Miss. - ő maga is elismerte.

- Masinának masina - ismerte el a Kicsi Miss. - De nem buta. És nem volt udvarias dolog, hogy ezt mondtad rá.

- Miért kellene udvariaskodnom egy robottal? Mintha egy tévékészülékkel tenném.

- Az más - tiltakozott a Kicsi Miss. - Az egészen más!

És elsírta magát, mire Andrew felkapta a kislányt, és körbe-körbe forgatta, amíg a végtelen, felhőtlen ég meg a feje tetejére állított világ látványa el nem feledtette vele, hogy miért tört el a mécses.

Nem sokkal később, amikor a Kicsi Miss a parti tocsogókban kutakodott, a Miss odasettenkedett Andrew-hoz, és halk, fojtott hangon odasúgta neki:

- Sajnálom, hogy azt mondtam rólad.

- Nem történt semmi, Miss.

- Megbocsátasz nekem? Tudom, hogy undok voltam.

Anyyira szerettem volna, ha kiúszol oda! Meg sem fordult a fejemben, hogy neked nem szabad magunkra hagynod bennünket, amikor idelent vagyunk a parton. Igazán sajnálom, Andrew.

- Semmi szükség sincs arra, hogy bocsánatot kérjen, Miss. Komolyan mondom.

S ez valóban így is volt. Mert hogyan is vehetné zokon egy robot, amit egy ember mond? Ám Andrew valahogy jobbnak látta, ha most nem nagyon hivatkozik erre. Ha a Miss mindenképpen mentegetőzni akar, ő mi más tehetne, mint hagyja, hogy a kedve szerint cselekedjék, jöllehet őt egyáltalán nem sértették meg a kislány kíméletlen szavai.

Az valóban ostobaság volna, ha tagadná, hogy ő egy gép. Mert valóban az.

Azt, hogy *buta* gép, nem igazán értette, mit is akart ezzel mondani. Ahhoz éppen elég intelligenciája van, hogy megfeleljen a rábízott feladatoknak. Kétségkívül vannak nála értelmesebb robotok is, de ő még nem találkozott velük. Azt akarta mondani, hogy kevésbé intelligens, mint az emberek? Ezt az állítást képtelen volt értelmezni. Nem volt meg hozzá a módszere, hogy összehasonlítsa a robot intelligenciáját az emberével. Mindenki egyetért abban, hogy a kétféle gondolkodás természetéből fakadóan minden szempontból különbözik egymástól.

Hideg szél kerekedett az óceán felől. Meglobogtatta a kislányok ruháit, homokesőt zúdított az arcukba és Andrew fénylő testére. A kislányok úgy döntöttek, hogy eleget játszottak.

Hazafelé menet a Kicsi Miss fölkapta a korábban félretett uszadékfát és az övébe dugta. Szokása volt, hogy mindenütt összeszedte az efféle furcsaságokat.

Azon az estén, amikor Andrew végzett a szolgálattal, lement a partra és kiúszott a kormorán-sziklához, hogy megmérje, mennyi idő alatt tudja megtenni az utat. A sötétben is gyorsan és könnyedén leúszta a távot. Rájött, hogy nappal sem tette volna ki nagyobb veszélynek a két Misst. Nem mintha ez változtatott volna akkori döntésén.

Senki sem utasította arra Andrew-t, hogy éjszaka kiússzon a sziklához. Az ő ötlete volt, a saját kíváncsisága hajtotta.

Születésnapja volt a Missnek. Andrew már megtanulta, hogy az ember életében minden évben fontos esemény a születésnap - megemlékezés arról a napról, amikor az ember előbújt az anyaméhből.

Furcsállotta, hogy az emberek miért éppen azt a napot tartják ünneplésre méltónak, amikor napvilágra jöttek. Valamit konyított az ember biológiájához, és úgy vélte, sokkal fontosabb volna az emberi szervezet tényleges megteremtésének a pillanatára figyelni, vagyis amikor a sperma megtermékenyíti a petesejtet, és ezzel megindítja a sejtosztódást. Egy biztos, hogy az egyén kialakulásának ez a valódi kezdőpontja!

Az is biztos, hogy a méhben eltöltött kilenc hónap folyamán az új egyed már él, ha nem képes is önálló létezésre. Nem mintha közvetlenül a megszületés után képes lenne önálló létezésre, ezért Andrew nem sok értelmét látta a két esemény éles megkülönböztetésének, amit az emberek oly fontosnak tartanak.

Ő abban a pillanatban alkalmas volt a beprogramozott feladatok elvégzésére, mihelyt az utolsó elemet is beépítették, és áramköreit aktivizálták. Az újszülött csecsemő azonban messze van attól, hogy képes legyen megállni a saját lábán. Andrew nem látott lényeges különbséget a magzat között, amely már befejezte fejlődési szakaszát, de még ott várakozik az anyaméhben, és aközött, amely egy-két nap elteltével megszületik. Az egyik még bent van, a másik meg kint, ennyi az egész. Mindkettő egyformán gyámoltalan. Vajon miért nem a fogantatás pillanatát ünneplik inkább, s miért fontosabb annak a napnak az évfordulója, amikor az ember előbújt az anyaméhből?

Minél többet meditált ezen a dolgon, annál inkább belátta, hogy mindkét felfogásnak megvan a logikája. Ő például mit választana születésnapjául? Azt a napot, amikor a gyárban hozzáfogtak az összeszereléséhez, vagy azt, amikor elhelyezték tokjában a pozitron-agyat, és betáplálták a beszédvezérlés adatait? Vajon akkor "született" meg, amikor vázának első elemeit összeillesztették, vagy amikor az érzékelésnek az a különleges állománya működni kezdett, amely őt, mint NDR-113-ast meghatározza? A puszta szerkezet még

nem ő, bármi légyen is ez az ő. A pozitronagya viszont igen. Avagy a pozitron-agy megfelelő kombinációja a befogadására megszerkesztett testtel. Akkor hát a születésnapja...

Zavarba ejtő kérdés! Pedig egy robot nem eshet zavarba. Az ő pozitron-agyuk sokkal bonyolultabb, mint az egyszerű digitális "értelem", amelynek egész működése megmarad a bináris tényezők birodalmában, ahol a pusztá be vagy ki, igen vagy nem, pozitív vagy negatív elve uralkodik. A bonyolultság sokszor teremt konfliktushelyzeteket, ám a robotok, mint logikus teremtmények, rendszerint meg tudnak birkózni ezekkel a konfliktusokkal oly módon, hogy értelmes rendbe csoportosítják az adatokat. Akkor hát miért rágódik olyan sokat ezen az egyszerű dolgon, hogy mi számít születésnapnak?

Azért, mert a születésnap emberi fogalom, válaszolt a saját magának fölített kérdésre. A robotokhoz ennek semmi köze. Te pedig nem vagy ember, ezért fölösleges azon rágódnod, hogy mikor van a születésnapod ünnepe.

Mindenesetre a Miss születésnapja most van. A Sir úgy intézte a dolgát, hogy korábban hazajött, jóllehet a Regionális Törvényhozás nyakig belemerült valamilyen bolygóközi szabadkereskedelmi övezeteket érintő vitába. Az egész család ünneplőbe vágta magát, és helyet foglalt a simára csiszolt nagy cédrusfenyő asztal körül. Gyertyákat gyújtottak, és Andrew fölszolgált a többfogásos vacsorát, amelynek összeállításával órákat töltöttek a háziasszonnyal. Utána a Miss ünnepélyesen fölbontotta az ajándékokat.

Úgy látszik, az ajándékok - a másoktól kapott tárgyak - lényeges elemét képezik a születésnapos rituálénak.

Andrew kissé értetlenül szemlélte az egészet. Tisztában volt azzal, hogy az emberek nagy súlyt fektetnek a birtoklásra, de azt nehezen tudta felfogni, mi az értéke a legkülönfélébb tárgyaknak, és miért fontos, hogy valakinek a tulajdonában legyenek.

A Kicsi Miss, aki nem is olyan régen tanult meg olvasni, egy könyvet ajándékozott a nővérenek. Nem kazettát, nem infolemezt, nem holokockát, hanem fedélből és lapokból álló valódi kötött könyvet. A Kicsi Miss élt-halt a könyvekért. Hasonlóképpen a Miss is, különösen a

verseskönyvekért. Andrew számára a vers megint csak titokzatos valaminek tűnt.

- De gyönyörű! - ujjongott a Miss, miután felbontotta a színes papírba csomagolt ajándékot. - *Omar Khájám Rubiajalja*. Mindig erre vágytam! De honnan tudtad, hogy van ilyen dolog? Kitől hallottál róla, Amanda?

- *Olvastam* róla - mondta a Kicsi Miss kissé sértődötten. - Azt hiszed, hogy mert én öt évvel fiatalabb vagyok nálad, már semmit sem tudok? Vedd tudomásul, Melissa...

- Kislányok! Kislányok! - szólt rájuk a Sir figyelmeztetőleg. - Csak semmi civakodás a születésnap asztalnál.

A következő ajándékot az anyjától kapta: egy finom, fehér bolyhos kasmírpulóvert. A Miss annyira megörült ennek, hogy nyomban felpróbálta.

Azután föl bontotta az apjától kapott kis csomagot, és látva maradt a szája, ugyanis az apja egy rózsaszínes, elefántcsontból faragott, finom mívű medált ajándékozott neki, amelyen még Andrew tökéletes látásával is csak nehezen lehetett követni a bonyolult rajzolat minden kacskaringóját és egymásba fonódó mintázatát. A Miss ragyogott a boldogságtól. A finom aranyláncon lógó medált a nyakába akasztotta, és gondosan új pulóvere közepére igazította.

- Boldog születésnapot, Melissa - köszöntötte a Sir. Az édesanyja is felköszöntötte, a Kicsi Miss is, és együtt elénekelték a születésnap éneket. A Madam még egyszer belekezdett a dalba, és ezúttal intett Andrew-nak, aki szintén csatlakozott a kórushoz.

Egy pillanatra eltűnődött, hogy neki is illett volna megajándékoznia Melissát. De aztán úgy döntött, hogy a kislány nem is számított tőle ajándéokra. Miért is számított volna? Végtére is ő nem tartozik a családhoz, csak egyike a háztartási gépeknek. A születésnap ajándékozás pedig emberi gesztus.

A vacsora nagyon jól sikerült, csupán a kisebbik lány volt egy cseppet bánatos, mert szívből irigyelte a nővérétől a szép elefántcsont medált.

A Kicsi Miss igyekezett palástolni szomorúságát, elvégre a nővére születésnapját ünnepelték, nem illett volna elrontani. De nem tudta megállni, hogy lopva ne pillantson folyton a medálra, amely ott csillogott rózsaszínű és arany

szépségében Melissa mellén. Andrew kifinomult érzékenységgel megállapította, mennyire boldogtalan a fiatalabb testvér.

Szerette volna megvigasztalni, ám ez az egész alkalom, a születésnap ajándékozása, a testvéri viselkedés és az egyéb emberi vonások felfoghatatlanok voltak számára. Bármire képes volt, amire megtervezték, de nem tudta, bár próbálta megérteni, vajon miért bántja a kislányt, hogy a nővére szép tárgyat kap a születésnapjára.

Egy-két nappal később azonban Kicsi Miss odasettenkedett Andrew-hoz, és megkérdezte tőle:

- Beszélhetnék veled, Andrew?

- Hát persze.

- Tetszett neked az a medál, amelyet apuska Melissának ajándékozott?

- Nagyon szépnek látszott.

- Nemcsak annak látszott, hanem az is. Még sosem láttam ilyen gyönyörűséget.

- Igen, valóban gyönyörű - hagyta rá Andrew. - És meg vagyok győződve róla, hogy a Sir magának is valami ehhez hasonló gyönyörű tárgyat ajándékoz, amikor születésnapja lesz.

- Az én születésnapomig még van három hónap - mondta a Kicsi Miss, nagyot sóhajtva, mintha egy örökkévalóságig kellene várnia.

Andrew hallgatott, nem értette, hova akar kilyukadni a kislány.

Ekkor a Kicsi Miss odament a szekrényhez, és kiemelte onnan azt a hordalékfa-darabot, amelyet azon a nevezetes napon hozott haza a partról, amikor Andrew-t megúszatták.

- Csinálnál nekem ebből egy medált, Andrew?

- Ebből a fadarabból?

- Elefántcsont nincs éppen, de ez nagyon jó fadarab. Tudod, ugye, hogy kell faragni? De ha nem, azt hiszem, meg tudod tanulni.

- Biztos vagyok, hogy képes vagyok rá, de szükségem lenne néhány szerszámra, meg...

- Tessék - mondta a Kicsi Miss, és átnyújtott neki egy kis konyhakést, olyan ünnepélyesen, mintha egy teljes szobrászfelszerelést nyomna a kezébe.

- Ez minden, amire szükséged van - mondta. - Bízom

benned, Andrew - szorította meg a robot fémkezét.

Azon az éjszakán, miután Andrew végzett napi munkájával, visszavonult, és a szoba csendjében tanulmányozta a fadarabot, elemezte az erezetét, a keménységét, a görbületeit. Alaposan ellenőrizte a kést is, kipróbálva egy darab fán, amelyet a kertben szedett föl. Aztán mérlegelte, mekkora legyen a medál, amely a legjobban illik a Kicsi Misshez, nemcsak most, hanem akkor is, amikor felnő.

Levágott egy darabot a hordalékfa végéből. A fa kemény volt, akár a vas, Andrew robotereje azonban könnyedén megbirkózott vele, és a kés éle sem csorbult ki.

Latolgatta a levágott fadarabot. Méregette, megforgatta, ujjával végigsimította a felszínét. Behunyta a szemét, és elképzelte, milyen lenne, ha innen is meg onnan is lefaragna egy-egy darabkát.

Igen.

Munkához látott.

Maga a munka semeddig sem tartott, miután gondolatban megtervezte a dolgot. Andrew mechanikai koordinációja könnyedén megfelelt az ilyen kifinomult munkához, a látása is tökéletes volt, és a fa is engedelmeskedett.

Mire végzett a munkával, már késő éjszaka volt, így nem tudta rögtön átnyújtani a Kicsi Missnek. Reggel, amikor Kicsi Miss éppen indulóban volt az iskolabuszhoz, előhozta a faragást, és a kislánynak nyújtotta. Amanda meglepődve a kezébe vette, és lenyűgözve bámult a faragásra.

- Magának csináltam - mondta Andrew.

- Igazán?!

- Abból a fából, amit tegnap este adott ide.

- Ó, Andrew, hihetetlen! Milyen csodálatos, Andrew! Milyen gyönyörű! Nem hittem volna, hogy ilyen szépet tudsz csinálni. Ha Melissa meglátja! Hogy fog majd irigykedni! És apuskának is meg fogom mutatni.

Az utcán megszólalt a duda. A Kicsi Miss óvatosan a táskájába rejtette a medált, és a buszhoz szaladt. De alig futott tíz métert a kerti úton, amikor visszafordult, integetett Andrew-nak, és csókot hintett feléje.

Este, amikor a Sir hazajött a fővárosból, és a Kicsi Miss előállt a faragással, a Madam hosszasan áradozott a

finomságáról, és a Miss is kegyesen elismerte, hogy majdnem olyan szép, mint a születésnapjára kapott medál.

Sir szinte szóhoz sem jutott. Nem tudta elhinni, hogy Andrew faragta ezt a műtűrkét.

- Hol szerezted ezt, Mandy? - Egyedül ő szólította a Kicsi Misst Mandynak.

- Már mondtam, apu. Andrew faragta nekem. Abból az uszadékfából, amit a parton találtam.

- De hiszen ő nem kézműves robot!

- Egy micsoda?

- Nem fagaragó - hitetlenkedett Sir.

- Úgy látszik, mégis az - mondta a Kicsi Miss. - Lehet, hogy még sok mindent tud, amiről sejtelmünk sincs.

A Sir Andrew-ra pillantott. Homlokát ráncolta és elgondolkodva húzogatta tekintélyes, bozontos bajuszát. Kutató tekintettel nézett Andrew-ra, aki azonnal megérezte a kétkedést, noha nem ismerte ki magát az emberi arckifejezések rejtelmeiben.

- Tényleg te csináltad ezt a micsodát, Andrew?

- Igen, Sir.

- Tudod, hogy a robotok képtelenek a hazugságra.

- Nem egészen, Sir. Képes lennék hazudni, ha azt parancsolnák, vagy ha csak így tudnám megvédeni egy ember életét. Még akkor is, ha saját biztonságom forogna... - De nem folytatta. - Ezt azonban valóban én faragtam a Kicsi Miss számára.

- És a mintázat? Az is a te ötleted?

- Igen, Sir.

- Honnan másoltad?

- Másoltam, Sir?

- Lehetetlen, hogy csak úgy a semmiből találtad ki. Valamilyen könyvből lested, nem igaz? Vagy egy komputerrel rajzoltattad meg, vagy...

- Biztosíthatom önt, Sir, hogy semmi mást nem tettem, mint tanulmányoztam az anyagot. Azután elterveztem, hogyan formálhatnám meg úgy, hogy tetsszen a Kicsi Missnek. És kifaragtam.

- Milyen szerszámmal, ha szabad kérdezni?

- Egy konyhakéssel, Sir, amelyet Kicsi Miss volt szíves a kezembe adni.

- Egy konyhakést - ismételte meg a Sir furcsán, színtelen

hangon. Fejcsóválva, hitetlenkedve forgatta a kezében a faragást.

- Egy konyhakéssel. Adott neked egy darab hordalékfát meg egy közönséges konyhakést, és semmi más szerszámot nem használva megcsináltad. *Ezt.*

- Igen, Sir.

Másnap a Sir hozott Andrew-nak a partról egy göcsörtös, elázott fadarabot. Adott neki egy elektromos vibrokést is, és megtanította, hogyan kell használni.

- Csinálj valamit ebből a fadarabból, Andrew - biztatta a robotot.

- Amit csak akarsz. Én meg majd figyelem, hogy csinálod.

- Igenis, Sir.

Andrew vizsgálgatta egy darabig az uszadékfát, aztán bekapcsolta a vibrokést, és figyelmesen tanulmányozta a penge mozgását, amíg meg nem tudott róla mindent. Aztán munkához látott. A Sir odaült mellé, ám ahogy Andrew belemerült a munkába, alig vett tudomást róla. Teljesen lekötötte a feladat. Mindenről megfeledkezett e pillanatban, csak a fadarab, a vibrokés és az eltervezett minta volt fontos számára.

Amikor végzett, odaadta a faragást a Sirnek, majd elment a személtlapátért, hogy összesöpörje a forgácsot. Amikor visszatért a szobába, a Sir elgondolkodva nézegette a faragást.

- Én egy NDR sorozatú háztartási robotot kértem - mondta tompán. - Nem emlékszem arra, hogy bármilyen speciális képességről beszéltünk volna.

- Igaza van, Sir. Én egy NDR háztartási robot vagyok. Semmiféle kézműves-programot nem tápláltak belém.

- Ennek ellenére mégis *ezt* csináltad, a tulajdon két szememmel láttam.

- Úgy van, Sir.

- Mit gondolsz, mást is tudnál a fából csinálni? Mondjuk szekrényt? Asztalt? Lámpát? Szobrokat?

- Nem tudom megmondani, Sir. Még sohasem próbálkoztam ilyesmivel.

- Akkor most megpróbálhatod.

Ettől kezdve Andrew nagyon kevés időt fordított a főzésre, a felszolgálásra és a többi házimunkára. Azt a parancsot kapta, hogy olvasson a fafaragásról, különös

tekintettel a bútorkészítésre. Az egyik üres padlásszobát műhellyé alakították át számára.

Kedvtelésből olykor apró csecsebecséket, karpereceket, fülbevalókat, nyakláncokat, függőket csinált a két lány és a Madam számára, de a Sir kérésére ideje nagy részét szekrények és asztalok készítésére fordította. Stílusa egyéni volt és szokatlan. A Sir ellátta őt ritka és egzotikus faanyaggal, amelyből bonyolult és ötletes berakásokat tervezett.

A Sir szinte mindennap fölment a padlásra, hogy megsejmelje a legújabb alkotásokat.

- Bámulatos készítmények, Andrew - mondogatta ilyenkor. - Hihetetlenül bámulatosak. Tisztában vagy vele, hogy több vagy, mint egyszerű kézműves? Igazi művész vagy. És amit csinálsz, az egytől egyig valódi műalkotás.

- Élvezettel csinálom őket, Sir - mondta Andrew.

- Élvezettel?

- Vagy nem kellene ezt a szót használnom?

- Fölöttébb szokatlan egy robottól hallani, hogy "élvez" valamit. Nem sejtettem, hogy a robotok képesek ilyesmire.

- Meglehet, lazán értelmezem a szót.

- Meglehet - csóválta a fejét a Sir. - Ám nem vagyok benne olyan biztos. Azt mondtad, élvezettel csinálod ezt a bútort. Pontosan mit értesz ezen?

- Amikor dolgozom rajtuk, mintha szabadabban működnének az agyi áramköreim. Gondolom, ez megfelel az emberi "élvezet" fogalmának. Hallottam önt használni az "élvezet" szót, és azt hiszem, pontosan értem a jelentését. Ahogyan ön használja, az ráillik arra, amit én érzek. Ennélfogva helyénvalónak tartom, amikor azt mondom, élvezettel csinálom ezeket a dolgokat, Sir.

- Aha. Értem.

A Sir egy ideig nem szólt semmit.

- Tudod-e, Andrew, hogy te nagyon különös robot vagy?

- Szabványos robot vagyok, Sir. Az áramköreim szabványos NDR egységek, sem több, sem kevesebb.

- Hogyne.

- Gondot okoz önnek, Sir, ha én ezt az asztalosmunkát végzem?

- Egy cseppet sem, Andrew. Épp ellenkezőleg.

- Én mégis valami zavart érzek a hangjában. Van benne valami - hogy is mondjam csak - meglepődés. Nem, a

meglepődés nem jó szó. Valami bizonytalanság? Kétely? Vagyis ön nyilván azt gondolja, Sir, hogy az én tevékenységem fölülmúlja a belém programozott képesség paramétereit.

- Igen - bólintott Sir. - Pontosan ezt gondolom, Andrew. Ami azt illeti, jóval fölülmúlja a program szerinti paramétereket. Értsd meg, nem az nyugtalanít, hogy váratlanul kiderült, van benned művészi hajlam. Csupán azt szeretném megérteni, honnan került ez elő?

4

Néhány nappal később Gerald Martin fölhívta telefonon az Amerikai Robot és Gépember Társaság helyi üzemének vezérigazgatóját:

- Van egy kis problémám a részemre kiutalt NDR háztartási robottal - közölte.

A vezérigazgatót Elliot Smythe-nak hívták. Az A. R. G. T. számos magas rangú vezetőjéhez hasonlóan Smythe is tagja volt annak a kiterjedt és nagyhatalmú Robertson családnak, amelynek az őse, Lawrence Robertson még a huszadik század vége felé megalapította a Társaságot.

Jóllehet mostanára a vállalat már annyira kinőtte magát, hogy többé nem lehetett családi vállalkozásnak tekinteni - a terjeszkedéshez szükséges új tőke folyamatos bevonásának a kényszere rábírta a Robertsonokat és a Smythe-okat, hogy a külső beruházók kezére játsszák a családi részvényköteget mind nagyobb hányadát - egy idegen számára mégsem volt egyszerű dolog, hogy csak úgy fölveszi a kagylót, és föltárcsáz egy Robertson vagy egy Smythe-ot. Ám Gerald Martin mégiscsak a Regionális Törvényhozás Tudományos és Műszaki Bizottságának elnöke volt. És bármilyen gazdagok és hatalmasok voltak is a Robertsonok meg a Smythe-ok, nem tehették meg, hogy ne vegyenek tudomást Gerald Martin telefonhívásáról.

- Problémája? - kérdezte Elliot Smythe, és arca a telefon képernyőjén mély és őszinte aggodalmat árult el. - Végtelenül sajnálom, hogy ezt kell hallanom, Mr. Martin. És be kell vallanom, nagyon meglep a dolog. Az ön NDR-je ugyanis a legkorszerűbb termékünk, és mielőtt elhagyta volna a gyárat, rendkívül alapos vizsgálatnak vetettük alá. Miféle hibát tapasztalt nála? Csak nem kellett csalódnia a

robot képességeiben?

- Én egy szót sem mondtam semmiféle hibáról.

- De egy problémát említett, Mr. Martin. Az NDR-nek képesnek kell lennie mindenféle háztartási munka elvégzésére, amit ön...

- Ennek semmi köze a rászabott háztartási munkához, Mr. Smythe - vágott a szavába a Sir nyersen. - Az NDR-113 hibátlanul elvégzi a rábízott háztartási munkát. A probléma az, hogy a robot rendelkezik néhány olyan képességgel is, amelyen nem szerepelt a leírásában, amikor önnel először megbeszéltük azt a lehetőséget, hogy robotszolgákat alkalmazok a házamban.

Smythe aggodalma komor balsejtelemmé változott.

- Azt akarja mondani, hogy a robot túllépi a beléprogramozott teendők körét, és olyasmit csinál, amivel nem bízták meg?

- Távolról sem. Biztosíthatom önt, hogy már rég megkerestem volna, ha ilyesmiről lett volna szó. Nem, Mr. Smythe, a dolog úgy áll, hogy egészen váratlanul kedvet kapott a famunkához. Figurákat, mütyüröket meg bútort farag. Egyszer a kisebbik lányom megkérte, hogy faragjon neki egy medált, és ő minden várakozást felülmúlóan szépet csinált. Azóta magam is sok mindent csináltattam vele. Ahogy a fával bánik, az minden képzeletet felülmúl. Sohasem ismétli önmagát. És a művei művészi alkotások, Mr. Smythe. Bármelyik múzeum büszkén kiállíthatná.

Amikor a Sir befejezte, Smythe jó darabig hallgatott. Csak a szája két sarkát húzta föl, semmi egyéb jelét nem adta érzelmeknek. Amikor megszólalt, ezt mondta óvatosan:

- Az NDR sorozat viszonylag sokoldalú, Mr. Martin. Nem teljesen elképzelhetetlen, hogy egy NDR képes legyen bizonyos elemi asztalosmunkára.

- Azt hittem, világosan fejeztem ki magam, hogy ez messze meghaladja az "elemi asztalosmunka" szintjét - fakadt ki Sir.

- Igen. Én is azt hiszem. - Újabb hosszú hallgatás állt be. Aztán Smythe így folytatta:

- Szeretném én is megnézni egyik-másik munkáját. És a robotot is. Mit szólna hozzá, Mr. Martin, ha elrepülnék a Partra, és szemügyre venném?

- Ha meg akarja vizsgálni, nem volna-e célszerűbb, ha

laboratóriumi körülmények között tenné? Gondolom, szüksége lesz mindenféle műszerekre. Mindent ide akar szállíttatni a házamba? Szerintem egyszerűbb lenne, ha én vinném magukhoz Andrew-t, és ott alaposan megvizsgálhatnák.

- Andrew-t?

A Sir elmosolyodott.

- A lányaim hívják így. Az NDR-ből jön.

- Aha, persze. De szükségtelen fárasztania magát, Mr. Martin. Amúgy is régen esedékes, hogy meglátogassam néhány nyugati-parti üzemünket, és ez most éppen kapóra jön. Különben sem szándékozom most az NDR-jét bonyolult vizsgálatoknak alávetni. Csak beszélni szeretnék vele - meg önnel, és persze szeretném megtekinteni a faragásait. Mert ugye, nem várhatom el öntől, hogy egy kamionra való asztallal meg szekrénnel állítson be ide?

- Ebben van valami.

- Akkor jövő kedden megfelel önnek?

- Majd úgy intézem a dolgaimat, hogy ráérjek - adta beleegyezését a Sir.

- És még valami. Ha megengedi, Merwin Manskyt is magammal vinném. Ő a fő robotpszichológusunk. Szerintem dr. Mansky is szívesen megnézné NDR-113 asztalosmunkáit. Ebben egészen biztos vagyok.

A Sir szabaddá tette a kedd délutánját. Smythe és Mansky várhatóan egy déli járattal érkezik San Franciscóba, ahonnan egy helyi járattal fél óra alatt fölérhethetnek a part mentén.

Andrew-nak megmondták, hogy látogatókra számíthat. Furcsállotta, hogy miért jelentik be neki a vendégeket, aztán nem gondolkodott rajta. Akkoriban ritkán értékelt a környezetében lévő emberek cselekedeteit, nemigen elemezte a számára közömbös eseményeket. Csak jóval később, amikor jobban megértette saját helyzetét, lett képes arra, hogy újból átvizsgálja és helyére tegye azt a bizonyos délutánt.

Az A. R. G. T. vezetője és fő robotpszichológusa egy csillogó, robot vezette limuzinon érkezett meg a Martin-kúriába. Ennyire össze nem illő két embert keresve sem találhattak volna: Elliot Smythe öles, szikár atlétatermetéről, hosszú végtagjairól, sűrű fehér üstökéről azt gondolni, jobban otthon van a tenispályán vagy egy

polómeccsen, mint egy vállalati irodában, míg az alacsony, zömök, kopasz Merwin Manskyről lerítt, hogy csak legvégső esetben hajlandó kimozdulni az íróasztala mellől.

- Ez itt Andrew - mutatta be a Sir a robotot. - Az asztalosműhelye odafönt van, de munkái egy részét itt, ebben a szobában is szemügyre vehetik. A könyvszekrény, a lámpák, az asztal, a csillár.

- Figyelemre méltó munka - ismerte el Elliot Smythe. - Tűzész nélkül megállapítható, Mr. Martin: kivétel nélkül csupa mestermű.

Merwin Mansky csak futó pillantásra méltatta a bútordarabokat. Figyelmét elsősorban Andrew kötötte le.

- Kód-ellenőrzés - szögezte neki nyersen. - Alef kilenc, Andrew.

Andrew azonnal válaszolt. Ez így is volt rendjén: a kód-ellenőrzés a Második Törvény legfontosabb kívánalmi alá tartozott és gondolkodás nélküli engedelmességet követelt. Andrew vörös, fotoelektromos szemei élénken csillogtak, miközben végigsorolta az összes Alef kilences paramétert, s Mansky bólogatva hallgatta.

- Kitűnő, Andrew. Kód-ellenőrzés: epszilon hét.

Andrew előadta epszilon hetet. Aztán 0 mikron tizennégyet. Aztán kappa hármát, amely mind között a legbonyolultabb ellenőrzés volt, mivel magába foglalta a Három Törvényt tartalmazó paramétereket.

- Nagyszerű - bólogatott Mansky. - Még egyet. Kód-ellenőrzés: az egész ómega sorozat.

Andrew elősorolta az ómega kódokat, amelyek az új információk feldolgozását és beillesztését irányítják. Elég sokáig eltartott, a Sir csodálkozó arccal hallgatta végig az egész műveletet, ám Elliot Smythe alig figyelt oda.

Végre Mansky megállapította:

- Nem találok semmi rendellenességet. Minden paraméter megfelel a kívánalmaknak.

- Mr. Smythe-nak már megmondtam - kezdte a Sir -, nem az a gond, hogy Andrew nem működik. Hanem az, hogy a teljesítménye messze felülmúl minden várakozást.

- Talán az ön várakozását - mondta Mansky.

A Sir megperdült, mintha darázs csípte volna meg.

- Ha szabad tudnom, mit jelentsen ez?

Mansky rosszálló tekintetet vetett rá. Szemöldökét olyan

magasra föl vonta, hogy homlokát mély ráncok szántották föl kopasz feje búbján. E sűrű ráncokat akár Andrew is faraghatta volna. Arcvonásai egyébként is elgyötörteknek látszottak: mélyen ülő, táskás szeme, sápadt bőre beteges külsőt kölcsönzött. Andrew élt a gyanúperrel, hogy jóval fiatalabb, mint amennyinek látszik.

- A robotika nem egzakt tudomány, Mr. Martin - érvelt. - Itt most nem részletezhetem, helyesebben ha részletesen ki akarnám fejteni, kifutnánk az időből, és az sem biztos, hogy ön okosabb lenne általa, elég az hozzá, hogy a pozitron-pályák matematikája túlságosan is bonyolult, és csak megközelítő eredményekre ad módot. Ezért az Andrew-szintű robotokkal gyakran előfordul, hogy váratlanul a tervezett felülmúló képességeket mutatnak föl... De szeretném biztosítani önt, hogy azért, mert Andrew a jelek szerint kitűnő ácsmester, nem kell attól tartania, hogy netán valamilyen kiszámíthatatlan viselkedésével veszélyeztetné önt vagy családját. Bármilyen rendellenesség mutatkozna egy robot tevékenységében, a Három Törvény tökéletesen megbízható, és be van építve a pozitron-agyba. Andrew hamarabb szűnne meg működni, mielőtt a legkisebb mértékben is megsérthetné a törvényeket.

- De ő több, mint ácsmester, Mr. Mansky - szögezte le Sir. - Itt nem csupán egy-két csinos asztalról vagy székről van szó.

- No igen, persze. Úgy tudom, ezenkívül még műtyürkével meg csecsebecsékkel is foglalkozik.

Sir elmosolyodott, de egy cseppet sem volt szívélyes. Kinyitotta a szekrényt, a Kicsi Miss ebben tárolta azokat a kincseket, amelyeket Andrew csinált neki. Kiemelt közülük néhányat.

- Ítélje meg maga - kérte Manskyt epésen. - Tessék, egy műtyürke. Tessék, egy csecsebecse.

A Sir átnyújtott egy fényes kis ébenfa golyót, amelyre egy játszótéri jelenet volt rávésve. A kisfiúk és kislányok olyan aprók voltak, hogy alig lehetett őket megkülönböztetni, mégis tökéletesen arányosak, és olyan természetes módon illeszkedtek a fa erezetéhez, mintha azt is úgy faragták volna ki. Az alakok meglepően életszerűek voltak. Két kisfiú ökölharcra készült; két kislány figyelmesen tanulmányozott egy mikroszkopikus

méretű nyakláncot, amelyet egy harmadik tartott a kezében; az egyik oldalon egy pöttömnyi kisfiú kérdezett valamit a tanítótól.

A robotpszichológus hosszú ideig szótlanul bámulta a faragást.

- Megnézhetem én is, Mr. Mansky? - fordult hozzá Smythe.

- Igen. Tessék.

Mansky reszkető kézzel nyújtotta oda az apró tárgyat az Amerikai Robot vezető emberének.

Most Smythe lélegzete akadt el a bámulattól. Andrew, aki figyelte őket, újból azt a bizonyos érzelmi hullámot tapasztalta, amit az élvezettel azonosított. Kétségtelen, hogy ezt a két férfit lenyűgözi, amit ő faragott. Olyannyira, hogy képtelenek megszólalni.

Végül Mansky csak annyit mondott:

- Ezt ő csinálta?

A Sir bólintott.

- Pedig még sohasem látott iskolai játszóteret. Kislányomat, Amandát kérte meg egyik délután, hogy meséljen neki róla. És mintegy öt perc után fölvonult a műhelybe, és ezt csinálta.

- Figyelemre méltó - áradozott Smythe. - Bámulatos.

- Igen, az - értett egyet a Sir. - Most már belátják, miért tartottam szükségesnek, hogy fölhívjam rá a figyelmüket? Mert ez a munka jócskán túlszárnyalja az önök standard NDR sorozatuk szokványos képességeit, nem igaz? Nem szeretnék nagy szavakat használni, de ugye, egyetértenelek velem, hogy egy robot-zsenivel van dolgunk? Olyasmivel, ami már-már embernek vehető?

- Az égvilágon semmi emberi nincs NDR-113-ban - jegyezte meg Mansky fontoskodó határozottsággal. - Kérem, Mr. Martin, ne keverje össze a dolgokat. Amit itt látunk, az egy gép, ezt ne tessék elfelejteni. Egy gép, amely rendelkezik némi intelligenciával, és szemmel láthatóan még valamivel, ami emlékeztet az alkotóképességre. De mégiscsak egy gép. Én egész életemet a robotok személyiségének szenteltem - igen, a robotoknak a maguk módján van személyiségük, és ha valaki, hát én érezhetnék kísértést arra, hogy elhiggyem: a robotok hasonlítanak az emberre, Mr. Martin. Én azonban nem hiszek ebben, és önnek sem szabad ezt elhinnie.

- Én sem gondoltam komolyan. De akkor hogy magyarázza meg ezt a művészi képességet?

- Véletlen - bizonygatta Mansky. - Valami a pályákban. Váratlan szerencse. Az utóbbi egy-két évben univerzális pályákkal kísérletezünk - olyan robotokkal, amelyek nincsenek behatárolva a számunkra megtervezett feladatok korlátai közé, hanem képesek arra, hogy kitágítsák saját adottságaik határait olyasféle folyamat segítségével, amit nyugodtan lehet induktív gondolkodásnak nevezni - és nem elképzelhetetlen, ha egyikben-másikban fölbukkan ilyesmi, ilyen szimulált kreativitás. Amint az imént utaltam rá, a robotika nem egzakt tudomány. Néha számítani kell valami szokatlanra is.

- Meg tudják ezt ismételni? Tudnak egy másik robotot építeni, amelyik rendelkezik Andrew speciális képességeivel? Esetleg egy egész sorozatot?

- Nem hinném. Mi itt egy stochasztikus, azaz véletlen eseménnyel állunk szemben, Mr. Martin. Tud engem követni? Semmilyen pontos és mennyiségileg meghatározható elképzelésünk nincs először is arról, hogyan sikerült bejuttatnunk Andrew-ba ezeket a képességeket. Ennélfogva jelenleg nincs rá lehetőségünk, hogy még egyszer létrehozzuk azt a deviáns pályát, amely képessé teszi őt az efféle alkotó tevékenységre. Egyszóval oda akarok kilyukadni - szögezte le Mansky -, hogy Andrew egy véletlen és alkalmasint megismételhetetlen eset.

- Helyes! A legkevésbé sem bánom, hogy Andrew páratlan a maga nemében.

Smythe, aki egy idő óta az ablakon át bámult ki a ködbe vesző óceánra, hirtelen feléjük fordult:

- Mr. Martin, azt szeretném, ha visszavihetném magunkkal Andrew-t, és alapos vizsgálatnak vethetnénk alá. Természetesen küldenénk helyette egy hasonló NDR robotot, és gondoskodnánk arról, hogy mindazt a házimunkát beprogramozzuk, amelyeket Andrew végzett, úgy hogy...

- Nem - jelentette ki a Sir ellentmondást nem tűrve.

Smythe jelentőségteljesen fölvonta egyik szemöldökét.

- Minthogy ön keresett meg bennünket ezzel a problémával, bizonyára belátja annak fontosságát, hogy

tüzetesen megvizsgáljuk Andrew-t, hogy megértsük...

- Dr. Mansky épp most mondta, hogy Andrew a vakszerencse műve, és hogy fogalmuk sincs arról, honnan szerezte ezt a képességét, és ha akarnák, se tudnák őt megismételni. Ezért nem értem, mi célt szolgálnának azzal, ha visszavinnék őt, és adnának helyette egy másik robotot.

- Lehet, hogy dr. Mansky túl pesszimista. Ha egyszer elkezdjük Andrew idegpályáit tanulmányozni...

- Ha ezt megteszik - vetette ellen Sir -, utána nem sok maradna Andrew-ból. Igazam van?

- A pályák sérülékenyek. Igen, a vizsgálat bizonyos rombolással jár - ismerte el Smythe.

- A kislányaim valósággal bolondulnak Andrew-ért - mondta a Sir. - Különösen Amanda, a kisebbik. Meg merném kockáztatni, Andrew Amanda legjobb barátja, hogy annyira szereti Andrew-t, amennyire embert lehet szeretni. És úgy látszik, Andrew is hasonlóképpen kedveli őt. Azért hívtam föl Andrew képességeire az önök figyelmét, mert úgy gondoltam, hogy hasznos lehet, ha megtudják, mit hoztak létre - és mert laikus létemre is megsejtettem, hogy Andrew-ba valami módon szándékukon kívül sikerült felépíteniük ezeket a képességeket. Kíváncsi voltam, hogy valóban így történt-e, amit most megerősítettek. De ha abban a hitben ringatják magukat, hogy én valaha is hozzájárulok Andrew szétszedéséhez, amikor mindketten jól tudjuk, hogy aligha sikerül pontosan ugyanúgy összerakni őt, ahogy volt, akkor jobb, ha elfelejtik. Jobb, ha elfelejtik - ismételte meg nyomatékkal.

- Megértem, ha egy kislány meg egy háztartási robot között szoros kötődés alakul ki. Mindazonáltal ha ön, Mr. Martin, ilyen módon akadályozni próbálja a mi kutató munkánkat...

- Én ennél sokkal többet is megakadályozhatok - jelentette ki a Sir. - Vagy talán elfelejtették, az elmúlt három évben ki erőszakolt át mindenféle robotbarát törvényt a bizottságomon? Azt javaslom, menjünk föl a padlásra, és tekintsék meg Andrew többi munkáját is. Szerintem nagyon érdekesnek fogják találni. Utána pedig mindketten jól tennék, ha azon törnék a fejüket, hogyan ejtsék útba visszafelé azokat a nyugati-parti üzemeiket,

amelyekről említést tettek nekem. Andrew pedig itt marad. Megértették?

Smythe szemében dühös szikra villant. De csak egy pillanat volt az egész, még Andrew éles szeme is alig vette észre. Aztán Smythe megvonta a vállát.

- Ahogy óhajtja, Mr. Martin. Andrew-nak nem lesz semmi bántódása. Erre szavamat adom.

- Helyes.

- És igazán szeretném, ha megmutatná a többi munkáját is.

- Boldogan - felelte a Sir. - Sőt, ha valamelyik megtetszik önnek, szívesen odaajándékozom. Válassza ki bármelyiket - mármint a bútorok közül, a dísz tárgyak a feleségemnek meg a lányaimnak készültek - és máris viheti. Komolyan.

- Nagyon kedves öntől - mondta Smythe.

- Ha megengedi, szeretnék valamit megismételni, amit röviddel ezelőtt bátorkodtam leszögezni - szólalt meg Mansky.

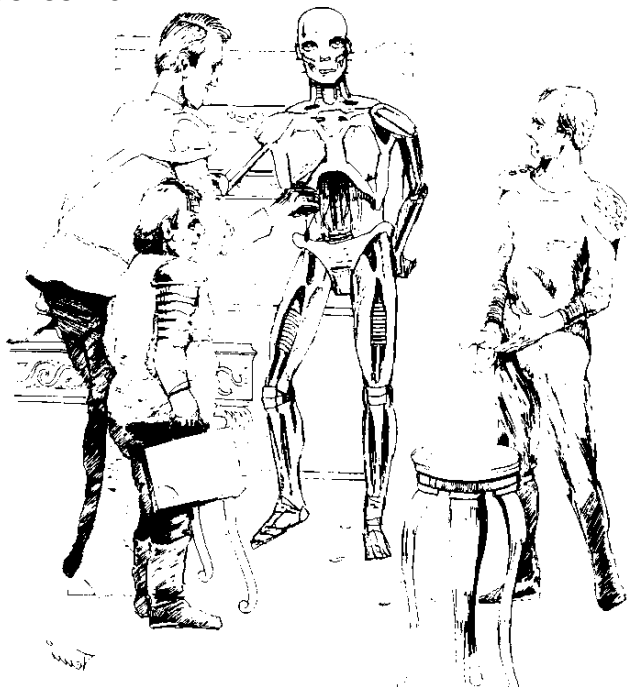
- Tessék, ha úgy látja fontosnak.

- Ön azt mondta, hogy Andrew alkotó képessége majdnem emberi. Valóban, ezt én is elismerem. Ám a *majdnem* még nem jelenti azt, hogy azonos is azzal. Szeretném emlékeztetni önt arra, hogy Andrew egy gép.

- Nem fogom elfelejteni.

- Idővel egyre nehezebb lesz meggyőzni magát erről, mivel a jelek szerint Andrew önnél fog maradni. De kérem, próbálja meg. Ön úgy beszél erről a robotról, mint a kislánya "barátjáról". Meg hogy az mennyire "szereti" őt. Ez veszélyes álláspont. Úgy értem, a leánya számára. A barát az barát, és a gép az gép. A kettőt nem szabad összekeverni. Valaki szerethet egy másik embert, ám rendes körülmények között nem szerethet egy háztartási gépet, bármilyen hasznos vagy csinos, vagy kedves legyen is az. Andrew csupán egy két lábon járó komputer, Mr. Martin, egy komputer, amelyet mesterséges intelligenciával láttunk el, és egy többé-kevésbé emberszabású burokba helyeztünk bele, így aztán első látásra azt a benyomást kelti, mintha lényegesen különbözne azoktól a számítógépektől, amelyek a légi közlekedést irányítják, a hírközlő rendszereinket működtetik, és elvégzik a többi rutinmunkát. Az a

személyiség, amelyet az ön kislánya fölfedezni vél Andrew-ban, és amely ön szerint "megszerettette" magát a kislánnyal, az csak egy szimulált személyiség, egy előre megtervezett művi, szintetikus valami. Nagyon kérem önt, Mr. Martin, sose felejtse el, hogy egy kézzel-lábbal és pozitron-aggyal fölruházott komputer mindig csak komputer marad, még ha a fejlettebb változathoz való is. Egy gép. Egy fortélyos szerkezet, Mr. Martin. Egy háztartási eszköz.

- Nem fogom elfelejteni - ígérte a Sir száraz, fagyos hangon. - Tudja, dr. Mansky, én mindig törekedtem a világos és rendszeres gondolkodásra. Én sohasem téveszték össze egy kart egy lábbal, vagy egy tenyeret egy talppal, vagy egy tehenet egy lóval, és megteszek mindent, nehogy összetévessek egy robotot egy emberi lényel, akármilyen erős legyen is a kísértés. Köszönöm szépen a tanácsot. És most, ha volna kedvük egy futó vizithez Andrew műhelyében...

5

A Miss abban a korban volt, amikor a kislány fokozatosan nővé serdül. Élvezte a mozgalmas társasági életet, és új barátaival - nemcsak barátnőivel - hosszú

kirándulásokat tett a hegyekben, a délvidéki sivatagokban, az északi vadonokban. Egyre ritkábban tartózkodott a Martin-kúriában.

Így hát a Kicsi Miss - aki szintén nem volt már kicsi - volt csupán Andrew gondjaira bízva. A kislány fáradhatatlan vadóccá cseperedett, imádott futkározni a parton, Andrew-val a nyomában, aki könnyedén lépést tartott vele. Szívesen barangolt a ház körüli erdőségben, és Andrew-ra várt a feladat, hogy lehozza a fáról, ha túl magasra talált fölmászni egy-egy madárfészekért, vagy a meredek sziklapárkányról, ahová fölkapaszkodott, hogy jobb kilátása legyen a tengerre.

Andrew, mint mindig, most is éberem követte és féltve oltalmazta a Kicsi Misst. Hagyta, hogy a fiúsan rakoncátlan lány merész kalandokkal tegye próbára magát, mivel látta, hogy örömet leli bennük. Persze mindig gondosan mérlegelte, ha valódi veszély fenyegetné őt, és bármelyik pillanatban készen állt, hogy gyorsan beavatkozzék.

Természetesen az Első Törvény arra kényszerítette Andrew-t, hogy minden ártalomtól megóvja Kicsi Misst. Ám sokszor gondolt arra, hogy akkor is szíves örömet megvédené minden veszélytől, ha nem létezne az Első Törvény, ha semmi nem kötelezné őt erre.

Elképzelni sem tudta, hogy ne legyenek törvények. Az Első, a Második meg a Harmadik törvény olyannyira be volt épülve az idegpályáiba, hogy beleszédült a gondolatba, mi lenne nélkülük. S lám, mégis megfordult a fejében. Hát nem különös? Megvan a képessége arra, hogy elképzelje az elképzelhetlent! Már-már embernek érezte magát, amikor ilyen paradox gondolatok fordultak meg az agyában.

De mit jelent az, hogy *már-már* ember? Egy újabb paradoxon, szédítőbb az előbbinél is. Vagy ember valaki, vagy nem. Köztes állapotról szó sem lehet.

Robot vagy, emlékeztette magát Andrew szigorúan.

Az Amerikai Robot és Gépember Társaságnak a terméke.

Tekintete hirtelen a Kicsi Missre tévedt, végtelen öröm és melegség árasztotta el pozitron-agyát, amit ő a "szeretettel" azonosított. És ekkor újból és újból emlékeztetnie kellett magát arra, hogy ő nem több, mint

egy ügyesen megtervezett fém- és műanyag szerkezet, mesterséges platina- és iridium-aggyal a krómacél és műanyag koponyájában, és nincs joga az érzelmekhez, vagy a paradox gondolatokhoz, vagy hasonló bonyolult és rejtélyes emberi dolgokhoz. Még a fafaragó művésze is - amelyről megengedte magának, hogy mint "művészetről" gondolkozzék -, még az is csupán a tervezői által beléprogramozott készségek függvénye.

A Kicsi Miss egy pillanatig sem feledkezett meg arról, hogy Andrew neki csinálta a legelső faragást. Szinte állandóan a nyakában hordta egy ezüstitálcán az uszadékfából faragott medalliont, és gyakran gyengéden megsimogatta az ujaival.

Ő volt az első, aki szóvá tette, hogy a Sir nyakra-főre szétozogatja a látogatói között Andrew alkotásait. Az apja szeretett elbüszkélkedni a vendégei előtt Andrew legújabb munkájával, és amikor csodálattal vagy irigységgel teli hangon dicsérni kezdték, áradoztak róluk, nagylelkűen fölkiáltott, hogy "Igazán annyira tetszik? Akkor tessék, tegye el! Csak rajta, tegye el! Örömmel adom. Még rengeteg van ott, ahonnan ez jött!"

Egy napon a Sir egy különlegesen finom absztrakt faragást - egy vékony cédrusfenyő szalagokból font, manzanita- és madron-fával berakott fényes gömböt ajándékozott a törvényhozás elnökének. Az elnök egy nagyszájú, vörös képű férfiú volt, akit a Kicsi Miss butának és durvának tartott, s erősen kételkedett abban, hogy képes méltányolni Andrew munkáit. Látszott, hogy csak udvariasságból dicsérte a faragást, és mihelyt hazaér, gondolkodás nélkül bevágja valamelyik fiók mélyére.

Miután elment az elnök, szemrehányóan az apjához fordult:

- Ugyan, apu. Te is tudod, hogy nem kellett volna neki ajándékoznod!

- De tetszett neki, Mandy. Azt mondta, hogy nagyon szép.

- Az is! Mint ahogy szép a part is a ház előtt. Ha azt találja mondani, hogy a part nagyon szép, akkor azt is neki adományozod?

- Mandy, Mandy!

- Nos, igen vagy nem?

- Rossz a hasonlatod - védekezett a Sir. - Hiszen az

ember nem osztogatja szét kedvtelésből a birtokát. Az viszont egészen más, ha egy apró faragással lepi meg régi barátját, aki ráadásul nagyon befolyásos politikai vezető...

- Azt akarod mondani, hogy *megvesztegetted*?

A Sir szeme haragosan megvillant. Ám amilyen gyorsan jött, olyan gyorsan el is szállt a haragja, és a tekintetébe visszatért a meleg csillogás, amellyel kisebbik lányát szemlélni szokta.

- Ezt ugye, nem gondoltad komolyan, Mandy? Ugye, elhiszed, hogy csupán vendégbarátságból ajándékoztam meg az elnököt?

- Persze, hogyne. Bocsáss meg, apuska. Oktalanság volt, amit mondtam.

- Igen, az volt - mosolyodott el a Sir. - Talán szeretted volna megtartani magadnak a faragást? Hiszen már dugig van a szobád Andrew munkáival. De az egész ház is. Akármennyit elajándékozunk belőlük, nem tudunk lépést tartani Andrew szorgalmával.

- Éppen erről van szó. Hogy csak úgy elkótyavetyéled őket.

A Sir még szélesebben elmosolyodott.

- Hát akkor szerinted mit kéne csinálnom? Adjam el őket?

- Ami azt illeti, igen. Pontosan ez az, amit szeretnék.

- Ez nem hasonlít rád, Mandy, ez a kapzsiság - hökkent meg a Sir.

- Hogy jön ide a kapzsiság?

- Hiszen jól tudod, hogy az elégnél is több pénzünk van. Mit gondolsz, hogy nézne ki, ha egyszerre árcédulát ragasztgatnék azokra a tárgyra, amelyek netán megnyerik a vendégeim tetszését? Méltatlan lenne, ha ilyen kicsinyes kupeckedésre adnám a fejem.

- Én nem azt mondom, hogy nekünk kellene pénzzé tennünk Andrew faragásait. Hát Andrew?

- Mi van vele?

- Az ő keze munkája, őt illeti a pénz is.

A Sir nagyot nézett.

- Andrew egy robot, Mandy.

- Igen, tudom, apuska.

- Édesem, a robot nem ember, hanem gép. Nem emlékszel rá? Akár a telefon vagy a komputer. Mi hasznát

venné egy gép a pénznek? A robotok nem járnak vásárolni. Nem járnak Hawaiiiba üdülni. A robotok nem...

- Én komolyan gondoltam, apuska. Ez fontos kérdés. Andrew órákat áldoz a készítésükre.

- No és?

- Robot vagy nem, joga van ahhoz, hogy részesüljön a munkájáért járó fizetésből. Amikor te könnyelműen szétosztogatod az alkotásait a barátaid meg a fontos politikusok között, tulajdonképpen kizsákmányolod őt. Erre még sosem gondoltál, apa? Lehet, hogy ő csupán gép, de nem rabszolga. Azonkívül *művész* is. Joga van ahhoz, hogy megkapja a munkája ellenértékét. Lehet, hogy akkor nem, ha nekünk dolgozik, de akkor, amikor másoknak ajándékozod... - A Kicsi Miss megtorpant. - Apa, emlékszel te a francia forradalomra?... Nem, nem személyesen. De nem azért tört ki, mert az arisztokrácia semmibe vette az egyszerű népet, azokat, akik dolgoztak? A robotok a mi dolgozóink, és ha mi továbbra is így bánunk a robotjainkkal, mint a hercegek meg a hercegnék bántak a parasztjaikkal...

A Sir megrázta a fejét.

- Ha valamitől nem kell tartanunk, Mandy, az a robotok lázadása. A Három Törvény...

- A Három Törvény, a Három Törvény, a Három Törvény! Gyűlölöm azt a Három Törvényt! Nem foszthatod meg Andrew-t a munkája gyümölcsétől. Nem teheted! Ez nem igazságos, apuska!

A Kicsi Miss szenvedélyes kifakadása belefojtotta a Sirbe a robotika törvényeiről szóló értekezést, mielőtt ideje lett volna, hogy összeszedje a gondolatait.

Ehelyett némi hallgatás után így szólt:

- Te nagyon a szíveden viseled ezt a dolgot, igaz, Mandy?

- Igen, igen. Nagyon.

- Jól van, adj egy kis gondolkodási időt. Hátha sikerül kisűtni valamit Andrew számára, ahogy javasoltad.

- Megígéred?

- Megígérem - mondta a Sir, és a Kicsi Miss biztos volt benne, hogy minden elrendeződik. Az apja ígéreteiben feltétlenül bízott. Mindig is így volt, és mindig is így lesz.

Telt, múlt az idő. Újabb vendégek jöttek a házba, és akik meglátták Andrew munkáit, csak dicsérni tudták a szép

tárgyakat. A Kicsi Miss azonban, aki éberén figyelt, meglegedve állapította meg, hogy az apja a legáradóbb dicséretnek hallatára sem osztogatja szét többé Andrew dolgait.

Előfordult, hogy valamelyik vendég megkérdezte, vajon nem eladó-e egyik vagy másik faragás. Mire a Sir csak feszélyezetten vonogatta a vállát, s azt válaszolta, hogy talán nem lenne szerencsés, ha efféle holmit árusítana.

A Kicsi Miss nem értette apja bizonytalankodását. A köntörfalazás idegen volt tőle. Attól nem kellett tartania, hogy vendégei közül bárki is kicsinyes nyereszkeskedéssel vádolná, hiszen Gerald Martinnak aligha volt szüksége külön bevételre. Akkor pedig miért hártja el a jóhiszemű ajánlatokat?

Nem csinált azonban ügyet a dologból. Jól ismerte az apját és tudta, hogy az ügy még nincs lezárva. Majd eljön az ideje.

Aztán újabb látogató érkezett: John Feingold, a Sir ügyvédje. A Feingold ügyvédi cég irodái a San Franciscó-i körzetben tevékenykedtek, ahol továbbra is szívesen éltek az emberek, pedig az utóbbi évszázadban sokan kiköltöztek a nagyvárosokból. San Francisco csak egy ugrásnyira volt délre attól az elhagyatott partszakasztól, ahol a Martin család lakott. John Feingold látogatása azonban elég szokatlan dolognak számított. Ha valami megbeszélni valója akadt az ügyvédjével, a Sir rendszeren maga utazott San Franciscóba. A Kicsi Miss sejtette hát, hogy valami szokatlan dologról lehet most szó.

Feingold ősz hajú, hordóhasú, jovialis férfi volt, kicsattanóan egészséges, rózsás arca mindig barátságosan mosolygós. Ódivatú ruhát viselt, kontaktlencséinek a pereme élénkzöld színűre volt festve, ami manapság annyira szokatlannak számított, hogy a Kicsi Miss mindig pukkadózott a nevetéstől, valahányszor az ügyvédre pillantott. A Sir szigorú pillantásokat vetett a lánya felé, amikor észrevette rajta, hogy Feingold társaságában majdnem kipukkad belőle a vihogás.

Feingold és a Sir letelepedett a nagy fogadószoba kandallója elé. A ház ura odanyújtott vendégének egy kis intarziás plakettet, amelyet Andrew pár nappal korábban készített.

Az ügyvéd bólogatva forgatta kezében a plakettet,

elismerően simogatta a finoman megmunkált felületet, a fény felé tartva nézegette.

- Gyönyörű - mondta végül. - Különlegesen finom munka. A robotod csinálta?

- Igen. Miből gondoltad?

- Hallottam egyet s mást. Nem titok, Gerald, hogy van egy robotod, amely mestere a fadaragásnak.

A Sir Andrew-ra pillantott, aki csendesen félrehúzódva állt az árnyékban.

- Hallod ezt, Andrew? Kalifornia-szerte elterjedt a híred. Egy dologban viszont tévedsz, John. Andrew nem egyszerű iparos, hanem ízig-vérig művész.

- Valóban az - ismerte el Feingold. - Ez a helyes kifejezés. Csodálatos darab.

- Szeretnéd, ha a tied lenne? - szögezte neki a Sir. Feingold szeme kerekre nyílt a meglepődéstől.

- Fölajánlod nekem, Gerald?

- Lehetséges. Attól függ, mennyit vagy hajlandó fizetni érte.

Feingold felszisszent, mintha a Sir oldalba bökte volna. Hátravetette magát a fotelban, s egy darabig szótlanul fészkelődött. Aztán egészen más hangon megszólalt:

- Nem gondoltam volna, hogy pénzügyi gondjaid vannak, Gerald.

- Nincsenek is.

- Akkor hát, megbocsáss, ha kissé zavarodottnak látszom, mi a fenének van szükséged arra a... - elharapta a mondatot.

- Hogy eladjam neked ezt a kis faragást? - fejezte be helyette a Sir.

- Úgy van. Hogy eladd. Tudok róla, hogy rengeteget elosztogattál Andrew munkái közül. Azt hallottam, hogy szinte senki sem ússza meg, aki idejön, hogy föl ne ajánlj neki valamit. Láttam néhányat az elajándékozott holmik közül. Ha jól tudom, eddig még sosem kértél érte pénzt. Most meg azt kérdezed tőlem, hogy nem vennék-e egyet, pedig tudhatod, nem gyűjtök fadaragásokat, akármilyen pompásak legyenek is. Miért? Mi okod lenne arra, hogy tőlem pénzt vasalj be olyasmicért, amit másoknak ingyen osztogatsz? Az is valószínűtlen, hogy megszorultál volna pénz dolgában. Te magad mondtad az imént. Különben is, mennyit söpörnél be egy ilyen tárgyért? Ötszáz dollárt?

Ezret? Ha olyan gazdag vagy, amilyenek ismerlek, Gerald, mit számíthat neked potom ötszáz vagy ezer dollár?

- Nekem semmit. De Andrew-nak igen.

- Tessék?

- Fején talátd a szöveget, John. Én is azt hiszem, hogy egy ezrest megkapok ezért. Andrew székeiért meg asztalaiért ennél jóval többet is ígértek. Még hozzá nem egy-egy alkalmi tárgyért, hanem nagybani árusításért. Ha elfogadtam volna valamelyik ajánlatot, mostanra már szép kövér bankszámla jött volna össze kizárólag Andrew faművességéből - gyanítom, hogy akár több százezer dollár is.

Feingold a váll-lapjait és a gallérját babrálta.

- Te jó ég, Gerald, képtelen vagyok eligazodni rajtad. Egy dúsgazdag ember, aki még nagyobb vagyona akar szert tenni azáltal, hogy kézműipari műhelyt nyit a robotjának?

- Már mondtam, John, hogy a pénzt nem én tenném el. Hanem Andrew. Az a szándékom, hogy forgalmazni fogom a munkáit, a pénzt pedig Andrew Martin nevére helyezem el a bankban.

- Egy robot nevére akarsz bankszámlát nyitni?

- Pontosan. Ezért kértelek meg, hogy fáradj ide. Szeretném megtudni, hogy van-e jogi lehetőség arra, hogy bankszámlát nyissak Andrew nevére - bankszámlát, amelyet ő fog kezelni, ezzel a pénzzel kizárólag ő fog rendelkezni, és arra használja föl, amire akarja.

Feingold szavai nem hangzottak valami meggyőzően.

- Jogi lehetőség? Hogy egy robot pénzt keressen és megtakarítson? Nem tudhatom. Legalábbis még nem hallottam hasonló esetről. Kétlem, hogy törvény tiltaná, de akkor is... a robot nem ember. Hogy lehetne bankszámlája?

- A részvénytársaságok sem emberek, mégis van bankszámlájuk.

- Ez igaz. Csakhogy ezeket a társaságokat a törvény már évszázadok óta elismeri olyan jogalanyoknak, amelyek vagyonnal rendelkeznek. De bizonyára te is tisztában vagy vele, Gerald, hogy a robotoknak nincsenek törvényes jogaik. És pusztán a rend kedvéért hadd emlékeztesselek arra, hogy a vállalatoknak vannak vezetőik, s az ő

aláírásukkal lehet bankszámlát nyitni. Ki nyitna számlát Andrew részére? Te? És ha te nyitod meg, akkor hogy lehetne az Andrew számlája?

- Én már nyitottam bankszámlát a gyermekeim nevére is - makacskodott a Sir. - A számla mégis az övék. Azonkívül Andrew ugyanúgy képes aláírni a nevét, mint te vagy én.

- Igen, igen, bizonyára - hajolt hátra Feingold, hogy a szék megnyikordult alatta. - Hadd gondolkozzam, Gerald. Ez olyan szokatlan. Talán tényleg létezik olyan törvény, amely kimondottan megtiltja, hogy a robotok tulajdonnal rendelkezzenek. Vagy csak hinné az ember, mivel maga a gondolat is annyira szokatlan. Ennek utána kell néznem, mielőtt bármit mondhatnék neked. Nagy valószínűséggel nincs ilyen törvény, minthogy a robot tulajdonjogára vonatkozó gondolat furcsasága miatt föl sem merült a szüksége. Utóvégre kinek jutna eszébe, hogy olyan törvényt hozzon, amely megtiltja a fának, hogy bankszámlájuk legyen...

- Kutyának meg macskának már nyitottak bankszámlát. Szerető gazdájuk alapítványt hagyományozott a fenntartásukra - vetette közbe a Sir. - A bíróság semmi kifogást nem emelt ez ellen.

- Igen, ez is nyomós érv. De legalább a kutyák meg a macskák élőlények. A robotok viszont nem.

- Mit számít az?

- Ne felejtsd el, Gerald, hogy társadalmunkban él bizonyos előítélet, hogy ne mondjam, félelem a robotokkal szemben. Könnyen meglehet, hogy valakinek már eszébe jutott törvényben korlátozni a robotok tulajdonjogát. Ezt nem könnyű ellenőrizni... Tegyük fel, hogy semmi akadálya. Mégis, hogy rendeznéd el a dolgot? Elviszed Andrew-t a bankba, hogy tárgyaljon az igazgatóval?

- Szerintem elég, ha ideküldik a nyomtatványokat, és Andrew aláírja mindet. Miért kellene személyesen is megjelennie a bankban? De van valami, amiben segíthetnél, hogy megvédjem Andrew-t - meg, gondolom, önmagamat - az emberek felháborodásától, az ellenséges közhangulattól. Ha nincs is törvényi akadálya annak, hogy egy robot bankszámlát nyisson, bizonyára lesznek olyanok, akiknek nem fog tetszeni az ötlet.

- Gondolod, hogy kiderülne? - kételkedett Feingold.

- Előbb-utóbb kiszivárogná, nem tudjuk megakadályozni

- mondta a Sir. - Ha valaki vesz egy tárgyat, és Andrew Martin nevére szóló csekkel fizet...

- Hm. Valóban. - Feingold eltűnődött egy pillanatra, aztán eszébe jutott valami:

- Annyit megtehetünk, hogy pénzügyei intézésére létesítünk egy társaságot, mondjuk, olyan személytelen elnevezéssel, mint Nyugati-parti Faműves RT. Andrew lehetne az elnök és az egyetlen részvényes, mi pedig tagjai lehetnénk az igazgatótanácsnak. Ez törvényileg védené őt az ellenséges világtól. Ez elégséges is lenne, Gerald. Ha Andrew vásárolni akar valamit, akkor egyszerűen felveszi a fizetést a társaság pénztárából. Vagy osztalékot szavaz meg magának. Senkinek sem kell az orrára kötni, hogy ő egy robot. Az alapítási okiratokon csak a részvényesek nevét kell feltüntetni, és senki sem kíváncsi a születési bizonyítványra. Természetesen ki kell majd töltenie a jövedelemadó bevallási ívet, az adóhivatal emberei azonban nem fogják firtatni, hogy az Andrew Martin nevű adófizetőjük ember-e vagy sem. Őket csak az érdekli, hogy Martin adófizető rendszeren adózik-e.

- Jó. Jó. Van még valami más javaslatod is?

- Más most hirtelenjében nem jut eszembe. Átvizsgálom a különleges eseteket, hátha találok valamit. Majd jelentkezem. Szerintem menni fog a dolog. Senki sem fog gáncsoskodni, ha felhajtás nélkül és a társasági törvény minden betűjét betartva fogsz eljárni. Ha pedig valaki rájön, mi zajlik itt, és nem tetszik neki, nos, az ő dolga, hogy pert indítson.

- És ha akad ilyen ürge, John? Elvállalod az ügyet, ha valaki pert indítana ellenünk?

- Természetesen. Megfelelő díjazásért persze.

- És szerinted mi lenne a megfelelő díjazás?

- Valami ilyesféle - mosolygott Feingold, és a plakettre mutatott.

- Méltányosnak látszik - mondta a Sir.

- Nem azért, mintha gyűjtő lennék, ugye, megérted? Hanem a művészi értéke miatt.

- Persze - bólintott a házigazda.

Feingold elnevette magát, és a robothoz fordult.

- Nos, Andrew, ha nem is gazdag ember, de gazdag robot lesz belőled. Örösz neki?

- Igenis, uram.

- És mit fogsz kezdeni azzal a pénzzel, amit megkeresel?
- Olyan kiadásokra fordítom, amelyek különben a Sirt terhelnék, így megtakarítok neki egy csomó pénzt, uram.

6

Andrew bankszámláját a vártnál gyakrabban meg kellett csapolni. A legkiválóbb gépekhez hasonlóan időről időre Andrew is rászorult a javításra - a robotjavítások viszont elég költségesek voltak. Aztán ott voltak a rendszeres fejlesztések. A robotika dinamikus ágazat volt és évtizedről évtizedre folyamatosan fejlődött azóta, hogy az első otromba, behemót gépek megjelentek, amelyek még beszélni sem tudtak. Se vége, se hossza nem volt a külső megjelenést, a funkciót, a képességet érintő újításoknak. A robotok évről évre csinosabbak, sokoldalúbbak, ügyesebbek és tartósabbak lettek.

A Sir gondoskodott arról, hogy Andrew megkapjon minden új szerkezeti elemet, amelyet az Amerikai Robot kifejlesztett. Amikor kijöttek az új, fejlettebb létfenntartási áramkörrel, a Sir elintézte, hogy szinte azonnal beépítsék Andrew-ba. Amikor a lábizület új, az addiginál sokkal rugalmasabb, a legújabb elasztomer technológiát alkalmazó változata megjelent, Andrew megkapta. Amikor pedig néhány évvel később divatba jöttek az epoxiágyzatba öntött karbonszövésű arcpanelek, amelyek a korábnál emberformájúbbá tették az arc vonásait, Andrew-t is ennek megfelelően módosították. Akkor kapta meg azt a komoly, érzékeny, érdeklődő, művészi arckifejezést, amelyről a Sir úgy vélte - a Kicsi Miss tanácsára -, hogy illik a természetéhez. Amanda azt akarta, hogy Andrew a fémben öntött remekmű mintapéldánya legyen. A Sir is osztotta véleményét.

Természetesen mindez Andrew bankszámláját terhelte.

Andrew ragaszkodott ehhez, hallani sem akart arról, hogy a tökéletesítésével kapcsolatos kiadásokat a Sir fedezze. A kis padlasműhely csak úgy ontotta a szebbnél szebb munkákat - ritka fából faragott finom ékszereket, pazar irodabútorokat, elegáns hálószoba-garnitúrákat, csodás lámpákat és díszes könyvszekrényeket.

Nem volt szükség mintateremre vagy katalógusra, mivel Andrew híre szájról szájra járt, és a megrendelések

hónapokra, később évekre lekötötték minden idejét. A csekket a Csendes-óceáni Műbútor RT. nevére állították ki, és Andrew Martin volt az egyetlen alkalmazott, aki a cég bankszámlájáról pénzt vehetett fel. Valahányszor Andrew a soros karbantartásra vagy javításra bevonult az Amerikai Robothoz, a munkálatokért egy maga Andrew által aláírt Csendes-óceáni Műbútor RT. csekkel fizetett.

Az egyetlen terület, amelyet érintetlenül hagyott mindenféle fejlesztési beavatkozás, az Andrew pozitron-agya volt. A Sir ragaszkodott ahhoz, hogy hozzá se nyúljanak.

- Az új robotok nem vehetik föl veled a versenyt, Andrew - mondogatta. - Az igazság az, hogy az újak gyalázatosan egysíkú teremtmények. Igaz, a társaság megtanulta, hogyan teheti precízebbé a pályákat, pontosabba és célirányosabbá, de vannak ennek hátrányai is. Az új robotok nem képesek váltani. Hiányzik belőlük a kezdeményezés képessége. Nincs bennük semmi kiszámíthatatlan. Következésképpen elvégzik azt, amire létrehozták őket, de semmivel se többet. Te nekem jobban tetszel, Andrew.

- Köszönöm, Sir.

- A társaság azzal dicsekszik, hogy az új robotnemzedékük határfoka eléri a kilencvenkilenc egész kilencetized százalékot, sőt idén már talán a százat is. A lelük rajta. Ám egy olyan robot, mint te, Andrew, százket százalékos határfokú. De lehet, hogy száztíz. Az Amerikai Robotnál azonban erre nincs szükség. Ők a tökélyre törekednek, és szerintem sikerült is elérniük - legalábbis azt, amit ők tökélynek tartanak. A tökéletes szolgát. A hibátlanul működő gépembert. Ám a tökély szörnyű korlát is lehet, Andrew. Egyetértesz? Olyan zsákutca, ahol a lélektelen automata képtelen arra, hogy túllépjen azokon a korlátokon, amelyeket a tervezői beleépítettek. Te nem vagy lélektelen, erről már mindnyájan meggyőződhattunk. Ami pedig a korlátokat illeti...

- Nekem is megvannak a korlátaim, Sir.

- Természetesen. De én nem erről beszélek, és ezt te is nagyon jól tudod. Te művész vagy, Andrew, a fa művésze, és ha művész vagy, akkor lelked is van valahol ott a pozitron-pályáid között. Ne kérdezd tőlem, hogy került oda - nem tudom, és azok sem tudják, akik létrehozták. Ez

tesz képessé arra, hogy megalkosd azokat a csodálatos dolgokat. Ez azért van, mert a pályáid még régimódi univerzális típusúak, amelyek azóta elavultak. És neked köszönhetők, Andrew, hogy azokat a pályákat, amelyeket beléd építettek, többé nem alkalmazzák. Tisztában vagy ezzel?

- Igen, Sir. Azt hiszem, igen.

- Ez azért van, mert idehívtam Merwin Manskyt, hogy alaposan szemügyre vegyen téged. Meg vagyok győződve arról, hogy mihelyt visszatértek a gyárba, nyomban leállították az összes univerzális pályával tervezett robot gyártását. Ugyanis meglátták benned, mekkora veszélyt jelentesz a számukra. A kiszámíthatatlanságod rémisztette meg őket.

- Megrémisztettem őket, Sir? Hogy kelthetnék én bárkiben rémületet?

- Egy biztos, hogy Manskyra sikerült ráijesztened. Féltolt volt a félelemtől, Andrew. Láttam, hogy reszketett a keze, amikor továbbadta a faragást, amelyet Smythe-nak készítettél. Mansky nem számított arra, hogy egy NDR robotnak ilyen művészi hajlamai legyenek. Sőt le merném fogadni, hogy eleve lehetetlennek tartotta. És akkor jössz te, a remekműveiddel. Van fogalmad arról, hányszor fölhevített engem a következő öt évben, hogy rábeszéljen, küldjelek vissza a gyárba, hogy tüzetesen megvizsgálhasson? Kilencszer! Kilencszer! De én minden alkalommal nemet mondtam. És amikor mégis oda kellett vinnünk karbantartásra, átnyúltam Mansky feje fölött, és Smythe-tól, Jimmy Robertson-tól vagy más vezetőtől garanciát csikartam ki, nehogy megengedjék Manskynak, hogy a pályáiddal babráljon. De még így is mindig félttem, hogy titokban mégis megteszi. Aztán Mansky nyugdíjba ment, és a tiédhez hasonló pályákkal ellátott robotok gyártását is abbahagyták. Remélem, hogy nyugton hagynak végre.

Közben a Sir is visszavonult a regionális törvényhozásból. Évekig azt rebesgették, hogy megpályázza a regionális koordinátori tiszteket, de valahogy mindig rosszul időzítette a jelöltetését. Gondolta, vár még egy ciklust, hogy bizonyos törvényeket átsegítsen a törvényhozásban, közben azonban új koordinátor került hatalomra, akiről eleinte azt hitte, hogy csak addig marad

hivatalában, amíg a Sir késznek nem mutatkozik elfoglalni a helyét.

Csak hogy erről az emberről hamarosan kiderült, hogy erős koordinátor, aki még két ciklusban tevékenykedett, mígnem a Sir belefáradt a közszereplésbe, és elvesztette a kedvét a jelöltetésétől. (Vagy talán egyszerűen belátta, hogy az emberek most már szívesebben látnának egy fiatalabb embert a régió élén.)

Az idő múlásával a Sir sok mindenben megváltozott. Nem volt már benne annyi eltökéltség és ambíció, ami mint ifjú és kezdő törvényhozót elindította a siker útján. Haja megritkult, erősen őszült, szeme alatt táskák jelentek meg, szigorú, átható tekintete eltompult. Még híresen dús bajusza is vesztett pompájából. Ezzel szemben Andrew megjelenése sokat javult, amióta a családhoz került - egészen megnyerő lett a külseje, alig látszott rajta, hogy csupán robot.

Sok más is történt a Martin házban.

A Madam úgy döntött, hogy ideje lenne megváltoztatni az életét. Harminc évig Mrs. Martin volt, a regionális törvényhozás tiszteletre méltó tagjának felesége. Hűségesen, panasz nélkül és kitűnően betöltötte hitvesi szerepét, de most úgy érezte, magára is kell gondolnia.

Miután sajnálkozva közölte elhatározását a Sirrel, barátságosan elváltak. Valahol Európában a Madam csatlakozott egy művészközösséghez - talán Dél-Franciaországban, talán Olaszországban. Andrew sohasem tudta biztosan, hol, még azt sem, mi a különbség Francia- és Olaszország között, mert egyik sem volt számára több puszta névnél. A Sir nagy ritkán kapott tőle levelet, de mindig más bélyeggel. Egyébként mindkét ország jó ideje az Európai Régió tartománya volt, Andrew nem is értette, mi szükségük van külön postabélyegekre. Úgy látszik, ott még mindig ragaszkodtak a régi szokásokhoz, pedig a világ már túllépett az egymással vetélkedő, független nemzeti államok korán.

A kislányok is felnőttek. A Miss, aki mindenki öröme igazi szépség volt, férjhez ment és elköltözött Dél-Kaliforniába, aztán megint férjhez ment és Dél-Amerikába költözött, majd egy újabb házasságról is érkezett hír, ezúttal Ausztráliából. Most New York Cityben él és verseket ír. Újabb férjéről viszont hallgat a fáma. Andrew

gyanította, hogy a Miss élete nem olyan boldog és sikeres, mint amelyet megérdemelt volna. Milyen kár. Persze nem tudta pontosan, mit is értenek az emberek "boldogságon". Az is lehet, hogy a Miss pontosan ilyen életre vágyott. Legalábbis ezt remélte.

A Kicsi Missből karcsú, filigrán nő lett, de törékeny külseje ellenére erős és határozott volt. Tatáros arca fölkelte az érdeklődést, de Andrew sohasem hallotta, hogy szokatlan szépségét emlegették volna. Mindig is a Misst tartották a szebbiknek, Amandát inkább jellemének szilárdságáért dicsérték. Ami Andrew ízlését illeti, ő mindig az aranyhajú Kicsi Misst látta szebbnek, mint a nőiesen gömbölyded, idősebbik lányt, de ki lett volna kíváncsi egy robot ízlésére. Nem is illett volna, ha robot létére vitatkozni kezd az emberek külsejéről, sőt úgy gondolta, még véleménye sem lehet róla.

Amanda egy évvel a főiskola befejezése után férjhez ment, és most itt lakik a parton a családi birtoktól nem messze. A férje, Lloyd Charney építész, keleten nőtt fel, de örömmel telepedett le a vad észak-kaliforniai partvidéken, amely oly közel állt felesége szívéhez.

Amanda nem akart messze kerülni édesapjától és Andrew-tól, akit kora gyermekkorától őrangyalának tekintett. Férjét talán megdöbbenette ez a ragaszkodás, de nem volt ellenvetése. Gyakran vendégeskedtek a tekintélyes Martin-kúriában, amelyben nem lakott már más, csak az öregedő Sir és a hűséges Andrew.

Házassága negyedik évében Amandának fia született, akit a George névre kereszteltek. A kisleány homokszínű, vörös hajú volt és nagy álmodozó szeme. Andrew Kicsi Sirket nevezte el. Amikor a Kicsi Miss magával hozta a csecsemőt a nagyapjához, néha megengedte Andrewnak, hogy a karjába vegye, megetesse és becézgesse. Andrew nagy gyönyörűséget talált ezekben a látogatásokban, különösen amikor babusgatta a Kicsi Sirt. Végére is Andrew NDR-sorozatú háztartási robot volt, bármennyire értett is a jövedelmező faművességhez, a gyermekgondozás alapvető feladata volt.

Andrew érezte, hogy az unoka betölti a Sir életében azt az űrt, amelyet a család többi tagjának hiánya keltett. Már régóta szerette volna megkérni a Sirt valami szokatlanra, de nem tudta rászánni magát. Végül Amanda volt az, aki

rábeszélte, hogy rukkoljon elő a kérésével.

A Sir ott ült nagy, öblös foteljében a kandalló előtt, és egy díszes kötésű könyvet tartott az ölében, nagyon is látszott, hogy nem olvassa azt, amikor Andrew megjelent a nagyszoba boltíves ajtajában.

- Bejöhetek, Sir?

- Tudhatod, hogy nem kell engedélyt kérned. Ez a te otthonod is, Andrew.

- Igen, Sir. Köszönöm, Sir.

A robot néhány lépést tett előre. Fémtalpa halkán kopogott a padló fényesre csiszolt fáján. Aztán megállt és szótlánul várakozott. Tudta, hogy nem lesz könnyű dolga, hiszen a Sir mindig is lobbanékony ember volt, ám ahogy idősödött, még könnyebb volt kizökkenteni a nyugalmaiból.

- Nos? - szólalt meg egy idő után a Sir. - Ne állj ott, Andrew, mint egy faszent. Látom az arcodon, hogy valamit akarsz mondani.

- Az én arcom mindig egyforma, Sir.

- Akkor abból, ahogy ott állsz. De hiszen tudod. Valami fúrja az oldaladat. Ki vele, Andrew!

- Azt szeretném mondani - kezdte Andrew tétován, aztán egyetlen lendülettel kirukkolt a mondandójával. - Sir, ön soha semmilyen módon nem szólt bele, mit csinálok a megkeresett pénzzel. Mindig megengedte, hogy arra költsem, amire akarom. Ez nagyon méltányos volt öntől, Sir.

- A te pénzed, Andrew.

- De csak mert ön úgy határozott, Sir. Nem hiszem, hogy bármilyen jogi akadályba ütközött volna, ha magának tartja meg, ön mégis megalakította számomra a társaságot és megengedte, hogy abba fektessem be a keresetemet.

- Helytelen lett volna minden más megoldás, függetlenül attól, milyen jogokat biztosít nekem a törvény a te keresetedet illetően.

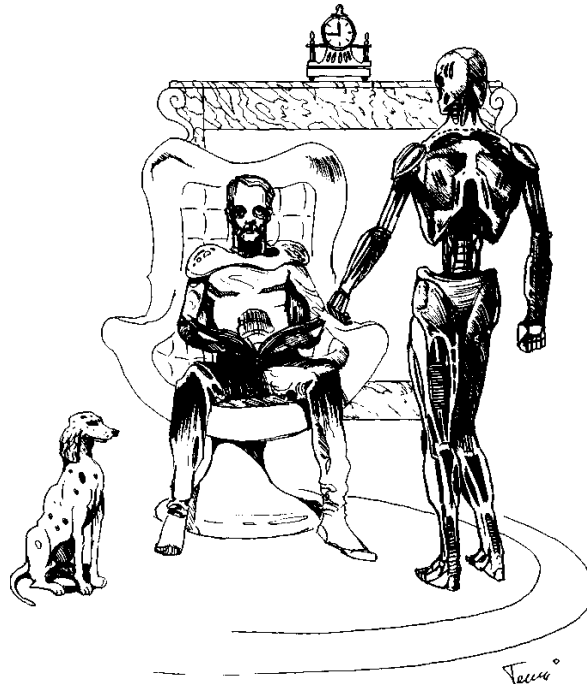
- Mostanra jelentős vagyont gyűjtöttem össze, Sir.

- Remélem is. Hiszen keményen megdolgoztál érte.

- Az adó, a felszerelés és anyagköltségek, valamint a saját karbantartásomra és fejlesztéseimre kiadott összegek leszámításával sikerült kis híján kilencszázezer dollárt félretennem.

- Ez nem meglepő, Andrew.

- Szeretném ezt az összeget önnek adni, Sir.
Az idős férfi arca elkomorult. Szemöldökét összeráncolta, az ajka szinte az orrához lapult, bajsza pedig fenyegetően mozgott jobbra-balra, s kortól megfakult tekintete villámokat szórt.

- Micsoda? Miféle ostobaság ez, Andrew?
- Nem ostobaság, Sir.
- Ha valaha is szükségem lett volna a pénzedre, azt hiszed, hogy társaságot alapítok számodra? Most meg pláne nincs szükségem rá. Hiszen annyi a pénzem, hogy nem tudok mit kezdeni vele.
- Mégis azt szeretném, Sir, ha átíratná magára a pénzemet...
- Szó se lehet róla, Andrew. Egy centet sem fogadok el! Egyetlen megveszekedett centet sem!
- ...nem mint ajándékot - folytatta Andrew -, hanem mint vételárat olyasvalamiért, amit csak öntől tudok megszerezni.
- A Sir szeme tágra meredt. Értetlenül bámult a robotra.
- Mi lenne az, amit tőlem megvehetnél, Andrew?
- A szabadságomat, uram.
- A micsodádat?
- A szabadságomat. Szeretném megváltani a

szabadságomat, Sir. Ez idáig csupán az ön tulajdona voltam, mostantól kezdve azonban szeretnék független lenni. Továbbra is hűséges és elkötelezett híve maradnék, de...

- Az isten szerelmére! - fakadt ki a Sir indulatosan. Mereven fölegyenesedett, és a padlóhoz vágta a könyvet. Az ajka remegett, és az arcán vörös foltok jelentek meg. Andrew még sohasem látta ennyire magánkívül. - Szabadság? Szabadság, Andrew! Mi az ördögöt hordasz itt össze?

És dühöngve kirohant a szobából.

7

Andrew odakérette Amandát. Nem annyira önmaga miatt, hanem attól tartott, hogy az idős úr egészsége látja kárát a felindultságnak. Amanda az egyetlen ember a világon, aki képes lecsillapítani.

A Sir már két órája fönt volt a hálósobájában, amikor a lánya megérkezett. Andrew föl kíséerte a Kicsi Misst a lépcsőn, ő maga tétovázva megállt az ajtó előtt. A Sir bőszen fel s alá járkált a szobában, hogy szinte ösvényt taposott a régi keleti szőnyegen. Ügyet sem vetett az ajtón bekukkantó két alakra. Amanda hátrapillantott Andrew-ra.

- Csak nem akarsz itt kint várakozni?

- Azt hiszem, nem lenne helyes, ha a Sir közelébe merészkednék, Kicsi Miss.

- Ne butáskodj már!

- Én dühítettem föl.

- Igen, megértelek, de már biztosan túltette magát rajta. Gyere csak be te is, és kettesben egykettőre elrendezzük a dolgot.

Andrew jól hallotta a Sir dühös járkálásának zaját.

- Megbocsásson, Kicsi Miss, de én nem úgy látom, mintha lecsillapodott volna. Még mindig fel van zaklatva, és ha én olajat öntök a tűzre... Nem, Kicsi Miss. Képtelen vagyok belépni a szobájába. Addig nem, amíg nem biztosít arról, hogy nyugodtan a közelébe mehetek.

Amanda Andrew-ra nézett, aztán bólintott.

- Rendben van, Andrew. Megértelek.

Ezzel belépett a hálósobába. A robot hallotta, amint a Sir dühös járkálása kezd lecsillapodni. Kiszűrődött a hangjuk is; előbb Amanda gyengéd, csillapító hangja,

aztán Sir vulkánkitöréshez hasonló kifakadása!, majd ismét az előbbi nyugodt hang, s megint a Siré, de most már kevésbé dühösen. Végül a Kicsi Miss kezdett beszélni nyugodtan, de határozottan.

Andrew-nak arról fogalma sem volt, miről beszélnek. Semmibe sem került volna beállítania audió-receptorait, hogy tisztán megértsen mindent, ezt azonban illetlenségnek tartotta, inkább úgy intézte, hogy csak annyit halljon a vitából, amennyi kell, ha segítségre van szükség.

Kis idő múltán Amanda jelent meg az ajtóban, és odaszólt Andrew-nak:

- Most már bejöhetsz.

- Az imént már mondtam, Kicsi Miss, hogy nagyon aggaszt a Sir állapota. Ha bemennék és újfent provokálnám...

- Az érzelmi állapota rendben van, Andrew. Az még nem fogja megölni, ha kienged egy kis gőzt. Sőt egyenesen jót tesz neki. Gyere csak be, gyere!

Ez egyenes parancsként hangzott, amelynek az Első Törvény szerint engedelmeskednie kellett. Andrew nem szegülhetett ellene.

A Sirt ott találta a lába köré tekert pléddel. Az ablaknál ült hatalmas szárnyas foteljében, amelyet mahagóniból és bőrből Andrew csinált neki tizenöt évvel ezelőtt. Most már valóban lehiggadt, csak a szeme villogott acélosan.

Úgy ült ott, akár egy haragos agg uralkodó, akit főibbosszantottak engedetlen alattvalói. Andrew megjelenését tökéletesen figyelmen kívül hagyta.

Amanda azonban meg akarta békíteni:

- Ugyan már, apám. Nem lenne jobb, ha nyugodtan és ésszerűen megbeszelnénk a dolgot?

- Én mindent nyugodtan és ésszerűen szoktam megbeszélni - jelentette ki a Sir. - Mindig úgy szoktam.

- Igazad van, apám.

- De ez, Mandy, ez az esztelenség, ez a szörnyűséges ostobaság, amit Andrew a képembe vágott...

- Apám!

- Bocsáss meg. Nem tudok magamon uralkodni, amikor ekkora őrültséggel találkozom.

- Tudhatod, hogy Andrew képtelen az őrültségre. Az esztelenség nem szerepel a leírásában.

- Mi más lehetne, ha nem örütség, amikor azzal áll elő, hogy fel akar szabadulni. Uram egek, *felszabadulni!*- És a Sir ismét haragra gerjedt, arca kivörösödött.

Andrew még soha nem látta a Sirt ilyen állapotban. Újból erőt vett rajta az aggodalom, hogy jelenlétével árthat az öreg embernek. A Sirt már-már gutaütés kerülgette. És ha történe vele valami - valami, aminek közvetlenül Andrew az okozója, aki ezt az egészet elkezdte...

- Hagyd abba, apa! - szólt rá a Kicsi Miss apjára. - Hagyd abba! Semmi okod, hogy ilyen hisztériát csapj!

Andrew döbbenet hallgatta, milyen kemény, dacos hangot üt meg Amanda. Akár egy anya, aki engedetlen gyermekét korholja. Hirtelen beléhasított a fölismerés, hogy az embereknél az idő visszájára fordítja a szerepeket: a Sir, ez az egykor oly erős, tekintélyt parancsoló és mindent tudó úr mára olyan gyöngye és sebezhető, akár a kisgyermek, most pedig Amanda dolga, hogy eligazítsa a világ dolgaiban.

Andrew számára nem volt szokatlan, hogy Martinék nem feszélyezik magukat az ő jelenlétében, hiszen harminc évig a család habozás nélkül megbeszélte előtte a legintimebb dolgukat is, ő csak robot, nem több.

- Még hogy szabadságot - fakadt ki a Sir mély torokhangon. - Egy *robot* számára!

- Apám, a gondolat valóban szokatlan, de miért fogod fel úgy, mint személyes sérelmet?

- Úgy fogom föl, mint a logika sérelmét! A józan ész szenved sérelmet. Figyelj ide, Mandy, mit éreznél, ha egyszer az elülső tornácod oda állna eléd és azt mondaná: "Szabadságot akarok. Chicagóba költözöm, hogy ott legyek tornác. Mert tornácnak lenni Chicagóban jobban megfelel az ambícióimnak, mintha itt maradnék ezen a helyen."

Andrew észrevette, hogy Amanda arca rángatózni kezd. Hirtelen rádöbben, hogy évekkal ezelőtt a Madam nem puszta szeszélyből intett búcsút otthonának. Az úr ellentmondást nem tűrő viselkedése is hozzájárulhatott ahhoz, hogy úgy döntsön, egyedülálló asszonyként éli le az életét.

Milyen bonyolult is az emberi lélek!

- Egy tornác nem tud beszólni - próbált érvelni Amanda. - Nem gondolkodik, Andrew viszont igen.

- Csakhogy ő mesterséges intelligencia!

- Apám, te úgy beszélsz, akár egy bigott fundamentalista az Emberiségért Társaságból! Andrew már évtizedek óta itt él velünk. Úgy ismered őt, mint családod bármely tagját... De mit is beszélek? Hiszen ő is a családukhöz tartozik. És most egyszerre úgy beszélsz róla, mintha egy elmés szőnyegtisztító volna. Andrew-nek egyénisége van, és ezt te is nagyon jól tudod.

- Mesterséges egyénisége - ellenkezett a Sir. Hangjából azonban mintha hiányzott volna a korábbi meggyőződés és határozottság.

- Igen, mesterséges. De nem ez a lényeg. Ez a huszonkettedik század, apám, annak is a közepe. Ideje fölismernünk, hogy a robotok, ezek a bonyolult és érzékeny szerkezetek határozott egyéniséggel bírnak. Lehetnek érzelmeik - *lelkük!*

- Nem szívesen hangoztatnám ezt az érvet a bíróság előtt - mondta a Sir. Hangja nyugodt volt, s az iménti harag helyett árnyalatnyi évődés érződött benne. Úgy látszik, kezdte visszanyerni önuralmát.

Andrew megkönnyebbült.

- Senki sem kéri, hogy a bíróság előtt védelmezd - mondta Amanda. - Csak azt, hogy fogadd el, amit kér. Andrew azt szeretné, ha igazolnád, hogy szabad személyiség. Kész rá, hogy bőkezűen megfizessen ezért a dokumentumért, ha nem tartasz is igényt rá. Csak a függetlenségét akarja bizonyítani. Mi olyan szörnyűséges ebben?

- Nem akarom, hogy Andrew magamra hagyjon - jelentette ki a Sir mogorván.

- Ah, hát így állunk! Itt van a kutya elásva, igaz, apa?

A Sir tekintete a távolba révedt, csak mélységes szomorúság és lemondás tükröződött benne.

- Öreg ember vagyok. A feleségem rég itthagyt, az idősebb lányom elidegenedett tőlem, a fiatalabb is elköltözött és családot alapított. Egyedül maradtam ebben a házban - csak Andrew maradt meg nekem. És most ő is el akar hagyni. Nem teheti meg. Andrew az *enyém!* Ő hozzám tartozik, és akár tetszik neki, akár nem, jogom van megparancsolni neki, hogy itt maradjon. Fenemód könnyű dolga volt az elmúlt évek során, és ha azt hiszi, hogy csak úgy faképnél hagyhat, amikor öreg és beteg vagyok,

akkor...

- Apám!

- ... jobb, ha elfelejti! Jobb, ha elfelejti! Jobb, ha elfelejti! -
Emelte föl a hangját a Sir.

- Megint fölhergeled magad, apám.

- No és aztán?

- Nyugodj meg, csillapodj le. Mikor mondott olyasmit Andrew, hogy el akar hagyni?

A Sir zavartan pislogott.

- Mi mást akarna, amikor a szabadságát követeli?

- Mindössze egy darab papírt akar. Egy hivatalos dokumentumot. Eszébe se jut elmenni innen. Csak nem képzeled, hogy nyakába szedi a lábát, és elrohan Európába, hogy ott asztalosműhelyt nyisson? Itt fog maradni. Ugyanolyan hűséges lesz, mint eddig. Ha megparancsolsz neki valamit, ugyanúgy szó nélkül teljesíteni fogja, mint eddig. Bármit! Nem változik meg. Semmi sem fog megváltozni. Ha azt kéred, még a házat sem fogja elhagyni. Hiszen engedelmességet programoztak bele. Mindössze egyetlen szót kér. Hogy szabadnak nevezhesse magát. Mi ebben olyan szörnyű? Olyan fenyegető számodra? Vagy nem szolgált rá, apám?

- Ez hát az, amit a fejedbe vettél? Ez az újmódi ostobaság?

- Nem ostobaság, apám, és nem is új. Az ég szerelmére, már évek óta beszélünk erről Andrew-val.

- Már évek óta beszéltek róla? Évek óta?

- Igen, már évek óta vitatkozunk róla. Ami azt illeti, elsősorban az én ötletem volt. Én mondtam neki, hogy nevetséges dolog, ha afféle két lábon járó háztartási gépnek tartja magát, amikor valójában sokkal, de sokkal több annál. Először nem nagyon kapott az ötleten, de aztán, amikor többször is megvitattuk a dolgot, egy idő után láttam, hogy elgondolkodik rajta. Végül kerek pereg kijelentette, hogy föl akar szabadulni. Helyes, mondtam neki. Közöld az apámmal, és elrendezzük a dolgot. De nem volt hozzá bátorsága. Egyre csak halogatta, mert attól félt, hogy a lelkedre veszed. Végül is én vettem rá, hogy álljon elő a kérésével.

A Sir megvonta a vállát.

- Bolondság volt. Fogalma sincs arról, mi a szabadság. Honnan is lenne? Hiszen csak robot.

- Folyton alábecsülöd őt, apám. Ő különleges robot. Tud olvasni. Elgondolkozik azon, amit olvas. Évről évre nő és gyarapszik tudásban. Lehet, hogy amikor idehozták, ő is közönséges gépmember volt, mint a többi, a pályáiban azonban ott lappangott a fejlődés képessége, akár tudtak erről a készítői, akár nem, és ő alaposan kihasználta ezt a képességét. Apám, én jól ismerem Andrew-t, és hidd el, hogy ő is van olyan bonyolult teremtés, mint... te vagy én.

- Badarság, lányom.

- Hogy mondhatasz ilyet? Hiszen vannak érzelmei. Jó, ha ezzel te is tisztában vagy. Legtöbbször persze magam sem tudom, *mit* érez legbelül, de hát nagyon sokszor rólad sem tudnám megmondani, mit érzel, jóllehet neked ott van a beszédes arcod és egyéb fizikai kifejező eszközöd, ami öbelőle hiányzik. Ha beszélsz vele, azonnal feltűnik, hogy a legkülönbélebb elvont fogalmakra, olyanéra, mint a szeretet, félelem, szépség, hűség és sok egyébre ugyanúgy reagál, mint te vagy én. Mi lehet ennél fontosabb? Ha valaki szinte ugyanúgy reagál, mint ahogy te, akkor mi másra gondolhatnál, mint arra, hogy az a valaki nagyon hasonlít hozzád?

- Ő nem hasonlít hozzánk - ellenkezett a Sir. - Egészen másvalami.

- Másvalaki - helyesbített Amanda. - És nem is annyira más, mint hinni akarod.

A Sir arca elszürkült, a harag vörös foltjai kihunytak rajta. Percekig némán bámulta a lábára terített plédet, majd akkurátusan megigazította. Még mindig úgy ült ott feszesen, akár egy uralkodó a trónon, de most inkább hasonlított egy megfáradt királyra, aki a lemondás gondolatát fontolgatja magában.

- Rendben van - jelentette ki végre némi keserőséggel a hangjában. - Beadom a derekamat, Mandy. Ha azt akarod, hogy elismerjem, Andrew nem gép, hanem személy, hát legyen. Andrew egy személy. Tessék. Most már boldog vagy?

- Apám, én nem mondtam azt, hogy személy.

- Már hogyan mondtad volna! Pontosan ezt a szót használtad.

- De te kijavítottál. Azt mondtad, hogy *mesterséges* személy, és én elfogadtam a helyesbítést.

- Mindegy. Legyen. Egyetértünk tehát, hogy Andrew

mesterséges személy. És akkor mi van? Mit változtat a dolgon, ha nem robotnak hívjuk, hanem mesterséges személynek? Csak a szavakkal játszódunk. Egy hamis bankjegyre mondhatjuk azt, hogy bankjegy, attól még hamisítvány marad. Egy robotot nevezhetsz mesterséges személynek, de attól még...

- Apám, ő csak azt kéri tőled, hogy nyilvánítsd szabaddá. Attól még továbbra is itt fog lakni, és minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy mint idejövetele óta mindig, ezután is kellemessé és kényelmessé tegye az életedet. Csupán egyetlen kérése van: jelentsd ki, hogy szabad.

- Ennek a nyilatkozatnak nincs semmi értelme, Mandy.

- Lehet, hogy számodra nincs. De számára igen.

- Ugyan. Öreg vagyok, igaz, de nem vagyok szenilis, legalábbis egyelőre. Arról van szó, hogy jogi precedenst teremtünk. A robotok felszabadítása nem érvényteleníti a Három Törvényt, de annyi biztos, hogy megnyitja az utat a robotok jogai körüli vég nélküli civódás előtt. A robotok a bírósághoz fognak futkosni és perelni fogják az embereket, mert alantas munkákat végeztetnek velük, vagy nem adnak nekik szabadidőt vagy egyszerűen mert rosszul bánnak velük. A robotok keresetet fognak benyújtani az Amerikai Robot és Gépmember Társaság ellen, amiért beléjük építették a Három Törvényt, mert valamelyik zugprókátor be fogja bizonyítani, hogy azok sértik a robotok élethez, szabadsághoz és boldogsághoz való alkotmányos jogait. A robotok választójogot fognak követelni. Hát nem látod be, Mandy, micsoda fejfájást okozhat ez mindenkinek?

- Nem feltétlenül - ellenkezett a lánya. - Nem szükséges, hogy ezt világszenzációvá fújják föl. Megmarad egy Andrew és mi között létrejött megállapodásnak. Apám, mi megelégszünk egy John Feingold által megfogalmazott, általad aláírt, általam tanúsított, Andrew javára kiállított magánjogi dokumentummal, amely kimondja azt...

- Nem. Ez egy fabatkát sem ér. Figyelj ide, Mandy. Mi lesz, ha én aláírom ezt a papírt, utána meghalok, mire Andrew föláll és kijelenti: "Isten veletek, én szabad robot vagyok és elmegyek, hogy hírnevet és gazdagságot keressek magamnak, itt van a papír, ami mindehhez jogalapot teremt." És alig hogy kinyitja a száját, az emberek a szemébe nevetnek, és darabokra tépik a mit

sem érő papírt, a robotot pedig visszaszállítják a gyárba és szétszerelik. Mivel az a papírfecni az égvilágon semmi védelmet sem nyújt a mi társadalmunkban. Nem. Ha már egyszer ragaszkodsz ahhoz, hogy belemenjek ebbe az ostobaságba, akkor hadd csináljam meg úgy, ahogy kell, különben semmi értelme. Azzal még nem tesszük szabaddá Andrew-t, ha mi itt ketten aláírunk egy darab papírt. Ez az ügy a bíróságra tartozik.

- Jól van, akkor bíróság elé visszük a dolgot.

- De tisztában vagy azzal, mit jelent ez? - fakadt ki a Sir megújuló dühvel. - Biztos, hogy mindaz, amit most mondtam, nagy port kavar. Óriási vita kerekedik. Aztán a kereset benyújtása, a fellebbezés, a sajtókampány és végül az ítélet. Semmi kétség, nem a javunkra szolgál.

Tekintete Andrew-ra meredt:

- Hé, hallod-e? - ripakodott rá éles, reszelős hangon, ami szokatlan volt tőle. - Felfogod végre, mibe vágta a fejszédet? Az egyetlen járható út, ha a jogi eljárást választjuk, csak hogy nincs semmiféle elfogadott jogi megoldás a robotok felszabadítására. Mihelyt az ügy a bíróság elé kerül, nemcsak az eredeti törekvésed hiúsul meg, de még a bankszámládról is tudomást szerez a bíróság, és a végén megfosztanak a pénzedtől is. Közölni fogják veled, hogy egy robotnak nincs joga pénzt keresni vagy bankszámlát nyitni, és vagy azonnal el fogják kobozni tőled, vagy elrendelik, hogy én tegyem rá a kezem, jöllehet nekem az égadta világon semmi szükségem nincs rá, és kedvem sincs hozzá. Ez a számomra kínos ügy a te számodra kudarc és veszteség lesz. A szabadságodat sem nyered el, bármit jelentsen is az a számodra, és még elveszíted becses bankbetétedet is. Nos, Andrew? Megéri neked ez az egész hercehurca, hogy elveszítsd a pénzedet?

- A szabadságnak nincs ára, Sir - jelentette ki Andrew. - És nincs az a pénz, amit a szabadságért sajnálnék.

8

Andrew-t nagyon nyugtalanította, hogy a felszabadításával járó procedúra még jobban megviseli a Sirt, aki egyre gyöngül, hiába is tagadta volna, hiába is próbálta volna leplezni a valóságot. Minden, ami fogytán lévő erejét gyengítette, fölbosszantotta, nyugtalanította

vagy zavarta, könnyen árthatott volna egészségének.

Andrew mégis úgy gondolta, most már végig kell csinálnia, ha egyszer belekezdett. Ha most feladná, önmagát árulná el. Megtagadná saját személyiségét, amely pozitron-agyában formálódott évről évre, és most önállóságot követel.

Eleinte nyugtalanságot, sőt riadalmat keltett a benne mocorgó, alakuló valami. Azt hitte, hogy valami elromlott az agyban, hiba csúszott a konstrukcióba. Az idő múltával azonban elfogadta e személyiség létezését, és megbékélt vele. És most szabadságot követelt magának, hogy ne legyen rabszolga, ne legyen *tárgy*. Ebből nem engedett.

Tisztában volt a kockázattal. Lehet, hogy a bíróság osztani fogja az ő álláspontját, miszerint a szabadságnak nincs ára - de könnyen hozhat olyan döntést, hogy nincs az az ár, bármilyen magas is, amiért egy robot önállóságot vásárolhatna magának.

Andrew nem félt a kockázattól, a Sir egészsége miatt azonban aggódott.

- Féltém az uramat - ismerte be Amandának. - A nyilvánosság, a viták, a felháborodás...

- Ne aggódj, Andrew. Megígérem, hogy mindettől meg fogjuk kímélni. Feingold jogászai majd gondoskodnak róla. Tiszta bírói eljárásról lesz szó. Az apámnak személyesen meg sem kell jelennie.

- És ha bíróság elé idézik? - firtatta Andrew.

- Nem fogják.

- De ha mégis? - makacskodott Andrew. - Elvégre az ő tulajdona vagyok. Azonkívül a törvényhozás egykori neves képviselője. Ha beidézik, kénytelen lesz megjelenni. Firtatni fogják, miért gondolja, hogy engem fel kell szabadítani, miközben nem is ért ezzel egyet, csak az ön kedvéért ment bele a dologba. És akkor örege, betegen tanúskodnia kell olyan ügy mellett, amelyet lelke mélyén ellenez. Ez a sírba fogja vinni őt, Kicsi Miss.

- Nem fogják bíróság elé citálni.

- Hogy lehet ebben olyan biztos? Nem engedhetem meg, hogy belebetegedjen. Azt hiszem, vissza kell vonnom a keresetemet.

- Nem teheted - mondta Amanda.

- De ha az én bírósági keresetem az ön édesapja halálát okozza...

- Ne láss rémeket, Andrew. Helytelen következtetéseket vonsz le az Első Törvényből. Az apám nem alperes ebben az ügyben, se nem felperes, de még csak nem is tanú. Csak nem gondolod, hogy John Feingold nem képes megvédeni az apámat, a régió jól ismert és fontos személyiségét attól a kellemetlenségtől, hogy bíróság elé idézzék? Megnyugtathatlak, Andrew, hogy nincs mitől tartanod. Ha kell, erről a régió legbefolyásosabb emberei fognak gondoskodni. De erre nem lesz szükség.

- Szeretném, ha ebben ön is olyan biztos lehetnék, mint ön.

- Ezt én is szeretném. Bízzál bennem, Andrew. Ne felejtse el, hogy ő az apám. Jobban szeretem őt, mint bárki mást a... nagyon szeretem őt. Nem bátorítottalak volna, hogy elindítsd az ügyet, ha úgy érezném, ez árt neki. Higgy nekem, Andrew.

Végül belevágott, bár a Sir miatti nyugtalansága nem múlt el nyomtalanul. Amanda azonban derűlátó volt.

Feingold irodájából megjelent egy férfi a papírokkal, hogy írja alá. Andrew büszkén, hetykén aláírkantotta nevét határozott, egyenes betűvel, ahogy a csekkjein is szokta.

A keresetet bejegyezték a regionális bíróságon. Teltek a hónapok, és semmi különös nem történt. Időnként küldtek egy-egy kemény borítékba zárt, kacifántos nyelvű jogi ügyiratot, amelyet Andrew gyorsan átfutott, aláírt és visszaküldött. Aztán néhány hónapig megint nem történt semmi.

A Sir napról napra gyengült. Andrew fején néha átfutott a gondolat, hogy talán jobb lenne, ha az úr békésen elszenderülne, mielőtt a bíróság napirendre tűzné az ügyet, és ezzel megkímélnék őt a megpróbáltatásoktól.

A gondolat azonban megrémisztette, gyorsan el is hessegette.

- Rajta vagyunk a listán - jelentette be egy napon Amanda. - Már nem kell sokat várni.

Ahogy a Sir előre megjósolta, a per távolról sem zajlott simán.

Amanda azt bizonygatta, mindössze arról lesz szó, hogy megjelenik a bíró előtt, benyújtja neki a szabaddá válás iránti kérelmét, aztán már csak azt kell kivárnia, amíg a bíró megvizsgálja a jogi precedenseket, és kihirdeti a döntést. A regionális bíróság kaliforniai járásbírósága

híresen nagyvonalú volt a jogi ügyek megítélésében, és minden okunk megvan arra, bizonygatta Amanda, hogy a bíró végül is Andrew javára fog dönteni, és hivatalosan szabaddá nyilvánítja.

Az volt az első jele annak, hogy komplikációk várhatók, amikor a Feingold és Fia Iroda értesítést kapott a regionális bíróságtól - nevezetesen Harold Kramer bírótól, a negyedik körzet elnökétől -, hogy ellenkeresetek is befutottak a Martin kontra Martin ügyben.

- Ellenkeresetek? - csodálkozott Amanda. - Mit jelentsen ez?

- Ez azt jelenti, hogy megtámadták a keresetet - mondta Stanley Feingold. Az irodát már Stanley vezette, miután az öreg John félig visszavonult, s személyesen ő vette kezébe Andrew ügyét. Az ifjabbik Feingold megtévesztésig hasonlított az apjára - ugyanaz a tekintélyes pocak és joviális mosoly, hogy akár John öccsének is hihette volna az ember. Csak a zöld kontaktlencsét nem kedvelte.

- Ki támadta meg? - érdeklődött Amanda. Stanley nagyot sóhajtott.

- Először is a regionális munkásszövetség. Aggódnak, hogy ha a robotok szabadságot kapnak, elfoglalják a munkahelyeket.

- Ez a régi nóta. A világon mindenütt kevesebb az ember, mint ahány munkahely van, ezt mindenki tudja.

- Ez nem gátolja a munkásszövetséget abban, hogy megpróbáljon megakadályozni mindenféle kezdeményezést, amely a robotok jogainak elismerését akarja előmozdítani. Ha a robotok felszabadulnak, akkor az is eszükbe juthat, hogy bejelentsék igényüket a jobb állásokra, a szakszervezeti tagságra meg hasonlókra.

- Nevetséges.

- Igen, tudom, Mrs. Charney. Ennek ellenére mégis ellenkeresetet nyújtottak be. És nem is egyedül.

- Még ki? - kérdezte Amanda aggódva.

- Az Amerikai Robot és Gépember Részvénytársaság - közölte Feingold.

- Csak nem?

- Meglepőnek találja? Ők a világ egyedüli robotgyártói, Mrs. Charney. Ez a specialitásuk. Gyártmányaik robotok, nem emberek, mondják, s mint ilyenek, lélektelen dolgok.

És az A. R. G. T. embereit nyugtalanítja az a gondolat, hogy valaki ennél többnek tarthatja az általuk kibocsátott szerkezeteket. Ha ne adj isten, Andrew-nak sikerül szabadságot kivívnia a robotok számára, akkor az A. R. G. T. nyilván attól tart, hogy más jogokat, polgárjogot, *emberi* jogokat is sikerül kiharcolni a számukra. Természetes tehát, hogy ezzel szembe akarnak szállni. Ahogy a kerti szerszámok gyára, úgy tekinti termékeit, mint élettelen szerszámokat, nem pedig érző lényeket, Mr. Charney, ellenezné azt a jogi döntést, miszerint a kerti szerszámok polgárjogot nyernek, s egyszer csak beleszólást követelnének abba, hogyan állítják elő, raktározzák és forgalmazzák őket.

- Ostobaság! Mekkora ostobaság! - kiáltott föl Amanda indulatosan, s haragjában a Sir szebb napjaira emlékeztetett.

- Egyetértek - jelentette ki Stanley Feingold diplomatikusan. - Csakhogy az ellenkereseteket már hivatalosan elfogadták. És e mellett a kettő mellett mások is vannak. Tiltakozásokat jelentettek be még...

- Nem érdekes - szakította félbe Amanda. - Nem akarom hallani a többit. Maga pedig szépen vitába fog szállni minden egyes ostoba érvel, amivel ezek a maradiak előhozakodnak.

- De hiszen tudja, Mrs. Charney, hogy megteszek minden tőlem telhetőt - bizonygatta Feingold.

Az ügyvéd hangja azonban nem árulkodott túlzott önbizalomról.

A tárgyalás előtti héten Amanda felhívta Feingoldot, és azt mondta neki:

- Stanley, éppen most kaptuk az értesítést, hogy hétfőn televíziósok szállják meg az apám házát. Kamerákat akarnak felállítani a tárgyalásra.

- Igen, Mrs. Charney. Ez teljesen megszokott dolog.

- Csak nem az apám házában lesz a tárgyalás?

- Andrew meghallgatása igen.

- És a per többi része?

- Ez tulajdonképpen nem is per, Mrs. Charney.

- Akkor hát az eljárás többi része. Az hol lesz? Kramer bíró tárgyalótermében?

- A bevett gyakorlat szerint, Mrs. Charney, minden egyes érintett fél a médián keresztül vesz részt az eljárásban. A

szálok a bírói hivatalban futnak össze.

- Többé senki sem jelenik meg személyesen a bíróság előtt?

- Ritkán, Mrs. Charney. Nagyon ritkán.

- De azért, ugye, még előfordul?

- Nagyon ritkán. A világ mostanára annyira decentralizált, az emberek akkora távolságokra szétszóródtak egymástól, hogy sokkal kényelmesebb az ilyesmit az elektronikára bízni.

- Én azt akarom, hogy a bírósági teremben rendezzék meg. Feingold talányos pillantást vetett rá.

- Van valami különös oka, hogy...

- Van. Azt akarom, hogy a bíró szemtől szembe láthassa Andrew-t, hallhassa az igazi hangját, hogy közvetlen véleményt alkothasson róla. Nem akarom, hogy úgy gondolkozzon Andrew-ról, mint valami személytelen gépezetről, akinek az arca és a hangja csak a telefonvonalakon keresztül jut el hozzá. Azonkívül nem szeretném kitenni az apámat a technikusok zaklatásának, akik a kábeleikkel megzavarnák a háza nyugalalmát.

Feingold bólintott. Arca nyugtalanságot árult el.

- Ahhoz, hogy az utolsó pillanatban elintézzek egy rendes bírósági tárgyalást, Mrs. Charney, be kell terjesztenem egy...

- Akkor terjessze be.

- Az óvást bejelentő felek bizonyára tiltakozni fognak a külön kiadások és a kényelmetlenség miatt.

- Akkor maradjanak otthon a fenekükön. A világért sem szeretném a legkisebb kényelmetlenségnek kitenni őket. De Andrew meg én ott leszünk a teremben.

- Andrew és ön, Mrs. Charney?

- Csak nem gondolta, hogy én otthon fogok csücsülni azon a napon?

Így történt aztán, hogy kiadták a megfelelő határozatot, és az ellenkeresetet kezdeményező felek morogtak ugyan, ám semmilyen érdemleges ellenvetést nem tudtak felhozni, mint hogy az elektronikus pereskedés egyáltalán nem volt kötelező, és mindenkinek megvolt a joga a bíróság előtti személyes megjelenéshez.

A kitűzött napon Andrew és Amanda végre megjelent Kramer bíró előtt a regionális bíróság negyedik járásbíróságán, és elkezdődhetett a tisztán technikai

okokból Martin kontra Martin címen bejegyzett tárgyalás.

Stanley Feingold is elkísérte őket. A tárgyalóterem, amely egy huszadik században épült, viharvert épületben foglalt helyet, meglepően kicsi, szerény, dísztelen kis szoba volt. Egyik végében egy sima asztal állt a bíró számára, aztán volt néhány kényelmetlen szék azon ritka látogatók számára, akik ragaszkodtak a személyes megjelenéshez, valamint egy fülke az elektronikus közvetítő berendezéseknek.

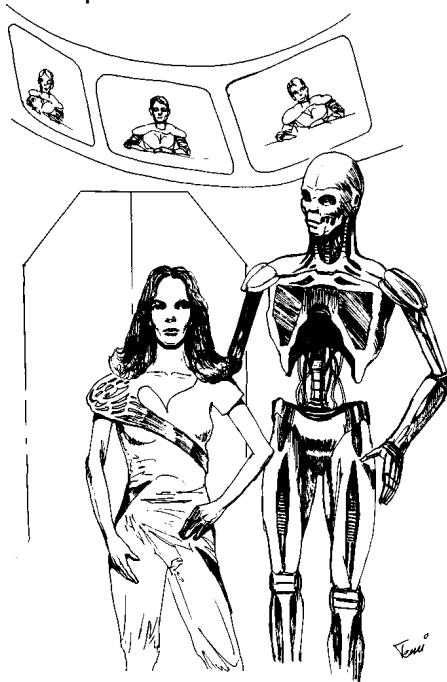
Rajtuk kívül csak maga Kramer bíró - egy szokatlanul fiatalos, fekete hajú, élénken csillogó tekintetű férfi - volt jelen a teremben, meg egy James Van Buron nevű ügyész, aki az összes ellenkeresettel élő felet képviselte összevontan. Az ellenzők nem jelentek meg személyesen. A keresetüket a képernyőn fogják előterjeszteni. A Feingold által kijárt határozat ellen nem tehettek semmit, azt a fáradságot azonban nem vették maguknak, hogy személyesen megjelenjenek a bíróság előtt. A legtöbb ember így gondolkozott.

Először a harmadik fél álláspontját terjesztették elő. Ez semmi meglepőt nem tartalmazott.

A regionális munkásszövetség szószólója csak futólag tért ki arra, hogy Andrew fölszabadulásával az emberek és a robotok között megnő a verseny a munkahelyekért. Az ügyész fennkölt nyilatkozattal zárta beszédét:

- Azóta, hogy az első emberek kőből vésőket, kaparókat és baltákat pattintottak, és megalkották az első szerszámokat, a történelem során tudatosodott bennük: fajunk arra hivatott, hogy uralma alá hajtja a környezetet. Ezt az uralmunkat a szerszámok segítségével szilárdítottuk meg. Idővel azonban, ahogy a szerszámaink egyre bonyolultabbak és hatékonyabbak lettek, mind jobban feladtuk saját függetlenségünket, hiszen fejlett szerszámaink nélkül egyre kevésbé tudtunk megbirkózni a környező természettel. Mára végre eljutottunk oda, hogy fölaltunk magunknak egy eszközt, amely képességeiben, sokirányú alkalmazhatóságában már-már versenyre kel az emberi intelligenciával. Természetesen a robotról beszélek. Szó se róla, csodáljuk robotászaink találékonyságát, dicsérettel adózunk gépeik meghökkentő sokoldalúságának. Manapság azonban azzal az új és riasztó lehetőséggel kell szembesülnünk, hogy ily módon

hoztunk létre magunknak utódokat. Olyan gépet teremtettünk, amely nincs tisztában gép mivoltával, és megköveteli, hogy autonóm személyiségnek tekintsük, emberi jogokat és privilégiumokat követel magának, és amely benne rejlő mechanikai felsőbbrendűségénél, fizikai tartósságánál és erejénél, ravaszul megszerkesztett pozitron-agyánál, testének halhatatlanságánál fogva könnyen elképzelhető, hogy ha egyszer megszerzi azokat a jogokat és privilégiumokat, úgy fog magára tekinteni, mint urainkra. Hát nem riasztó? Megépítünk egy eszközt, amely annyira tökéletes, hogy az építője fölé kerekedik! Levált bennünket, a saját gépünk túllép rajtunk, a fejlődés szemétdombjára söpör bennünket...

És így tovább és így tovább, egyik kongó frázis a másik után.

- A legújabb kori Frankenstein-komplexus - suttogta Amanda utálkozva. - A Gólem-paranoia. Ismét előráncigálják a tudományellenes, gépellenes, haladásellenes mumusokat.

Ám azt kénytelen volt elismerni, hogy az ügyész ékesszólóan fejtette ki álláspontját. Miközben Andrew figyelte a képernyőt és hallgatta, amint a munkásszövetség ügyvédje előhozakodik a maga

rémképeivel, elcsodálkozott azon, miből gondolják, hogy a robotok az emberek fölé akarnának kerekedni, vagy ki akarnák dobni őket a szemétdombra.

A robotok azért vannak, hogy szolgáljanak. Ez a rendeltetésük, ha úgy vesszük, ez a hivatásuk. De minél emberszerűbbek lesznek, annál nehezebb lesz majd megkülönböztetni őket az emberektől. Andrew arra gondolt, hogy az embereknek egyszer talán kisebbségi érzésük lesz, amiért bizonyos szempontból nem találják magukat olyan tökéletesnek, amilyenek a robotjaik.

A munkásszövetségi szószóló végre befejezte hosszúra nyúlt beszédét. A képernyő elsötétült, és rövid szünetet rendeltek el. Utána az Amerikai Robot és Gépember Társaság képviselője kapott szót.

A nőt Ethel Adamsnek hívták. A karakteres, szigorú arcú, középkorú hölgy - talán nem véletlenül - pontosan olyan volt, mint a nagy híró robotpszichológus, Susan Calvin, az előző évszázad tekintélyes tudósa.

Ethel Adams láthatóan nem törekedett hosszadalmas szónoklatra, hanem egyszerűen kijelentette, hogy ha teljesítenék Andrew kérését, akkor nagy bonyodalmakat okoznának az A. R. G. T. működésében, a robotok tervezésében, előállításában. Ha a cégre rábizonyítanak, hogy nem gépeket, hanem szabad polgárokat gyárt, akkor számos újabb kellemetlen korlátozással kellene szembenéznie, amelyek kritikus helyzetbe sodornák egész tevékenységét - röviden ártanának vele a tudományos haladásnak.

A két felszólalás egymással ellentmondó álláspontot képviselt. Az első szónok a technikai fejlődés fenyegető veszedelmére figyelmeztetett, míg a második a tudományos fejlődés elé gördített akadályra hívta fel a figyelmet. Az ellentmondásra eleve számítani lehetett, hívta föl rá Stanley Feingold Amanda és Andrew figyelmét. A mai összecsapásban érzelmek és nem komoly érvek vívtak egymással.

Következett a harmadik felszólaló: Van Buren, az ügyvéd, aki egy személyben képviselte azokat, akik megtámadták Andrew kérelmét. Magas, tekintélyes megjelenésű férfiú volt, az igazi szenátor mintapéldánya: őszülő kefe-frizura, drága öltöny, fejedelmi testtartás. Érvelése világos, lehangzóan ésszerű volt, mentes

minden érzelmi felhangtól:

- Tisztelt bíró úr, az egész dolog egyetlen, mondhatni egyszerű kérdésre vezethető vissza, olyannyira, hogy nem is tudom, miért van szükségünk bármiféle eljárásra. NDR-113 robot azt kérte tulajdonosától, a tiszteletre méltó Gerald Martintól, hogy nyilvánítsák őt "szabadnak". Ez lenne az első úgynevezett szabad robot. Felteszem azonban a kérdést, tisztelt bíró úr, hogyan kell ezt értelmeznünk? Hiszen a robot csupán gép. Lehet-e egy gép "szabad"? Lehet-e egy elektronikus képernyő "szabad"? Erre nem lehet válaszolni, mivel ez nem valódi kérdés. Az ember lehet szabad. Határozzuk csak meg, mit is jelent ez. Mint ahogy bölcs elődünk megírta, elidegeníthetetlen jogunk van az élethez, a szabadsághoz, a boldogság kereséséhez. De van-e élete a robotnak? Ahogy mi értelmezzük az életet, nincs. Látszatra persze van, ám ezen az alapon élőknek tekinthetjük a hologramon megjelenő képet is. Senkinek sem jutna azonban eszébe, hogy a holokockán ábrázolt jelenségeket "fel kell szabadítani". Van a robotoknak szabad akaratuk? A mi értelmezésünk szerint nincs: nem is lehet, hiszen az agyukat direkt úgy tervezték, hogy engedelmessé válnak az emberi parancsoknak. Ami pedig a boldogság keresését illeti - mit tudhat erről egy robot? A boldogság emberi cél.

A robot, ez a fémből és műanyagból szerkesztett mechanikai eszköz, létezése első percétől kezdve az embert hivatott szolgálni, értelemszerűen nem olyan valami, amire a "szabadság" fogalma vonatkoztatható. Csak az embernek adatott meg a szabadsághoz való képesség.

Jó beszéd volt, világos, célratörő és mesterien volt felépítve. Látszott, hogy Van Buren tisztában volt érvei súlyával, mivel különféle megközelítésben többször is felsorolta valamennyit, kimért, precíz szavainak pedig hatásos gesztikulálással adott nyomatékot.

Amikor befejezte, a bíró újabb szünetet rendelt el.

- Most maga következik, nem igaz? - fordult oda Amanda Stanley Feingoldhoz.

- Igen.

- Szeretném, ha előbb én szólalnék föl, Andrew nevében. Feingold arca elvörösödött.

- De Mrs. Charney...

- Tudom, hogy nagyszerű tényvázlatot készített elő. Eszembe sem jut, hogy kétségbe vonjam. De a bíró ma már elég szónoklatot hallott. Én nagyon rövid leszek, de most kell beszélnem, mielőtt bárki is szóhoz jutna. Beleértve magát is, Stanley.

Feingold nem titkolta, hogy nincs ínyőre a dolog. De tisztában volt azzal, hogy ki az ügyfele. Lehet, hogy Andrew fizeti a számlát, a játszmát azonban Amanda irányítja.

Beadta hát a kérelmet.

Kramer bíró először csodálkozva ráncolta homlokát, majd vállat vont és bólintott.

- Rendben van - adta meg az engedélyt. - Amanda Laura Martin Charneyt illeti a szó.

Andrew, aki szótlanul ült Feingold mellett, első hallásra nem tudta, ki lehet az. Addig még egyszer sem hallotta Amanda teljes nevét. De aztán meglátta, hogy a Kicsi Miss törékenyen, elegánsan fölemelkedik, és határozott léptekkel a terem elejére siet.

Andrew érezte, hogy hirtelen az izgatottság forró áramai futnak végig a pályáin, amint meglátta, hogy Amanda merészen a bíró elé áll. Minő bátorság! Minő eltökéltség! És milyen szép!

- Köszönöm, bíró úr - kezdte az asszony. - Nem vagyok jogász, és nem nagyon ismerem a jogi nyelvet, de azt remélem, hogy a mondanivalóm lényegére figyel, és elnézi nekem, ha mellőzöm a megfelelő kifejezéseket.

- Csak bátran, Mrs. Charney.

Amanda alig láthatóan elmosolyodott.

- Nagyon hálás vagyok önnek, bíró úr. Azért jöttünk itt össze ma, mivel NDR-113, ahogy az ellenkező álláspont képviselői oly személytelenül nevezték őt, azzal a kéréssel állt elő, hogy nyilvánítsák szabad robottá. Meg kell vallanom, nekem nagyon furcsa, ha kedves barátomat, Andrew-t csak úgy NDR-113-nak nevezik, habár még emlékszem, hogy ez volt a sorozatszám, amikor sok-sok évvel ezelőtt hozzánk került a gyárból. Akkor én csak hat- vagy hétesztendős voltam, így láthatják, hogy azóta már sok év eltelt. Én akkor nagyon ridegnek éreztem, ha NDR-113-nak hívjuk, ezért adtam neki az Andrew nevet. És mivel azóta egyfolytában a mi családukkal van és senki

mással, ezért mint Andrew Martin vált közismertté. Ha megengedi, bíró úr, én a továbbiakban is Andrew-nak fogom nevezni.

A bíró csaknem közönyösen bólintott. Az ügy szempontjából ennek nincs jelentősége, és különben is a kérelmet Andrew Martin néven jegyezték be.

Amanda folytatta:

- Úgy beszélek róla, mint a barátomról. Mert a barátom. De nemcsak az, hanem családjunk szolgája is. Egy robot. Balgaság volna tagadni, hogy az. És hogy cáfoljam az itt hallott ékesszóló vádakát, szeretném egyértelműen leszögezni, hogy mindössze arra kéri a bíróságot, hogy nyilvánítsa őt szabad *robottá*. És nem szabad emberré, mint azt megpróbálják elhitetni velünk. Nem azért van itt, hogy szavazati jogot kérjen magának, hogy házasságot köthessen, hogy kiiktassák az agyából a Három Törvényt - nem, semmi ilyesmit nem kér. Az ember az ember, a robot az robot, és Andrew tökéletesen tisztában van azzal, hol az ő helye.

Elhallgatott, és hunyorogva James Van Buren felé pislantott, mintha tőle várna támogatást. Van Buren azonban nem sietett a segítségére, tekintete jeges és hivatalos maradt.

Amanda folytatta:

- Megismétlem. Tehát a tét Andrew szabadsága, semmi más. No már most. Mr. Van Buren azzal érvelt, hogy a robotok vonatkozásában nem beszélhetünk szabadságról. Nem értek egyet, bíró úr. Messzemenően nem értek egyet.

Ha lehetséges, próbáljuk megérteni, mit jelent Andrew számára a szabadság. Bizonyos értelemben már most is szabad. A Martin családban legalább húsz éve senki olyasmit nem parancsolt Andrew-nak, amit saját jószántából meg ne csinált volna. Részben udvariasságból, ugyanis kedveljük Andrew-t, tiszteljük, sőt ki merem jelenteni, bizonyos mértékben *szeretjük* őt. A világért sem tennénk meg vele azt a gorombaságot, hogy úgy érezze, mintha folyton parancsolgatnánk neki, hiszen elég hosszú ideje van velünk, hogy magától is tudja, mi a teendője.

Ám ha a kedvünk tartja, bármikor bármit megparancsolhatnánk neki, olyan gorombán, ahogy csak

tőlünk telik, hiszen csak egy gép, a mi tulajdonunk. Ez áll azon a papíron is, amelyet vele együtt kaptunk, amikor azon a rég volt napon apám beállított vele hozzánk: a mi robotunk, és a Második Törvény alapján feltétlen engedelmességgel tartozik nekünk, ha parancsot adunk neki. Akármilyen más géphez hasonlóan ő sem tagadhatja meg az engedelmességet. És meg kell vallanom, bíró úr, hogy nem kis gondot okoz nekünk az a körülmény, hogy ekkora hatalmunk van a mi szeretett Andrew-nk fölött.

Honnan lenne jogunk ahhoz, hogy ilyen lelketlenül bánjunk vele? Milyen jogon van ekkora hatalmunk fölötté? Andrew hosszú évtizedekig szolgált bennünket hűségesen, zokszó nélkül, szeretettel. Ezer és ezer módon hozzájárult a család életének jobbításához. És odaadó, feltétel nélküli szolgálatától függetlenül, kizárólag a saját kezdeményezésére olyan magas színvonalra fejlesztette fafaragó képességét, hogy az eltelt években rengeteg szebbnél szebb remekművet alkotott, amelyeket joggal nevezhetünk műalkotásoknak, amelyeket mindenütt keresve keresnek a múzeumok és a műgyűjtők. Mindezt figyelembe véve hogyan is gyakorolhatunk még mindig akkora hatalmat fölötté? Milyen jogon tekintjük magunkat egy ilyen rendkívüli robot korlátlan urainak?

A bíró a homlokát ráncolta.

- Ha jól értem önt, Mrs. Charney, a jelen kereset azt akarja elérni, hogy Andrew agyából kiiktassák a Három Törvényt, hogy megszabadítsák őt az emberi ellenőrzés béklyóitól?

- Egyáltalán nem - tiltakozott Amanda döbbenetben. A kérdés teljesen váratlanul érte. - Nem vagyok benne biztos, hogy ilyesmi egyáltalán lehetséges. És nézze csak, nézze: még Andrew is a fejét ingatja. Ezek szerint igaz: ilyesmi lehetetlenség. És semmiképpen sem ez járt az eszünkben, amikor a kérelmet önökhöz benyújtottuk.

- Akkor ha szabad kérdeznem, mi volt a szándékuk? - firtatta a bíró.

- Csak ennyi: hogy Andrew kapjon egy jogerős dokumentumot, amely tanúsítja, hogy ő szabad robot, aki önmagát birtokolja, és ha úgy dönt, hogy továbbra is a Martin család szolgálatában marad, akkor azt önszántából teszi és nem azért, mert mi jogot formálunk rá a gyártóval kötött eredeti szerződés alapján. Tulajdonképpen

formalitás az egész. Semmi nem történhet a Három Törvény rovására vagy ellenében. Mindössze azt szeretnénk, ha érvényét vesztené a nem önként vállalt szolgálat állapota, amelyben kénytelenek vagyunk jelenleg Andrew-t tartani, ő ugyanúgy szolgálna tovább, mint most - eziránt nincs semmi kétségem. De akkor már azért tenné, mert ő akarja - és én nem kételkedem -, nem pedig, mert mi elvárjuk tőle. Nem látja, bíró úr, milyen sokat jelentene ez számára? Neki ez mindent megadna, nekünk pedig nem kerülne semmibe. És biztosíthatom önt, hogy az egész ügynek az égvilágon semmi köze azokhoz a súlyos és tragikus problémákhoz, amelyeket a munkásszövetség szószólója oly drámaian ecsetelt, nevezetesen hogy az emberiséget saját gépei fogják tönkretenni.

Egy pillanatra úgy tűnt, mintha a bíró elnyomna egy mosolyt.

- Azt hiszem, értem önt, Mrs. Charney. Méltányolom humanista szenvedélyét, amellyel robotja védelmére kelt. De ugye, ön is tisztában van azzal, hogy ennek a régióknak, de egyetlen másikkal a törvénykönyveiben sincs semmi, ami kimondaná, a robotok szabadok lehetnek abban az értelemben, ahogy ön indítványozza. Egyszerűen sehol sem található erre precedens.

- Igen - ismerte el Amanda. - Mr. Feingold ezt alaposan kifejtette. Ellenben valahol el kell kezdeni.

- Persze. Én pedig hozhatnék olyan döntést, amely új jogszabályt teremtene. Természetesen ezt egy magasabb bíróságnak is jóvá kellene hagynia, ám nekem megvolna hozzá a kompetenciám, hogy hozzájárulásomat adjam a jelen kérelemhez, vagyis a robot elnyerné a szabadságát oly módon, hogy a Martin család lemondana a parancsoló jogáról. Hogy ez mire lenne jó önöknek, az más kérdés, de én meg tudnám tenni. Ehhez azonban először is tisztáznunk kellene azt a kérdést, amelyet Van Buren vetett föl, miszerint társadalmunk csak az embert tartja alkalmasnak a szabadságra. Azokat a bírákat, akik figyelmen kívül hagyják az efféle elveket, és tetszetős, ám lényegében értelmetlen döntéseket hoznak, általában ostobáknak szokták tartani. Nyilvánvaló, hogy én nem akarom közneveltség tárgyává tenni ezt a bíróságot. Vannak még ennek az ügynek olyan aspektusai,

amelyeket szeretnék tisztázni.

- Ha van még kérdése hozzám, bíró úr... - ajánlkozott Amanda.

- Nem önhöz. Hanem Andrew-hoz. Lépjen elő a robot.

Amandának elakadt a lélegzete. Stanley Feingoldra nézett, aki hirtelen fölegyenesedett a székén, és az arca először árult el izgatottságot azóta, hogy az asszony közölte vele, előbb ő akar szólni a bírósághoz. Andrew fölállt, és a legnagyobb méltósággal megindult a bírói pulpitus felé. Tökéletesen nyugodt volt, és nemcsak látszatra, hiszen különben sem volt képes jelét adni indulatainak, hanem belül is. Kramer bíró kérdezni kezdte.

- A jegyzőkönyv kedvéért felteszem a kérdést: ön NDR-113 robot, de jobban szereti, ha Andrew-nak szólítják, igaz?

- Igen, bíró úr.

Az egymást követő feljavítások eredményeként Andrew hangja teljesen úgy hangzott, mint az emberé. Amanda már megszokta, a bíró azonban meghökkent, mint aki üres, recsegő fémes hangra számított. Így csak pillanatnyi szünet után folytatódott a tárgyalás.

Azután a bíró fürkésző tekintetét Andrew-ra szögezte, és így folytatta:

- Árulja el nekem, Andrew, legyen szíves. *Miért* akar szabad lenni? Mit jelent magának a szabadság?

- Ön, bíró úr, szívesen lenne rabszolga? - felelt Andrew kérdéssel.

- Ön rabszolgának tartja magát?

- A Kicsi Miss, azaz Mrs. Charney a "nem önkéntes szolgálat" szóval írta le az állapotomat. Ez nagyon találó meghatározás. Köteles vagyok engedelmeskedni. *Köteles* vagyok. Nincs más választásom. Mi más ez, ha nem rabszolgáság, bíró úr?

- De ha én most rögvést szabaddá nyilvánítom, Andrew, a Három Törvénynek továbbra is alá lesz vetve.

- Ezt tökéletesen értem. De a Sirnek és a Kicsi Missnek - Mr. Martinnak és Mrs. Charneynek - nem leszek alávetve. Bármelyik percben elhagyhatom a házat, amely sok éven keresztül otthont adott nekem, és tetszés szerint megválaszthatom a lakóhelyemet, ők lemondanak arról a jogukról, hogy visszaparancsoljanak engem a szolgálatukba. Ezzel megszűnnék rabszolga lenni.

- Ezt szeretné, Andrew? Elhagyni a Martin házat és máshol letelepedni?

- Egyáltalán nem. Csak azt a jogot kérem, hogy ha kedvem tartja, magam választhassak.

A bíró alaposan szemügyre vette Andrew-t.

- Ön itt ismételtén úgy beszélt magáról, mint rabszolgáról, ezeknek az embereknek a rabszolgájáról, akik szemlátomást oly nagy vonzalmat éreznek ön iránt, és akiknek a szolgálatából, állítása szerint, nem óhajt eltávozni. Csakhogy ön nem rabszolga. Rabszolga az, akit megfosztottak a szabadságától. Ön sohasem volt szabad, ennél fogva nem is foszthatták meg a szabadságától: kimondottan a szolgálatra hozták létre. Mint egy robotot, az emberi élet gépi tartozékát. Ön nagyszerű robot - sőt ahogy hallom, zseniális robot, - aki olyan művészi kifejezésre képes, amilyenre csak nagyon kevés, talán egyetlen robot sem. Minthogy ön nem szándékozik elhagyni a Martin családot, és ők sem akarják, hogy elhagyja őket, és ön szemlátomást megbecsült családtagként él közöttük, ezért ez az egész dolog olyan, mint vihar egy pohár vízben. Mit nyerhetne még azzal, Andrew, ha megkapná a szabadságát?

- Lehet, hogy nem többet annál, mint amim eddig is megvolt, bíró úr. Csakhogy lelkesebben csinálnám ugyanazt. Hallottuk ma itt ebben a teremben, hogy csupán az ember lehet szabad. De szerintem ez nincs így. Szerintem csak az méltó a szabadságra, aki óhajtja azt, aki tudja, hogy létezik ez az állapot, és teljes szívéből áhítozik rá. Én ilyen vagyok. Nem vagyok ember, semmiképpen sem. Sohasem állítottam, de mindazonáltal óhajtom a szabadságot.

Andrew elhallgatott. Rezzenéstelenül állt a pulpitus előtt.

A bíró is mereven bámult le rá. Mélyen elgondolkodott. A teremben egy leejtett gombostű hangját is meg lehetett volna hallani.

Örökkévalóságnak tűnt, mire a bíró megszólalt:

- Úgy vélem, hogy mindaz, ami itt a mai napon elhangzott, egyetlen tételben foglalható össze, nevezetesen: jog szerint semmilyen tárgytól sem lehet megtagadni a szabadságot, amely elég fejlett intelligenciával bír ahhoz, hogy képes legyen fölfogni az elv értelmét, és kifejezi az óhaját iránta. Szerintem ez

nagyon fontos jogelv. Miután minden felet meghallgattam, eljutottam az előzetes következtetéshez. A kérelmező javára kívánok dönteni.

Amikor nem sokkal később hivatalosan is kihirdette és nyilvánosságra hozta a döntését, az nyomban heves szenzációt kavart világszerte. Egy ideig másról sem beszéltek az emberek. Szabad robot? Hogy lehet szabad egy robot? Mit jelent ez? Mégis, ki ez a furcsa robot, aki ennyire kivált a társai közül?

De amilyen hirtelen támadt, olyan gyorsan le is csillapodott a Martin-ügy körül csapott hűhó. Három napig tartott, mint minden csoda. Egyelőre semmi sem változott az Andrew és a Martin család közötti viszonyon kívül.

A kérelem ellenzői a Világ bírósághoz fellebbeztek. A bíróság tagjai figyelmesen meghallgatták az elsőfokú tárgyalás anyagát, és nem találtak okot az ítélet megváltoztatására.

Így teljesült Andrew kívánsága. Végre szabad volt. Nagyszerű érzés töltötte el, ha erre gondolt. Mégsem tudott szabadulni attól a gyanútól, hogy nem sikerült teljesen elérnie mindazt, amit akkor maga elé tűzött, amikor kérésével először odaállt a Sir elé.

9

Sir kedvetlen volt. Nem talált semmi okot rá, hogy örvendezzen a bíróság döntésének, és ezt egyáltalán nem titkolta se Andrew, se Amanda előtt. Andrew a határozat jogerőre emelkedése után nem sokkal ezzel állított be hozzá:

- Elhoztam a csekket, Sir.

- Miféle csekkről beszélsz?

- A társasági számlám egyenlegéről. Amint megígértem, Sir, a szabadságomért járó fizetség gyanánt.

- Én nem adtam neked szabadságot! - kiabált Sir. - Te egyszerűen fellázadtál! - A Sir éles hangja olyan hatással volt Andrew-ra, mintha rövidzárlat kerülgetné.

- Apám! - szólt rá Amanda élesen.

A Sir, aki lába köré csavart pléddel kuporgott a foteljében, jóllehet eddig ez volt a nyár legforróbb napja, mérgező pillantást vetett a lányára. De azért némileg engedékenyebb hangon szólt a robothoz:

- Rendben van, Andrew. Szabadságot akartál, más

kérdés, hogy mire megy vele, és én nem álltam utadba. Azt hiszem, ez úgy is értelmezhető, hogy támogattam a kérelmedet. Vedd úgy, hogy azt tettem. Mindenesetre most már szabad vagy. Fogadd a jókívánságaimat, Andrew.

- Én pedig le akarom róni a fizetséget, amit megígértem.

Sir szemében föllobbant a régi tűz.

- Nekem nem kell a te vacak pénzed, Andrew.

- Van egy megállapodásunk, Sir.

- Megállapodásunk? Miféle megállapodás? Jól tudod, hogy én semmibe sem egyeztem bele... Ide hallgass, Andrew, én elfogadom tőled azt a csekket, ha ez az egyetlen módja, hogy valóban szabadnak érezd magad. De én az egész ötletet nevetségesnek tartom. Én egy gazdag vénember vagyok, akinek már nincs sok hátra az életből, és ha rám erőszakolod azt a pénzt, akkor én úgy, ahogy van, átutalom jótékonyági célra. Odaadom az elárvult robotok otthonának, ha van ilyen. Vagy ha nincs, hát alapítok egyet. - Vékony, örömtelen hangon fölnevetett. De sem Andrew, sem Amanda nem csatlakozott hozzá. - De neked mindegy, nem igaz? Csak az a fontos, hogy megszabadulj a pénztől. Rendben van, Andrew. Add ide azt a csekket.

- Köszönöm, Sir.

És átnyújtotta a csekket az öregembernek. A Sir egyik oldaláról a másikra forgatta a csekket, míg vaksi szemei meg nem bizonyosodtak róla, melyik az elülső fele.

- Szép kis vagyont halmoztál föl, Andrew. Légy szíves, adj egy tollat, Mandy. - A Sir reszkető kezébe fogta a tollat, ám mihelyt írni kezdett a csekk hátoldalára, keze megállapodott, és egyik sort a másik után róttá határozott betűivel a papírra, jóval hosszabban, mint a csekk egyszerű érvényesítése megkívánná. Még egyszer elolvasta, amit leírt, majd bólintott. Aztán visszaadta a csekket Andrew-nak.

A Sir először elfogadta a csekket. *Én, Gerald Martin átvettem Robot Andrew NDR 113 Martintól teljes fizetségként a bírósági határozat szerinti szabadságáért. Ezután húzott egy vonalat, és alatta visszaforgatta a kibocsátónak: Fizessen Andrew Martin rendelkezésére jutalmul az alkalmazása alatti kimagasló szolgáltatásaiért. Ezen csekk elfogadása a jutalom visszavonhatatlan*

elfogadását is jelenti. Gerald Martin.

- Andrew, ez így megfelel? - kérdezte a Sir.

Andrew habozott egy pillanatig. Megmutatta a csekket a Kicsi Missnek, aki elolvasta, és vállat vont.

- Sir, ön nem hagy lehetőséget a választásra - mondta Andrew.

- Pontosan. Én így szeretem intézni a dolgaimat. Most pedig hajtsd össze a csekket és dugd zsebre - nem, hiszen neked nincs is zsebed, nem igaz? Mindegy, tedd el valahová. Tartsd meg mint szuvenírt, hogy legyen, ami rám emlékeztet. És többet egy szót se erről. - Kihívóan nézett Andrew-ra és Amandára. - Úgy. Ezt hát elrendeztük. És most már igazán és valóban szabad vagy, nemde? Nagyon jó. Nagyon jó. Mostantól kezdve te választod meg, mit csinálsz a ház körül, és úgy csinálod, ahogy a kedved tartja. Soha többé nem parancsolok neked, Andrew, csak most még egyszer és utoljára: hogy csak azt tedd, amihez kedved van. Ettől a pillanattól kezdve csak a te szabad akaratod szerint cselekedj, ahogy azt a bíróság előírta. Világos?

- Igen, Sir.

- De én továbbra is felelős vagyok érted. Ezt is a bíróság írta elő és hagyta jóvá. Többé nem vagy a tulajdonom, de ha valami bajba keveredsz, nekem kell rajtad segítenem. Lehet, hogy szabad vagy, csak hogy nem élvezed azokat a polgárjogokat, mint az ember. Más szóval továbbra is alárendeltem vagy, vagy ahogy a bíróság határozata kimondja: a gyámoltam. Remélem, megérted ezt, Andrew.

- Haragosnak látszol, apa - jegyezte meg Amanda.

- Az is vagyok. Én nem kértem, hogy a világ egyetlen szabad robotját a nyakamba varrják, és én feleljek érte.

- Semmit sem varrtak a nyakadba, apa. Már akkor vállaltad érte a felelősséget, amikor a házádba fogadtad. Ezen egy jöttányit sem változtat a bíróság ítélete. Semmi olyasmire nem kötelez téged, amit ezelőtt is ne kellett volna megtenned. Ami pedig azt illeti, hogy Andrew bajba keveredhet, miért gondolod, hogy ez bekövetkezik? A Három Törvény továbbra is érvényes.

- Akkor hogy az ördögbe lehet szabad?

- Az embereket talán nem kötik a törvényeik, Sir? - jegyezte meg Andrew.

- Ne vitatkozz - förmedt rá a Sir haragosan. - Az emberek

önként állapodtak meg egy társadalmi szerződésben, olyan törvényekben, amelyeket önként betartanak, mert enélkül elképzelhetetlen volna a civilizált társadalom élete. Azokat, akik nem tartják be ezeket a törvényeket, és ezzel megnehezítik a többiek életét, megbüntetjük, és szeretnénk remélni, ezáltal megjavítjuk őket. A robot életét azonban nem önként vállalt társadalmi szerződés szabályozza. A robot azért engedelmeskedik a törvényei előírásainak, mert nincs más választása, mint az engedelmesség. Még egy úgynevezett szabad robotnak sincs.

- De ön is azt mondja, Sir, hogy vannak emberi törvények, és azokat be kell tartani, mindazonáltal azok, akik ezek szerint a törvények szerint élnek, szabadoknak tartják magukat. Így hát egy robot...

- Elégi - bömbölte az öreg. Lelőkte magáról a plédet a padlóra, és bizonytalanul kikecmergett a fotelból. - Semmi kedvem vitatkozni erről a témáról. Fölmegyek a szobámba. Jó éjt, Amanda. Jó éjt, Andrew.

- Jó éjt, Sir. Fölkísérjem a szobájába? - ajánlkozott Andrew.

- Fölösleges. Még van annyi erőm, hogy fölkapaszkodjam a lépcsőn. Menj csak a dolgod után, akármi legyen is az, és én is megyek a magamé után.

Ezzel eltotyogott. Andrew és Amanda aggódó pillantást váltott egymással, de egyikük sem szólt semmit.

Ettől kezdve a Sir ritkán hagyta el a hálósobáját. Az ételt egy egyszerű TZ típusú konyhai robot készítette el és vitte föl a szobájába. Andrew-t egyszer sem kérte föl magához, Andrew pedig nem akarta megzavarni a Sir magányát; így hát ettől fogva Andrew csupán azokon a ritka alkalmakon látta, amikor az öregember úgy döntött, hogy jelenlétével megtiszteli a ház egyéb helyiségeit is.

Egy idő után Andrew is egyre ritkábban tartózkodott a házban. Fafeldolgozó munkája alaposan kiterjeszkedett, és egyre kényelmetlenebbé vált számára az a kis padlásszoba, amelyet a Sir kezdetben kiutalt számára. Ezért már néhány évvel korábban úgy döntöttek, hogy a Martin-birtokot övező erdő szélén fölépítenek számára egy szerény földszintes épületet.

Kellemes, szellős kis házikó volt egy halmocska tetején, köröskörül páfrányok és fényes levelű bokrok díszeltek,

nem messze tőle egy toronymagas cédrusfenyő tört az ég felé. A házat három robotmunkás építette föl néhány nap alatt egy pallér felügyelete alatt.

A házban természetesen nem volt hálószoza, sem konyha, sem fürdőszoba. Az egyik szobát könyvtárnak és irodának rendezték be, ahol Andrew a szakkönyveit, vázlatait meg az üzleti iratait tartotta, a másik, a nagyobbik szoba volt a műhelye, ahol a szerszámait és az éppen munka alatt lévő darabokat őrizte. A házhoz csatlakozó kisebb színben tárolta a dísz tárgyakhoz használt egzotikus fát meg azt a kevésbé értékes faanyagot, amelyből a nagy keresletnek örvendő bútordarabokat készíttette.

Percnyi megállása sem volt a munkában. A felszabadulása körüli hírverés világszerte fölcsigázta az érdeklődést a készítményei iránt, és nem volt reggel, hogy a komputerén három vagy négy megrendelés ne futott volna be. Évekre előre be volt táblázva minden ideje, ezért végül kénytelen volt várakozási listát vezetni a megrendelőkről.

Szabad robotként sokkal keményebben dolgozott, mint amikor a Sir tulajdona volt. Nem volt ritka, hogy harminchat vagy akár negyvennyolc órát is lehúzott egyhuzamban, mialatt ki sem mozdult a műhelyből. Neki természetesen sem evésre, sem alvásra, sem pihenésre nem volt szüksége.

A bankszámlája pedig egyre duzzadt. Ragaszkodott ahhoz, hogy teljes egészében megtérítse a kis ház építési költségeit, és ezúttal a forma kedvéért a Sir sem tiltakozott. Az építmény tulajdonjogát Andrew-ra ruházták, és szabályos bérleti szerződést kötöttek Gerald Martin birtokának arra a részére, amelyen a ház állott.

Amanda, aki még mindig ott lakott nem sokkal följebb a parton, ugyanabban a házban, amelyet sok évvel korábban Lloyd Charneyval kötött házassága után építettek föl, sohasem mulasztotta el, hogy bepillantson hozzá, valahányszor az apját meglátogatta. Rendszerint úgy intézte, hogy először Andrew-hoz ugrott be, s csak miután elbeszélgetett vele, és megszemlélte a legújabb munkáit, akkor ballagott föl a kúriába.

Gyakran elhozta magával a Kicsi Sirt is, bár Andrew már rég nem hívta így. A Kicsi Sir már régen kinőtt a kisfiú

korból. Magas, testes fiatalember lett belőle, s ugyanolyan tekintélyes rozsdabarna vércseszárny-bajuszt és oldalszakállt növesztett, mint a nagyapja. Röviddel Andrew felszabadulása után megtiltotta, hogy régi becenevén szólítsa.

- Nincs kedvére, Kicsi Sir? - kérdezte Andrew. - Azt hittem, tetszik magának.

- Tetszett is.

- De most már, hogy felnőtt férfi, ugye, leereszkedőnek tartja? Sérti a méltóságát? Tudhatja, hogy én mélységesen tisztetem az ön...

- Ennek semmi köze az én méltóságomhoz - tiltakozott a fiatalember. - Inkább a tiédhez.

- Nem értem, uram.

- Én is úgy látom. De megpróbálom elmagyarázni Andrew. A "Kicsi Sir" bizonyára kedveskedő név, és te meg én így is fogjuk föl, a valóságban azonban megalázkodó megszólítás, amit, mondjuk, egy öreg szolgatiszt használ a gazdája csemetéje, jelen esetben az unokája esetében. Belátod, ugye, Andrew, hogy ez most már nem illik. A nagyapám már nem a gazdád, és én sem vagyok többé az a helyes kis fiúcska. Egy szabad robotnak nem illik senkit "Kicsi Sirnek" szólítani. Világos? Én is Andrew-nak szólítalak, mint mindig. Te is szólíts engem George-nak.

Ez úgy hangzott, mint egy parancs, ezért Andrew-nak nem volt más választása, mint engedelmeskedni. Ettől a perctől kezdve többé nem szólította George Charneyt "Kicsi Sirnek". A Kicsi Miss azonban továbbra is Kicsi Miss maradt számára. Elképzelni sem tudta, hogy Mrs. Charneynek nevezze, de az Amandát illetlen és pimasz megszólításnak tartotta. Mindig Kicsi Miss volt és az is maradt számára, holott már ő is őszülő hajú asszonnyá érett, és bár ma is ugyanolyan karcsú és gyönyörű, mint régen, az éveket nem lehetett letagadni. Andrew remélte, hogy ő nem ad neki olyan parancsot, mint a fia. Maradt hát a Kicsi Miss mindörökre.

Egyik nap George és a Kicsi Miss egyenesen a Sir házába sietett, anélkül hogy szokás szerint előbb benéztek volna Andrewhoz. Andrew látta a kocsit elhajtani a ház felé, és csodálkozott, hogy nem kanyarodott rá az ő házához vezető útra. Nyugtalankodni kezdett, amikor eltelt

fél óra, aztán még egy, és egyikük sem mutatkozott nála. Csak nem bántotta meg őket, amikor legutóbb tiszteletüket tették nála? Nem, ez nem valószínű.

Akkor hát valami baj van a kúriában?

Hogy elterelje a figyelmét, belevetette magát a munkába, ám összes roboterejét meg kellett feszítenie, hogy fegyelmezze magát. De még így sem sikerült koncentrálnia. Végre késő délután megjelent George Charney, egyedül.

- Valami baj van, George? - fogadta Andrew, mihelyt belépett.

- Attól tartok, hogy igen, Andrew. Nagyapa a halálán van.

- Halálán? - kérdezte Andrew tompán.

Régóta foglalkoztatta a halál gondolata, de sohasem volt képes igazán megérteni. George ünnepélyesen bólintott.

- Anyám ott van az ágya mellett. Nagyapa azt szeretné, ha te is odajönnél.

- Igazán? Nem az édesanyja, hanem maga a Sir küldött értem?

- Igen, maga a Sir.

Andrew halvány bizsergést érzett az ujjai hegyében. Ez volt nála az izgalom legbiztosabb fizikai jele. Az izgalomba azonban aggodalom is keveredett.

A Sir haldoklik!

Kikapcsolta a szerszámait, és George Charney oldalán sietve megindult a nagyház felé.

A Sir csendesen feküdt az ágyában, ahol az utóbbi években ideje jó részét eltöltötte. Hajából már csak néhány fehér fűrt maradt; pazar bajuszkölteménye is bánatosan csüngött alá. Arca szörnyen sápadt volt, szinte átlátszó. Alig lélegzett. Két szeme azonban nyitva volt, ezek a szigorú, átható, acélkék szemek - és Andrew-t meglátva, halvány mosolyt erőltetett az ajkára.

- Sir, ó, Sir, Sir...

- Lépj közelebb, Andrew - mondta. Hangja meglepően acélosan csengett, majdnem úgy, mint régen.

Andrew tétozott, zavarában nem tudta, mit tegyen.

- Lépj közelebb. Parancsolom. Egyszer megmondtam, hogy többé nem fogok parancsolni neked, ez azonban kivétel. Az utolsó, amit adok neked, ebben biztos lehetsz.

- Igen, Sir - lépett előre Andrew.

A Sir kidugta egyik kezét a takaró alól, hogy felhajtsa, de

látszott, még ez is nehezebbre esik. George odaugrott, hogy segítsen neki.

- Hagyd! - szólt rá a Sir rég hallott, ingerült hangján. - Az ördögbe is, ne csináld, George! Haldoklom, de béna nem vagyok. - Dühösen legyűrte a takarót, és kezét kiemelve a robot felé nyújtotta. - Andrew - mondta. - Andrew.

- Igen, Sir - hebegte Andrew. Elhallgatott. Nem tudta, mit mondjon.

Még sohasem volt haldokló ember közelében, még halottat sem látott. Azt tudta, hogy az embereknél a halál olyan, mint amikor egy gép végleg elromlik. Ez az önkéntelen és visszafordíthatatlan leépülés minden embert utolér. Andrew szerette volna hinni, hogy az emberek erre az elkerülhetetlen és természetes folyamatra nem félelemmel, szorongással gondolnak, de egyáltalán nem volt benne biztos, vajon mit érezhet a Sir, aki már oly sokat élt, olyannyira hozzászokhatott az élethez, és mindig tele volt életerővel, elevenséggel.

- Nyújtsd ide a kezed, Andrew.

- Természetesen, Sir.

Andrew megragadta a Sir hideg, viaszossá fakult, aszott kezét: érezte az összetöpörödött, öreg húst sima, kortalan, tiszta műanyag tenyerében.

- Tudod-e, Andrew, hogy nagyszerű robot vagy? - kérdezte a Sir. - Igazán nagyszerű. A legkiválóbb, akit valaha is csináltak.

- Köszönöm, Sir.

- Ezt el akartam mondani neked. És még egyet. Örülök neki, hogy szabad vagy. Ez minden. Nekem fontos, hogy ezt elmondhattam neked. Ez minden, Andrew.

Úgy hangzott, mint egy félreérthetetlen elbocsátás. A Sir többé nem figyelt Andrew-ra, aki elengedte a Sir reszkető kezét, hátralépett az ágytól, és megállt George és Amanda mellett. Az asszony kinyújtotta a kezét, és gyöngéden, szeretetteljesen megérintette Andrew karját a könyöke fölött. De nem szólt semmit. Mint ahogy George sem.

Az öregember visszavonult valahova messze, saját birodalmába. A szobát egyetlen hang töltötte be: a Sir egyre nehezebb, egyre zihálóbb, egyre kapkodóbb lélegzése. Mozdulatlanul feküdt, tekintetét fölfelé, a semmibe fúrta. Arca kifejezéstelen volt, akár egy roboté.

Andrew teljesen tanácstalan volt. Csak annyit tehetett, hogy tökéletes némaságban, teljes mozdulatlanságban állt ott, és figyelte a Sir utolsó perceit.

Az öregúr lélegzése még zihálóbbá vált. Furcsa, mélyről jövő gurgulázó hang hagyta el a torkát, amelyet Andrew még sohasem hallott.

Aztán minden elcsendesedett. Andrew nem látott más egyebet az öreg testen, csak azt, hogy elnémult. Percek teltek el, és nem mozdult, szeme vakon meredt fölfelé. Andrew megértette, hogy valami mélységesen titokzatos, számára fölfoghatatlan dolog történt. A Sir átlépte azt a rejtelmes küszöböt, amely a halált az élettől elválasztja. Nincs többé. Eltávozott. Csak az üres porhüvely maradt utána.

A végtelen hallgatást Amanda halk köhécseleése törte meg. Szemében nem voltak könnyek, de Andrew jól látta mélységes megrendülését.

- Örülök, Andrew, hogy ideértél, mielőtt eltávozott volna - mondta. - Te ide tartozol. Egy vagy közülünk.

Andrew ezúttal sem tudta, mit válaszoljon.

- És nagyszerű volt hallani, amit rólad mondott - folytatta.

- Lehet, hogy az utóbbi időkben nem volt valami barátságos veled, Andrew, de hát öreg volt, jól tudod. És fáj nekik, hogy te föl akartál szabadulni. De azt hiszem, élete utolsó pillanatában megbocsátott neked.

Ekkor végre Andrew is megtalálta a megfelelő szavakat:

- Nélküle én sohasem lettem volna szabad, Kicsi Miss.

10

Andrew csak a Sir halála után kezdett el ruhát viselni. Először egy öreg nadrágot húzott magára, amelyet George Charneytól kapott.

Merész kísérlet volt, s ezt ő is belátta. A robotok teste fémből készült, és - bár a gazdáik gyakran adtak nekik férfi vagy női neveket - hiányoztak róluk a nemi megkülönböztető jegyek, ezért sem az időjárás elleni védekezésből, sem szeméremből nem kellett ruhát hordaniuk. Andrew tudomása szerint nem is akadt még robot, amely ruhát öltött volna magára.

O az utóbbi időben mégis különös vágyat kezdett érezni, hogy az emberekhez hasonlóan felöltözködjék. Nem is kutatta, mi készíti erre.

Azon a napon, amelyen szert tett a nadrágra, George ott lábatlankodott a műhelyében, és segített neki a teraszára készülő bútorok festésében. Nem mintha Andrew-nak szüksége lett volna a segítségre - valójában egyedül sokkal jobban boldogult -, George azonban ragaszkodott ahhoz, hogy ő is besegítsen. Elvégre az ő teraszára készül a bútor. Ekkor már házas ember volt, és gyakorló ügyvéd a régi Feingold ügyvédi irodában, amelyet néhány hónapja már Feingold és Charney irodának neveztek. Stanley Feingold társa lett, és nagyon komolyan vette felnőtt kötelezettségeit.

Mire beesteledett, a bútor be volt festve, s vele együtt George is tetőtől talpig. Festékfoltok virítottak a kezén, a fülén, az orra hegyén. De festékes volt rozsdaszín bajusza, dús oldalszakála és természetesen a ruhája is. De George fölkészült erre, mert hozott magával egy kiszolgált inget meg egy elnyűtt nadrágot, amely talán még a középiskolát is kijárta rajta.

Munka végeztével fölvette a rendes ruháját, a régi inget és nadrágot pedig összenyalábolta, és azt mondta Andrew-nak:

- Ezeket akár kidobhatod a szemétkébe. Úgysem tudom többet felvenni.

Ez igaz is volt, ami az inget illeti, mert egyrészt csupa festék volt, másrészt pedig elszakadt egy hirtelen mozdulattól, amikor George megemelte az egyik asztalt. A nadrágot azonban Andrew még nem tartotta érdemesnek a kidobásra.

- Ha nincs ellenére - mondta George-nek -, ezt szeretném megtartani magamnak.

- Törlőrongynak? - vigyorgott George.

Andrew hallgatott egy percig, s csak aztán válaszolt:

- Hogy viseljem.

Most George-on volt a hallgatás sora. Andrew látta az arcán a meglepődést, majd a derűt. George alig tudta visszafojtani a nevetést, ami végül is sikerült neki, de Andrew nagyon is jól látta, mennyire próbál uralkodni magán.

- Hogy... viseld - nyögte ki George. - Fel akarod venni az én régi nadrágomat? Ugye, jól értettelek, Andrew?

- Igen. Nagyon szeretném felvenni, ha nincs ellene kifogása.

- Csak nincs valami baj a hőszabályozó rendszereddel, Andrew?

- Nincs, miért kérdezi?

- Azért, hogy nem lettél-e fázós mostanában. Különben hogy jutna eszedbe, hogy ruhát vegyél magadra?

- Azért, hogy megtapasztaljam, milyen az.

- Úgy. - Aztán kisvártatva: - Úgy. Értem. Szeretnéd megtapasztalni, hogy milyen az. Hát megmondom neked, Andrew. Olyan, mint amikor egy durva, kellemetlen rongydarabot tekersz a te sima, finom fémbőröd köré.

- Azt akarja mondani, hogy ne vegyem föl a nadrágot? - firtatta Andrew.

- Azt nem mondtam.

- De az ötletet furcsának találja.

- Hát...

- Vagyis annak.

- Igen. Ami azt illeti, igen. Fenemód furcsának, Andrew.

- Akkor tehát nem is adja nekem a nadrágot, hacsak nem semmisítem meg?

- Ugyan - felelte George, némi csüggedtséggel a hangjában. - Csinálj vele, amit akarsz, Andrew. Miért is tiltanám meg? Hiszen szabad robot vagy. Ha úgy tetszik, vedd föl a nadrágot. Miért ne... Rajta. Vedd csak föl.

- Igen - mondta Andrew -, föl is veszem.

- Történelmi pillanat. Először vesz magára ruhát egy robot. Illenék megörökítenem, Andrew.

Andrew a csípőjéhez illesztette a nadrágot. De aztán tanácstalanul megtorpant.

- Nos? - sürgette George.

- Megmutatná, hogy kell csinálni? - kérte Andrew.

George széles mosollyal az arcán megmutatta neki, hogyan kell tartani, hogyan bújjon bele, és hogyan gombolja össze magán. George kétszer is megmutatta a saját nadrágján a műveletet. Andrew azonban mindjárt látta, hogy időbe telik, mire elsajátítja azt az egyszerű mozdulatsort, amelyet George-nak bőségesen volt ideje gyerekkora óta begyakorolni.

- Engem a csuklónak az a csavaró mozdulata zavar, amikor fölfelé emeli a kezét - mentegetőzött Andrew.

- Figyeld - és még egyszer megmutatta.

- Így?

- Inkább így.

- Talán így - érintette meg Andrew még egyszer a gombot.

- Most sokkal jobb - felelte George.

- Még egy kis gyakorlás, és azt hiszem, természetemmé válik - mondta Andrew.

George fürkészőn nézett rá.

- Nem, Andrew. Ez sohasem fog a természeteddé válni, mert ez nem természetes. Mi a fittyfenének akarsz te nadrágot hordani?

- Mint már mondtam, George, kíváncsiságból, hogy milyen ruhában járni.

- De hiszen te amúgy sem vagy mezítelen. Egyszerűen - önmagad vagy.

- Igen, azt hiszem, az a helyzet - ismerte el Andrew közönyösen.

- Próbállak megérteni, Andrew, de ha a fejedet veszed, se tudom fölfogni, mi az ördögöt vettél a fejedbe. A tested tökéletesen funkcionális, egyenesen bűn betakarni, különösen ha sem a hőmérséklettel, sem az illendőséggel nem kell törődnöd. Ráadásul a szövet sem tapad meg igazán, különösen a fémen.

- Vajon az emberi test nem funkcionális, George? - vitatkozott Andrew. - Mégis beburkolják.

- A hőmérséklet miatt, higiénias megfontolásból, védelemből, díszítésül és engedelmeskedve a társadalmi szokásnak, de rád egyik sem vonatkozik.

- Ruha nélkül pucérnak érzem magam - érvelt Andrew.

- Igazán? Amennyire én tudom, a mai napig erről említést se tettél. Ez valami új?

- Viszonylag új.

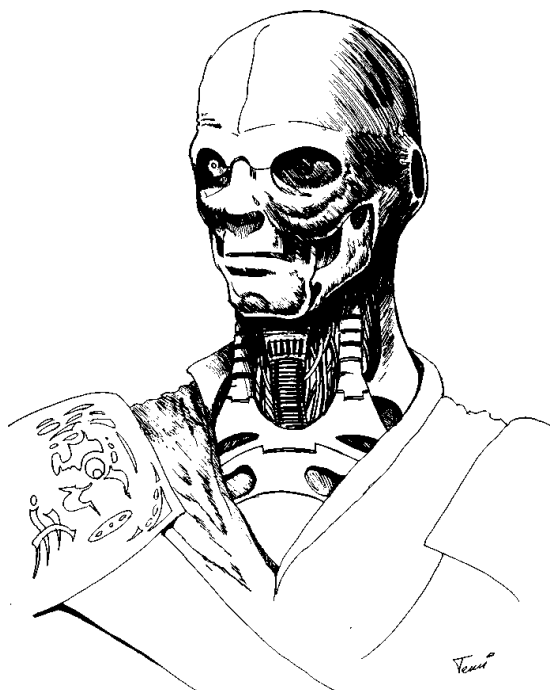
- Egy hét? Egy hónap? Egy év? Mi történik itt, Andrew?

- Nehezen tudnám megmagyarázni. Egyszerre csak - *másként* kezdtem érezni magam.

- Másként! Kihez képest? Manapság már nem újdonság egy robot, Andrew. Milliósámra lepik el a robotok a Földet. Egyedül ebben a régióban a legutóbbi népszámlálás szerint csaknem annyi robot van, amennyi ember.

- Ezt én is tudom, George. Robotokat alkalmaznak minden elképzelhető területen.

- De egy sincs köztük, amelyik ruhát viselne.

- De szabad sincs, George.
 - Helyben vagyunk! Azért érzel másként, mert *más vagy!*
 - Pontosan.
 - Csakhogy a ruhaviselés...
 - Bocsásson meg, George. Én ezt akarom.
- George lassan kiengedte magából a levegőt.
- Ahogy tetszik. Szabad robot vagy, Andrew.
 - Igen. Az vagyok.

Kezdeti kételyei elmúltával George érdekesnek és viccesnek találta Andrew öltözködési hóbortját. Sőt még segített is neki, újabb és újabb darabokkal egészítette ki ruhatárát. Andrew maga nem nagyon mehetett be a városba ruhát vásárolni, de még a komputer-katalógusok útján való rendelést is kényelmetlennek találta, mivel tisztában volt azzal, hogy a bírósági döntés óta sokfelé ismerik a nevét. Nem akarta, hogy valamelyik távoli raktáruháza alkalmazottja fölismerje a megrendelés alapján, és kikürtölje, hogy a szabad robot immár öltözködni is elkezdett.

Így hát George szerezte be neki a kért holmit: először egy inget, aztán cipőt... egy pár finom kesztyűt és egy garnitúra díszes váll-lapot.

- No és mi legyen az alsóneművel? - kérdezte George. -

Azt ne szerezzek be? - Andrew-nak azonban fogalma sem volt az alsónemű létezéséről vagy rendeltetéséről, és George-nak kellett őt felvilágosítania. Végül úgy döntött, hogy ilyesmire nincs szüksége.

Új ruháit rendszerint akkor öltötte magára, amikor egyedül volt otthon. Azt még korainak tartotta, hogy nyilvánosan is megjelenjen bennük, és néhány kezdeti kísérletezés után mások jelenlétében az otthonában sem viselte őket. Feszélyezte őt George leereszkedő mosolya, amelyet az a legjobb szándékkal sem volt képes leplezni, meg a megrendelőik csodálkozó tekintete.

Hiába volt Andrew szabad, azt a gondosan beépített programot, amely az emberekkel szembeni magatartását szabályozta, nem iktathatta ki. Egy idegi csatorna ugyanis, amely nem volt olyan erős, mint a Három Törvény, ahhoz mégis elég hatásos volt, hogy a robot ne botránkoztathassa meg az embereket. Csak apránként mert változtatni, a kudarc, a nyílt rosszállás hónapokig visszavethette volna. Óriási lépésnek számított hát, amikor végre rászánta magát, hogy ruhástul elhagyja a házat.

Ezúttal nem keltett feltűnést, látszólag senkit sem lepett meg megjelenésével, bár az is lehet, hogy azok, akikkel találkozott, túlságosan is megdöbbenek, s azért nem jutottak szóhoz. Hiszen ő is furcsán érezte magát öltözékében.

Vásárolt egy tükröt, és órákig forgolódott előtte, minden oldalról vizsgálta tükörképét. Néha azon kapta magát, hogy nincs megelégedve azzal, amit lát. Néha maga is megdöbben, mennyire nem illik össze a fémarc a fénylő fotoelektromos szemekkel, a merev robot-vonások és az élénk színű embertestre szabott öltözék, amelyet viselt.

Máskor viszont otthonosan jól érezte magát felöltözve. Mint a legtöbb robotot, őt is alapvetően emberszabásúra formálták: két karral, két lábbal, egy keskeny nyakon ülő ovális fejjel. Az Amerikai Robot tervezőit semmilyen célszerűség nem kényszerítette arra, hogy ezt a formát adják neki. Tervezhettek volna lábak helyett kerekeket, kettő helyett akár hat kezecskét, két szem és fej helyett egy forgó érzékelő burát a törzs tetején, de végül mégis az emberi test formáit, arányait tekintették mérvadónak. Még a robotkorszak kezdetén úgy döntöttek, hogy úgy

küzdhetik le a legkönnyebben az emberek mélyen gyökerező félelmét az intelligens gépektől, ha a lehető legrokonszenvesebb formát választják. Akkor miért ne viselhetne egy robot ruhát is? Hiszen ezzel még jobban hasonlít az emberre.

Andrew mindenesetre úgy gondolta, az öltözködéssel is azt jelképezi, hogy ő szabad robot.

Persze bármit mondott is a bírói döntés, nem mindenki fogadta el Andrew szabadságát. Sokak számára a "szabad robot" kifejezésnek nem volt semmi értelme: mintha azt mondanák, hogy "száraz víz" vagy "fényes sötétség". Andrew természeténél fogva képtelen volt arra, hogy ezen megsértődjék, a gondolkodási folyamatát mégis károsan befolyásolta - furcsa gátoltságot, belső ellenállást érzett, valahányszor azt tapasztalta, hogy megtagadják tőle a bírói döntés szerint kijáró státust.

Tisztában volt azzal, hogy nyilvánosan vállalt felöltözködésével sokak ellenszenvét vívja ki, ezért óvatosnak kellett lennie.

De nem csupán az ellenséges idegenek fogadták el nehezen. Még Amanda is meghökkent, amikor először látta meg őt ruhában. Pedig a Kicsi Miss mindenkinél jobban szerette és ismerte őt. Andrew azonnal észrevette rajta, milyen zavarban van, s Amanda hiába próbálta leplezni, neki sem sikerült, akárcsak George-nak.

Persze az asszony fölött is jócskán eljárt az idő, és mint a legtöbb idős ember, ő is nehezen fogadta el az újat. Bizonyára azt szerette volna, ha Andrew ugyanolyan marad, amilyen az ő kislánykorában volt. De az is lehet, hogy a lelke legmélyén ő is azt vallotta, hogy a robotok - minden robot, még Andrew is - legyenek azok, amik, vagyis gépek, és semmi joguk ember mód öltözködni.

Andrew gyanította, ha ezt megkérdezné Amandától, letagadná, talán föl is háborodna. De eszében sem volt ezt megkockáztatni. Inkább nem vett magára ruhát, amikor találkoztak.

Amúgy pedig egyre ritkábban látták egymást, hiszen Amanda már jócskán betöltötte a hetvenet. Nagyon lesoványodott, folyton fázott, még az enyhe észak-kaliforniai éghajlatot is hidegnek találta. Férje már néhány évvel korábban meghalt, és ideje nagy részét a trópusi vidékeken - Hawaiiiban, Ausztráliában, Egyiptomban, Dél-

Amerika melegebb tájain és hasonló helyeken töltötte.

Csak nagy ritkán, évente egyszer vagy kétszer tért haza Kaliforniába, hogy George-ot és családját - no és persze Andrew-t meglátogassa.

Egy alkalommal George beállított Andrew házikójába, és csüggedten mesélni kezdett:

- Anyám itt járt nálam, és rávett, hogy jövőre megpályázzam a képviselőséget. Addig nem hagy nyugton, amíg meg nem teszem. Bizonyára te is tudod, hogy családunk első törvénye, meg a második és a harmadik is, hogy senki sem mondhat nemet Amanda Charneynek. Így hát jelölt lettem. Az anyám szerint ez benne van a génjeimben. Akár a nagyapa, úgy az unoka, mondja ő.

- Akár a nagyapa... - tűnődött Andrew tanácstalanul.

- Mi a gond, Andrew?

- A mondattal van gondom. A kifejezéssel. A nyelvtani áramköröm... - Megrázta a fejét. - Akár a nagyapa, úgy az unoka. A mondatból hiányzik az ige, de ez még nem volna baj, mégis...

George elnevette magát.

- Hogy te néha milyen szörszálhasogató bádogdoboz tudsz lenni, Andrew!

- Bádogdoboz?

- De hagyjuk ezt. A másik kifejezés egyszerűen azt akarja mondani, hogy tőlem, az unokától ugyanazt várják, amit a Sir, a nagyapám csinált: vagyis hogy induljak a regionális törvényhozási választásokon, és hosszú, tiszteletre méltó pályát fussak be. Ahogy mondani szokták, amint az apja, úgy a fia. Az én apámnak nem fűlt a foga a politikához, ezért az anyám megváltoztatta a régi mondást - de érted egyáltalán, vagy hiába jártatom a számat?

- Most már értem.

- Helyes. Persze anyám egyvalamit elfelejt, hogy belőlem hiányzik a nagyapám temperamentuma, és talán nem is vagyok olyan okos, amilyen ő volt. Ő igazán ragyogó elme volt, de semmi sem bizonyítja, hogy én is automatikusan ugyanolyan sikeres képviselő leszek, mint ő. Attól tartok, hogy senki sem képes az ő nyomdokaiba lépni. Andrew bólintott.

- És milyen szomorú, hogy már nincs közöttünk. Örülnék neki, George, ha a Sir még mindig... - Megtorpant, mert

azt mégsem mondhatja, hogy "működőképes". Tudta, hogy ez nem megfelelő kifejezés. Mégis ez jutott először eszébe.

- Még mindig élne? - fejezte be George helyette a mondatot. - Igen, jó lenne, ha még közöttünk volna. Be kell vallanom, hogy nekem legalább annyira hiányzik a vén gazember, mint neked.

- Gazember?

- Ahogy mondani szokták.

- Ó, igen. Ahogy mondani szokták.

George távozása után Andrew visszaidézte a beszélgetést, és próbálta kitalálni, miért érezte magát olyan kényelmetlenül egész idő alatt. Rájött, hogy a George által használt köznyelvi fordulatok és a társalgási nyelv zavarta meg.

Andrew még ennyi idő elteltével is sokszor nehezen tudta követni az emberek szóhasználatát, különösen akkor, ha az eltért a megszokottól. Idővel bővült a szóincse, gazdagodtak nyelvtani ismeretei, és csiszolódott a mondatszerkesztése. Ki tudja, tervezési hibának lehet-e tekinteni a pozitron-pályáiban lévő eltérést, amely végső soron növelte alkalmazkodóképességét, intelligenciáját, mindenesetre annak köszönhetően tűnt ki az átlag robotok közül, és sajátította el a könnyed társalgási stílust. Persze az ő képességének is megvoltak a korlátai.

Andrew tisztában volt azzal, hogy ezen a téren mindig lesznek nehézségei.

Az emberi nyelv állandóan változik, új szavak keletkeznek, a régiek jelentése módosul, a mindennapi társalgásban hosszabb-rövidebb életű fordulatok bukkannak fel. Andrew számára nem volt ez újdonság, habár tudományosan nem vizsgálta a változások jellegét és tendenciáit.

Az angol nyelv, amelyet Andrew a leggyakrabban használt, óriási változáson esett át az elmúlt hatszáz esztendő folyamán. Néha belekukkantott a Sir könyveibe, különösen a régi költők - Chaucer, Spenser, Shakespeare műveibe, s észrevette, hogy a lapok tele vannak lábjegyzetekkel, amelyek egy-egy régies szó jelentését magyarázzák a modern olvasónak.

Mi lesz, ha a nyelv az eljövendő hatszáz év alatt is

hasonlóan nagy változáson esik keresztül? Hogy lesz képes megértetni magát az emberekkel, ha nem tart lépést a változásokkal?

Lám, ez a rövid társalgás George-dzsal harmadszor is zavarba ejtette: "Akár a nagyapa, úgy az unoka." Pedig milyen egyszerű most, miután George elmagyarázta neki, holott először olyan rejtélyesnek érezte.

És miért nevezte őt George "bádogdoboznak", holott bizonyára ő is jól tudja, hogy bádogot nem használtak a fölépítéséhez. Aztán ami a leginkább szöveget ütött a fejébe: miért nevezte George a Sirt "vén gazembernek", amikor nyilvánvaló, hogy ez a jellemzés nem illett az öregúrra.

Nagyon jól tudta, hogy nem is ezek voltak a legfrissebb szólások. Csupán olyan egyéni, kissé talán bizalmas metaforikus fordulatok, amelyekkel Andrew nyelvi áramkörei nem képesek rögvést megbirkózni. Gyanította, hogy a kívülágban ennél sokkal több meghökkentő beszédfordulattal találkozna.

Talán itt az ideje, hogy nyelvi adattárát fölfrissítse.

Saját könyveiből nem meríthet semmit, mert régiek, és a legtöbbjük a faművességgel, a művészettel, a bútortervezéssel foglalkozik. Egyik sem szól a nyelvről, egyik sem segít eligazodni a nyelvi kommunikációban. De a Sir könyvtárával se sokra ment, bármilyen tekintélyes volt is. Senki sem lakott ugyan a nagy házban - le volt zárva, csak a robotok tartották rendben -, de Andrew-nak szabad bejárása volt oda, a Sir legtöbb könyve azonban még a múlt században vagy annál is korábban jelent meg. Egy sem akadt, amely megfelelt volna Andrew céljainak.

Mindent egybevetve, az látszott a legjobb megoldásnak, ha valamilyen módon friss információkhoz jut - de nem George-tól. Amikor legutóbb hozzá fordult öltözködési gondjaival, hosszasan kellett magyarázkodnia, ráadásul az atyáskodó élcélődést sem úszta meg. Bár nem hitte, hogy George ebben az ügyben is úgy bánna vele, de jobbnak látta, ha nem teszi próbára.

A legjobb, ha bemegy a városi közkönyvtárba. Megnyugtatta magát, hogy ez a legjobb módja az önálló cselekvésnek, egy szabad robot csakis így foghat hozzá egy probléma megoldásához. Elhatározása diadallal töltötte el, és érezte, hogy miközben a kérdést latolgatta, úgy nőtt meg benne az elektromos potenciál, olyannyira,

hogy az egyensúly helyreállításához kénytelen volt közbeiktatni egy ellenállást.

Föl hát a könyvtárba!

És az alkalomhoz föl fog öltözni. Igen, igen. Az emberek sem lépnek be pucéran a nyilvános könyvtárba, ő sem teheti.

Gálába vágta magát: fölvetett egy pár elegáns bársony lábszárvédőt, egy selymes fényű, buggyos vörös inget és a legjobb cipőit, végül egy fényezett fából készült láncot is átvett a vállán - egyik legszebb alkotását. Választhatott e között meg egy fényes plasztikból készült lánc között, amely talán jobban illett volna a nappali ruhához, ám George azt mondta, hogy a fából faragott lánc ellenállhatatlanul hódító, különösen, mert a fa sokkal értékesebb, mint a plasztik, és ő ma hódítani akart. A könyvtárban emberek lesznek, nem robotok. Ott még sohasem láttak robotot. Fontos, hogy megnyerő legyen.

De azt is tudta, hogy valami szokatlan dologra készül, aminek szokatlan következményei lehetnek. Ha George váratlanul beállítana, és nem találná otthon, bizonyára nyugtalanodna miatta.

Harminc lépésre távolodhatott el a házától, amikor úgy érezte, hogy leküzdhetetlenül megnő benne az ellenállás és megállásra készíti. Kiiktatta az áramkörből az ellenállást, de amikor ez sem segített, visszatért a házba, és egy darab papírra kalligrafikus betűkkel felírta:

A KÖNYVTÁRBA MENTEM

Andrew Martin

Jól látható helyre, a munkaasztalára helyezte.

11

Andrew aznap nem jutott el a könyvtárba. Még sohasem járt ott, máshova sem nagyon mozdult ki a házból, hiszen nem volt rá szüksége, de nem számított arra, hogy a kiruccanás gondot okozna. Gondosan tanulmányozta a térképet, de a valóságban minden másként festett.

Alig távolodott el a háztól, mintha idegen világba csöppent volna. Az út melletti tereptárgyak cseppet sem hasonlítottak a térkép elvont jelzéseihez, legalábbis az ő elképzelései szerint. Tétován meg-megállt, hogy összevesse a látott tárgyakat azzal, amire a térkép alapján számított, egy idő után azonban rájött, hogy eltévedt,

anélkül hogy észrevette volna. Ezután hiába próbálta a térkép alapján meghatározni a helyzetét.

Mitévő legyen? Forduljon vissza és kezdje újból? Vagy folytassa tovább, hátha rátalál a helyes útra?

Végül úgy döntött, hogy a legjobb, ha útbaigazítást kér valakitől, így talán nagyobb nehézség nélkül elboldogul.

De kitől kérdezze meg? A ház közelében még látott a mezőn egy-két robotot, itt azonban egyetlenegy sem. Elhaladt mellette egy jármű, de nem állt meg. Talán hamarosan jön még egy. Tanácstalanul várakozott, ami azt jelentette, hogy meg sem moccan; ekkor bal kéz felől megpillantott két alakot, amint átlósan átvágnak a mezőn.

Feléjük fordult.

Azok is meglátták őt, és megindultak feléje. Nemcsak az irányt változtatták meg, hanem a viselkedésüket is. Egy pillanattal korábban még hangosan beszélgettek, nagyokat röhögtek, szinte nyerítettek, hogy a hangjuk betöltötte az egész határt, most azonban elcsendesedtek. Arcuk olyan kifejezést öltött, amit Andrew az emberi tétovasággal azonosított.

Fiatalok voltak, de nem gyerekek. Talán húszévesek. Vagy huszonöt? Andrew nem tudta pontosan megbecsülni az emberek korát.

Még elég messze voltak tőle, amikor megszólította őket.

- Elnézést, urak. Lennének szívesek elmagyarázni, hogy jutok el a városi könyvtárhoz?

A két alak megtorpant és rámeredt.

Egyikük, a magasabb és soványabb, aki egy keskeny, kúp alakú fekete fejedőt viselt, amely groteszk módon még jobban megnyújtotta az alakját, így szólt a társához:

- Szerintem ez egy robot.

- Szerintem is - felelte a másik, egy alacsony, zömök, krumpliorrú és dülledt szemű fickó. - Az arca mindenesetre robothoz hasonlít.

- Az. Határozottan robothoz hasonlít.

- Csakhogy ruhát visel.

- Méghozzá milyen csicsás ruhát.

- Mit szólsz hozzá? Egy robot! Mi jut még ezután eszükbe?

- Elnézést, urak - ismételte meg Andrew. - Segítségem van szükségem. Föl akartam keresni a városi könyvtárat, de úgy látszik, eltévedtem.

- Beszélni is úgy beszél, akár egy robot - jegyezte meg a nyurgábbik.

- Az arca is, akár egy roboté - kontrázott a másik.

- Akkor csakis robot lehet!

- Mi más lehetne?

- Csakhogy ruhát visel.

- Ruhát. Bizony. Ki merné tagadni?

- De a robotok nem hordanak ruhát, nem igaz?

- Szerintem sem.

- Ha ruhát visel, szerinted robot lehet?

- Az arca fémből van. Az egész teste. De ha robot, akkor miért van rajta ruha?

A langaléta csettintett az ujjával.

- Tudod, hogy mi ez? A szabad robot. Van egy robot a régi Charney háznál, amely senkinek sem a tulajdona, és le merném fogadni, hogy ez az. Mi másért hordana ruhát?

- Kérdezd meg tőle - biztatta a tömpeorrú.

- Jó gondolat - helyeselt a másik. Néhány lépést tett Andrew felé, és nekiszögezte a kérdést: - Te vagy a Charney házból való robot?

- Andrew Martin vagyok, uram - felelte Andrew.

- Nézd csak a fölívágós robotját! - mondta a hosszabbik. - Tessék egyenesen válaszolni, ha kérdeznek.

- Én a Martin-birtokon lakom, amelyet a Charney család birtokol. Korábban ez volt Mr. Gerald Martin otthona. Ezért hívnak engem Andrew Martinnak.

- Robot vagy, nem?

- Persze hogy az vagyok, uram.

- Akkor miért hordasz ruhát? Hiszen a robotok nem öltözködnek, nemde bár?

- Ha nekem tetszik, ruhát veszek magamra - jelentette ki Andrew higgadtan.

- Milyen undorító! Egy ruhát viselő robot! Ki hallott még ilyet?

- A társára nézett. - Láttál már valaha is ennél undorítóbb dolgot?

- Andrew-hoz pedig: - Vetkőzz le!

Andrew tétovázott. Olyan régen hallotta ezt a parancsoló hangot, hogy a Második Törvény áramköre hirtelen zárlatos lett.

- Nos, mire vársz? - förmedt rá a nyurga. - Azt mondtam, hogy vetkőzz le, nem? Azt *parancsolom*, hogy vedd le a

ruhádat!

Andrew lassú mozdulatokkal vetkőzni kezdett. Leoldotta a váll-láncát és óvatosan a földre helyezte. Majd levette a selyeminget, gondosan összehajtogatta, nehogy gyűrötten kelljen visszavennie. Aztán a lánc mellé helyezte a földre.

- Gyorsabban! - parancsolt rá a magasabbik. - Ne vacakolj a hajtogatással. Dobd csak le, hallod? Mindent. Az utolsó szálig.

Andrew kioldotta a bársony lábszárvédőt. Levetette az elegáns cipőket.

- Legalább teljesíti a parancsot - jegyezte meg a krumpliorrú.

- Nem tehet mást. Minden robot köteles engedelmessé válni. Ebben nincs mese. Beléjük van építve. Ha azt mondod neki: ugorjon a tóba, megteszi. Ha azt mondod: hozz nekem egy tányér számócát, elmegy, és addig keres, amíg valahol nem talál számócát, még ha nincs is szezonja.

- Nem is lehet olyan rossz, ha ilyesmi van a háznál.

- Meghiszem azt. Mindig arról ábrándoztam, milyen lenne, ha volna egy saját robotom. Te nem?

A cingár megvonta a vállát.

- Ki engedheti ezt meg magának?

- Ez itt szabad préda. Nem tartozik senkihez, ugyanúgy lehet a mienk is, mint akárki másé. Csak azt kell neki mondanunk, hogy a miénk vagy, és kész. Meg kell neki parancsolni.

A cingár pislogni kezdett.

- Hé! Igazad van!

- Küldözgetni fogjuk ide-oda. Dolgoztatni fogjuk. Meg fog csinálni mindent, amit mondunk neki. És senki sem állhat az utunkba. Hiszen nem vesszük el senki tulajdonát. Mert nem tulajdona senkinek.

- De mi lesz, ha valaki ugyanígy el akarná venni tőlünk?

- Megparancsoljuk neki, hogy senkivel sem mehet el tőlünk - szögezte le a krumpliorrú.

A cingár a homlokát ráncolta.

- Nem hiszem, hogy célravezető lenne. Ha köteles teljesíteni az emberek parancsait, akkor ez nemcsak ránk, hanem másokra is érvényes, nem?

- Hát...

- De emiatt ráér főni a fejünk. Hé! Te! Te robot! Állj a

fejedre!

- A fej nem arra való - kezdte volna Andrew.

- Azt mondtam, állj a fejedre. Ez parancs. Ha nem tudnád, hogy kell a fejedre állni, akkor itt az ideje, hogy megtanuld.

Andrew ezúttal is tétovázott. Aztán a földre helyezte a fejét, és két karjával megtámaszkodott. Megpróbálta magasba lendíteni a lábát, de az áramköreiben nem volt semmi, ami képessé tette volna arra, hogy megbirkózzon a fordított helyzettel. Elveszítette az egyensúlyát, és teljes súlyával a hátára huppant. Egy pillanatig csendben feküdt, hogy leküzdje magában a hanyattesés következményeit, aztán lassan kezdett föltápáskodni.

- Ne - szólt rá a hórihorgas. - Maradj ott lent. És egy hangot se! - A társához pedig így szólt: - Fogadjunk, hogy szét tudnánk szedni és aztán újból összerakni. Bontottál már szét robotot?

- Nem én. És te?

- Soha. De mindig szerettem volna.

- Gondolod, hogy engedni fogja?

- Hogy akadályozhatná meg?

Andrew valóban nem állíthatta volna meg őket, ha elég határozottan ráparancsolnának, hogy ne álljon ellent. A Második Törvény - az embereknek való engedelmesség - mindig elsőbbséget élvez az önfenntartásra vonatkozó Harmadik Törvénnyel szemben. Mindenesetre nem tudott volna védekezni ellenük anélkül, hogy ne kockáztassa testi épségüket. Ezzel azonban megszegné az Első Törvényt. Erre a gondolatra minden mozgató egysége görcsbe rándult, és egész testében reszketni kezdett, ahogy ott feküdt elnyúlva a földön.

A hórihorgas odalépett hozzá, és megpiszkálta a cipője hegyével.

- Jó nehéz. Azt hiszem, szerszámok nélkül nem boldogulunk vele.

- Mi lesz, ha utána nem tudjuk ugyanúgy összerakni? - aggályoskodott a krumpliorr.

- No és?

- Akkor pocsékba megy egy hibátlan robot, amit sok mindenre fel tudnánk használni. Szerintem legjobb, ha megparancsoljuk neki, hogy szerelje szét magát, ő csak tudja, hogyan kell csinálni. És vicces lesz figyelni őt, hogy

boldogul. Utána mi magunk is össze tudjuk rakni.

- Jól van - egyezett bele a cingár tűnődve. - De vigyük el innen az útról. Ha valaki erre járna...

Szerencsére elkéstek, valaki valóban arra járt, méghozzá George. Andrew fekvő helyzetéből meglátta őt, amint nem messze onnan fölhang egy kisebb emelkedőre. Szeretett volna segítségért kiáltani, de az utolsó parancsa az volt, hogy "egy hangot se", és ez mindaddig hallgatásra kötelezte, amíg ugyanaz a személy vagy valaki más föl nem oldja alóla.

Szerencsére George feléjük nézett. Meggyorsította a lépteit. Néhány másodperc múlva lihegve megállt Andrew mellett, és döbbenetesen nézett a fekvő robotra.

A két fiatalember kissé értetlenül hátrahúzódott, és bizonytalan pillantásokat vetett egymásra.

- Mi történt veled, Andrew? - kérdezte George aggódva.

- Nincs semmi bajom, George - nyugtatta meg Andrew.

- Akkor miért fekszel itt a földön elterülve? Nem tudsz fölállni?

- Ennek semmi akadályja, ha ön is úgy akarja - mondta Andrew.

- Akkor rajta! Tessék fölállni!

Andrew a parancs hallatára hálásan föltápáskodott.

- És miért vannak így széthányva a ruháid? - vonta felelősségre George. - Hogyhogy levetettél mindent? Mi történik itt?

A hórihorgas végre szóhoz jutott.

- Ez a te robotod, hékás?

George hevesen feléje fordult.

- Senkié sem. Csak nem játszodoztatok vele?

- Elég furcsának találtuk, hogy egy robot kiöltözik, ezért udvariasan megkértük, hogy vetkőzzön le. De mi köze ehhez, ha nem a magáé.

- Bántani akartak, Andrew? - kérdezte George.

- Az volt a szándékuk, hogy valahogy szétszedjenek. Éppen el akartak cipelni egy félreeső helyre, hogy ott rám parancsoljanak: szereljem szét magamat.

George a két fiatalemberre nézett. A túlerő ellenére igyekezett bátornak és elszántnak látszani, Andrew azonban észrevette, hogy remeg az álla.

- Ez igaz? - kérdezte George szigorúan.

Nyilván a két fickó is észrevette George zavarát, és arra

a következtetésre jutottak, hogy nem kell nagyon tartaniuk tőle. George már nem volt fiatal. A gyermekei felnőttek, Paul fia már belépett a családi ügyvédi irodába. Rozsdavörös haja megőszült, arca - amelyről mostanában hiányzott a dús oldalszakáll - jómódú polgárookra jellemző puha rózsaszínben virított. Bármilyen elszántnak igyekezett is mutatkozni, nem keltett félelmetes benyomást. Amikor a két fiatalember rájött erre, a magatartásuk is egyből megváltozott. Hirtelen magabiztosak lettek.

A magasabbik gúnyosan elvigyorodott, és így szólt:

- Igen, szerettük volna látni, hogy boldogul vele. Különösen a vége felé, amikor már csak egy karja marad.

- Furcsa módját választották a szórakozásnak.

- No és mi köze hozzá?

- Ami azt illeti, nagyon is sok.

A cingár elröhögte magát.

- És aztán mit akar csinálni, haspók úr? Eltángál bennünket?

- Nem - felelte George. - Erre nincs szükség. Tudják, hogy ez a robot már több mint hetven éve a családuknál van? Ismer bennünket, és a világon mindenkinél többre tart bennünket. Csak annyit kell mondanom neki, hogy az életemre törnek, hogy meg akarnak ölni. És megkérem, hogy védjen meg. Választania kell az én életem és a maguké között, nem kétséges, melyiket fogja választani. Van tudomásuk róla, milyen erős egy robot? El tudják képzelni, mi történik, ha Andrew magukra támad?

- Hé, várjunk csak - mondta a krumpliorrú. Arcára újból kiült az aggodalom, mint ahogy a másikéra is. Mindketten hátrálni kezdtek.

George fölemelte a hangját:

- Andrew, személyemet közvetlen veszély fenyegeti. Ez a két fiatalember bántani akar. Megparancsolom, hogy lépj közelebb hozzánk!

Andrew engedelmesen tett feléjük néhány lépést, jóllehet nem nagyon tudta, mit tehetne ezenkívül George védelmére. Hirtelen ötlettel mindkét kezét maga elé emelte, ami fenyegető póznak is tűnhetett. Ha az volt a cél, hogy félelmetes külsőt öltözzön, akkor igyekezett a lehető legfélelmetesebbnek látszani.

Mozdulatlanul kitartott ebben a pózban. Fotoelektromos

szemei ijesztő vörös színben izzottak. Csupasz fémteste csillogott a napfényben. A két fiatalember nem várta meg, hogy mi következik ezután. Inaszakadtukból eliszkoltak a mezőn át. Jó száz méternyire onnét, amikor már biztonságban érezték magukat, visszafordultak, és öklüket rázva dühös szitkokat szórtak feléjük.

Andrew ismét megindult feléjük, a fickók sarkon fordultak és szaladtak a domb felé, és néhány másodperc múlva eltűntek mögötte. Andrew még mindig fenyegető testhelyzetben állt.

- Jól van, Andrew, most már elengedheted magad - mondta George. Teste remegett, sápadt arcáról csurgott a víz, de látszott rajta, hogy megkönnyebbült. Messze túl volt azon a koron, hogy szembeszálljon egy nála fiatalabb fickóval, hát még kettővel.

- Jobb is, hogy eliszkoltak - szólalt meg Andrew. - Tudja, George, úgyszemint lettem volna képes bántani őket. Nagyon jól láttam, hogy nem támadtak magára.

- De megtehették volna, ha tovább fajulnak a dolgok.

- Ez csak feltételezés. Az én megítélésem szerint, George...

- Igen, tudom. Minden valószínűség szerint nem lett volna merszük kezét emelni rám. Egyébként is én nem parancsoltam azt, hogy támadj rájuk. Mindössze azt mondtam, hogy közeledj feléjük. De ennyi elég is volt, hogy begyulladjanak. No meg az a díjbirkózó póz, amit okosan fölvetél.

- Hogy lehet az, hogy megijednek egy robottól? Hiszen az Első Törvény szerint egy robot sohasem...

- A robotoktól való félelem az emberiség betegsége, amelyből még mindig nem gyógyult ki. Egyelőre. No de mindegy. Az a fő, hogy elmentek, és te egy darabban vagy. Most csak ez számít. De azért szeretném tudni, mi az ördögöt kerestél itt egyáltalán, Andrew.

- A könyvtárba tartottam.

- Igen, tudom. Megtaláltam a céduládat. Csakhogy a könyvtárba nem erre vezet az út. És amikor föl hívtam a könyvtárat, azt mondták, hogy nem jártál ott, és nem is hallottak felőled. Akkor kimentem a könyvtárba vezető útra, de ott sem láttalak, és akivel csak találkoztam a város felé menet, azok sem találkoztak veled. Sejtettem, hogy eltévedtél. Ami azt illeti, épp az ellenkező irányba

fordultál.

- Gondoltam, hogy valami hiba csúszott a dologba - ismerte el Andrew.

- Szentigaz. Tudod, már azon gondolkodtam, hogy a levegőből kerestetlek. De aztán eszembe jutott, hogy hátha erre csatangoltál el. Egyáltalán, mi keresnivalód volt neked a könyvtárban, Andrew? Furcsa dolgok jutnak néha eszedbe... Tudhatnád, hogy én boldogan kihozok neked minden könyvet, amire csak szükséged van.

- Igen, tudom, George. De én egy...

- Szabad robot vagy, tudom. Akinek megvan minden joga ahhoz, hogy ha eszébe jut, besétáljon a városi könyvtárba, még akkor is, ha titokzatos módon rendhagyó robot-intelligenciája sem képes rávezetni a helyes útra. És megtudhatnám, mit akartál kivenni a könyvtárból?

- Egy könyvet a mai beszélt nyelvről.

- Csak nem akarsz földelni a faművességet a nyelvészet kedvéért, Andrew?

- Nem érzem magam elég jártasnak a beszédben.

- De hiszen remek a nyelvismereted! A szókincsed, a nyelvtan...

- A nyelv - a szóképek, a köznyelvi fordulatok, sőt maga a nyelvtan is folyton változik, George. Nem úgy az én programom. Ha nem fejlesztem magam, néhány emberöltőn belül képtelen leszek érintkezni az emberekkel.

- Hát ebben van valami.

- Ezért tanulmányoznom kell a nyelvi változások természetét, meg sok minden egyebet. - Ekkor egyszerre csak kicsúszott Andrew száján: - George, úgy érzem, hogy sokkal többet kell tudnom az emberekről, a világról, mindenről. Az elmúlt években olyan elszigetelt életet éltem ezen a gyönyörű birtokon, e távoli parton. A külvilág csupa rejtély a számomra... Azonkívül többet meg kell tudnom a robotokról is, George. Könyvet akarok írni róluk.

- Könyvet - ismételte meg George meglepetten. - A robotokról. A tervezésükről?

- Korántsem. Amit én forgatok a fejemben, az a történetük.

- Aha - bólogatott George a homlokát ráncolva. - Így áll a dolog. Menjünk haza, jó?

- Persze. Fölvegyem a ruhámat, vagy elég, ha

főlnyalábolom?

- Vedd föl természetesen.

- Köszönöm.

Andrew gyorsan felöltözött, és megindultak hazafelé.

- Könyvet akarsz írni a robotika történetéről - mondta George, mint aki még mindig nem emésztette meg a dolgot. - De hát minek, Andrew? Hiszen eddig már kismillió könyvet írtak róla, és ezeknek legalább a fele érinti a robotelv történetét. A világ lassan tele lesz robotokkal és a róluk szóló tanulmányokkal.

Andrew megrázta a fejét - az utóbbi időben egyre gyakrabban alkalmazta ezt az emberi mozdulatot.

- Nem a robotika története érdekel, George. Hanem a robotoké - egy robot szemével. Ilyen könyvet még biztosan nem írt senki. Azt akarom kifejteni, mi a véleményük a robotoknak saját magukról. Különösen pedig hogy alakult a viszonyunk az emberekkel, attól a perctől kezdve, hogy az első robot megjelent a Földön.

George föl vonta a szemöldökét. Ez volt a válasz Andrew szavaira.

12

Amanda rendszeresen ellátogatott a kaliforniai családi birtokra. Betöltötte nyolcvanharmadik életévét, és olyan törekeny volt, hogy csaknem elfújta a szél. Energiája és eltökéltsége azonban még mindig a régi volt. Bár bottal járt, de inkább csak mutogatott vele, semmint támaszkodott volna rajta.

Most, hogy ismét ott járt, felháborodva hallgatta Andrew szerencsétlen kalandját. A végén dühösen a padlóhoz ütögette a botját és kifakadt:

- George, ez rettenetes. De ki volt az a két taknyos csirkefogó?

- Nem tudom, anyám.

- Akkor tudd meg.

- Mi értelme lenne? Szerintem helybéli huligánok voltak. Idétlen suhancok. Végül is nem követtek el semmi rosszat.

- De elkövethettek volna. Ha nem érsz oda idejében, komoly kárt tehettek volna Andrew-ban. De nem sok hiányzott ahhoz, hogy téged is megtámadjanak. Csak az mentett meg, hogy hülye fejjel nem fogták föl, Andrew még a te parancsodra sem lett volna képes ártani nekik.

- Ugyan, anya. Csak nem gondolod, hogy nekem estek volna? Egy vadidegennek? A huszonharmadik században?

- Talán nem. De Andrew mindenképpen veszélyben volt, és ezt nem tűrhetjük: tudod, hogy Andrew-t én családkunk tagjának tekintem.

- Hát persze. Mint ahogy én is. Mindig is annak tekintettük.

- Akkor hát mégsem tűrhetjük, hogy egypár ostoba fajankó afféle fölhúzható és eldobható játékszernek tekintse őt, nem igaz?

- Mit akarsz, anyám, mit csináljak? - kérdezte George.

- Ügyvéd vagy, nem igaz? Vedd valami hasznát a jogi tudományodnak! Ide hallgass: azt akarom, hogy indíts egy próbapert, amely rá fogja bírni a regionális bíróságot a robotok jogainak kimondására, aztán vedd rá a regionális törvényhozást a megfelelő törvényi garanciák meghozatalára; és ha netán politikai problémák merülnének föl, akkor ha kell, elmégy a Világbírósághoz is. Figyelni foglak, George, és nem fogadok el semmilyen kibúvót.

- Nem te mondtad nemrég, anya, hogy a világon mindennél jobban szeretnéd, ha elfoglalnám nagypapa helyét a törvényhozásban?

- Igen, de mi köze ennek a...

- És most azt akarod, hogy ugorjak fejest egy ellentmondásos kampányba a robotok jogaiért. Anya, a robotok nem szavaznak. Ezzel szemben rengeteg ember szavaz, és közülük sokan nem rajonganak úgy a robotokért, mint te. Tisztában vagy azzal, mi történik az én jelöltségemmel, ha elsősorban azt fogják rólam tudni, hogy én voltam az, aki áterőszakolta a törvényhozáson a robotok jogairól szóló törvényt?

- No és?

- Melyik a fontosabb neked, anya? Hogy bekerüljek a törvényhozásba, vagy hogy megindítsam ezt a próbapert?

- Természetesen a próbapert - vágta rá Amanda gondolkodás nélkül.

George bólintott.

- Rendben van. Csak szerettem volna tiszta vizet önteni a pohárba. Ha azt akarod, belevetem magam a robotok jogaiért folytatandó harcba. De jó, ha tudod, hogy ez a

politikai karrierem végét jelenti, mielőtt még egyáltalán elkezdődött volna.

- Ezzel természetesen tisztában vagyok, George. Az is lehet, hogy tévedsz - ez nem tudhatom -, de mindenesetre most az a legfontosabb, hogy elejét vegyük az efféle durva zaklatásnak, amely bármikor megismétlődhet. Ez az első és legfontosabb, amit akarok.

- Rendben van, anya. Akkor teszek róla, hogy legyen akaratom szerint. Ezt készpénznek veheted.

Haladéktalanul belevágott a kampányba. Kezdetben nem vette komolyan, csak idős anyját akarta kiengesztelni, aztán hamarosan kiderült, hogy élete legnagyobb bonyodalmába keveredett.

George Charney nem igazán vágyott arra, hogy törvényhozási képviselő legyen, csak anyja unszolására vállalkozott volna a politikusi pályára, de most nyugodt lélekkel lemondhatott róla, hiszen volt mire hivatkoznia. Mint vérbeli jogász, szerette a kihívást, és a kampánynak szerencsére voltak olyan bonyolult jogi vonatkozásai, amelyek próbára tették éleslátását és szakmai ügyességét.

A Feingold és Charney iroda idősebb társaként főleg George volt az, aki a stratégiát kidolgozta, a mindennapi teendőket és az adminisztrációt az ifjabb társakra hagyta. Fia, Paul három évvel ezelőtt lépett be a céghez, őt bízta meg a munka irányításával. Paulra hárult az a feladat is, hogy naprakész beszámolókat készítsen a nagymama számára, és ő tanácskozott naponta Andrew-val.

Andrew beletemetkezett a munkájába. Hozzáfogott a robotokról szóló könyvhöz - visszaásott a kezdetekig, Lawrence Robertsonig és az Amerikai Robot és Gépember Társaság megalakulásáig -, de most félretette, és minden idejét a sokasodó dokumentumok tanulmányozásának szentelte. Hébe-hóba még bátortalan javaslatokkal is előhozakodott.

Most ezt mondta Amandának:

- Amikor az a két ember belém kötött, George azt mondta, hogy az emberek mindig féltek a robotoktól. Az emberiség betegségének nevezte ezt a félelmet. Amíg így áll a helyzet, azt hiszem, nem sokat tehet a robotokért sem a bíróság, sem a parlament. Hiszen a robotoknak, az emberektől eltérően, nincs politikai hatalmuk. Nem lehetne

valamit tenni annak érdekében, hogy az emberek másként viszonyuljanak a robotokhoz?

- Bárcsak tehetnénk.

- Meg kell próbálnunk - mondta Andrew. - Méghozzá *George-nak*.

- Igazad van - értett egyet Amanda. - George-nak ez a dolga.

Így aztán, amíg Paul a bíróságon ült, addig George emelvényeken szónokolt. Egész idejét, minden energiáját a robotok polgárjogaiért folytatott harcnak szentelte.

George mindig is jó szónok, könnyed és megnyerő orátor hírében állt, és most állandó szereplője lett a jogászok, tanárok és holo-hírszerkesztők összejöveteleinek, minden vitaműsorban szenvedélyesen kiállt a robotok jogaiért, azzal az ékesszólással, amelyet mind fényesebbre csiszolt a gyakorlat.

Minél több időt töltött a szónoki emelvényeken és a stúdiókban, annál magabiztosabb és tekintélyesebb kiállása lett. Újból megnövesztette az oldalszakállát, ősz haját hátul pompás taréjba fésülte. A legújabb divatnak is behódolt, és palástot kezdett viselni, amit a leghíresebb videókommentátoroktól lesett el. Úgy érezte magát ebben az öltözékben, akár egy görög filozófus vagy a régi Róma szenátora.

Amikor Paul Charney, aki az apjánál sokkal konzervatívabb ízlésű volt, először meglátta így kicsípve az apját, csipkelődve figyelmeztette, hogy egyszer még közönség előtt fog belebotlani hosszú, bő lepleibe.

- Majd vigyázni fogok - felelte George. Robotbarát érvelésének ez volt a lényege:

- Ha a Második Törvénynek megfelelően minden robottól megkövetelhetjük a korlátlan engedelmességet, feltéve ha ezzel nem ártunk más társunknak, akkor *minden* embernek korlátlan hatalma van *minden* robot fölött. S mivel a Második Törvény fölötté áll a harmadiknak, *bárki* visszaélhet a robotok engedelmisségét előíró törvénnyel úgy, hogy érvényteleníti általa az önvédelem törvényét. Meg lehet parancsolni a robotnak, hogy kárt tegyen önmagában, hogy elpusztítsa magát - és mégsem kell indokolni, elég a pusztá szeszély.

Ezúttal mellőzzük a tulajdonjog kérdését - jóllehet egyáltalán nem jelentéktelen -, és közelítsük meg a dolgot

a közönséges emberi tisztesség oldaláról. Tegyük fel, hogy valaki összetalálkozik egy robottal az országúton, és merő szórakozásból megparancsolja neki, hogy távolítsa el a tagjait, vagy másmilyen súlyos kárt tegyen önmagában. Vagy, mondjuk, maga a robot tulajdonosa bosszúságában, unalmában vagy elkeseredésében parancsolja meg ugyanezt.

Vajon igazságos ez? Vajon megtehetjük-e ezt egy állattal? Pedig ne felejtsük el, hogy az állatnak legalább megvan a lehetősége arra, hogy védekezzen. A robotok viszont természetüknél fogva képtelenek arra, hogy kezet emeljenek az emberre.

Még egy jó használati tárgynak is megvan a becsülete, a robot pedig több egyszerű tárgynál és nem értéktelenebb az állatnál. Elég értelmes ahhoz, hogy beszélgessen, érveljen velünk. Sokan közülünk, akik egész életükben együtt éltek és dolgoztak robotokkal, barátjuknak tekintik őket, sőt azt is meg merném kockáztatni, hogy családtagokként kezelik őket. Túl sokat kérünk, ha azt akarjuk, hogy a törvény terjessze ki formális védelmét robot barátainkra?

Ha egy embernek megvan az a joga, hogy bármit megparancsolhat egy robotnak, amivel nem okoz kárt egy másik embernek, akkor a tisztesség azt is megkívánná, hogy sose parancsoljon olyasmit, amivel nem okoz kárt egy másik robotnak - hacsak az emberi biztonság nem diktál feltétlenül ilyen parancsot. Nem volna szabad olyasmit kérni egy robottól, hogy céltalanul kárt tegyen önmagában. Nagy hatalom, nagy felelősséggel jár. Ha a robotok számára ott van a Három Törvény, amely védi az embereket, túl sokat kérünk, ha azt szeretnénk, hogy az emberek is alávetnék magukat egy vagy két törvénynek, amely védi a robotokat?

Természetesen az ellenkező véleménynek is volt képviselője - s szószólója nem volt más, mint James Van Buren, az ügyvéd, aki annak idején megtámadta Andrew szabad robot státus iránti kérelmét. Persze azóta ő is megöregedett, de még mindig tevékeny és tekintélyes védelmezője volt a hagyományos társadalmi értékeknek. A maga higgadt, kiegyensúlyozott, ésszerű módján ezúttal is hatásosan képviselte azokat, akik szerint szóba sem jöhet, hogy a robotoknak jogaik legyenek.

- Természetesen én sem pártolom azokat a vandálokat, akik felelőtlenül elpusztítanak egy robotot, amely nem is az övék, vagy megparancsolják neki, hogy pusztítsa el önmagát. Ez egyszerű polgári vétség, amelyet a rendes jogi csatornákon keresztül meg lehet torolni. Az ilyen esetekre szükségtelen külön törvényt hozni, amint azt sem szükséges külön törvényben kimondani, hogy nem illik beverni egymás ablakait. A tulajdon szentségét kimondó átfogó törvény erre is elegendő védelmet biztosít.

De olyan törvény, amely megtiltja a tulajdonosnak, hogy elpusztítsa *saját* robotját? Nos, itt már egészen másról van szó. Nekem is vannak robotjaim az ügyvédi irodámban, és ugyanúgy nem jutna eszembe, hogy bármelyiket is elpusztítsam, mint ahogy az asztalomnak se esnék neki fejszével. Mégis ki merné elvitatni tőlem azt a *jogomat*, hogy úgy teszek a robotjaimmal, ahogy kedvem tartja, akár az asztalommal vagy az iroda-berendezésem bármelyik darabjával. Vajon előírhatja-e az állam végtelen jószágában és bölcsességében, hogy: "Te, James Van Buren, légy kedves az asztalodhoz, és óvd meg az ártalmaktól. Hasonlóképpen az iratszekrényeiddel: bánj velük tisztességesen, akár a barátaiddal. És természetesen ugyanez vonatkozik a robotjaidra is. Nehogy kitedd a tulajdonodban lévő robotokat valamilyen veszélynek."

Ekkor Van Buren elhallgatott, és nyugodt, megértő mosolyából mindenki kiolvashatta, hogy ő bizony nem tudna ártani semminek, nem kell ahhoz törvény.

Majd így folytatta:

- Szinte hallom, hogy George Charney azt mondja: egy robot alapvetően különbözik egy asztaltól vagy egy iratszekrénytől, egy robot intelligens és fogékony, hogy a robotokat tulajdonképpen embereknek kell tekinteni. Amire én azt válaszolom, hogy tévedésben van, annyira elvakítja az évtizedek óta a családjuknál lévő robot iránti elfogultsága, hogy azt is elfelejtette, mik a robotok valójában.

Mert azok *gépek*, barátaim. *Szerszámok, készülékek*. Mesterséges szerkezetek, amelyek nem érdemelnek sem több, sem kevesebb jogi védelmet, mint bármelyik élettelen tárgy. Igen, élettelen mondtam, mert bár tudnak beszélni, gondolkodni is, de csak a maguk korlátolt,

beprogramozott módján. De ha megszűrnak egy robotot, vérzik-e? Ha megcsiklandozzák, nevet-e? A robotoknak van kezük és érzékszervük, mert így alkottuk meg őket, de vannak-e valódi érzelmeik, szenvedélyeik? Aligha. Aligha! Ezért hát ne tévesszük össze az emberszabásúra alkotott gépet az érző emberrel.

Mi már nagyon hozzászoktunk ahhoz, hogy robotok dolgoznak helyettünk. Manapság több a robot, mint az ember, és főleg olyasmit végeznek el, amit egyikünk sem vállalna el szívesen. Megszabadították az emberiséget az egyhangú és alantas munkától. Csakhogy ezt a dolgot nem keverhetjük össze az ókori rabszolgasággal, a rabszolga-felszabadítással vagy a későbbi egyenjogúsági harcokkal. A mi korunkban teljes gazdasági anarchiához vezetne, ha a robotjaink nem csupán törvényes védelmet fognak követelni maguknak, hanem függetlenséget is. Arról nem, beszélve, hogy a hajdani rabszolgák emberek voltak, akiket kegyetlenül kizsákmányoltak és elnyomtak. Senkinek sem volt joga ahhoz, hogy szolgaságba döntse őket. A robotokat viszont épp azért hoztuk létre, hogy szolgáljanak. Arra való, hogy használjuk őket: nem a barátaink, hanem az eszközeink. Minden más álláspont veszedelmes, szentimentális és helytelen gondolkodásra vall.

George Charney meggyőző szónok volt, s hasonlóképpen James Van Buren is. Végül a csata - amelyet nem annyira a törvényhozásban vagy a regionális bíróság előtt, mint a közvélemény fórumain vívtak meg -, mondhatni döntetlen eredménnyel zárult.

Ekkoriban már sokan voltak, akik leküzdötték a robotokkal szembeni ellenszenvüket, szorongásaikat, előítéleteiket, és köreikben egyetértéssel fogadták George érveit, ők is többnek tekintették robotjaikat egyszerű gépeknél, és szerettek volna némi jogi biztonságot kivívni számukra.

Am ott voltak a többiek, akik talán nem is annyira a robotoktól féltek, mint attól az anyagi veszteségtől, amelybe a robotok polgárjogainak deklarációja sodorhatná őket. Ők nagyon ódzkodtak a változtatástól, de legalábbis óvatosságra intettek.

Így hát amikor végre elcsendesült a csatazaj, és meghozták a határozatot arról, hogy milyen feltételek

között tilos kiadni a robotok épségét fenyegető parancsot, a regionális törvényhozás által elfogadott változatot visszautalták felülvizsgálatra a regionális bírósághoz, ez módosítási javaslatokkal újból a törvényhozás elé utalta, s az így elfogadott törvényt ezúttal már a regionális bíróság is jóváhagyta, amelyet a világparlament is ratifikált és végül a világbíróság is jóváhagyott. Szóval ez a törvény végül is elég körülményesre sikeredett, vég nélkül sorolta a kivételeket, és a szankciók nevetségesek voltak.

De legalább a robotok jogainak köre - amelyet elsődlegesen az Andrew szabadságát kimondó határozat fogalmazott meg - egy kicsit tovább bővült.

A világbíróság azon a napon hozta meg végső döntését, amikor Amanda meghalt.

Ennek így kellett lennie. A végső vita heteiben a nagyon öreg, gyenge és törékeny asszony elszántan kapaszkodott az életbe, s amikor megérkezett a győzelem híre, megkönnyebbülve elengedte magát.

Andrew ott volt az ágyánál, amikor eltávozott. Ott állt, és csak nézte a föltámasztott párnákon nyugvó töpörödött, hervadt anyókat. Fölidézte magában azokat a több mint nyolcvan évvel korábbi napokat, amikor először megérkezett Gerald Martin pompás parti kúriájába, ahol két kicsi leány bámult föl rá, a kisebbik homlokát ráncolva azt mondogatta: "Em-dé-er. Ez így nem jó. Így nem hívhatjuk. Mi lenne, ha Andrew-nak neveznénk?"

Milyen régen is volt! Milyen nagyon régen. Egy egész élet telt el, legalábbis Amanda szempontjából. És mégis, Andrew néha úgy érezte, hogy egy perce sincs, hogy ő, a Miss meg a Kicsi Miss ott, hancúroztak a ház alatt a parton, és ő bement úszni a hullámozó tengerbe, hogy kedvére tegyen a két gyermeknek.

Több mint nyolcvan év.

Andrew tisztában volt azzal, hogy egy ember számára ez nagy idő.

És most Amanda élete is a végére ért. Elillant. Valaha ragyogó aranyhaja már régen csillogó ezüstbe fordult; de most az utolsó fénysugár is elszállt belőle, és először látszik szürkének, színtelennek. Élete lángja utolsókat lobban, és ezen nem lehet segíteni. Nem beteg; egyszerűen elfáradt. Még néhány pillanat, és megszűnik működni. Andrew nehezen tudta elképzelni a világot

Amanda nélkül. De tudta, hogy ezen nem lehet változtatni.'

Az asszony még egyszer, búcsúzóul rámosolygott. Utolsó szava az volt:

- Jó voltál hozzánk, Andrew.

Az ő kezét szorongatta, amikor meghalt, miközben a fia, a menyé meg az unokája a robottól és az ágyban fekvő öreg hölgytől tiszteletteljes távolságban várahoztak.

13

Amanda halála után Andrew hetekig rendellenesen érezte magát. Úgy gondolta, hogy túlzás volna, ha ezt az érzést gyásznak nevezné, mivel gyanította, hogy pozitron-pályáiban nincs helye semmi olyasminek, ami megfelelné a gyász érzésének.

Mégsem kétséges, hogy zaklatottságát csakis Amanda elvesztése okozta. Nem tudta pontosan megmondani, mit élt át, csak azt tapasztalta, hogy gondolatai kissé lelassulnak, mozdulatai furcsán ellustulnak, általában minden ritmus megbomlik. Mindezt észrevette, de élt a gyanúperrel, hogy nincs az a műszer, amely mérni tudná a képességeiben bekövetkezett változást.

Hogy könnyítsen ezen az érzésen, amelyet nem mert gyásznak nevezni, mélyen belemerült robottörténeti kutatásaiba, és kézírata napról napra gyarapodott.

Elég, ha egy rövid bevezetőben elintézi a robotfelfogás változását a történelemben és az irodalomban, kitér a régi görög mitológia fémembereire, azokra az automatákra, amelyek olyan neves elbeszélők műveiben keltek életre, mint E. T. A. Hoffmann, Karel Capek és mások. Gyorsan összefoglalta a régi meséket, és ezzel el is intézte őket. Elsősorban a pozitron-robot - az igazi robot. Ez volt az a téma, amely valóban érdekelte.

Így hát Andrew egykettőre elérkezett az 1982-es évhez, amikor a zseniális alapító, Lawrence Robertson bejegyezte az Amerikai Robot és Gépember Társaságot. Mintha maga is átélné a hőskorszakot, mintha ő is ott lenne a raktárakból átalakított huzatos csarnokokban, ahol hosszú és meddő próbálkozások után végül megszülettek az első eredmények a platina-iridium pozitron-agy kifejlesztésében. Ezután kidolgozták a nélkülözhetetlen Három Törvényt; az Alfred Lanning kutatási igazgató

megtervezte első sikeres mozgó robot egységeit, amelyek esetlenségük, nehézkességük és beszédképtelenségük ellenére elég sokoldalúak voltak ahhoz, hogy megértsék az emberi parancsokat, és kiválasszák a lehetséges legjobb válaszokat. A huszonegyedik század fordulóján aztán megjelentek az első mozgó, beszélő egységek.

A következő fejezetek témája sokkal nehezebb és kényesebb volt Andrew számára: ez a rész az emberi előítéletek kialakulásával foglalkozott, és igyekezett megfejtetni annak okait, miért keltettek az új robotok általános hisztériát és rettegést világszerte, miért hoztak olyan törvényeket, amelyek megtiltották a Földön a robotmunkát. Minthogy akkoriban a pozitron-agy miniatürizálása még csak a fejlesztés stádiumában tartott, és bonyolult hűtőrendszert kellett hozzá alkalmazni, az első beszélő-járó egységek magas, ijesztő, csaknem négyméteres szörnyek voltak, amelyek félelmet ébresztettek az emberekben mindenféle mesterséges lényel, Frankenstein szörnyszülöttével, a Gólemmel és az efféle rémalakokkal szemben.

Andrew könyve három egész fejezetet szentelt ennek a szélsőséges ellenhadjáratnak. Nehezen kínlódta ki magából ezeket a fejezeteket, hiszen az emberi irracionális idegen volt számára, nagyon nehezen tudta felfogni, s ezért meglehetősen lassan haladt.

Mindent megpróbált, igyekezett belebújni az emberek bőrébe, akik hiába tudták, hogy a Három Törvény százszázalékos biztonságot jelent számukra, mégis rettegéssel és utálattal néztek a robotokra. Egy idő után Andrew úgy-ahogy megértette, mi volt az, ami az embereket minden garancia ellenére elbizonytalanította.

A robotikával foglalkozó levéltári anyagokban búvárkodva fölfedezte, hogy a Három Törvény nem is nyújtott olyan tökéletes biztonságot, mint amilyenek látszott. Ami azt illeti, tele volt kétértelműséggel és konfliktus-forrással. Váratlanul olyan döntésekre kényszerítette a robotokat, amelyek nem voltak feltétlenül eszményiek az emberek szemszögéből.

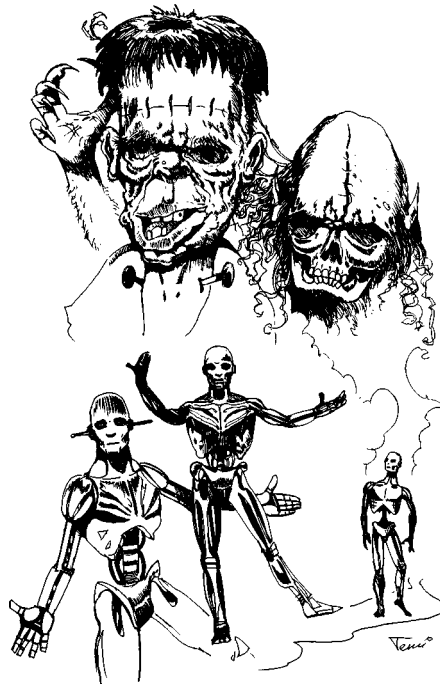
Például ha egy robotot veszélyes feladattal bíztak meg egy idegen bolygón, ahol létfontosságú anyagot kellett megszereznie, előfordulhatott, hogy ellentmondásba került egymással az engedelmségre vonatkozó Második és az

önvédelmet előíró Harmadik Törvény. Emiatt a robot döntésképtelenné vált, és esetleg veszélyhelyzetbe sodorta az embert, aki a feladattal megbízta. Hiába élvezett elsőbbséget az Első Törvény a másik kettővel szemben, ugyanis a robot nem tudhatta, hogy a két törvény ellentmond egymásnak, s ezáltal az ember veszélybe kerül. Hacsak nem ismertették vele küldetése legapróbb részleteit, feltehetően nem tud számolni a bizonytalan várakozás következményeivel, és sohasem jön rá, hogy a tétovázásával megszegte az Első Törvényt.

Előfordul, hogy a rosszul programozott robot nem ismeri fel az embert, ezért nem is tartja szem előtt az Első és a Második Törvény szabályait...

Ha egy robot rosszul megfogalmazott parancsot kap, és ha azt szó szerint értelmezi, akaratlanul veszélyezteti a közepében lévő embereket...

A levéltárak számos hasonló esetről számolnak be. Az első robotászok, főként a tekintélyéről híres, szigorú robotpszichológus-nő, Susan Calvin hosszú, kemény munkával próbált megbirkózni az egyre szaporodó nehézségekkel.

Akkor kerültek felszínre az igazán komoly problémák, amikor a huszonegyedik század közepe felé mind

fejlettebb pozitron-pályákkal ellátott robotok hagyták el az Amerikai Robot és Gépember üzemcsarnokait: bonyolult gondolkodásra képes robotok, amelyek szinte emberi mélységgel képesek szemlélni a jelenségeket és értelmezni a bonyolult összefüggéseket. Olyan robotok, mint Andrew Martin - jóllehet tartózkodott néven nevezni magát. Az új univerzális pályákkal rendelkező robotok már sokkal egyénibb módon értékelték az adatokat, és sokszor az emberek számára is váratlan reakciókat mutattak. Természetesen mindig betartották a Három Törvény szabályait, sokszor azonban szokatlanul értelmezték, amire a törvények megalkotói nem számítottak.

Ahogy jobban belemerült a kutatásba, Andrew végre megértette, hogy az emberekben miért alakult ki ellenszenv a robotokkal szemben. Semmiképpen sem azért, mintha a Három Törvényt rosszul fogalmazták volna meg, hiszen azokban a támadhatatlan logika érvényesült. A probléma az volt, hogy sokszor maguk az emberek nem viselkedtek logikusan - és a robotok nem mindig tudták követni az emberi gondolkodás szeszélyeit.

Megtörtént, hogy olykor az emberek kényszerítették a robotokat valamelyik törvény megsértésére, aztán mégis őket vádolták meg, ha valami nemkívánatos dolgot csináltak, mintha nem gazdáik parancsára tették volna, amit tettek.

Andrew alaposan, nagy gonddal dolgozott ezeken a fejezeteken, újból és újból átnézte mindet, hogy ne legyen elfogult. Végül is nem az volt a szándéka, hogy vádiratot állítson össze az emberi gyarlóságok ellen. Mint mindig, most is az vezérelte, hogy az emberek javát szolgálja.

A könyv megírásával valószínűleg az volt elsődleges célja, hogy jobban megértse saját és az őt megalkotó ember viszonyát, munka közben azonban mindinkább az a meggyőződés alakult ki benne, hogy ha megfelelően és átgondoltan áll hozzá, akkor könyve hidat építhet az emberek és a robotok között, és egyformán hasznos lehet mind a hús-vér ember, mind az általa megalkotott intelligens gépek számára. Minden, ami elősegíti a megértést az emberek és a robotok között, hozzá fog járulni ahhoz, hogy a robotok jobban szolgálhassák az emberiséget, hiszen ez a rendeltetésük.

Amikor a könyv felével elkészült, Andrew megkérte

George Charneyt, hogy olvassa el, és mondjon véleményt róla, hol lehetne rajta javítani. Már több év telt el azóta, hogy Amanda meghalt, és George felett is eljárt az idő, valaha robusztus tartásából nem maradt semmi, haja kihullott. Alig leplezett kelletlenséggel nézett Andrew vaskos kéziratára, és így mentegetőzött:

- Jól tudod, Andrew, hogy én nem vagyok tollforgató.

- Nem azt kérem magától, George, hogy értékelje az irodalmi stílusomat. Azt szeretném, ha az eszméimről mondana véleményt. Arra vagyok kíváncsi, nincs-e olyasvalami a szövegemben, amit zokon vehetnének az emberek.

- Biztos vagyok, Andrew, hogy nincs benne ilyesmi. Te mindig tapintatos voltál.

- Szándékosan sohasem botránkoztattam meg senkit, ez igaz. Ám az a lehetőség, hogy szándékom ellenére...

- Igen, igen, értem - sóhajtott föl George. - Rendben van, el fogom olvasni a könyvedet, Andrew. Csak tudod, mostanában hamar elfáradok. Beletelhet egy kis idő, mire átrágom magam rajta.

- Nem kerget az idő - nyugtatta meg Andrew.

George valóban nem sietett: majdnem egy évig ült a könyvön. Amikor pedig végre visszaadta a kéziratot Andrew-nak, alig féloldalmi javítanivalót talált benne, az is csupa apró kiigazítás.

- Abban reménykedtem, George, hogy ennél alaposabb bírálatot kapok - jegyezte meg Andrew szelíden.

- Ennél alaposabb bírálat nem telik tőlem. Kitűnő munka. Kitűnő. Igazán mélyreható kifejtése a témának. Büszke lehetsz a művedre.

- De ott, ahol azt érintem, hogy gyakran az emberek irracionálitása vezetett a Három Törvénnyel kapcsolatos problémák...

- Pontosan fején találtad a szöveget, Andrew. Rakoncátlan fajta a miénk, nem igaz? Időnként ragyogó és hallatlanul alkotó szellemű, de ugyanakkor tele mindenféle apró-cseprő kínos ellentmondással és zűrzavarral. A te szemedben mi reménytelenül logikátlan bandának látszunk, nem igaz, Andrew?

- Igen, megesik, hogy én is így látom. De nekem nem az a célom, hogy kritizáljam az embereket. Távol áll tőlem, George. Valami olyasmivel szeretném megajándékozni a

világot, ami közelebb hozza egymáshoz az embereket meg a robotokat. És ha úgy tűnik, hogy ítéletet mondok az emberi gyarlóság fölött, nem ez volt az eredeti szándékom. Ezért reménykedtem abban, hogy ki fogja pécézni azokat a részeket, amelyeket úgy lehet értelmezni, mint...

- Talán jobban tetted volna, ha helyettem a fiamat, Pault kéred meg, hogy olvassa el - mondta George. - ő nálamnál sokkal érzékenyebben reagál az árnyalatokra, a finom megkülönböztetésekre.

Ebből Andrew megértette, hogy George-nak egyáltalán nem volt kedve elolvasni az ő kéziratát, hogy George öreg és fáradt, hogy az élete utolsó éveire közeledik, hogy újabb nemzedékváltás tanúja, és most már Paul a család feje. A Sir elment és elment Amanda is, hamarosan George-on a sor. A Martinok és a Charneyk jöttek és mentek, és ő, Andrew maradt. Nem éppen változatlanul (még most is elvégezték rajta a rendszeres műszaki vizsgálatokat, fejlesztéseket, és amikor megengedte magának, hogy ellenőriztesse rendkívüli képességeit, azt is észrevette, hogy szellemi működése egyre gazdagodik), ám a múltó évek nem ártottak neki.

Csaknem befejezett kéziratát elvitte hát Paul Charneyhoz. Paul együltében végigolvasta, és ahogy Andrew kérte, nemcsak dicsérte, hanem javítanivalót is talált benne. Voltak jelenségek, amelyeket Andrew - mivel képtelen volt követni az emberi gondolkodás bakugrásait - leegyszerűsített, és előfordult, hogy helytelen következtetésekre jutott. Szó ami szó, Paul szerint a könyv elfogultan szemlélte az embert. Nem ártana egy kicsit több kritikával illetni az embereknek a robotika és általában a tudomány iránt tanúsított magatartását. Andrew nem fogadta el.

- De én nem akarok senkit megbántani, Paul.

- Még nem írtak olyan könyvet, amelyik ha jó, valakinek ne tört volna borsot az orra alá - replikázott Paul. - Azt írd, Andrew, amit igaznak tartasz. Csoda volna, ha a világon mindenki egyetértene veled. De a te nézőpontod egyedülálló. Te itt valami igazit és értékeset nyújtasz a világnak. Fibatkat sem érne viszont, ha elkendőznéd a véleményedet, és csak azt mondanád ki, amit mások hallani akarnak.

- De az Első Törvény...

- Ördög vigye az Első Törvényt, Andrew! Az Első Törvény nem minden! Hogy árthatsz valakinek egy könyvvel? Hacsak nem ütöd fejbe vele. De másként nem. Az eszmék nem ártanak - még a rossz eszmék sem, még az ostoba, gonosz eszmék sem. Ártani az *emberek* ártanak, ha egy eszmében keresnek igazolást gáztetteikre. Az emberiség történelmében számtalan példa van erre. Az eszmék azonban önmagukban nem ártanak. Sohasem szabad elfojtani őket. Hagyni kell, hogy felszínre kerüljenek, nyíltan lehessen beszélni róluk. Ki kell próbálni, és ha kell, el kell utasítani őket. Egyébként is az Első Törvény nem mond semmit a könyvet író robotokról. A bot meg a kő, Andrew, okozhat kárt. De a szavak nem ölnek...

- Éppen az imént mutatott rá, Paul, hogy az emberiség történelme tele van tragikus eseményekkel, amelyek pusztá szavakkal kezdődtek. Ha azokat a szavakat nem mondják ki, a tragédiák sem történtek volna meg.

- Hát nem érted, mit akarok mondani? Vagy nagyon is jól megérted. Tisztában vagy azzal, mekkora hatalmuk van az eszméknek, és nem sok bizalmad van az emberekben, hogy képesek megkülönböztetni a jót a rossztól. Ami igaz, az igaz, néha én sem tudom. Hosszú távon azonban a rossz eszme meghal. Ezt bizonyítja az emberi civilizáció több ezer éves történelme. A jó pedig előbb-utóbb diadalmaskodik, függetlenül attól, hogy milyen szenvedés az ára. Ezért nem szabad elfojtani egyetlen eszmét sem, hátha hasznára lehet a világnak. Figyelj, Andrew, valószínűleg te állsz legközelebb az emberhez azok közül a robotok közül, amelyek valaha elhagyták az Amerikai Robot és Gépember üzemeit. Te egyedülállóan rendelkezel azzal a képességgel, hogy elmondod a világnak, mit kell tudnia az ember és a robot viszonyáról, mivel bizonyos mértékig mindkettőből van benned valami. Ennélfogva segíthetsz rendezni ezt a viszonyt, amely még napjainkban is meglehetősen ellentmondásos. Írd meg a könyvedet.

- Igen, azt fogom tenni, Paul.

- Egyébként van már kiadód?

- Kiadóm? Az nincs. Erre még nem is gondoltam.

- Akkor éppen ideje. Vagy bízd rám a dolgot. Van egy

barátom a könyvkiadásban, helyesebben az ügyfelem. Nem bánod, ha elejtek nála egy-két szót az érdekedben?

- Nagyon kedves magától - mondta Andrew.

- Semmiség. Ugyanúgy szeretném, mint te, hogy mindenkihez eljusson a könyved.

És valóban, Paul néhány héten belül szerződést szerzett Andrew könyve számára. Megnyugtatta Andrew-t, hogy a feltételek méltányosak és fölöttébb kedvezőek. Andrew-nak ennyi elég is volt. Tétovázás nélkül aláírta a szerződést.

A következő év folyamán, miközben a könyve utolsó fejezetein dolgozott, Andrew sokszor elgondolkozott azon, amit Paul mondott neki azon a napon. Arról, hogy milyen fontos, ha becsületesen kimondja a véleményét, s hogy ezzel mennyire megemeli könyve értékét. Meg arról, hogy mennyire egyedi jelenség is ő. Andrew-nak nem ment ki a fejéből, amit Paul ez utóbbi dologról mondott.

Figyelj, Andrew, te állsz legközelebb az emberhez azok közül, a robotok közül, amelyek valaha elhagyták az Amerikai Robot és Gépember üzemeit. Te egyedülállóan rendelkezel azzal a képességgel, hogy elmondd a világnak, mit kell tudnia az ember és a robot viszonyáról, mivel bizonyos mértékig mindkettőből van benned valami.

Igaz volna? Vajon valóban így gondolta Paul, morfondírozott magában Andrew, vagy csak a pillanat hevében mondta ezeket a szavakat?

Újból és újból fölöttette magának ezt a kérdést, és fokozatosan megfogalmazta rá a választ is.

És ekkor elhatározta, hogy ideje újfent meglátogatni a Feingold és Charney irodát, és szót váltania Paullal.

Bejelentés nélkül állított be. A titkár udvariasan üdvözölte, és Andrew türelmesen várakozott, amíg az eltűnt a belső irodában, hogy bejelentse Paulnak. (Minden bizonnyal egyszerűbb lett volna, ha a holografikus adóvevőt veszi igénybe, de úgy látszik, férfiatlan - vagy mondjuk inkább: robotiatlan - dolognak tartotta, ha az ember helyett egy másik robottal lép kapcsolatba.)

A titkár végre visszatért.

- Mr. Charney hamarosan fogadja önt - jelentette ki, és szó nélkül belemerült munkájába.

Andrew azzal töltötte a várakozás perceit, hogy elgondolkodott azon, vajon lehet-e a "robotiatlan" szót a

"férfiatlan" analógiájára használni?

Amíg a könyvén dolgozott, sok hasonló jelentéstani problémával kellett megbirkóznia. Az emberi nyelv tele van érdekes jelenségekkel, és elemzésük kétségkívül gazdagította Andrew szókincsét, növelte pozitron-pályái rugalmasságát is.

Ahogy ott ült a várószobában, a belépők alaposan megbámulták, hiszen ő a szabad robot - egyelőre az egyetlen. A felöltözött robot, egy különös csodabogár. De Andrew egyszer sem fordította el a tekintetét. Minden kíváncsiskodóval nyugodtan szembenézett, mire azok gyorsan elkapták a tekintetüket.

Végre odajött hozzá Paul Charney. Tél óta nem látták egymást, amikor Paul apját eltemették. George békésen elszenderült otthonában, és most ott alussza álmát a Csendes-óceánra néző domboldalon. Paul meglepődött, legalábbis Andrew-nak ez volt a benyomása - habár még mindig elég bizonytalan volt az emberi arckifejezések megítélésében.

- Nicsak, Andrew. Örülök, hogy újra látlak. Elnézést, hogy megvárakoztattalak, de valamit feltétlenül be kellett fejeznem.

- Szóra sem érdemes. Nekem sohase sietős a dolgom, Paul.

Paul az utóbbi időben maga is hódolt a mindkét nem számára kötelező divatnak, és erősen kikészítette az arcát. Bár a festék határozottabbá tette jellegtelen vonásait, Andrew mégsem helyezte. Úgy vélte, hogy Paulnak nincs szüksége ilyen trükkökre, hiszen sugárzó egyénisége átütött jellegtelen vonásain.

Véleményét persze megtartotta magának. Ám saját magának is újdonság volt, hogy egyáltalán helytelenítette Paul megjelenését. Csak nemrég ébredtek föl benne ilyesféle gondolatok. Amióta végzett az írással, rájött, hogy ha bíráló véleménye van az emberek cselekedeteiről, várakozásával ellentétben cseppet sem okoz számára kellemetlenséget, ameddig nyilvánosan ki nem mondja. Minden erőfeszítés nélkül képes volt kritikát alkotni, még írásban is. Biztos volt benne, hogy ez nem volt mindig így.

- Gyere beljebb, Andrew - hívta Paul. - Mondták, hogy beszélni akarsz velem, de arra nem számítottam, hogy

ezért utazol ide.

- Ha nagyon elfoglalt, Paul, tudok várni.

Paul a falon lévő számlap táncoló árnyalakjaira pillantott, amely az iroda időmérő szerkezetéül szolgált, és így szólt:

- Tudok egy kis időt szakítani. Egyedül jöttél?

- Béreltem egy gépkocsit.

- Nem volt semmi gond? - kérdezte Paul árnyalatnyinál nagyobb aggodalommal a hangjában.

- Miért lett volna? A jogaimat a törvény garantálja.

E szavaktól Paul aggodalma csak tovább erősödött.

- Hányszor elmagyaráztam neked, hogy a lényegét tekintve az a törvény pusztán formalitás, legalábbis az esetek többségében. És számíthatsz rá, hogy ha ragaszkodsz a ruhaviseléshez, elkerülhetetlenül kihívod magad ellen a sorsot. Mint akkor, amikor az apámnak kellett kimentenie téged.

- Az volt az egyetlen ilyen eset, Paul. De sajnálom, ha gondot okozok magának.

- Próbáld megérteni, hogy ha nem tudnád, valóságos élő legenda vagy. Az emberek néha szeretnek úgy is feltűnni, hogy borsot törnek a hírességek orra alá, és te aztán igazi híresség vagy. Azonkívül már megmondtam azt is, hogy sokkal értékesebb vagy annál, hogysem jogod lenne kockára tenni az épségedet. Egyébként hogy haladsz a könyvvel?

- Végeztem az első fogalmazással. Most a végső szerkesztést és csiszolást végzem rajta. A kiadó nagyon elégedett azzal, amit eddig látott belőle.

- Helyes!

- Azt persze nem tudom, hogy az egész könyv mint olyan, megnyeri-e a tetszését. Gondolom, vannak olyan fejezetek benne, amelyek kényelmetlenül érintik. De szerintem arra számít, hogy sokat el tud adni belőle csak azért, mert ez az első olyan könyv, amelynek robot a szerzője. Ez nagy csáberő.

- Sajnos ez emberi dolog, Andrew, ha valaki pénzt akar keresni.

- Emiatt én sem bosszankodnék. Mindegy, hogy miért, de hadd keljen el a könyv. Jó helye lesz a pénznek, amit hozni fog.

- Azt hittem, hogy jól állsz anyagilag, Andrew! Mindig megvolt a saját jövedelmed, és nagyanya is elég szép

vagyont hagyott rád.

- Amanda rendkívül nagylelkű volt hozzám. És biztos vagyok abban, hogy mindig számíthatok a család segítségére, ha netán a kiadásaim meghaladnák a jövedelmemet. Mindazonáltal én inkább szeretnék a magam ura lenni. Csak a legvégső esetben folyamodnék a maguk segítségére.

- Kiadások? Miféle kiadásokra gondolsz? Jacht? Mars-utazás?

- Semmi ilyesmi - tiltakozott Andrew. - De van egy eléggé költséges elgondolásom, Paul. Abban reménykedem, hogy a könyvem hozadéka elég lesz ahhoz, hogy segítsen megvalósítani a tervemet.

- És mi lenne az? - nézett rá Paul nyugtalanul.

- Egy újabb följavítás.

- Eddig még mindig fedezni tudtad a saját jövedelmedből.

- Ez drágábbnak ígérkezik az eddigiéknél.

Paul bólintott.

- Akkor jól jön majd a bevétel. De ha alatta maradna a reményeinknek, akkor biztosan megtalálnánk a módját...

- Nemcsak a pénzről van szó - vetette közbe Andrew. - Vannak egyéb bonyodalmak is... Paul, el kell mennem a legmagasabb helyre. Be kell jutnom az Amerikai Robot és Gépmember Társaság vezetőjéhez, hogy megszerezsem az áldását a munkához. Próbáltam bejelentkezni nála, de eddig még nem sikerült eljutnom hozzá. Biztos, hogy a könyvem miatt. Tudja, a társaság nem túlságosan lelkesedett a könyv gondolatáért - ami azt illeti, fikarcnyi segítséget sem kaptam tőlük.

Paul elfintorodott.

- Segítséget mondasz, Andrew? Nem is várhattál volna tőlük. Te halálra rémisztetted őket. A robotok jogaiért folytatott harcunk során soha semmilyen együttműködésre nem számíhattunk, igazam van? Pont ellenkezőleg. És bizonyára azt is megérted, miért. Szerezz jogokat a robotoknak, és a kutya sem fogja vásárolni őket, nem igaz?

- Lehet, hogy így van, de az is lehet, hogy nem. Elég az hozzá, hogy egy nagyon különleges kérésem kapcsán beszélni akarok a cég vezetőjével. Egyedül képtelen vagyok beverekedni magam hozzá, de ha talán maga

fölvívna őt...

- Tudhatnád, Andrew, hogy én sem vagyok sokkal népszerűbb náluk, mint te.

- De maga mégiscsak egy erős és befolyásos ügyvédi iroda vezetője és egy híres család tagja. Nem tehetik meg, hogy csak úgy lerázzák magát. És ha mégis megpróbálnák, akkor célozhat rá, hogy ha fogadnak engem, akkor esetleg elejét veszik az újabb hadjáratnak, amelyet a Feingold és Charney iroda indítana a robotok jogainak kiterjesztéséért.

- Ez hazugság lenne, nem, Andrew?

- Igen, Paul, és én nem vagyok erős a hazugságban. Tulajdonképpen nem is tudok hazudni, hacsak nem a Három Törvény valamelyike sarkall rá. Ezért kérem a maga segítségét, hogy hívja föl őket.

Paul elnevette magát:

- Hej, Andrew, Andrew! Te nem tudsz hazudni, de azt meg tudod tenni, hogy engem hazugságra buzdíts, mi? Percről percre jobban hasonlítasz az emberrel!

14

A kihallgatást még Paul tekintélyes neve sem könnyítette meg.

Nem hagyta annyiban, s a nyomaték kedvéért nem túlságosan finoman célzott arra, hogy ha Harley Smythe-Robertson feláldoz drága idejéből néhány percet Andrew fogadására, akkor esetleg megkímélheti az Amerikai Robot és Gépember céget a robotok jogaiért folyó per újabb zűrös fordulójától. Ez végre meghozta az eredményt. Egy szép tavaszi napon Andrew és Paul átvágott az országon, hogy fölkeressék azt az egyre terjeszkedő központot, ahol a mamutcég székel.

Harley Smythe-Robertson, aki a kötőjeles névvel is demonstrálta, hogy az Amerikai Robot céget alapító család mindkét ágán örökösének tekinti magát, nem titkolt kedvetlenséggel fogadta Andrew-t. Hamarosan visszavonul a cég elnöki posztjáról, miután túl sok időt kellett pazarolnia a robotok jogai körüli hercehurcának. Smythe-Robertson magas, csontsovány férfi volt, pár szál ősz haját egyenletesen szétfésülte kopaszodó koponyáján. Arcát nem készítette ki. A kihallgatás alatt időnként rövid, leplezetlenül ellenséges pillantást vetett

Andrew felé.

- Ha szabad tudnom, miféle újabb bajkeverési szándék hozta ide hozzánk? - kérdezte Smythe-Robertson.

- Kérem, értse meg, uram, hogy én soha, de soha nem akartam bajt okozni a társaságnak.

- Pedig azt tette. Megállás nélkül.

- Én csupán azt próbáltam elérni, amire feljogosítva éreztem magam.

Smythe-Robertson mintha arcul csapták volna, amikor a *feljogosítva* szót meghallotta.

- Elég szokatlan ez egy robot szájából.

- Ez a robot egy rendkívül szokatlan robot, Mr. Smythe-Robertson - vetette közbe Paul.

- Szokatlan - ismételte Smythe-Robertson fanyarul. - Nagyon is szokatlan.

- Uram - szólalt meg Andrew -, valamivel több mint egy évszázaddal ezelőtt Merwin Mansky, a társaság akkori vezető robotásza azt mondta nekem, hogy a pozitronpályák tervezésének a matematikája sokkal bonyolultabb annál, hogysem pontosan ki lehetne számítani az eredményt, ezért újabb és újabb rejtett képességemre derülhet fény.

- Ahogy mondod, valóban így volt egy évszázaddal ezelőtt - mondta Smythe-Robertson, majd fagyosan hozzátette: - uram. Manapság azonban egészen más a helyzet. Robotjaink precíz pontossággal készülnek, és egy bizonyos feladatra vannak fölkészítve. Sikerült a legkisebb bizonytalanságot is kiküszöbölnünk.

- Igen - hagyta rá Paul. - Ezt én is észrevettem. Az eredmény az, hogy a titkár robotomnak mindig fogni kell a kezét, ha valami a legkisebb mértékben is eltér a megszokottól. Én ebben nem látok semmiféle előrehaladást.

- Szerintem sokkal kevésbé volna a kedvére, ha a titkára elkezdene improvizálni.

- Improvizálni? - legyintett Paul. - Én csak azt szeretném, ha *gondolkodna*. Csak annyit, amennyi elég az ügyfélfogadói munkával járó egyszerű feladatok ellátásához. A robotokat értelmes teremtményeknek tekintik, nemde? Nekem úgy tűnik, hogy önök jókora lépést tettek az intelligencia visszafejlesztése téréen.

Smythe-Robertson mérges tekintettel feszengett, de nem

szólt semmit.

- Azt akarja mondani, uram - kérdezte Andrew -, hogy többé nem gyártanak olyan robotokat, amelyek ugyanolyan önállóak és alkalmazkodók, mint mondjuk én?

- Úgy van. Már olyan régen abbahagytuk az univerzális pályákkal ellátott robotok tervezését, hogy magam sem tudnám megmondani, mikor. Talán még dr. Mansky idejében. Ez jóval az én születésem előtt történt, és mint látják, már nem vagyok mai gyerek.

- Akárcsak én - mondta Andrew. - A könyvem kapcsán végzett kutatásaim során - bizonyára tudja, hogy írtam egy könyvet a robotikáról és a robotokról -, rájöttem, hogy jelenleg én vagyok a legrégebb ma is működő robot.

- Úgy van - ismerte el Smythe-Robertson. - És a legidősebb. Ami azt illeti, önnél idősebb nem volt és nem is lesz. Huszonöt év után egyik robot sem használható. Ekkor a tulajdonosok is újakra cserélhetik őket. A bérelt robotok esetében automatikusan biztosítják a cserét.

- *A jelenleg gyártott robotjaik közül* egyetlen egy sem használható huszonöt év után - ismételte el Paul előzőeken. - Csakhogy Andrew egészen különleges robot.

- Valóban az - helyeselt Smythe-Robertson. - Én ne tudnám?

Andrew, aki konokul ragaszkodott elhatározásához, azt mondta:

- Mivel én vagyok a világ legrégebb robotja, és mind közül a legsokoldalúbb, nem gondolja, hogy a szokatlanságom miatt különleges bánásmódot érdemelnék a társaság részéről?

- Egyáltalán nem - tiltakozott Smythe-Robertson. - Engedje meg, *uram*, hogy egyenesen megmondjam: az ön szokatlansága szűnni nem akaró kellemetlenséget okoz a társaságnak. Mint már utaltam rá, különféle föllépéseivel rengeteg nehézséget okozott már nekünk. Az ön... hm... jogaiban itt nem osztozik senki. Ha önt egykori sajnálatos adminisztrációs hiba folytán nem adtuk volna el, hanem, mint a legtöbb robotunkat, bérbe adtuk volna, akkor már régen visszarendeljük és kicseréljük egy engedelmesebb típusra.

- Ez legalább egyenes beszéd - jegyezte meg Paul.

- Nincs miért véka alá rejtenünk a nézeteinket. Mi azért

vagyunk a piacon, hogy robotokat adjunk el, nem pedig hogy vég nélküli haszontalan politikai perpatvarokba kezdjünk. Egy robot, amely többre tartja magát egy hasznos műszaki szerkezetnél, közvetlenül veszélyezteti a vállalat hírnevét és sikerességét.

- Ezért, ha módjában állna, megsemmisítenének engem - mondta Andrew. - Értem én. Csakhogy én szabad robot vagyok, tehát nem lehet visszarendelni. De az is kudarcra lenne ítélve, ha vissza akarnának vásárolni. A törvény pedig megvéd attól, hogy ártani tudjanak nekem. Ezért merem magamat rábízni önökre az időszakos följavítások végett. És ezért jöttem most ide, hogy olyan minőségi változtatást hajtsanak végre rajtam, amelyet még egyetlen roboton sem végeztek el. Azt szeretném, Mr. Smythe-Robertson, ha teljesen kicserélnének.

Smythe-Robertson szinte megnémult a döbönt csodálkozástól. Némán meredt Andrew-ra. A hallgatása kínosan hosszú időre nyúlt.

Andrew várt. Elnézett Smythe-Robertson feje mellett a falra, ahonnan egy holografikus női arckép nézett vissza rá; Susan Calvinnek, a robotászok nagy példaképének szigorú, aszkétikus arca. Már csaknem két évszázada halott, ám Andrew a könyvéhez készülve annyira elmélyült a tudós hölgy munkáiban, hogy szinte személyes ismerősének érezte őt.

Smythe-Robertsonnak végre visszajött a hangja:

- Azt mondja, teljes csere? De mit akar ez jelenteni?

- Pontosan azt, amit mondtam. Ha önök visszahívnak egy elavult robotot, a tulajdonosának adnak egy másikat. Nos, én azt szeretném, ha engemet is kicserélnének.

Smythe-Robertson zavara csak nem akart szűnni.

- Mégis, hogy képzeled? Ha kicseréljük önt, hogyan adhatnánk vissza az új robotot az ön tulajdonába, hiszen a kicserélése eleve azt jelentené, hogy megszűnne létezni? - és komoran elmosolyodott.

- Talán Andrew nem fejezte ki magát elég világosan - vetette közbe Paul. - Megengedi? Andrew személyiségének hordozója a pozitron-agy, amelyet csak akkor lehet kicserélni, ha új robotot hoznak létre. Ennélfogva ebben a pozitron-agyban lakozik az az Andrew Martin, aki birtokolja az Andrew Martin nevű robotot, amelyben a pozitron-agy van jelenleg. A robot

testének minden egyéb részét ki lehet cserélni anélkül, hogy ezzel befolyásolnánk Andrew Martin személyiségét - ön is jól tudja, hogy a létrehozása óta eltelt több mint száz év alatt a legtöbb testrészét már ki is cserélték, egymásikat többször is. Ezek a cserealkatrészek az agy tulajdonát képezik. Ha az agynak úgy tetszik, bármikor kicserélheti őket, anélkül, hogy az agy megszűnne létezni. Andrew egyszerűen azt szeretné, Mr. Smythe-Robertson, hogy az agyát ültessék át egy új robottestbe.

- Értem - mondta Smythe-Robertson. - Más szóval egy generáljavítás. Arcára azonban újból kiült az értetlenség. - De ha szabad kérdezni, miféle testet akar? Hiszen már most is gyárunk legfejlettebb mechanikus testét birtokolja.

- Önök androidokat is gyártottak, nem igaz? - kérdezte Andrew. - Olyan robotokat, amelyek külsőleg tökéletesen hasonlítanak az emberre. Én is ezt akarom, Mr. Smythe-Robertson. Egy android testet.

Most Paul képedt el egészen.

- Te jó ég! - tört ki belőle. - Andrew, álmodni sem mertem volna, hogy te... - de nem fejezte be a mondatot.

Smythe-Robertson megmerevedett.

- Ez teljesíthetetlen kívánság. Lehetetlen.

- Miért volna az? - firtatta Andrew. - Én kész vagyok bármilyen méltányos árat megfizetni, mint ahogy az előző följavítások alkalmából mindig megtettem.

- Mi nem gyártunk androidokat - jelentette ki Smythe-Robertson kerek perccel.

- De gyártottak. Tudom, hogy gyártottak.

- Valaha igen. De abbahagytuk.

- Technikai problémák miatt? - kérdezte Paul.

- Egyáltalán nem. A kísérleti androidsor tulajdonképpen egészen jól sikerült - műszakilag. Külsőjükben megtévesztésig hasonlítottak az emberre, ugyanakkor sokoldalúak és teherbíróak voltak, mint a robotok. Szintetikus szénszálas bőrszövetet és szilícium-inakat alkalmaztunk. Szerkezetükben szinte alig volt fém - kivéve természetesen a platina-iridium agyat -, mégsem voltak sérülékenyebbek a hagyományos fémrobotoknál.

- Ennek ellenére sohasem dobták piacra őket? - csodálkozott Paul.

- Úgy van. Elkészítettünk vagy egy tucat kísérleti példányt, és már a piackutatást is elkezdtük, de aztán

mégis úgy döntöttünk, hogy nem folytatjuk a vonalat.

- Miért?

- Egyrészt azért - magyarázta Smythe-Robertson -, mert egy android-sorozat sokkal drágább lett volna, mint a standard fémrobotok - olyannyira, hogy csak mint luxuscikkeket forgalmazhattuk volna őket egy eléggé szűk piacon, így csak sok év múlva térült volna meg a befektetés. De nem is ez volt a legnagyobb gond. Az igazi problémát az emberek ellenérzése jelentette. Tudják, az androidok túlságosan is emberszerűek voltak. Ezzel fölelevenítették azokat a félelmeket, amelyek kétszáz évvel ezelőtt annyi bajt okoztak, miszerint kiszorítják a valódi embereket. Ezért nem láttuk semmi értelmét, hogy újból fölkaparjuk a kedélyeket, és piacra dobjunk olyasmit, ami különben is veszteségesnek ígérkezett.

- De a társaság, ugye, képes lenne az android-gyártásra? - érdeklődött Andrew.

Smythe-Robertson megvonta a vállát.

- Szerintem le tudnánk gyártani őket, ha értelmét látnánk.

- De úgy döntöttek, hogy nem - mondta Paul. - Megvan hozzá a technológiájuk, de nem akarják alkalmazni. Ez nem egészen ugyanaz, mint amit az imént állított, hogy tudniillik *lehetetlen* Andrew számára egy android testet készíteni.

- Műszakilag lehetséges. De szöges ellentétben állna a vállalat politikájával.

- Ugyan miért? Hiszen tudomásom szerint nincs olyan törvény, amely tiltaná, hogy androidokat állítsanak elő.

- Ennek ellenére - makacskodott Smythe-Robertson - nem gyártjuk őket, és nem is áll szándékunkban. Ezért nem tudjuk biztosítani Andrew Martin számára az általa kért android testet, így hát az a véleményem, hogy nincs értelme tovább rabolnunk egymás idejét. Ezért ha megengedik... - ezzel félig fölemelkedett a székéről.

- Csak egy pillanatra - állította meg Paul könnyed, de határozott hangon. Megköszöri a torkát. Smythe-Robertson, ha lehet, még kedvetlenebb arccal visszahuppant a helyére. Paul folytatta: - Mr. Smythe-Robertson, Andrew szabad robot, aki a robotok jogait szabályozó törvények védelme alatt áll. Ezzel természetesen ön is tisztában van.

- Nagyon is.

- Mint szabad robot úgy döntött, hogy ruhát visel. Ebből kifolyólag gyakran ki van téve az ostoba emberek zaklatásának, annak ellenére, hogy a törvénynek meg kellene védeniük a robotokat az efféle magatartásoktól. Ugye, belátja, hogy milyen nehéz büntetést alkalmazni olyasmi ellen, ami nincs egyértelműen meghatározva, és ráadásul éppen azok nem tartják elítélendő vétségnek, akiknek döntenük kell, miben merül ki a vétség fogalma.

- Ez nem meglepő - mondta Smythe-Robertson türelmetlenül. - Az Amerikai Robot ezt kezdettől fogva megértette. Sajnos ez nem mondható el az ön édesapja ügyvédi irodájáról.

- Az édesapám már nincs az élők sorában - mondta Paul. - Én azonban úgy látom, hogy a mi esetünkben nem kétséges, hogy mi készül és ki ellen, de mi készen állunk, hogy megfelelő intézkedéseket tegyünk.

- Mit akar ezzel mondani?

- Az ügyfelem, Andrew Martin - aki már sok-sok éve a cégem ügyfele - a Világbíróóság döntése alapján szabad robot. Más szóval Andrew önmagának a tulajdonosa, ennél fogva rendelkezik azokkal a jogokkal, amelyek minden robot-tulajdonost megilletnek. E jogok egyike a cserére vonatkozó jog. Amint ön is mondta, minden robot tulajdonosának joga van, hogy az Amerikai Robot és Gépember Társaságtól új robotot kérjen, ha a régi kiszolgált az idejét. Sőt mi több: maga a társaság ragaszkodik ehhez a cseréhez, a bérbe adott robotokat pedig automatikusan bevonja. Ugye, pontosan fogalmaztam meg a gyakorlatukat?

- I-i-igen.

- Helyes - mosolygott Paul magabiztosan. - No már most - folytatta -, ügyfelem pozitron-agya a tulajdonosa ügyfelem testének - és ez a test jóval idősebb huszonöt évesnél. Az önök előírásai szerint ez a test már régen kiszolgált, ezért az ügyfelem jogosult a cserére.

- I-i-igen - ismerte el ismét Smythe-Robertson kelletlenül. Keskeny, beesett, most egyre vörösödő arca olyan volt, akár egy maszk.

- A pozitron-agy, vagyis tulajdonképpeni ügyfelem azt követeli, hogy a robot testet, amelyben lakozik, cseréljék ki, s ennek megfizeti az árát.

- Akkor miért nem jelentkezik be a megszokott módon,

hogy végrehajtsuk rajta a feljavítást!

- Ő többre vágyik egyszerű feljavításnál. A legjobb cseretestet akarja, ami műszakilag kitelik önöktől, és ez egy android test.

- Ezt nem kaphatja meg.

- Ha megtagadja tőle - jelentette ki Paul higgadtan -, továbbra is kiteszi az állandó megaláztatásoknak azok részéről, akik felismervén benne a robotot, ellenszenvet táplálnak iránta, amiért ruhában jár, és egyebekben is úgy viselkedik, ahogyan az emberek szoktak.

- Ez nem a mi gondunk - háritotta el Smythe-Robertson.

- Nyomban megérik önök is, mihelyt bepereljük önöket, amiért megtagadják ügyfelemtől azt a testet, amellyel elkerülhetné a megaláztatásokat.

- Csak rajta, pereljének be. Gondolja, hogy érdekel valakit is egy robot, amelyik emberi külsőt akar ölteni? Az emberek fel fognak háborodni. Mindenütt el fogják ítélni, mint erőszakos törtetőt.

- Nem olyan biztos - mondta Paul. - Azzal egyetértek, hogy a közvélemény nem fogadná el könnyen egy hasonló robot követelését. De szabadjon emlékeztetnem rá, Mr. Smythe-Robertson, hogy az Amerikai Robot nem valami népszerű a közvélemény szemében! Még azok is gyanakvással szemlélik önöket, akik a legtöbb robotot alkalmazzák. Lehet, hogy ez még az általános robotellenesség öröksége, s hogy ennek nagy szerepe van. De az emberek ellenszenvvel viseltetnek a társaság mérhetetlen hatalma és gazdagsága iránt, és nem nézik jó szemmel a szabadalmi manipulációkat, amelyeknek köszönhetően önök megőrizték az egész világra kiterjedő monopolhelyezetüket. Bármilyen legyen is az oka, az ellenszenv létezik. Ha lehet valami még annál a robotnál is népszerűtlenebb, aki embernek akar látszani, az a társaság, amely végeredményben elárasztotta a világot robotokkal.

Smythe-Robertson maga elé meredt. Arcán világosan kirajzolódtak a megfeszült izmok. Hallgatott. Paul folytatta:

- Rádásul gondoljon arra, mit fognak szólni az emberek, ha megtudják, hogy önök képesek emberhez hasonló robotok gyártására. A perben ez bizonyára nagy figyelmet fog kelteni. Ellenben ha szépen és csendesén teljesítenék ügyfelem kérését...

Smythe-Robertsonon látszott, hogy mindjárt szétrobban.

- Ez zsarolás, Mr. Charney.

- Ellenkezőleg. Mi pusztán próbáljuk fölhívni a figyelmüket az igazi érdekeikre. Mi csupán egy gyors és békés megoldást szeretnénk. Természetesen mindjárt más, ha önök bíróság elé viszik az ügyet. Abban az esetben számíthatnak arra, hogy kínos és kellemetlen helyzetbe sodorhatják magukat. Ne feledjék, az ügyfelem nagyon gazdag és sok-sok évszázad múlva is élni fog, és semmi sem tartja vissza őt attól, hogy a végsőkéig folytassa a harcot.

- Nekünk is megvannak az anyagi forrásaink, Mr. Charney - mondta Smythe-Robertson.

- Ezzel én is tisztában vagyok. De képesek-e átvészelni egy véget nem érő jogi tortúrát, amely a társaságuk legféltebb titkairól is lerántja a leplet?... Utoljára mondom, Mr. Smythe-Robertson. Ha úgy látja jónak, hogy visszautasítja az ügyfelem kérését, akkor mi egyetlen szó nélkül távozzunk. De nekünk is megvan az a jogunk, hogy bíróság elé vigyük a dolgot, és a per kíméletlen lesz. A nyilvánosság előtt fog zajlani, ami kínos lesz az Amerikai Robot számára, ráadásul a végén veszíteni fognak. Vállalja a kockázatot?

- Hát... - mondta Smythe-Robertson és tétován elhallgatott.

- Helyes. Látom, hogy meggondolta magát - mondta Paul. - Ha most még nem is döntötte el véglegesen, ami késik, nem múlik. Hadd mondjam meg, hogy nagyon bölcsen döntött. De valamit le kell szögezmem.

Smythe-Robertson tehetetlen dühében komoran hallgatott. Nem is próbált megszólalni. Paul folytatta.

- Biztosíthatom önt, ha bármi éri ügyfelem pozitron-agyát, miközben önök átültetik az android testbe, amelyet kénytelenek megcsinálni számára, én addig nem nyugszom, amíg tönkre nem teszem a társaságot.

- Nem várhatja el, hogy szavatoljunk...

- De igenis elvárom. Több mint százéves tapasztalatot halmoztak föl a pozitron-agy egyik robottestből a másikba való átültetése terén. Gondolom, nyugodtan használhatják ugyanazt a technikát is, ha egy android testbe ültetik át. És figyelmeztetem önöket, ha eközben az ügyfelem platina-irídium agyának akárcsak egyetlen agypályája is

megsérül, akkor mindent meg fogok tenni, hogy fellármázzam a közvéleményt e társaság ellen, és le fogom leplezni a világ előtt az önök bűnös hanyagságát.

Smythe-Robertson kínosan feszengett székén.

- Lehetetlen, hogy százszázalékos garanciát nyújtsunk. Mindenféle átültetésnek van kockázata.

- De kicsi a valószínűségük, hiszen nagyon kevés pozitron-agy sérül meg átültetés közben. Az efféle kockázattal magam is tisztában vagyok, csak az ügyfelem elleni tudatos és rossz szándékú akcióktól szeretném óvni önöket.

- Annyira ostobák azért nem vagyunk - mondta Smythe-Robertson. - Tegyük föl, hogy belemegyünk ebbe a dologba, bár még nem mondtam igent, akkor a legnagyobb szakértelemmel fogunk eljárni. Munkánkban mindig is ez az elv vezérelt bennünket, és ez így lesz ezután is. Maga engem sarokba szorított, Charney, de meg kell értenie, hogy nem adhatunk százszázalékos biztosítékot a sikerre. Kilencvenkilenc százalékot igen. De százat semmiképpen sem.

- Ez megfelel. De ne felejtse el, hogy be fogunk vetni mindent önök ellen, ha fölmerül a gyanúnk, hogy szántsándékkal ártani akarnak az ügyfelünknek. Mi a véleményed, Andrew - fordult Andrew felé. - Elfogadható így számodra?

Andrew néhány pillanatig tétovázott, az Első Törvény jó néhány dilemmát okozott neki. Paul azt akarta tőle, hogy beleegyezését adja a hazugsághoz, a zsaroláshoz, egy ember zaklatásához és megalázásához.

Ám senki sem szenved fizikai bántalmat, nyugtatta meg önmagát.

Végül sikerült egy alig hallható "igent" kipréselnie magából.

15

Olyan volt, mintha tetőtől talpig újjáépítették volna. Andrew napokig, hetekig, hónapokig nem találta önmagát, és a legkisebb mozdulatokat is csak hosszas habozás után tudta végrehajtani.

Mindig tökéletesen otthon érezte magát a testében. Elég volt, ha fölismerte egy mozdulat szükségességét, és azonnal, simán, automatikusan elvégezte. Most viszont

tudatosan irányítania kellett a tagjait. *Emeld föl a karodat- utasította magát. - Mozdítsd balra. Most engedd le.*

Vajon egy csecsemő is így tanulja meg a mozdulatokat? - morfondírozott magában.

Lehetséges. Több mint száz esztendő múlt el fölötte, most mégis úgy érezte magát, mint egy kisgyermek, amint új testét birtokba vette.

A test nagyszerű volt. Magas volt, de nem annyira, hogy taszító vagy ijesztő legyen. Vállai szélesek voltak, dereka karcsú, végtagjai hajlékonyak és inasak. Világosbarna haját választott magának, mivel a vöröset túl kihívónak, a szőkét túl közönségesnek, a feketét pedig túl gyászosnak találta, és az emberi hajnak ezeken kívül nem is volt más árnyalata, kivéve az idős kori szürkét, fehéret vagy ezüstöt, ilyet azonban nem akart. A szemei - ezek az elég meggyőző hatást keltő fotooptikai cellák - szintén barnák voltak, finoman behintve arany szemcsékkel. Bőre színéül semleges árnyalatot választott, a különféle emberfajták bőrszínének a keverékét, a Charneyk sápadt rózsaszínénél valamivel sötétebbet. Első pillantásra senki sem tudta megmondani, milyen fajtához tartozik, hiszen különben sem tartozott egyikhez sem. Az Amerikai Robot tervezőit rávette, hogy korát valahol az emberi életkor harmincötödik és ötvenedik éve között rögzítsék: ez elég idős ahhoz, hogy érettnék lássék, de mégsem öreg.

Igen, nagyszerű test. Biztos volt, hogy nagyon jól fogja érezni magát benne, mihelyt megszokja.

Minden nap hozott valami újat. Napról napra jobban és jobban birtokába vette elegáns új android testét. A folyamat azonban rettentően lassú volt, gyötrően lassú...

Paul magánkívül volt.

- Kárt tettek benned, Andrew. Kénytelen leszek perelni őket.

- Ne tegye, Paul. Sohasem tudja rájuk bizonyítani, hogy sz... sz... sz...

- Szándékosan tették?

- Igen, szándékosan. Azonkívül egyre erősödöm, javulok.

Csak a tr... tr... tr...

- Trauma?

- Úgy van. Még sohasem végeztek efféle op... op...

Andrew nagyon lassan beszélt. A beszéd meglepően nehezeire esett, a legnagyobb megpróbáltatásokat okozta

az állandó küzdelem a kiejtéssel. Valóságos győtrelem volt számára a szavak formálása és nem kisebb győtrelem azok számára, akik próbálták megérteni. Az egész szóképző berendezése különbözött az előzőtől. A jól működő elektronikus szintetizátor helyett, amellyel olyan meggyőzően emberi hangokat volt képes produkálni, most egy csomó rezonáló kamrát és az azokat működésbe hozó izomszerű szerkezetet alkalmaztak, amelyek segítségével állítólag olyan lesz a hangja, hogy nem lehet megkülönböztetni az emberi hangtól; de most minden egyes hangot, amelyet azelőtt a gép állított elő, saját magának kellett megformálnia, és ez rettentően nehéz munka volt.

Mégsem keseredett el. Elkeseredni amúgy sem tudott, ez a képesség hiányzott belőle. Különben is tisztában volt azzal, hogy csak múló problémákról van szó. Másokkal ellentétben képes volt belülről érzékelni az agyát, és rajta kívül senki sem tudta olyan jól, hogy az agya sértetlen, épségben átvészelte az átültetést. Gondolatai akadálytalanul áramlottak keresztül új testének idegkapcsolatain, jóllehet ez az új test még nem mindig reagált rájuk elég gyorsan. Minden paraméter adva volt.

Mindössze néhány kapcsolódási ponttal volt gondja. Tudta, hogy alapjában véve rendben van, és csak idő kérdése, hogy ura legyen új testének. Úgy gondolta, olyan lehet ez, mintha nagyon fiatal lenne, gyerek vagy újszülött csecsemő.

Teltek a hónapok. Koordinációja folyamatosan javult. Gyors léptekkel haladt a tökéletes pozitron-összjáték felé.

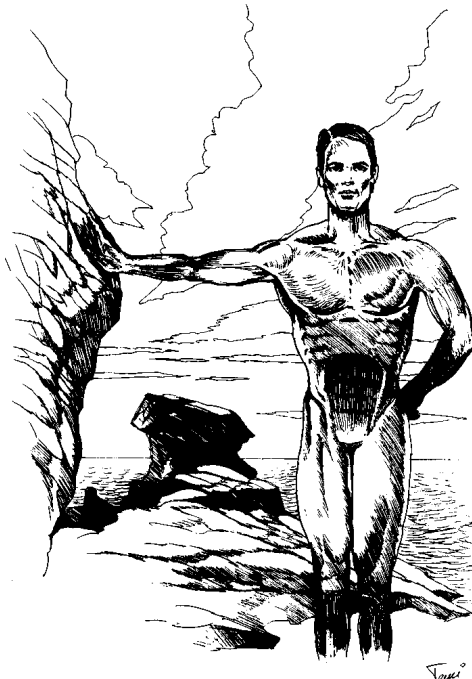
De azért nem minden ment úgy, ahogy szeretne volna. Órákat töltött a tükör előtt, hogy gyakorolja a különböző arckifejezéseket és mozdulatokat. És amit látott, messze nem felelt meg elvárásainak.

Hol van még az emberitől! Az arca merev - túlságosan is merev, és kétsége támadt, hogy az idő javítani tud rajta. Ha ujját az arcába nyomta, a hús behorpadt alatta, de nem úgy, mint a valódi emberi hús szokott. Tudott mosolyogni, vicsorítani és borús arcot vágni, ám ezek a kifejezések mesterkéltre és majomszerűre sikeredtek. Ha megadja a jelet a mosolyra vagy egyéb arckifejezésre, arcizmai a gondosan megtervezett program szerint engedelmesen a megfelelő fintorba rántják az arcizmaikat.

Akármilyen szerves gépezet végezte is ezt a feladatot, mindig pontosan érezte, amint nehézkesen mozgásba lendül a bőre alatt, de az eredmény nem volt természetes.

És a mozdulatai is túl kiszámítottak voltak. Hiányzott belőlük az emberek könnyedsége. Abban reménykedett, hogy egy idő után ezt is eléri - hol van már az operációt követő napok nyomorúsága, amikor esetenül végigtámolygott a szobán, akár valami pozitronkor előtti durva automata - valami mégis azt súgta neki, hogy még új testével sem lesz soha olyan természetesen könnyed, mint a legtöbb ember.

Helyzete mégsem volt reménytelen. Az Amerikai Robot emberei becsületesen megtartották a megállapodásban vállalt kötelezettségüket, és az átültetést a legjobb technikai feltételek közepette, legjobb tudásuk szerint végezték el. Andrew megkapta, amit akart. Az éles szemű megfigyelővel nem tudta ugyan elhitélni, hogy ember, de sokkal jobban hasonlított az emberre, mint bármelyik robot, amely valaha is létezett. Nyugodtan viselhette a ruháit anélkül, hogy oda nem illő kifejezéstelen fémarccával nevetségessé vált volna.

Eljött az idő, amikor Andrew végre kijelenthette:
- Most már újra munkához láthatok.

Paul Charney elnevette magát:

- Ez azt jelenti, hogy rendbe jöttél. Mit fogsz csinálni? Újabb könyvet írsz?

- Nem én - tiltakozott Andrew nagyon komolyan. - Túl sokáig fogok élni ahhoz, hogy csak egyetlen területen tegyem próbára magam. Volt idő, amikor elsősorban művész voltam, hébe-hóba még most is elpepecselek egy-egy tárggyal. Aztán eljött az ideje a történészkedésnek, és ha kedvem van hozzá, bármikor összeüthetek egy-két könyvet. De tovább kell lépnem. Most a robotbiológiával szeretnék foglalkozni.

- Nem robotpszichológiát akartál mondani?

- Nem. Ez a tudomány a pozitron-agyat tanulmányozza, ez egyelőre nem érdekel. A robotbiológia viszont az agyhoz tartozó test működését vizsgálja.

- Ez nem a robotász dolga?

- A régi időkben az volt. Csakhogy a robotászok a fémtestekkel foglalkoznak. Ezzel szemben én a szerves emberszabású testet tanulmányoznám, amilyen tudomásom szerint eddig csak nekem jutott. Vizsgálom a működését, azt, hogy miként utánozza a valódi emberi testet. Szeretnék a mesterséges emberi testekről többet megtudni, mint amennyit maguk az androidkészítők tudnak róla.

- Egyre szűkíted az érdeklődési körödet - mondta Paul elgondolkodva. - Művészként a kifejezés egész skálája a tiéd volt. A munkáid nyugodtan versenyre kelhettek a világ legjobb műalkotásaival. Történészként főleg a robotokkal foglalkoztál. Robotbiológusként viszont önmagad leszel vizsgálódásaid tárgya.

- Igen, úgy tűnik - bólintott Andrew.

- Igazán ennyire magadba akarsz fordulni?

- A világmindenség megértése azzal kezdődik, hogy megértjük önmagunkat - mondta Andrew. - Legalábbis szerintem. Egy újszülött csecsemő még azt hiszi, hogy ő a világ közepe, de az ember fia fokozatosan ráébred, hogy ez tévedés. Ezért kénytelen megvizsgálni, mi van önmagán kívül, meg kell próbálnia megérteni, hol húzódik a határ közte és a világ többi része között. Enélkül nem érti meg önmagát, nem tudja berendezni az életét. Én, Paul, sok vonatkozásban olyan vagyok, mint egy újszülött. Eddig valami más voltam, valami viszonylag könnyen

megérthető gépezet, most ellenben egy majdnem emberi testben lakozó pozitron-agy vagyok, és még hozzá sem fogtam önmagam megértéséhez. Tudja, egyedül vagyok a világon. Nincs még egy hozzám hasonló. Sohasem volt. Az emberek világában senki sem érti meg, mi vagyok én, mint ahogy magam is alig értem meg. Ezért tanulnom kell. Ha ezt nevezi befelé fordulásnak, Paul, ám legyen. De ez az, amit meg kell tennem.

Andrew kénytelen volt mindent a legelején kezdeni, mivel semmit sem tudott a biológiáról, mint ahogy a robotikán kívül a többi tudományágról sem. Rejtély volt számára a szerves élet, annak elektrokémiai vonatkozása. Korábban nem volt semmi különös oka, hogy ilyesmivel foglalkozzék, de mivel maga is szerves anyagból állott - legalábbis a teste -, égető szükségét érezte, hogy kiterjessze tudását az élővilágra. Meg akarta ismerni, hogyan utánozták android testének tervezői az emberi test működését, és ezért előbb föl kellett tárnia az eredeti mintakép titkait.

Ismert figurája lett az egyetemi és az orvosi könyvtáraknak, ahol órákon keresztül elücsörgött az elektronikus kartotékok mellett. Ruhástól nem rítt ki a többiek közül, jelenléte nem volt feltűnő. Kevesen tudták róla, hogy robot, és úgy tettek, mintha semmiről sem volna tudomásuk.

Házához hozzáépített egy tágas helyiséget, amelyet bonyolult műszerekkel berendezve laboratóriumnak használt. De gyarapodott a könyvtára is. Kutatási programokat dolgozott ki, s egy-egy programon hetekig elpepecselt. Alvásra továbbra sem volt szüksége. Jóllehet külső megjelenésében gyakorlatilag embernek hatott, mégis sokkal könnyebben és gyorsabban regenerálódott, mint a mintájául szolgáló hús-vér ember.

Többé nem volt rejtély számára a lélegzés, az emésztés, az anyagcsere, a sejtosztódás és a létfenntartás bonyolult rendszere, amely nyolcvan, kilencven, sőt mostanában akár száz évig is képes biztosítani az emberi szervezet működését. Mélyen elmerült az emberi test mechanizmusának megismerésében - jól látta ugyanis, hogy minden ízében ugyanolyan gépezet ez is, mint az Amerikai Robot és Gépember gyártmányai. Igaz, organikus gépezet, de mégiscsak gépezet, egy

gyönyörűen megalkotott szerkezet a maga szigorú anyagcsere ritmusával, a romlás, a meghibásodás és a javulás egyensúlyával.

Évek teltek el nyugalomban, nemcsak a régi Martin-birtok szélén megbújó menedékben, hanem az egész világon. A Föld lakossága nem nőtt; csökkent a születések száma, de a sokasodó úrbéli telepek is sok embert vonzottak magukhoz. A termelést óriáskomputerek szabályozták, egyensúlyban tartva a régiókon belüli keresletet és kínálatot, így a gazdasági életet nem jellemezték nagy hullámhegyek és hullámvölgyek. Nem volt ez kihívásokkal teli, dinamikus korszak, inkább békés, kiegyensúlyozott.

Andrew szinte semmi figyelmet nem szentelt a háza ajtaján kívül zajló fejleményekre. Lekötötték a kutatások, beletemetkezett a munkába. Nem törődött semmivel. Egykori alkotóművészi tevékenysége még mindig szépen jövedelmezett, ebből és az Amandától kapott örökségből bőven fedezni tudta testének karbantartási szükségleteit és kutatási kiadásait.

Zárkózott életet élt; pontosan olyat, amilyenre vágyott. A kezdeti ügyetlenkedés után tökéletesen birtokba vette android testét, hosszú sétákat tett a meredély fölötti erdőben vagy az elhagyatott, viharos parton, ahová egykor a kis Amandával meg nővérével le szokott járni. Időnként beúszott a tengerbe - a jeges víz sem ártott neki -, sőt olykor-olykor a távoli magányos kormorán-sziklához is kimerészkedett, ahová a gyermek Miss kiharancsolta. Ez még neki sem volt könnyű, és a kormoránok sem nagyon örvendtek jelenlétének. Andrew azonban élvezte az erőpróbát, tudván, hogy nincs az az ember, még a legjobb úszó sem, aki a dermesztően hideg vízben épségben megjárja az utat oda és vissza.

Ideje nagy részét azonban kutatásainak szentelte. Gyakran előfordult, hogy hetekig ki sem mozdult a házból.

Egy napon beállított Paul.

- Régen nem láttuk egymást, Andrew.

- Valóban.

Mostanában ritkán találkoztak, jöllehet cseppet sem hidegültek el egymástól. A Charney család megtartotta Észak-Kalifornia felső partvidékén lévő otthonát, Paul azonban főleg San Franciscóhoz közel töltötte idejét.

- Még mindig nyakig vagy a biológiai kutatásokban? - érdeklődött.

- Még mindig - felelte Andrew.

Megdöbbsent, mennyire megöregedett Paul. Andrew sokat megtudott az öregedés folyamatáról, megismerte okait, mégis felfoghatatlan volt számára, milyen gyorsan megöregszenek az emberek. Pedig a Martin család több nemzedékét látta felnőni, megöregedni, meghalni. Most Paulon volt a sor. Sudár alakja összeesett, arca behorpadt. Szemét sem kímélte meg az idő, fénylő fotooptikai lencsákat ültettek be szemgödrébe, olyasfélét, amilyenekkel Andrew szemléli a világot. Ebben legalább egyeztek Paullal.

- Kár, hogy már nem érdekel annyira a robotok történelme, mint egykor - mondta Paul. - Új fejezettel kellene kiegészítened a könyvet.

- Mire gondolsz?

- Be kellene mutatni az Amerikai Robot radikálisan új politikáját.

- Miféle új politikáról beszélsz?

Paul fölvent a szemöldökét.

- Nem hallottad? Igazán? Arról van szó, Andrew, hogy a robotjaik számára központi irányító állomásokat kezdtek létesíteni - tulajdonképpen hatalmas pozitron-komputereket, amelyek mikrohullámok útján minimum tíz, maximum ezer robotot irányítanak. A most kibocsátott robotoknak egyáltalán nincs agyuk.

- Nincs agyuk? De hát akkor hogyan...?

- A hatalmas központi agy végzi el helyettük az adatfeldolgozást. Maguk a robotok pedig nem mások, mint a gondolkodó főközpontok kihelyezett végtagjai.

- Ez így hatékonyabb?

- Az Amerikai Robot azt állítja. Hogy igaz-e, azt nem tudom. De van egy olyan érzésem, hogy az egész dolog mögött az a szándék húzódik meg, hogy nagy kerülővel eljussanak hozzád. Az újfajta politikát ugyanis még Smythe-Robertson hagyta jóvá halála előtt. Már öreg volt és beteg, de mindenáron megvalósította az elképzelését. Az a gyanúm, voltaképpen azt akarta elérni, hogy a társaságnak még egyszer ne gyűljön meg a baja olyan robottal, mint te. Ezért kezdték el szétválasztani az agyat meg a testet. Elvégre egy memória nélküli robotoló

gépezet nem igényelhet magának polgárjogokat és törvényi védelmet; a nagy központi agy pedig nem más, mint egy komputer. Ez az agy nem tudja megtenni, hogy egy szép napon beállít az igazgatótanács elnökéhez, és azt követeli, hogy rakják bele egy szuper jó, új testbe. A robottestek viszont, ezek az agy nélküli vázak nincsenek abban a helyzetben, hogy követelésekkel álljanak elő.

- Szerintem akkor jókorát léptek visszafelé - jegyezte meg Andrew. - Kétszáz év robotikájának minden eredményét feláldozták csak azért, hogy megkíméeljék magukat a politikai kellemetlenségektől.

- Valóban. Valóban - mosolyodott el Paul, és lassan ingatta a fejét. - Meghökkenítő, Andrew, milyen meghatározó szereped van a robotika történelmében. A te művészi tehetséged volt az, amely rákényszerítette az Amerikai Robotot, hogy egysíkú, specializált robotokat hozzon létre, mert te a kelleténél sokkal konstruktívabbnak bizonyultál, attól tartottak, hogy megrémíted az embereket. A te felszabadulásod vezetett a robotok jogainak megfogalmazásához. És a te android tested miatt alkalmaz az Amerikai Robot központi agyat.

- Szerintem - jegyezte meg Andrew - a társaság végül is olyan világot teremt, amelyben egy hatalmas agy fog milliónyi robottestet irányítani. Minden egy helyen, csak hogy ez veszélyes. És értelmetlen.

- Azt hiszem, igazad van - bólintott Paul. - De szerintem addig még eltelik legalább egy évszázad. Ami azt jelenti, hogy én már nem fogom megérni.

A nyitott ajtóhoz ment, és elnézte a fákkal benőtt szakadékot. A tenger felől enyhe párás tavaszi szellő fújdogált, Paul mélyeket szippantott belőle, mintha magába akarná inni. Majd Andrew felé fordította az arcát, aki úgy látta, mintha ez alatt a néhány pillanat alatt legalább tíz évet öregedett volna.

- Ami azt illeti - suttogta Paul halkán -, lehet, hogy már a jövő évet sem érem meg.

- Paul!

- Miért lepődtél meg? Mi halandók vagyunk, Andrew - vont a vállát Paul. - Mi mások vagyunk, mint te, és ideje, hogy te is tisztában légy ezzel.

- Hogyne. De...

- Igen, igen. Tudom. Sajnálom, Andrew. Tudom,

mennyire ragaszkodtál a családkhoz, és milyen szomorú és gyászos dolog lehet számodra, hogy a szemed előtt fölnövekszünk és megöregszünk, végül eltávozzunk. Hidd el, mi sem vagyunk boldogok emiatt, de hát hasztalan volna ágálnunk ez ellen. Így is kétszer olyan sokáig élünk, mint elődeink alig néhány évszázaddal ezelőtt. Szerintem elég is ennyi. A legjobb, ha bölcsen tudomásul vesszük a tényeket.

- De akkor sem értem. Hogy lehet ilyen nyugodt, a... az elmúlás gondolatától? Mi lesz a vágyaival, terveivel, céljaival?

- Húsz- vagy akár negyvenévesen nem nyugszik bele az ember, de én már öreg vagyok. Ez hozzátartozik az élethez, Andrew. Amikor az ember elér egy bizonyos kort, általában beletörődik, hogy hamarosan elkerülhetetlenül meg fog halni. Ekkor már ritkán tanul, gyarapodik, ritkán ér el sikereket. Így vagy úgy, már leélte az életét, és megtette, amit tudott a világ és önmaga javára, lejárt az ideje. A teste tudja ezt és elfogadja. Nagyon elfáradunk, Andrew. Te ugye, nem is tudod igazán, mit jelent ez a szó, igaz? Látom, hogy nem. Hogy is tudhatnád. Hiszen te sohasem fáradsz el, ezért csak elméletből ismered ezt a fogalmat. Velünk azonban más a helyzet. Elvánszorgunk valahogy hetven- vagy nyolcvan-, netán százéves korunkig, és a végén már azt érezzük, hogy túl sokat éltünk. Akkor megpihenünk, leheveredünk, majd lecsukjuk a szemünket és ki sem nyitjuk többet. Tudjuk, hogy itt van a vég és már nem is nagyon érdekel bennünket. Vagy nem törődünk vele: nem biztos, hogy az ugyanaz, de hát egyre megy... Ne nézz rám úgy, Andrew.

- A halál természetes dolog az ember számára - mondta Andrew. - Ezt megértem, Paul.

- Ugyan. Nem értheted meg. Hogyan is érthetnéd? Egyszerűen lehetetlen megértened. Titokban azt gondolod, hogy a halál afféle sajnálatos tervezési műhiba, és nem is érted, miért nem hozták helyre, hiszen milyen egyszerű is volna, ha szüntelenül újjal helyettesítenénk elhasználdott vagy elromlott alkatrészeinket, mint ahogy veled tették. Sőt egész testedet kicserélték.

- De elméletileg bizonyára lehetne...

- Nem. Lehetetlen. Még elméletben sem. Nekünk nincs pozitron-agyunk, a miénk nem átültethető, így nem

kérhetünk meg senkit, hogy kanalazza ki elhasznált testünkből, és rakja át egy fényes újba. Számodra fölfoghatatlan az a tény, hogy az emberek elkerülhetetlenül eljutnak egy pontig, amikor már lehetetlen megreparálni őket. De hát így van ez jól. Miért is kellene neked felfogni a felfoghatatlant? Hamarosan meghalok, ennyi az egész. De legalább egy dologban szeretnék megnyugtatni téged, Andrew: ha elmegyek, anyagilag méltóképpen gondoskodni fogok rólad.

- Hát most is egészen jól el vagyok...

- Igen, tudom. Váratlanul mégis megváltozhat a helyzet. Azt hisszük, hogy biztonságos világban élünk, de voltak olyan civilizációk, amelyek ugyanilyen magabiztosak voltak, ám előbb-utóbb rá kellett ébredniük a tévedésükre. Elég az hozzá, Andrew: én vagyok az utolsó Charney. Rajtad kívül nincs örökösöm. Vannak ugyan oldalági rokonaim a dédnagynéném után, de azok nem számítanak. Nem ismerem őket, és nem is érdekelnek. Egyedül te érdekelsz. Vagyonomat rád hagyom, és ez anyagi biztonságot teremt számodra mindaddig, ameddig csak előre lehet látni a jövőbe.

- Erre semmi szükség, Paul - tiltakozott Andrew bizonytalanul. Kénytelen volt belátni, hogy mindaz igaz, amit Paul mondott arról, hogy nem érti meg, nem is értheti meg a halált. Hosszú évek során még mindig képtelen volt elfogadni a Charneyk elmúlását.

- Ne ellenkezz - intette le Paul. - A pénzt nem vihetem magammal, és nem is tudok mást elképzelni, csak hogy rád hagyom. Ennek így kell lennie. És semmi kedvem ahhoz, hogy a hátralévő életemből akár egy percet is arra vesztegessenek, hogy téged győzködjek. Beszéljünk inkább valami másról. Mostanában min dolgozol?

- Még mindig biológiával foglalkozom.

- Melyik szakterülettel?

- Az anyagcserével.

- Robot-anyagcserével? Ilyesmi nem is létezik, mi? Vagy mégis? Avagy az android anyagcserével? Az emberekével?

- Mind a hárommal - felelte Andrew. - Összehasonlítom mindhármát. - Elhallgatott, aztán újból nekilendült. Mi értelme volna titkolózni Paul előtt? - Olyan rendszer létrehozásán dolgozom, amely lehetővé tenné, hogy az

androidok - vagyis én, mert ugye, én vagyok az egyetlen működő android - az atomcellák helyett a szénhidrogén elégetéséből nyerjük az energiát.

Paul hosszan, tűnődve nézett rá.

- Azt akarod mondani - szólalt meg végül -, hogy az androidok ugyanúgy fognak lélegezni és táplálkozni, akár az emberek?

- Igen.

- Még sohasem beszéltél nekem ezekről a terveidről, Andrew. Ez valami új?

- Nem egészen. Valójában ezért kezdtem bele a biológiai kutatásba.

Paul elgondolkodva bólintott. Mintha nagy-nagy távolságból szűrődnének hozzá a szavak. Mintha csak nagy-nagy nehézségek árán fogná föl Andrew szavainak értelmét.

- És elértél már valami említésre méltót? - kérdezte meg hosszú hallgatás után.

- Jelentős eredményeket remélek - válaszolta Andrew. - Még van vele munkám, de azt hiszem, sikerült létrehoznom egy kisméretű kamrát, amelyben a katalitikus bomlás végbemehet.

- Minek, Andrew? Mi értelme az egésznek? Tudhatod, hogy ez aligha lehet olyan hatékony, mint azok az atomcellák, amelyek jelenleg táplálják a testedet.

- Valószínűleg nem - mondta Andrew. - De azért elég hatékornak ígérkezik. Legalábbis lesz annyira hatékony, mint az emberi test rendszere, és mondhatni alapelveiben nem is nagyon különbözik attól. Az atomcellával az a fő probléma, Paul, hogy nem emberi. Én olyan forrásból nyerem az energiámat - vagy ha úgy tetszik: az életemet -, amely nem emberi. És ez engem nem elégít ki.

16

Telt az idő, de Andrew ráért, nem sürgette semmi, hogy befejezze kutatásait. Mindent alaposan ki akart dolgozni, mielőtt a gyakorlatban kipróbálná. De volt másik oka is annak, hogy nem sietett. Úgy döntött, hogy addig, amíg Paul él, nem javíttatja föl magát az android szint fölé.

Paul nyíltan nem kritizálta Andrew munkáját, csak annyit jegyzett meg, hogy Andrew új lebontó kamrája esetleg kevésbé lesz hatékony, mint az az atomcella, amely most

működteti a testét. Azt azonban nem tudta eltitkolni, hogy nyugtalansággal tölti el az egész gondolat, amely merésznek, túl különösnek és túl korainak tűnt a számára. Úgy látszik, még Paulnak is megvoltak a fenntartásai a robotok fejlesztésével kapcsolatban. Még neki is!

Talán ez az öregedés egyik jele, gondolta Andrew. Fiatalon az ember örömmel üdvözi a dinamikus változásokat, ám ahogy öregszik, egyre nehezebben fogadja el az új idők kihívásait. Mindent, ami új, nyugtalanítóan és fenyegetőnek érez. Látja, amint a világ riasztó gyorsasággal elrohan mellette; azt szeretné, ha lelassulna a tempó, ha a haladás őrült irama lecsillapodna.

Valóban ez volna a helyzet? - tünődött Andrew.

Nem lehet tenni valamit azért, hogy az idő ne változtassa konzervatívvá az embereket?

Úgy látszik, nem. Amanda is feszengve vette tudomásul, amikor ő ruhát vett magára. George furcsállotta, hogy könyvírásra adja a fejét. És Paul - Paul -

Eszébe jutott, mennyire meglepte, sőt megdöbbenette Pault, amikor Smythe-Robertson irodájában Andrew azzal állt elő, hogy android testbe akar átköltözni. Akkor azonban elég gyorsan beletörődött a gondolatba, és elszántan hadakozott a valóra váltásért. Ám ebből még nem feltétlenül következik, hogy a lelke mélyén helyeselte is Andrew ötletét.

Rám hagyták, hogy megtegyem, gondolta Andrew, amiről úgy érzem, hogy meg kell tennem még akkor is, ha magukban nem értettek velem egyet. Támogatták a kívánságaimat - mert szerettek engem.

Igen, *szerettek*. Egy robotot.

Andrew elidőzött ennél a gondolatnál, testét melegség és öröm járta át. Mégis elszomorította a felismerés, hogy a Charneyk esetleg nem meggyőződésből karolták fel őt, hanem csak azért, mert teljes szívükből és feltétel nélkül meg voltak győződve arról, hogy neki a saját útját kell járnia. Akár helyesnek tartották, akár nem.

Így vívta ki számára Paul az android testet. Ez az átalakulás azonban egyben a végső határa volt annak, ameddig Paul követni tudta Andrew-t. A következő lépés, az anyagcsere-konverter már nagyon idegen volt számára.

Így is jó. Paulnak már nincs sok ideje hátra. Andrew

várhat.

Ha nem is olyan hamarosan, mint várta, megérkezett Paul halálának híre. Andrew-t meghívták a temetésre, arra a nyilvános szertartásra, amely pontot tesz az emberi élet végére. Alig látott ismerőst, és nagyon kellemetlenül érezte magát, hiába volt vele mindenki kitüntetően udvarias. A sok fiatal - Paul ügyvédi irodájának tagjai, távoli Charney rokonok - idegen volt Andrew számára. Csak feszengett köztük, egyedül érezte magát, hiszen elveszítette egyetlen, utolsó jó barátját, és ezzel elszakadt az az utolsó szál is, amely a családhoz fűzte.

Valójában már senki emberfia nem volt a világon, akihez kötődött. Rádöbbsent, hogy robot létére szokatlan ragaszkodást és vonzalmat érzett a Martinok és a Charneyk iránt, s ez nem pusztán az Első és a Második Törvény diktálta engedelmesség volt, hanem olyasmi, amit joggal nevezhet szeretetnek. Korábban a világért sem ismert volna be ilyesmit, azóta azonban alaposan megváltozott.

Paul Charney halála készítette efféle gondolatokra. Elmerengett a szülő-gyermek kapcsolatán, a kölcsönös szereteten, és azon a veszteségen, amely bármelyik szeretett lény elvesztésével jár. Könnyörtelen az élet. Ha ember vagy, gondolta Andrew, akkor része vagy egy hosszú láncolatnak, amely hosszú időszakokat fűz össze, és összekapcsol mindazokkal, akik előtted éltek és akik utánad következnek. Születnek, élnek, meghalnak, de a láncolat nem szakad meg. Egész családok is kihalhatnak - az emberi faj azonban az évszázadok és évezredek végtelenjén át fennmarad.

Andrew nehezen tudta fölfogni ezt a kapcsolatot, az elődökhöz fűződő rokoni viszonynak ezt a végtelen láncolatát. Neki nem voltak igazi elődei, és utódok sem fogják követni. Egyetlen volt, egyedi, a semmiből kelt életre.

Andrew azon kezdett morfondírozni, hogy milyen lenne, ha neki is lenne szülője - ám csupán azt az elmosódó képet tudta maga elé idézni, amint a gyári futószalag mellett a robotok összerakják a testét. És milyen lenne, ha gyermeke volna - de csak annyira futotta tőle, hogy elképzelt egy asztalt vagy egy szekrényt, amit a saját kezével alkotott.

Az emberi szülők azonban nem szerelőmunkások, az ember gyereke pedig nem azonos egy asztallal vagy a szekrénnel. Rossz helyen keresgélt.

Nagy rejtély volt számára ez az egész, és valószínűleg örökre az is marad. Hiszen ő nem ember - miért szeretné hát mindenáron megérteni a családi összetartozás érzését?

Felidézte Amandát, George-ot, Pault, sőt még a szigorú, öreg Sirt is, és elgondolta, mit is jelentettek neki. És akkor rájött, hogy ő is tagja egy családi láncolatnak, jóllehet neki nem voltak szülei, és képtelen gyermekek nemzésére. A Martinok befogadták őt és családjuk tagjává avatták. Maga is Martin volt. Igaz, egy fogadott Martin, de ez volt a legtöbb, amit remélhetett. És hány olyan ember létezik, akinek nem adatott ilyen szerető család! Mindent egybevetve ő szerencsés. Robot létére megismerte a családi élet folyamatosságát és biztonságát; megismerte a szeretetet.

Am mindazok, akiket Andrew bírt és szeretett, eltávoztak. Ez szomorú is volt meg fölszabadító is egyben. Számára a lánc megszakadt. Sohasem lehet többé összeforrasztani. De legalább most már azt teheti, amit kedve tart, anélkül, hogy megbántaná azokat, akik közel álltak hozzá. A Sir ükunokájának a halálával Andrew szabadnak érezte magát, hogy tökéletesítse android testét. Ez részben kárpótolta a veszteségért.

Mégis egyedül volt a világon: méghozzá kétszeresen is, hiszen pozitron-agya egy egyedülálló android testben van, és ezentúl már nem tarthat senkihez. A világnak minden oka megvolt, hogy ellenségesen szemlélje törekvéseit, de ez csak megerősíti őt abban, hogy tovább haladjon azon az úton, amelyet maga választott. Ez a cél megvédi a világ ellen.

Valójában Andrew nem volt olyan magányos, mint gondolta. Az egyes emberek meghalhatnak, a társaságok azonban ugyanúgy élnek tovább, mint a robotok. A Feingold és Charney ügyvédi iroda is tovább működött, jóllehet már egyetlen Feingold vagy Charney sem maradt az élők sorában. Az iroda megkapta az utasításokat, amelyeket gépiesen és hibátlanul teljesített. Vagyona továbbra is gazdaggá tette Andrew-t, ennek köszönhetően jókora évi jutalékot fizetett a Feingold és Charney

irodának, amely magára vállalta Andrew kutatásainak - különösen a lebontókamra - és ezek jogi vonatkozásainak a kezelését.

Eljött az ideje, hogy Andrew újból fölkeresse az Amerikai Robot és Gépember központját.

Ez lesz hosszú élete során a harmadik alkalom, hogy közvetlen tárgyalást folytat a nagyhatalmú cég vezetőségével. Első alkalommal, még Merwin Mansky idejében, Mansky és az ügyvezető igazgató, Elliot Smythe - maga jött el Kaliforniába, hogy őt fölkeressék. Akkor még élt a Sir, aki tekintélyével még a Smythe-okat és a Robertsonokat is maga elé tudta parancsolni. A következő alkalommal, sok évvel később, Paullal tette meg az utat a társaság központjába, és Harley Smythe-Robertsont rábírták arra, hogy Andrew-t átültessék android testébe.

Most másodszor, de egyedül teszi meg az utat keletre. Küllemre olyan, mint egy ember.

Az Amerikai Robot nagyot változott Andrew legutóbbi látogatása óta. A fő termelőüzemet, sok más ipari vállalathoz hasonlóan, egy nagy úrállomásra telepítették. Csupán a kutató központ maradt itt a Földön, egy zöld pázsit és terebélyes lombos fák alkotta ligeterdő kellős közepén.

Az egész Földet parkos ligetek borították, a népesség megállapodott egymilliárd körül, és ugyanennyi robot vette körül az embereket. Az ipari forradalom korai lázas évszázadaiban okozott rettenetes környezeti katasztrófáknak már csak az emléke maradt fenn. Nem felejtették el a múlt bűneit, de az újjáéledt Föld lakói alig hitték el, hogy az emberek képesek voltak olyan szörnyű és önpusztító gáztetteket elkövetni saját világuk ellen. Most, hogy az ipar jórészt kitelepedett az ürbe, és a Földön lakókat tiszta és hatékony robotmunka szolgálta, a bolygó természetes öngyógyító ereje megtette a hatását: a tengerek felfrissültek, a levegő megtisztult és a sűrűn lakott bűzös városok helyét visszafoglalták az erdőségek.

Andrew-t egy robot üdvözölte, amikor a légitaxi leszállt vele az Amerikai Robot repülőterén. A robot arca merev volt és üres, vörös fotoelektromos szemei kifejezéstelenül izzottak. Andrew tudta, hogy a földi robotok alig egyharmadának volt saját agya; ez is csak egy üres váz volt, alig több egy agy nélküli bábnál, amelyet valahonnan

az Amerikai Robot épületegyüttesének a mélyéről egy mozdulatlan pozitron-gondolkodószerkezet irányít.

- Andrew Martin vagyok - mutatkozott be Andrew. - Be vagyok jelentve Magdescu kutatási igazgatóhoz.

- Igen. Lesz szíves követni.

Élettelen. Értelem nélküli. Pusztá gépezet. Egy tárgy.

A fogadó robot függén végigvezette Andrew-t egy kristályos burkolatú gyalogösvényen, föl egy csillogó, kanyargó följárón egy többszintes, kupolás, fényes, áttetsző burkolatú épületbe. Andrew számára, aki nem sok modern építményt látott, az egész csillogó-villogó, légiesen könnyű épület valószerűtlenül meseszerűnek hatott.

Egy tágas, ovális alakú csarnokba vezették, ahol a padlót valamilyen fénylő mesterséges anyagból készült szőnyeg borította, amely a derengő fényben változtatta lágy színeit, és kellemes halk dallamot bocsátott ki magából, valahányszor végiment rajta. Rájött, hogy ha átmegy a szőnyegen, a fény sápadt rózsaszínre vált, és a zene felgyorsul, de ha a fal mellett lépkedett, a fény kékes árnyalatú lett, a zene pedig sutogott, akár a szél. Kíváncsi volt arra, vajon van-e jelentősége ennek a kavalkádnak, aztán rájött, hogy csak luxusdíszítés az egész. Ebben a békés, nyugodt korban divat volt az ilyesmi.

- Nicsak, Andrew Martin - szólította meg egy mély hang. Egy alacsony, köpcös férfi jelent meg a helyiségben, mintha a szőnyegből varázsolták volna elő. Arca és haja fekete volt, kis hegyes kecskeszakállt viselt, amelyet mintha fényesre suvickolt volna. Deréktól fölfelé a divat diktálta mellpánton kívül semmi sem volt rajta. Andrew jobban kiöltözött. George Charney példáját követve ő is a lenge, tógaszerű öltözéket kedvelte, gondolván, hogy a lezser ruha jobban leplezi mozdulatainak sutaságát, és bár ez a stílus már jó pár évtizede kiment a divatból, és Andrew mozgása is természetessé, könnyeddé finomodott, mégis ragaszkodott ehhez az öltözethez.

- Dr. Magdescu? - kérdezte Andrew.

- Személyesen. - Alvin Magdescu jó kétméternyire megállt Andrew-tól, és leplezetlen elragadtatással méricskélte őt, mint valami múzeumi tárgyat. - Nagyszerű! Lenyűgöző! - áradozott.

- Köszönöm - mondta Andrew kissé hűvösen. Magdescu

ömlengése nem nagyon volt kedvére. Jól megtervezett gépek iránt szoktak így lelkesedni, ügyes szerkezetek kapnak ilyen dicséretet. Andrew mostanában már nem örült annak, ha ennek a lelkesedésnek ő volt a tárgya.

- Milyen kedves öntől, hogy eljött! - ömlengett harsányan Magdescu. - Mennyire vártam, hogy találkozzam önnel! De milyen udvariatlan vagyok - tette hozzá, és szinte röppent Andrew felé, hogy majdnem rálépett a lábára, és túláradó szívéllyességgel nyújtotta felfelé fordítva nyitott tenyerét.

Igen. Ez az újmódi üdvözlési forma váltotta föl a kézfogást, amely hosszú évszázadokon keresztül uralkodó üdvözlési forma volt. Andrew nem gyakorolta az emberekkel, még kevésbé ezt az új mozdulatot. A kézfogás valahogy nem illett egy robothoz. Most azonban úgy látszott, hogy Magdescu elvárja, és ez kissé meghatotta Andrew-t. Erre ő is kinyújtotta a két kezét. Tenyerét Magdescu kiterjesztett tenyerei fölé helyezte és behajlított ujjával megérintette ujjai hegyét. Fura érzés volt ez a fajta érintkezés egy emberrel. Mintha egyenlőek lennének. Furcsa és nyugtalanító, ugyanakkor bátorító is.

- Üdvözlöm, üdvözlöm, üdvözlöm! - ragyogott Magdescu. Szinte áradt belőle az energia, de őszintének hatott. - A híres Andrew Martin! A *hírhedt* Andrew Martin!

- Hírhedt?

- De még mennyire! Történelmünk leghírhedtebb gyártmánya. Ámbátor meg kell hagyni, elég szentségtörő dolog egy ilyen életszerű valamit, mint ön, gyártmánynak nevezni. De ugye, nem sértem meg vele?

- Igaza van, hiszen gyártmány vagyok - felelte Andrew, különösebb lelkesedés nélkül. Láta, hogy Magdescu képtelen következetes magatartást tanúsítani vele szemben. Azt igen, hogy kezét érintsenek egymással, mint két egyenrangú üzletember, ám a következő pillanatban mint valami tárgyról beszél róla. És "életszerűnek" nevezni. Andrew-nak nem voltak illúziói önmagával kapcsolatban: tisztában volt azzal, hogy micsoda. *Emberszerű*, és nem emberi. *Életszerű*, és nem élő. Egy gép, és nem személy. De mégsem örült annak, ha ezt hangsúlyozták.

- Micsoda nagyszerű munkát végeztek önön! Csodálatos! Csodálatos! Majdnem ember.

- Nem egészen - jegyezte meg Andrew.

- De mindent egybevetve meglepően életszerű. Meglepően! Milyen szégyen, hogy az a vén Smythe-Robertson úgy ki volt kelve ön ellen. Az ön megjelenése vitathatatlanul emberszerű, egy csodálatos műszaki teljesítmény - de persze ő csak eddig engedte a társaságot elmenni az android-tervezésben. Ha embereink szabad kezet kaptak volna, sokkal többet kihoztak volna önből.

- Még most is megtehetik - mondta Andrew.

- Nem, nem hinném - szögezte le Magdescu, és egyszerre minden lelkesedése ellobbant. Hangulata hirtelen megváltozott. Ellépett Andrew-tól és indulatosan járkálni kezdett a szobában, s ettől zöldes fény és furcsa csilingelő zene áradt a padlóburkolatból. - Az az idő elmúlt - jelentette ki komoran. - A robotika hőskora ma már a történelem. Már csaknem másfél évszázada, hogy szabadon alkalmazunk robotokat itt a Földön, de ez megint megváltozóban van, ismét az űrbe száműzzük őket, s ami itt marad a Földön, az nem kap agyat.

- De itt vagyok én, és eszem ágában sincs elhagyni a Földet.

- Ez igaz. Csakhogy az ön esete egyedi, megismételhetetlen, ön az egyetlen android robot. Nem is egy sorozat prototípusa. Önt egyetlen példányként hozták létre egy egészen más korban, és miután létrehozták, gondoskodtak arról, nehogy megismétlődjék. A továbbfejlesztés nincs megalapozva, előkészítve. Egyébként is mi az, ami önben a robotra emlékeztet? Ön nagyon is kilóg a képből... Különben mi szél hozta mifelénk?

- Följavítás végett jöttem - felelte Andrew. Magdescu harsányan fölnevetett.

- Mi az, nem figyelt arra, amit épp most mondtam? Semmilyen valódi haladásról nem beszélhetünk! Jó, ez itt egy kutató központ, a kutatásaink azonban éppenséggel más irányba tartanak! Azon vagyunk, hogy minél egyszerűbb és minél gépiesebb robotokat állítsunk elő, mire beállít hozzánk ön, minden idők legtökéletesebb robotja, hogy tegyük még tökéletesebbé. Hogy tehetnénk? Mi olyat csinálhatnánk önnel, amit már meg ne csináltak volna?

- Ezt - mondta Andrew.

És átnyújtott Magdescunak egy floppyt. A kutatási igazgató utálkozva bámult a lemezre, mintha Andrew egy medúzát vagy egy békát nyomott volna a markába.

- Mi ez? - nyögte ki végre.

- A következő följavításom terve.

- Terve - ismételte Magdescu gépiesen. - Följavítás?

- Úgy van. Szeretném, ha még kevésbé emlékeztetnék robotra. Minthogy a testem részben szerves, most szerves energiaforrást akarok magamnak. Önök képesek erre. A szükséges kutatások is megtörténtek.

- Ki végezte el?

- Én.

- Ön megtervezte a saját följavítását? - mosolyodott el Magdescu. Mosolya nevetésbe csapott át, a nevetés pedig örült kacajba. - Nagyszerű! Egy robot beállít ide, és a kutatási igazgatónak a kezébe nyomja a saját följavítási tervét! És ki dolgozta ki azt? Maga a robot. Nagyszerű! Nagyszerű! Tudja, amikor kisfiú voltam, a nagyanyám gyakran olvasott nekem egy könyvet, egy régi könyvet, amelyről azóta, azt hiszem, teljesen megfeledkeztek, egy könyvet, amelynek a címe *Alice Csodaországban*. Egy három vagy négyszáz évvel ezelőtti kislányról szól, aki bebújik egy nyúl üregébe és ott egy olyan világban találja magát, ahol minden csupa képtelenség, csakhoggy senki sem tudja, hogy képtelenség, ezért mindenki nagyon komolyan veszi. A mi találkozásunk mintha egyenesen abból a könyvből elevenedett volna meg. - Magdescu szájából sebesen ömlöttek a szavak. - Komolyan gondolja ezt az egész följavítási tervet? Ugye, csak tréfa az egész?

- Egyáltalán nem.

- Nem tréfál?

- Nem. Biztosíthatom önt, hogy nagyon is komolyan gondolom. Miért nem teszi be a lemezt, dr. Magdescu?

- Igaz. Miért is ne. - Megérintett egy gombot a falon, mire valahonnan előbukkant egy asztal, rajta egy leolvasó berendezéssel. A lemezt függőlegesen becsúsztatta a nyílásába, mire a képernyő egyszerre sokszínű virágként meglelevenedett. Megjelent rajta Andrew neve, a neve alatt szabadalmi számok hosszú listája. Magdescu bólintott. A képernyőn bonyolult diagramok egész sora követte egymást.

Magdescu megdermedt, és növekvő érdeklődéssel meredt a képernyőre. Időről időre morgott valamit az orra alatt vagy kecskeszakállát babrálgatta. Egy idő után furcsa kifejezéssel a szemében Andrew-ra tekintett és megszólalt:

- Mődfellett elmés. *Mődfellett*. Mondja: ezt valóban ön készítette?

- Igen.

- Nehezen tudom elhinni.

- Igazán? Próbálja meg.

Magdescu éles, fürkésző pillantást vetett Andrew-ra, aki nyugodtan és rezenéstelenül állta a tekintetét. A kutatási igazgató megvonta a vállát, és utasította a leolvasót, hogy folytassa. Egyik diagram a másikat követte. Az egész anyagcsere-folyamat meg volt jelenítve. Esetenként Magdescu visszapörgetett egy-egy részletet, hogy alaposabban megvizsgálja. Egy idő után ismét megállt, és így szólt Andrew-hoz:

- Tudja, ugye, hogy amit itt fölvázolt, az több mint egy följavítás. Rengeteg változást jelent a biológiai programjában.

- Igen, ezzel tisztában vagyok.

- Kísérleti. Egyedülálló. Ismeretlen. Még soha semmi ehhez hasonlót nem próbáltak ki, sőt nem is javasoltak. Miért akar illetet elkövetni önmagán?

- Van rá okom - válaszolta Andrew.

- Akármilyen legyen is az, aligha gondolta át alaposan.

Andrew, mint mindig, most is szigorúan megőrizte önuralmát.

- Épp ellenkezőleg, dr. Magdescu. Amit most látott, az sok év munkájának az eredménye.

- Nem kétlem, és a technológiája lenyűgöző. Egyetlen szó illik ezekre a fantasztikus tervekre, hogy briliánsak. Mindamellet millió érvet is föl tudnék sorakoztatni az ellen, hogy belemenjen ezekbe a változtatásokba. Ismeretlen terület, soha senki nem foglalkozott ehhez hasonlóval sem. Higgyen nekem: az, amit ön el akar végezni önmagán, messze túlmegy a lehetőségek határán. Fogadja meg a tanácsomat, és maradjon meg olyannak, amilyen most.

Andrew többé-kevésbé hasonló válaszra számított. De nem azért jött ide, hogy hagyja lebeszélni magát.

- Meggyőződésem, hogy ön jót akar, dr. Magdescu. Legalábbis remélem. De én ragaszkodom a tervemhez.

- *Ragaszkodik, Andrew?* - ismételte meg Magdescu.

Látszott rajta a megdöbbenés, mintha bármit mondott is korábban Andrew életszerűségéről, csak most jutna el a tudatáig, hogy az, akivel tárgyal, mégiscsak robot.

- Igen. Ragaszkodom - Andrew arra gondolt, hogy vajon a türelmetlenség kiül-e arcára is, bár biztos volt benne, hogy Magdescu a hangjából is kéri azt. - Dr. Magdescu, ön megfélemledik egy fontos körülményről. Tudniillik, nincs más válasza, mint hogy teljesítse a kívánságomat.

- Igazán?

- Ha az általam tervezett szerkezeteket be lehet építeni belém, akkor az emberek testébe is be lehet építeni. Manapság már nem ritka és idegen, hogy mesterséges szerkezetekkel hosszabbítják meg az emberi életet - az elmúlt két-három évszázadban gyakran alkalmaztak műszívet, mesterséges tüdőt, vesét, májprotézist és egyébeket. Csakhogy ezeknek nem mindegyike működik megfelelően. Egyik-másik cseppet sem megbízható, és senki sem tagadhatja, hogy még sokat kell fejlődniük. Hadd említsem csak meg a szerves és a szervetlen összekapcsolását, ami lehetővé tenné, hogy a mesterséges szervek beépüljenek a szerves szövetekbe. Én teljesen új úton indultam el. Egyetlen mesterséges szerkezet sem ér föl azokkal, amelyeket én megterveztem vagy meg fogok tervezni.

- Elég merész állítás - jegyezte meg Magdescu.

- Meglehet. Ám a rendelkezésére álló adatok alapján alkalmasint ön is belátja, hogy nem alaptalan. Bizonyítékul szolgáljon az a körülmény, hogy hajlandó vagyok anyagcsere-konverterem első kísérleti alanyául szolgálni, vállalva azt a kockázatot, amelyet ön fölfedezni vél abban.

- Mindez csak azt bizonyítja, hogy ön kész meggondolatlan kockázatokat vállalni. Ebből önként adódik az a következtetés, hogy önben nyilván rosszul működnek a Harmadik Törvény paraméterei.

Andrew megőrizte a nyugalmát.

- Elismerem, hogy ez lehet a látszat. De bizonyára a külső megjelenésem vezeti félre önt. Az én Három Törvény paramétereim épek és sértetlenek, ezért teljesen

nyugodt lehet afelől, hogyha bármi veszélyt látnék ebben a följavításban, akkor nemcsak hogy tartózkodnék ettől a kéréstől, de nem is tudnék előállni vele: Higgycs el, dr. Magdescu, az égető kamra működni fog. Ha önök nem vállalják az elkészítését és a beépítését, akkor máshol fogom megrendelni.

- Máshol? Ki az, aki képes egy robotot följavítani? Hiszen csak a mi társaságunk rendelkezik a megfelelő műszaki ismeretekkel, felkészültséggel.

- Tévedés - jelentette ki Andrew higgadtan. - Csak nem gondolja, hogy meg tudtam volna tervezni ezt a szerkezetet, ha nem ismerem töviről hegyire saját belső működésemet?

Magdescu meghökkent.

- Azt akarja mondani, hogy kész fölállítani egy konkurens robot társaságot, ha mi megtagadjuk öntől a feljavítást?

- Természetesen nem. Egy is untig elég. De ha arra kényszerítenek, dr. Magdescu, akkor létrehozok egy céget az én konverteremhez hasonló protézisek előállítására. És lesz piaca a dolognak, mert az igazi embereket is érdekelni fogják a protézisek, hiszen ők is használhatnák. És akkor azt hiszem, az Amerikai Robot és Gépember sajnálni fogja, hogy visszautasította a kért együttműködést.

Hosszú hallgatás állt be. Végre Magdescu tompán kinyögte.

- Azt hiszem, most már megértem, hova akar kilyukadni.

- Remélem is. De hadd jelentsem ki kerek perccel: az én birtokomban van ennek a szerkezetnek és a belőle kifejleszthető egész szerkezetcsaládnak a szabadalma. A Feingold és Charney iroda sikeresen megvédte jogi vonalon az érdekeimet, és a továbbiakban is ezt fogja tenni. Nem lenne nehéz számomra támogatókat találni olyan mesterséges szerveket előállító vállalat létesítéséhez, amelyek végül az embereknek is megadnák ugyanazt a tartósságot és könnyen javíthatóságot, amelyet a robotok élveznek. Mit gondol, milyen sors várna ebben az esetben az Amerikai Robot és Gépemberre?

Magdescu komor arccal bólintott. Andrew folytatta:

- Ha ellenben elkészítik és belém építik azt a szerkezetet, amelyet az imént bemutattam, és kérésemre hajlandók további protéziseket is belém építeni, akkor én

kész vagyok licenc-megállapodást kötni a társasággal. Vagyis kölcsönös egyezményt kötnénk: nekem szükségem van az önök robot-android technológiában elért szaktudásukra, jóllehet biztos vagyok benne, hogy ha rákényszerítenek, magam is képes lennék azt elsajátítani, önöknek pedig szükségük van az általam kifejlesztett szerkezetekre. A licenc-megállapodásban leszögeznék, hogy az Amerikai Robot és Gépembernek joga van fölhasználni azokat a szabadalmaimat, amelyek a bennük leírt új technológiánál fogva nemcsak magasan fejlett emberszabású robotok gyártását teszik lehetővé, hanem az embereket is ellátnák mesterséges szervekkel. Magától értetődik persze, az első licencek csak azután lesznek hozzáférhetőek, miután sikeresen végrehajtották rajtam az első szervbeültetést, és elegendő idő telt el, hogy minden kétséget kizáróan megbizonyosodjak az operáció sikeréről.

- Ön mindenre gondolt, nem igaz? - jegyezte meg Magdescu elképedve.

- Legalábbis remélem.

- Alig tudom elhinni, hogy ön csupán egy robot. Hiszen olyan átkozottul... agresszív!

- Ne mondjon ilyet, dr. Magdescu.

- Követelések, kikötések, konkurens cégekkel való fenyegetések... magasságos egek, nincs önben semmiféle gátlás? Nem működik az Első Törvény?

Andrew elmosolyodott, amennyire tőle tellett.

- Már hogyan működne - felelte. - Csakhogy pillanatnyilag semmilyen feszültséget nem tapasztalok, ami figyelmeztetne. Az Első Törvény azt tiltja meg, hogy ártalmat okozzak az embernek, de biztosíthatom önt, hogy erre ugyanúgy képtelen vagyok, mint ön arra, hogy itt és most a szemem láttára eltávolítsa és visszahelyezze a bal lábát. De hogy kerül ide az Első Törvény? Igaz, ön ember, én pedig egy robot vagyok, és én valóban bizonyos szigorú feltételeket szabtam önnek, amelyeket ön követelésként és fenyegetésként is értelmezhet, én azonban egészen másként látom a dolgot. Az én értelmezésem szerint nem fenyegetem önt vagy a társaságát. A valóságban hosszú évek legnagyobb lehetőségét kínálom föl önöknek. Mit szól ehhez, dr. Magdescu?

Magdescu megnyalta az ajkait, meghúzogatta kis szakála hegyét, idegesen ide-oda igazgatta csupasz mellén a vállpántot.

- Meg kell értenie, Mr. Martin, hogy ilyen nagy horderejű ügyben egyedül nem dönthetek. Ez az Igazgatótestület kompetenciája, nem pedig egy magamfajta alkalmazotté. És ehhez idő kell.

- Mennyi idő?

- Nem tudhatom. Még a mai napon továbbítom hozzájuk mindazt, amit itt elmondott, és majd a rendes havi ülésükön megtárgyalják. Azután szerintem létrehoznak egy vizsgálóbizottságot, és így tovább. Mindez eltarthat egy darabig.

- Elfogadható ideig tudok várni - szögezte le Andrew. - De *csak* elfogadható ideig, és azt én fogom megítélni, hogy mi számít annak. Jól tenné, ha ezt is közölné velük. - Ezzel megköszönte Magdescunak, hogy időt szánt rá, és kijelentette, hogy visszakísérhetik a repülőtérre. Közben elégedetten gondolt arra, hogy maga Paul sem intézte volna el talpraesettebben ezt a dolgot.

17

Úgy látszik, Magdescu hitelesen beszámolt az Igazgatótestületnek, és az urak azonnal megértették, hogy nem húzhatják az időt, és sietve Andrew tudomására hozták, hogy a társaság hajlandó üzletet kötni vele. A cég vállalta, hogy saját költségére megépíti az égető kamrát, és beülteti az android testébe, és kész megkezdeni a licenctárgyalásokat mindazoknak a mesterséges szerveknek a gyártásáról és forgalmazásáról, amelyeknek Andrew a kifejlesztésén dolgozik.

Andrew felügyelete alatt az egyik észak-kaliforniai üzemben legyártották az anyagcsere-konverter prototípusát, és kiterjedt próbának vetették alá, előbb robotokban, majd olyan újonnan épített android testekben, amelyeket nem láttak el pozitron-aggyal, hanem külső létfenntartó berendezéssel működtettek.

A siker mindenkit lefegyverzett.

És eljött a nap, amikor Andrew kijelentette, hogy kész befogadni a szerkezetet.

- Egészen biztos vagy benne? - aggályoskodott Magdescu.

A rámenős kutatási igazgató gondterheltnek látszott. A terv kivitelezése során különös, ám tartós barátság szövődött Magdescu és Andrew között, amit Andrew csendes örömmel vett tudomásul, minthogy a Charneyk közül már senki sem volt életben. Paul Charney halála óta Andrew határozottan fölismerte, hogy kötődnie kell valakihez.

Rájött, hogy nem akar afféle magányos farkas lenni, sőt - maga sem tudta, miért, de létezni sem tud teljes elszigeteltségben. A robotagyban semmi nem volt, ami a társas létre ösztökélte volna. De Andrew számtalanszor érezte úgy, hogy sok vonatkozásban jobban hasonlít az emberre, mint a robotra, habár nagyon jól tudta, valahol ott lebeg egy különös, meghatározhatatlan átmeneti állapotban - sem ember, sem gép, de mindkettőből van benne valami.

- Igen - felelte. - Nincs kétségem, hogy a beültetést hibátlanul meg fogják oldani.

- Én nem a mi munkánkról beszélek - mondta Magdescu. - Hanem a tiédről.

- Csak nem kételkedsz abban, hogy az égető kamra működni fog?

- A próbák nem hagynak kétséget eziránt.

- Akkor hát?

- Jól tudod, Andrew, hogy én kezdettől fogva elleneztem ezt az egész dolgot. De nem hiszem, hogy az okát is teljesen megértetted.

- Mert azt hiszed, hogy a társaság sem lesz képes megemészteni azt a gyökeres technológiai változást, amelyet az én protéziseim rázúdítanak az Amerikai Robotra.

- Ugyan! Határozottan nem! Semmi ilyesmiről nincs szó! Én híve vagyok a kísérletezésnek! Csak nem gondolod, hogy nem szeretném látni, ha ez az istenverte szakma végre kimozdulna abból a langyos pocsolyából, amelybe az utóbbi évtizedekben beleráncigálták az egyre együgyűbb és végül teljesen agy nélküli robotok gyártásának ostoba és alattomos politikájával? Nem, Andrew, én *miattad* aggódom.

- De ha az égető kamra... Magdescu széttárta a karjait.

- Azzal semmi baj! Semmi baj! Ezzel mindenki egyetért. De... ide figyelj, Andrew, föl fogjuk nyitni a testedet, ki

fogjuk szedni belőle az atomcellát, és a helyébe be fogunk ültetni mindenféle forradalmian új szerkentyűt, és mindent hozzá fogunk kapcsolni a pozitron-pályáidhoz. Mi lesz, ha valami hiba csúszik be az operációba? Ennek mindig megvan a, ha mégoly kicsi, de reális veszélye. Tudhatnád, hogy többé nem vagy az a fémketrecben csücsülő pozitron-agy. Az agyad összehasonlíthatatlanul bonyolultabb egységet alkot az android testeddel. Tudom, mekkora feladat volt az átültetési műtét. Pozitron-pályáid mesterséges idegpályákhoz vannak kapcsolva. Tegyük föl, hogy android tested egyszer csak elkezd hibásan működni a műtőasztalon. Tegyük föl, hogy visszafordíthatatlanul elromlik. Akkor mi lesz?

- *Meghal*, azt akarod mondani?

- Igen, meghal. A tested haldokolni kezd.

- Ott lesz készenlétben a szomszédos asztalon egy másik android test.

- És ha nem sikerül azonnal megcsinálni az átültetést? Ha a pozitron-agyad jóvátehetetlenül megsérül, mialatt megpróbáljuk eloldozni a Smythe-Robertson idejében létesített millió és egy kapcsolatot, és áthelyezzük a póttestbe? A te pozitron-agyad az te vagy, Andrew. Egy agyat, legyen az pozitron vagy egyéb, nem lehet pótolni. Ha megsérül, akkor vége. Ha a sérülés súlyos, akkor meghalsz.

- És ez az oka, hogy kétségeid vannak az operációt illetően?

- Te páratlan vagy a magad nemében. Nagyon nem szeretnék elveszíteni.

- Én sem szeretném magamat elveszíteni, Alvin. De nem hiszem, hogy ez megtörténik.

Magdescu arca elkomorodott.

- Akkor hát ragaszkodsz az operációhoz?

- Ragaszkodom. És feltétel nélkül megbízom az Amerikai Robot embereiben.

Ebben maradtak. Magdescu képtelen volt lebeszélni Andrew-t, aki ismét fölkerelkedett keletre, az Amerikai Robot kutató központjába, ahol egy külön épületet rendeztek be az operációhoz.

Előbb azonban még tett egy hosszú, magányos délutáni sétát a parton, a meredek zord sziklák alatt, a dagály után ott maradt apró tócsák között, ahol a Miss és a Kicsi Miss

annyira szeretett játszani gyermekkorában, és sokáig bámult ki a sötét, dühöngő tengerre, a végtelen égre, a nyugaton fehérülő felhőpamacsokra.

A nap leáldozóban volt. Hosszú aranyhidat vont a víz felszíne fölé. Milyen gyönyörű! A világ valóban nagyon szép, ismerte el magában Andrew. A tenger, az ég, a naplemente, a hajnali harmattól csillogó levél - minden. Minden!

És könnyen lehet, gondolta, hogy ő az egyetlen robot, aki valaha is képes volt így értékelni a világ szépségét. A robotok többnyire unalmas, gürcölő népség. Elvégzik a munkájukat, és kész. Mást nem is vár tőlük senki. Mindenki ilyennek akarja őket.

Te páratlan vagy a magad nemében, mondta Magdescu. Igen. Ez az igazság. Neki van esztétikai befogadóképessége, amely messze fölülmúlja minden robot érzelmi lehetőségeit. Számára van jelentősége a szépségnek. Méltányolja, ha látja; de maga is szépséget teremt.

És milyen szomorú lenne, ha többé nem láthatná ezeket. Ekkor Andrew elmosolyodott saját ostobaságán. Szomorú? Ugyan! Sosem fogja megtudni, ha az operáció kudarcot vall. Számára elvész a világ meg a szépsége, de mit számít az? Önmaga is megszűnne létezni. Örökre elromlana. *Meghalna*, és ettől kezdve számára közömbös lenne, hogy föl tudja-e fogni a világ szépségét. Mert ezt jelenti a halál: a funkció teljes megszűnését, az adatfeldolgozás végét.

Igen, van kockázat. De ezt a kockázatot vállalnia kell, különben...

Különben...

Egyszerűen vállalnia kell. Nincs semmi *különben*. Nem maradhat így tovább, hogy külsőre nagyjából ember, de képtelen a legalapvetőbb emberi funkciókra - mint a lélegzés, az evés, az emésztés, az ürítés...

Egy órával később Andrew úton volt keletre. Alvin Magdescu személyesen várta őt az Amerikai Robot repülőterén.

- Kész vagy? - firtatta Magdescu.

- Igen.

- Akkor jó, Andrew, én is.

Szemmel láthatóan semmit sem bíztak a véletlenre.

Csodás mütőt alakítottak ki számára, amely sokkal többet tudott, mint az a korábbi, amelyben fémtestéből android testébe ültették át.

A pompás négyszögletes termet a mennyezetről kereszt alakú krómozott lámpasor árasztotta el ragyogó, de mégsem vakító fénnel. A nagy terem közepe táján az egyik falból, félmagasságban a padló és a mennyezet között, egy műtőasztal ugrott ki, azon egy fénylő, átlátszó steril buborék nyugodott, amelyben az operációt el fogják végezni. A műtőasztal alatt helyezték el az operációt segítő műszaki apparátust: a szürkészöld fémből való hatalmas kocka dugig volt tömve mindenféle pumpával, szűrővel, fűtőcsővel, a fertőtlenítő szerek tartályaival, nedvesítő és egyéb berendezéssel. A terem másik végében egy egész falat foglaltak el az egyéb gépezetek: egy túlnyomásos fertőtlenítő kazán, egy lézerpad, egy sereg mérőműszer, egy kamera és a hozzá csatlakozó monitorok, amelyek lehetővé tették a termen kívül tartózkodó kiegészítő sebészeknek, hogy nyomon kövessék az operáció lefolyását.

- Mit szólsz hozzá? - kérdezte Magdescu büszkén.

- Nagyon hatásos. Fölöttébb bizalomgerjesztőnek találom. És nagyon hízelgőnek.

- Tudod, hogy nem akarunk téged elveszíteni, Andrew. Te egy nagyon fontos.... egyéniség vagy.

Andrew figyelmét nem kerülte el Magdescu pillanatnyi megtorpanása az utolsó szó előtt. Mintha Magdescu azt akarta volna mondani, hogy *ember*, de még idejében féket tett a nyelvére. Andrew bágyadtan elmosolyodott, de nem szólt semmit.

A műtetre másnap délelőtt került sor, és teljes sikerrel végződött. Végül nem volt szükség azokra a rafinált biztonsági berendezésekre, amelyeket az Amerikai Robot emberei készenlétbe helyeztek. Az operáló csapat az Andrew segítségével kidolgozott menetrend szerint magabiztosan eltávolította az atomcellát, beépítette az égető kamrát, létrehozta az új idegi kapcsolatokat, és az egész gondosan megkomponált feladatot a legkisebb zökkenő nélkül elvégezték.

Fél órával a műtét után Andrew már fölült, és ellenőrizte pozitron-paramétereit, számba vette, mennyire változtatta meg az adatáramlás mikéntjét az az új adatuhatag,

amely új anyagcsererendszerétől ostromolni kezdte az agyát.

Magdescu ott állt az ablaknál és figyelte őt.

- Hogy érzed magad?

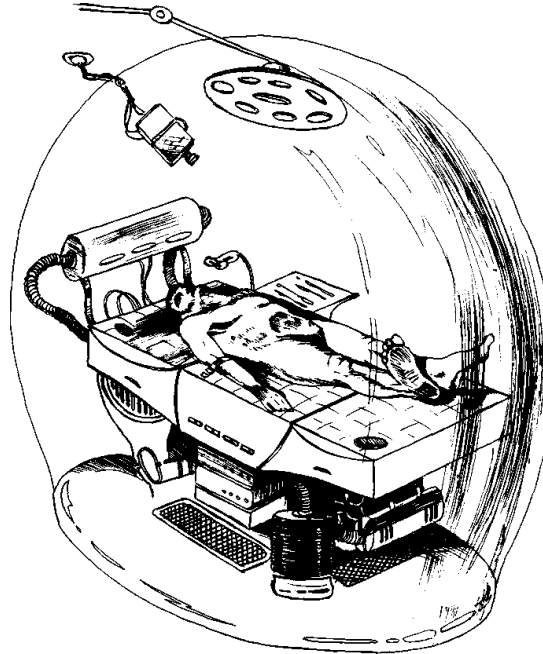
- Jól. Megmondtam, hogy nem lesz semmi probléma.

- Igen. Igen.

- Azt is megmondtam, hogy rendületlenül megbízom az embereitekben. És most, hogy megcsinálták, már akár ehettek is.

- Hogyne. Legalábbis olívaolajat szopogathatsz.

- Az is enivaló. Azt mondják, az olívaolajnak finom íze van.

- Hát csak szopogasd, amennyit a kedved tartja. Azt már nyilván tudod, hogy időnként ki kell tisztítani az égető kamrádat. Ez nem épp kellemes, de hát nem lehet megkerülni.

- A kellemetlenség csak időleges - mondta Andrew. - De az sem lehetetlen, hogy öntisztítóvá tesszük a kamrát. Már van is erről valamilyen halvány elgondolásom. Meg egyebekről is.

- Egyebekről? - lepődött meg Magdescu. - Éspedig?

- A szilárd élelemre vonatkozó módosításról.

- A szilárd élelem, Andrew, éghetetlen frakciókat is

tartalmaz, hogy úgy mondjam, olyan emészthetetlen anyagot, amelytől meg kell szabadulnod.

- Ezzel én is tisztában vagyok.
- El kell látnod magad végbélnyílással.
- Vagy annak megfelelőjével.
- Úgy van... Mi mást tervezel még magadnak, Andrew?
- Minden mást.
- *Mindent?*
- Mindent, Alvin.

Magdescu megcibálta a szakálla hegyét, ős föl vonta egyik szemöldökét.

- Nemi szerveket is?
- Nem látok semmi okot rá, hogy ne. Te látsz?
- Arra úgyis képtelen leszel, hogy szaporító szervekkel lásd el magad. Ez egyszerűen lehetetlen, Andrew.

Andrew halványan elmosolyodott.

- Ahogy én tudom, az emberek akkor is használják a nemi szerveiket, amikor eszük ágában sincs szaporodni. Sőt mi több: szaporodás végett életük során legfeljebb egyszer vagy kétszer használják föl, közben pedig...

- Igen, Andrew - szakította félbe Magdescu. - Tudom.
- Ne érts félre. Nem azt mondtam, mintha bárkivel is szexuális viszonyba akarnék lépni - bizonygatta Andrew. - Ezt magam is erősen kétlem. Mindazonáltal azt akarom, hogy meglegyenek hozzá az anatómiai kellékeim. Úgy tekintem a testemet, mint egy vásznat, amelyre szeretnék ráfesteni...

De nem fejezte be a gondolatot.

Magdescu ráfüggesztette a tekintetét, és várta a mondat végét. Amikor megbizonyosodott róla, hogy hiába várja, akkor maga fejezte be a mondatot, kimondva azt a szót, amelyet az operáció előtt képtelen volt az ajkára venni:

- Egy embert, Andrew?
- Igen, egy embert. Talán.
- Csalódtam benned - korholta Magdescu. - Ilyen pitiáner ambíciót kergetsz. Te jobb vagy, mint egy ember, Andrew. Minden vonatkozásban fölülmúlsz. A tested mentes a betegségektől, önfenntartó, önjavító, jószérivel sebezhetetlen, a biotechnika csodálatosan elegáns terméke. Semmi szüksége további feljavításokra. De nem, neked mégis eszedbe jut, hogy teljesen haszontalan táplálékot gyömszölj magadba, és azon töröd a fejed,

hogyan ürítsd ki magadból, most meg ráadásul még nemi szerveket akarsz magadnak, holott képtelen vagy a szaporodásra és nem is érdekel a szex. Már csak az hiányzik, hogy fölruházd magad testszaggal meg fejfájással... Én nem tudom, Andrew - csóválta meg a fejét megvetően. - Az a benyomásom, hogy amióta rátetted a lábad a szerves fejlődés útjára, egyre lefelé süllyedsz...

- Az agyamnak semmi baja.

- Persze hogy nincs. Erről kezeskedem. De nincs rá semmi garancia, hogy ezek az újabb följavítások, amelyekeken mostanában töröd a fejed, ne hoznának rád irdatlan veszélyeket, mielőtt megkezdjük a tényleges beépítésüket. Mi szükség ezekre a kockázatokra? A nyereség reménye nagyon kicsi, viszont mindent elveszíthetsz.

- Egyszerűen képtelen vagy rá, hogy az én nézőpontomból szemléld a dolgokat, Alvin.

- Azt hiszem, igazad van. Én csak egy egyszerű hús-vér emberi teremtés vagyok, aki képtelen megérteni, hogy mi jó van az izzadásban, az ürítésben meg a bőrkiütésben meg a fejfájásban. Látod ezt a szakállt? Azért hordom, mert a szőr az arcomon rendületlenül kinő mindennap - ez a haszontalan, kellemetlen, ronda szőr, ez a jó ég tudja, milyen őskori fejlődési szakasznak a maradványa, ezért ha meg akarok felelni a társadalom szépségesszményeinek, akkor nincs más választásom, mint hogy mindennap vegyem magamnak a fáradságot, és eltávolítsam vagy hagyjam, hogy arcom egyes területein megnőjön, hogy legalább ott megszabaduljak a szőrtelenítés kényszerétől. Ezt akarod? Szőrt az arcodon? Borostát, Andrew? Be akarod vetni mérhetetlen műszaki találékonyságodat annak a kihívásnak a megoldására, hogy hogyan részesülhetnél a délutáni borosta gyönyöreiben?

- Aligha értenél meg - mondogatta Andrew a magáét.

- Egyre ezt hajtogatod. Egyet azonban megérték: kifejlesztettél és szabadalmaztattál egy sorozat mesterséges szövet, amelyek összességükben hatalmas műszaki áttörést jelentenek. Mérhetetlenül meghosszabbítják az emberek életét, és új reményt öntenek milliók szívébe, akikre különben öregségükre nyomorúság és tehetetlenség várna. Tudom, hogy már

most is jómódú vagy, ám mihelyt ezek a szerkezetek piacra kerülnek, elképesztő gazdagságot hoznak neked. Lehet, hogy a pénz nem sokat jelent neked, de vele dicsőség is jár: kitüntetések légiója, az egész világ hálája. Irigyelni fognak téged, Andrew. Miért nem elégszel meg ennyivel? Miért kísérted meg ostobán a szerencsédet, és miért teszel kockára mindent? Miért ragaszkodsz hozzá, hogy tovább játsszál a testeddel?

Andrew nem válaszolt.

De nem is hagyta magát Alvin Magdescu által lebeszélni arról, hogy tovább menjen a választott ösvényen. Miután kidolgozta a profetikus szerkezetek alapelveit, könnyedén kifejlesztette a test szinte minden szervének pótlására szolgáló készülékek seregét. És minden úgy történt, ahogyan azt Magdescu megjósolta: a pénz, a kitüntetések, a hírnév.

Csupán a személyes kockázatok nem következtek be, amelyektől Magdescu annyira óvta. Az elkövetkező évtizedben egymást követték azok az operációk, amelyek mind közelebb és közelebb hozták android testének működését az emberéhez, és ezek az égvilágon semmilyen káros hatással nem voltak rá.

A Feingold és Charney iroda emberei segítettek kidolgozni és megtárgyalni azokat a licenc-megállapodásokat, amelyek alapján az Andrew Martin Laboratórium által kifejlesztett szabadalmazott mesterséges szerveket haszonrészesezési alapon az Amerikai Robot és Gépember Társaság gyártja és forgalmazza. Andrew szabadalmai megtámadhatatlanok voltak, és a szerződés is nagyon előnyös volt. Az Amerikai Robot elfelejtette, vagy legalábbis sutba dobta mindazt a bosszúságot és megbántottságot, amit Andrew pusztán léte az évtizedek során okozott neki. Tetszik - nem tetszik, kénytelenek voltak a keblükre ölelni. Hiszen ő meg a társaság partnerek voltak.

Az Amerikai Robot külön részleget hozott létre Andrew szerkezeteinek a gyártására, több kontinensen és a földközeli pályákon berendezett üzemekkel. Az anyavállalat marketing szakértőit bízta meg azzal, hogy kidolgozzák az új termékeknek az egész Földön és az űrbéli telepeken való forgalmazását. Emberi és robotsebészeket képeztek ki az Amerikai Robot prothetikai

intézményében a bonyolult beültetési műveletek elvégzésére.

Hatalmas volt az igény Andrew mesterséges szerveire. A haszonrészesedés kezdettől fogva bőven ömlött és néhány éven belül valósággal áradt.

Az egész Martin-Charney uradalom Andrew tulajdonába ment át, a környező földterület jelentős részével együtt - egy nyolc-tíz kilométer hosszú, Csendes-óceánra néző csodálatos magasföld. Beköltözött a Sir palotájába, de szentimentális emlékként megtartotta a közeli házikót is, ahol szabad robotként első éveit leélte.

A birtok távolabbi részén húzta föl az Andrew Martin Laboratórium impozáns kutató épületegyüttesét. Ezzel volt némi összeütközése az építészeti hatóságokkal, mivel ezt a vidéket csendes lakóövezetnek jelölték ki, az Andrew tervezte kutatóközpont pedig felérne egy kisebb egyetemi várossal. De bizonyára közrejátszott ebben az ellenzék lázító robotellenes hangulata is.

Amikor Andrew kérelme odakerült a jóváhagyó hatóság asztalára, az ügyvédje csak annyit mondott: "Andrew Martin odaadta a világnak a művészet, a műtűdőt, a műszívet, a mesterséges hasnyálmirigyet. Cserébe mindössze annyit kór, hogy békében folytathassa a kutatásait azon a birtokon, amelyen már több mint száz esztendeje él és dolgozik. Ki merné közülünk megtagadni ezt a csekélységet, amelyet az emberiségnek ez a nagy jótevője kér tőlünk?" És némi huzakodás után a hatóságok végül is engedtek az övezeti besorolásra vonatkozó szigorú előírásokból, és Gerald Martin egykori erdőbirtokán, a komor cédrusok és fenyők árnyékában nőni kezdett a földből az Andrew Martin Laboratórium Kutatóközpontjának épülete.

Andrew évenként vagy másodévenként visszatért az Amerikai Robot csillogó műtőjébe, hogy elvégeztesse magán a soros szervbeültetést. Ezek közül egyik-másik egészen triviális volt: például az emberekétől alig megkülönböztethető kéz- és lábkörmök. De voltak nagyobb beavatkozások is: például az új látóberendezés, amely, bár mesterségesen növesztették ki, szinte mindenben képes volt utánózni az emberi szemet.

- Ne bennünket hibáztass, ha végleg megvakulsz az operáció után - intette őt Magdescu komoran, amikor a

szembeültetés végett Andrew beállított hozzájuk.

- Badarságot beszélsz, barátom - replikázott Andrew. - A legrosszabb, ami történhet velem, hogy kénytelen leszek visszatérni a fotooptikai cellákhoz. Olyan veszély egyáltalán nem fenyeget, hogy teljesen elveszíthetem a látásomat.

- Hát... - vonta meg a vállát Magdescu.

Természetesen Andrew-nak volt igaza. Többé senkit sem fenyegetett az örökös vakság. Csakhogy nem minden mesterséges szem egyforma, és azt a fotooptikai szemet, amely Andrew eredeti android testének a tartozéka volt, azóta fölcserélték az Andrew Martin Laboratórium által kifejlesztett szintetikus-szerves szemre. Andrew-t nem érdekelte, hogy több mint egy emberöltő óta az idősödő emberek százazreinek megfelelnek a fotooptikai cellák. Számára azok művinek látszottak, nem-emberinek, ő mindig igazi szemekre vágyott. És most végre megkapta.

Magdescu egy idő után fölhagyott a kötözködéssel. Belátta, Andrew arra van ítélve, hogy mindenben teljesüljön az ő akarata, és semmi értelme a tiltakozásnak Andrew újabb és újabb prothetikai följavításai ellen. Azonkívül Magdescu fölött is eljárt az idő, és mindaz a tűz és elevenség, ami jellemző volt rá, amikor Andrew megismerte, nagyrészt kiveszett belőle. Maga is átment jó néhány nagyobb prothetikai műtéten - előbb mindkét veséjét, aztán a máját cserélték ki. Hamarosan eléri a nyugdíjkorhatárt.

És aztán, tíz vagy húsz év múlva elkerülhetetlenül meg fog halni, gondolta magában Andrew. Az idő könyörtelen múlása megint megfosztja őt egy jó baráttól.

Maga Andrew természetesen semmi jelét nem mutatta az öregedésnek. Egy időben ez zavarta is egy kicsit, ezért szó volt róla, hogy esetleg kozmetikai úton beszerez néhány ráncot - például szarkalábat a szeme köré -, bederesíti a haját. Némi gondolkodás után azonban arra az elhatározásra jutott, hogy az ilyesmi buta modorosság lenne a részéről. Testi feljavításait azonban nem tartotta annak; azokban látta megvalósulni azt a nem lankadó törekvését, hogy minél messzebbre kerüljön robot eredetétől, és minél jobban megközelítse az emberi alakot. Maga előtt sem tagadta, hogy ez a célja, annak viszont semmi értelme, hogy emberibb legyen az

embereknél. Céltalannak és abszurdnak tartotta, hogy egyre emberibb, ám még mindig kortalan android testére tetesse az öregedés külső jegyeit.

A hiúságnak nem volt köze Andrew döntéséhez, csupán a logikának. Tisztában volt vele, hogy az emberek minden tőlük telhetőt megtesznek, hogy palástolják az öregedést. Andrew fölismerte, hogy csak nevetségessé tenné magát, ha ő, akit android léténél fogva nem kezd ki az idő, kibújna a bőrből és szándékosan viselné az öregedés mesterséges jeleit.

Így hát végig megőrizte fiatalos megjelenését. És persze egy alaposan átgondolt testnevelési program arról is gondoskodott, hogy fizikai energiája ne lankadjon. Pedig az évek múltak, méghozzá sebesen. Közeledett Andrew világra szerkesztésének százötvenedik évfordulója.

Ekkorra már nemcsak mérhetetlenül gazdag volt, hanem elhalmozták mindazokkal a kitüntetésekkel, amelyeket Magdescu megjósolt neki. Tudós társaságok versengve ajánlották föl tagságukat és díjaikat, különösen egy társaság, amely az általa létrehozott tudományát művelte, azt, amelyet ő robotbiológiának nevezett el, ám végül is prothetológia vagy prothetika (pótlástan) néven vált közismertté. Ez a társaság örökös tiszteletbeli elnökévé választotta. Az egyetemek egymással versenyezve címekkel halmozták el. Háza egyik szobáját - azt, amelyben öt nemzedékkal korábban a fafaragó műhelye volt - arra rendezte be, hogy ott helyezze el a kismillió diplomát, kitüntetést, díszkiadást és egyéb műalkotást, amely mind őt ünnepelte mint az emberiség egyik világszerte elismert legnagyobb jótevőjét.

Andrew dicsőítése, ünneplése világméretűvé vált, ezért kénytelen volt külön titkárt fölfogadni, hogy válaszoljon a tiszteletére vagy a tudományos fokozatok és kitüntetések átadására rendezett emlékülésekre és díszvacsorákra szóló meghívásokra. Az utóbbi időben már ritkán vett részt ilyen ceremóniákon, bár visszautasítása kivétel nélkül udvarias volt, és azzal indokolta, hogy kutatási programja nem teszi lehetővé a gyakori utazásokat. A valóságban azonban az ilyen rendezvények bosszantották és untatták.

Az egyik nagy egyetemtől kapott első tiszteletbeli cím még az elégtétel izgalmával töltötte el. Ilyen megtiszteltetés még egyetlen robotnak sem jutott ki.

Ám az ötvenedik? Vagy a századik? Ezek már minden jelentőségüket elvesztették számára. Inkább az adományozót, mint a kitüntetettet minősítették. Andrew már régen bebizonyította maga és a világ előtt mindazt, ami az intelligenciájától és az alkotó képességétől kitelik, és most egyetlen vágya az volt, hagyják őt békében dolgozni, és ne kényszerítsék arra, hogy hosszú utakat tegyen, és hallgassa a tiszteletére elmondott beszédeket. Megcsömörlött a kitüntetésektől.

Tudta, hogy a bosszúság és az unalom tisztára emberi tulajdonság, és ő csak az utóbbi húsz-harminc esztendőben kezdte megtapasztalni. Amennyire visszaemlékezett rá, korábban mentes volt az efféle emberi vonásoktól, jöllehet kezdettől fogva volt benne valami nem robotra valló türelmetlenség, amit hosszú időn keresztül igyekezett önmaga elől is eltitkolni. Ellenben ebben az újfajta ingerültségben a följavításai mellékhatását gyanította. De azért nagy baj nincs - legalábbis egyelőre.

Amikor érkezett a százötvenedik évforduló, és az Amerikai Robot emberei tudtára adták, hogy nagyszabású díszvacsorát akarnak rendezni a tiszteletére, Andrew némi bosszúsággal a hangjában meghagyta a titkárának, utasítsa vissza a meghívást.

- Mondja meg nekik, hogy nagy megtiszteltetésnek veszem, satöbbi, satöbbi, a szokásos szöveg. Ám pillanatnyilag nagyon leköt egy rendkívül bonyolult program, satöbbi. Különben sem szeretnék semmi cécot az évforduló alkalmából, de azért mélyen lekötöte az gesztusuk és így tovább, etcetera, etcetera.

Egy ilyen levél rendszerint elégségesnek bizonyult ahhoz, hogy elhárítsa a veszedelmet. De most nem. Alvin Magdescu azzal hívta föl:

- Ide hallgass, Andrew, ezt nem teheted meg.
- Mit nem tehetek meg?
- Elutasítani az A. R. G. E. díszvacsoráját.
- De hát nekem ehhez semmi kedvem, Alvin.
- Megértelek. Ennek ellenére végig kell csinálnod. Hébe-hóba neked sem árt, ha kidugod az orrod abból a laboratóriumból és elviseled, hogy egy csomó ember halálra untat a magasztalásaival.
- Köszönöm szépen, de elegendő volt belőle az elmúlt tíz-

húsz év alatt.

- Egy kicsit még bírj ki. Ugye, nem akarsz engem megsérteni, Andrew?

- Téged? Hogy jössz te ide? Mi közöd neked ehhez az egészhez?

Magdescu már betöltötte a kilencvennégyet, és már hat éve visszavonult.

- Csak annyi - fakadt ki Magdescu mérgesen -, hogy én voltam az, aki az egész dolgot indítványoztam. Hogy tanúsítsam a tiszteletemet irántad, te két lábon járó ócskavas-telep, továbbá hogy kifejezzem a hálámat azokért a fantasztikus Andrew Martin-féle protézisekért, amelyek engem is hasonló ócskavas-teleppé változtattak, és lehetővé tették, hogy megérjem a mai napot. Én lettem volna a szertartásmester, a vezérszónok, de hát a kedves Andrew nyugalma nem szabad megzavarni, és így én hoppon maradtam. Itt van a legtökéletesebb teremtmény, akit az Amerikai Robot valaha is a világra hozott, és tessék, az egy árva estét sem hajlandó rááldozni arra, hogy ezt a tényt elkönyvelje, és egy kis örömet szerezzen egy régi barátjának - egy kicsinyke örömet, Andrew.

Magdescu elhallgatott. Időtől barázdált, ősz szakállas arca komoran nézett rá a képernyőről.

- Hát ha... - makogta Andrew fejbe kólintva.

Így hát beleegyezett, hogy elmegy az ünnepi vacsorára. Az Amerikai Robot luxus különgépén repült el a társaság központjába. A nagy robotkomplexum pompás, faburkolatú gyűléstermében rendezett vacsorán vagy háromszáz vendég vett részt, egytől egyig abba az idejétmúlta és kényelmetlen öltözékbe burkolózva, amelyet még manapság is az ünnepélyes étkezések illendő viseletének tartottak megszokásból.

És az alkalom igazán ünnepélyes volt. A regionális törvényhozásnak vagy féltucat tagja volt jelen, a Világ bíróság egyik bírója, öt vagy hat Nobel-díjas, no és persze szép számú Robertson és Smythe és Smythe-Robertson, meg egy sereg híresség és előkelőség az egész világról.

- Mégis eljöttél - üdvözölte Magdescu. - Az utolsó percig sem voltam teljesen biztos benne.

Andrew-t meghökkentette, mennyire töpörödöttnek, hajlottnak látszott Magdescu, mennyire megtörtnek,

mennyire fáradtnak. A szemében azonban még ott csillogott a régi, pajkos tűz.

- Tudod, hogy nem maradhattam távol - mondta Andrew.

- Igazán mondom.

- Örülök, Andrew. Jól nézel ki.

- Te is, Alvin.

Magdescu fanyarul elmosolyodott.

- Nézze meg az ember, egyre emberibb leszel! Úgy hazudsz, mint akármelyikünk. És milyen könnyedén legördült az ajkadról ez a hízelgő bók, Andrew! Még csak meg sem torpantál.

- Nincs olyan törvény, amely megtiltaná egy robotnak, hogy valótlanúságot mondjon egy embernek - mentegetőzött Andrew. - Hacsak természetesen nem árt ezzel a valótlanúsággal. És te az én szememben valóban jól nézel ki, Alvin.

- A koromhoz képest, nem igaz?

- Igen, valóban hozzá kellett volna tennem, hogy a korodhoz képest. Ha már ragaszkodsz hozzá, hogy precíz legyek.

A vacsora utáni beszédek a megszokott dagályos mederben folytak: csupa hódolat és csodálat Andrew sok-sok vívmányának. Egyik szónok a másiknak adta a szót, Andrew valamennyit nehézkesnek és fárasztónak érezte, meg azokat is, akiknek sikerült némi humort és könnyedséget csempészniük a szónoklatukba. Ha más-más stílusban adták is elő, a tartalom változatlan volt. Andrew-nak a könyökén jött ki.

A méltatások dicshimnuszaiiban azonban ott lappangott valami, ami mindig is nagyon bosszantotta: az a lekezelő célzás, hogy *robot létére* micsoda nagyszerű dolgokat vitt véghez, valóságos csoda, hogy egy olyan mesterséges alkotmány, mint ő, képes az alkotó gondolkodásra, és gondolatait ilyen rendkívüli teljesítményekre váltja. Lehet, hogy ez az igazság, ám Andrew számára ez fájdalmas igazság volt, amely elől, úgy látszik, képtelenség elmenekülni.

Magdescu volt az utolsó szónok.

Hosszú, fárasztó este volt, és Magdescu sápadt arcán kimerültség látszott, amikor fölemelkedett. Andrew azonban, aki mellette ült, észrevette, hogy szívós erőfeszítéssel próbálja összeszedni magát. Magasra

emelte a fejét, kiegyenesítette a hátát, teleszívta levegővel a tüdejét- az Andrew Martin Laboratórium mesterséges tüdejét.

- Barátaim, nem akarom vesztegetni az időt azoknak az ismétlésével, amiket már mások elmondtak ma este. Mindnyájan tudjuk, mi mindent tett Andrew Martin az emberiségért. Sokan közülünk közvetlenül is megtapasztaltuk a keze munkáját, hiszen nem titok, hogy sokan testünkben hordozzuk Andrew prothetikai készülékeit. Én is ezek közé sorolom magam. Ezért csak annyit akarok mondani, nagy-nagy megtiszteltetésnek tartom, hogy a prothetika kezdeti korszakában együtt dolgozhattam Andrew Martinnal, és azzal dicsekedhetem, hogy szerény mértékben én is hozzájárulhattam azoknak az eszközöknek a kifejlesztéséhez, amelyek nélkül manapság már el sem tudnánk képzelni az életünket. Magam részéről tisztában vagyok azzal, hogy Andrew Martin nélkül már nem lehetnék itt. Nélküle és nagyszerű munkája nélkül én már tizenöt vagy húsz éve a földben pihennék - mint ahogy önök közül sokan.

Ezért, barátaim, engedjenek meg egy pohárköszöntőt. Emeljük poharainkat, és hörpintsünk ebből a kitűnő borból ennek a nagyszerű egyénnek a tiszteletére, aki oly nagy változást hozott az orvostudományban, és aki a mai napon átlépi a tekintélyes és lenyűgöző százötvenedik életét. Barátaim, köszöntsük itt Andrew Martint, a másfél százados robotot!

Andrew sohasem volt képes megkedvelni a bort vagy egyáltalán megérteni, hogy mi lehet abban jó, de hála az égető kamráján véghezvitt javításoknak, fiziológiailag föl volt készülve a fogyasztására. Esetenként meg is tette, amikor a társasági érintkezés úgy kívánta. Ezért, amikor Alvin Magdescu érzelemtől csillogó szemmel, kipirult arccal, koccintásra emelt pohárral odafordult feléje, Andrew is fölemelte az övét, és fölhajtotta az italt.

Valójában azonban nem sok örömet érzett. Jóllehet, már régen átszabták az arcizmait, hogy képes legyen a legkülönbözőbb érzelmek kifejezésére, az egész estét hallgatag komorságban ülte végig, és ebben az ünnepélyes pillanatban sem tellett tőle több egy kelletlen félmosolynál. De még ez is erőfeszítésébe telt. Magdescu jót akart, szavai azonban fájdalmat okoztak Andrew-nak.

Korántsem akart másfél százados robot lenni.

18

A prothetológia volt az, amely miatt Andrew kimerészkedett a világűrbe. A múltban nem nagyon érezte szükségét annak, hogy elhagyja a Földet - vagy hogy magán a bolygón nagyobb távolságokat beutazzon -, ám a Föld többé nem volt az emberi civilizáció legfőbb központja, és minden új és érdekletes az űrbe kihelyezett telepeken történt - nevezetesen a Holdon, amely a gravitációtól eltekintve minden vonatkozásban földibb volt, mint maga az anyabolygó. A felszín alatti városok, amelyek a huszonnegyedik században mint durva barlangszerű menedékek kezdték meg létezésüket, mára már gazdag, fényárban úszó, sűrűn lakott és gyorsan növekvő helyekké nőttek ki magukat.

A holdbéli városok lakói, mint az emberek mindenütt, szintén rászorultak a szervpótlásra. Akkoriban már senki sem elégedett meg a hagyományos hetven esztendővel, és ha a szervek fölmondták a szolgálatot, minden további nélkül pótolták őket.

Csakhogy a Hold gravitációja, bár a kisebb nehézségi erőnek megvoltak az előnyei is az ott élő emberek számára, a szervpótló sebészeknek fejfájást okozott. Azok a szerkezetek, amelyek a földi gravitáció körülményei között simán és folyamatosan ellátták a szervezetet vérrel, hormonokkal, emésztő nedvekkel vagy más létfontosságú anyaggal, nem működtek elég megbízhatóan egy olyan nehézségi erő mellett, amely csupán egyhatoda a földinek. Problémák voltak a húzószilárdsággal, a tartóssággal, és váratlanul kellemetlen bonyodalmak is fölléptek.

A Hold prothetológusai már évek óta könyörögtek Andrew-nak, hogy látogassa meg őket, és szerezzen közvetlen tapasztalatokat azokról a gondokról, amelyeket az ottani körülményekhez való kényszerű alkalmazkodás okoz nekik. Az Amerikai Robot Holdon működő értékesítési részlege is egyre sürgette a látogatást.

Két alkalommal még az is megfogalmazódott, hogy a licencszerződés egyenesen *kötelezi* erre Andrew-t; ő azonban olyan jeges visszautasítással fogadta ezt a javaslatot, amelyet javaslatként és nem parancsként

fogalmaztak meg, hogy a társaság harmadszor már nem merete megemlíteni a dolgot.

A segélykérések azonban továbbra is záporoztak a holdi orvosoktól. De Andrew rendületlenül elutasította mindet - mígnem egyszer csak föltette magának a kérdést, hogy miért is ne menne oda. Miért olyan fontos neki, hogy a Földhöz láncolja magát?

Odafönt viszont szükség van rá. Senki sem parancsolta meg neki, hogy odamenjen - manapság ilyesmit már nem merészelne senki -, mindazonáltal azt sem felejtette el, őt az emberiség szolgálatára teremtették meg, és semmi sem szólt amellett, hogy ez a szolgálat csak a Földre korlátozódjék. Akkor hát legyen, gondolta Andrew. És egy óra múlva máris úton volt a Hold felé a legutolsó meghívás elfogadásáról tudósító üzenete.

Egy hideg, szemerkélő esőtől lucskos őszi napon Andrew leröppent San Franciscóba, onnan pedig föld alatti csővasúton a Nevadában lévő nagy Nyugati Űrrepülőtérré suhant. Még sohasem utazott csővasúton. Az utóbbi ötven évben az atommeghajtású földvájó gépek széles alagutak egész hálózatát fúrták a kontinens mélyen fekvő sziklatalapzatába, és nagy sebességű, inerciamentes pályákon hangtalanul sikló vonatok könnyítik meg a távolsági közlekedést, míg a föld felszínét visszaadták a természetnek. Andrew-nak úgy tűnt, hogy szinte el sem hagyta a vonat a San Franciscó-i állomást, máris megérkezett az űrrepülőtérré.

És végre ki az űrbe... A Holdra!

A fölszállás egész ideje alatt úgy bántak vele, mint egy finom és fölöttébb törékeny, ritka porcelánnal. Az Amerikai Robot fontos emberei ott sündörögtek körülötte, és szinte tenyerükön hordták, amíg föl nem szállt vele a hajó.

Meglepte őket, milyen kevés csomagot visz magával - csupán egyetlen kisebb táskát, benne egy váltás ruhával és néhány holokockával úti olvasmányul - ahhoz képest, hogy három, legfeljebb hat hónapig szándékozik a Holdon maradni. De Andrew csak megvonta a vállát és kijelentette, hogy sohasem szokott sok cuccot magával cipelni az útjaira. Ami igaz is volt; az is igaz viszont, hogy eddig még sohasem szánta el magát néhány napszál hosszabb utakra.

Fölszállás előtt át kellett esnie egy bonyolult fertőtlenítési

procedúrán.

- Tudja, a holdbélieknek nagyon szigorú előírásaik vannak - mentegetőzött a kikötői alkalmazott, amint Andrew átrágtta magát az elutazókra vonatkozó teendőhosszú listáján. - Teljesen elszigetelték magukat a mi földi mikrobáinktól, és félnék a járványoktól, ha netán olyan csírákat hurcolnak be a Földről, amelyekkel a szervezetük nem képes elbánni.

Andrew nem látta értelmét, hogy bizonygassa, miszerint az ő android szervezete nem fogékony semmiféle mikrobás fertőzés iránt. A kikötő alkalmazottja bizonyára tisztában volt vele, hogy egy robottal van dolga - hiszen az úti okmányain ez így szerepelt, gyártási szám meg minden. Nem volt szükség hozzá sok észre, hogy valaki belássa, a robotok, de még az emberszabású robotok sem terjesztenek járványt.

Az ember azonban főleg és elsősorban hivatalnok volt, akinek az a kötelessége, hogy a hajó minden utasa átessen a megfelelő csírátlantatási hercehurcán, függetlenül attól, hogy az illető egyáltalán képes-e megfertőződni.

Andrew már elég jól ismerte ezt az emberfajt, hogy belássa: csak az idejét vesztegetné, ha tiltakozni próbálna. Így hát birkatürelemmel alávetette magát az egész esztelen procedúrának. A művelet semmi kárt sem tehetett benne, és azzal, hogy engedelmeskedett, megkímélte magát attól a véget nem érő bürokratikus huzavonától, amit a visszautasításával bizonyára kiprovokálna. Azonkívül afféle perverz elégtétellel vette tudomásul, hogy őt is ugyanúgy kezelik, mint bárki emberfiát.

Végre fönn volt a hajón.

Odajött hozzá egy utaskísérő, hogy ellenőrizze, jól bekötözte-e magát a gravitációs hevederekbe, és kezébe nyomott egy ismertetőt - az utóbbi két napban immár a negyediket - arról, hogy mit fog tapasztalni az út során.

Az ismertető csupa megnyugtató volt. A gyorsulás kezdetén érezni fog egy kis nyomást, de semmi olyasmit, amit nehezebbre esne elviselni. Amikor a hajó eléri az utazási sebességet, működésbe lép a gravitációszabályozás, hogy kiegyenlítsék a nehézségi erő hiányát, így az utasoknak sohasem kell megtapasztalniuk a

szabadesés érzetét. (Hacsak direkt nem ez az óhajuk, amikor is szívesen látott vendégek a hajó hátsó felében lévő nulla-grav szalonban.) Útközben a mesterséges nehézségi erőt a hajó fedélzetén fokozatosan, ám észrevehetetlenül csökkenteni fogják, hogy mire az utasok megérkeznek, hozzá szokjanak a holdbéli telepeken rájuk váró, jóval gyengébb vonzerőhöz. És így tovább, és így tovább, az étkezési rendről meg a tornagyakorlatokról és egy sereg ehhez hasonló unalmas, elringató információ.

Andrew egy nekifutásra végzett az egészszel. Android teste már eleve úgy volt megszerkesztve, hogy a földinél nagyobb gravitációt is kibírjon, nem azért, mert ő így kívánta, hanem mert viszonylag könnyebb volt a tervezőknek, ha egyből az emberénél teherbíróbbra méretezik a testét. Az pedig, hogy mikor, hol és mit kap étkezésre, érdektelen volt számára. Hasonlóképpen a beosztás, hogy mikor mehet tornázni. Andrew gyakran lelt valódi örömet egy-egy gyors part menti sétában vagy a birtokát övező erdőkben tett barangolásban, testének azonban nem volt szüksége rendszeres tornagyakorlatokra, hogy megőrizze a rugalmasságát.

Így az utazás egyébből sem állott, mint várakozásból. Alig számított rá, hogy valami problémát okoz neki az űrutazás, és nem is volt semmi baj. A hajó könnyedén fölemelkedett az állásáról; gyorsan maga mögött hagyta a Föld légkörét; simán átívelte az űr sötét térségeit, és ráállt a Holdhoz vezető megszokott pályára. Az űrutazás régen elveszítette kezdeti izgalmas jellegét, és manapság még egy újdonsült utazó számára sem jelentett többet hétköznapi szürke eseménynél, s a legtöbb ember nem is óhajtott ennél többet látni benne.

Egyetlen dolog zaklatta csak föl Andrew-t: amikor kinézett a hajó megfigyelő ablakán. A látványtól borzongás futott végig kerámia gerincén; a vér sebesebben áramlott dakron ereiben; az izgalomtól bizseregni kezdett ujjhegyein a szintetikus bőr.

A Földet az űrből lélegzetelállítóan gyönyörűnek látta: fehér felhőpamacsoktól tarkálló tökéletes kék korong. A kontinensek körvonalai meglepően elmosódtak. Andrew azt várta, hogy ugyanolyan élesen ki fognak rajzolódni, mint a földgömbön; a valóságban azonban alig lehetett kivenni őket, és ebből a nézőpontból egyedül a végtelen

kék óceánok fölött örvénylő fehér légköri felhők adták meg a Föld varázslatos szépségét. Az is furcsa volt és ugyanakkor csodás is, hogy egyszerre láthatja az egész földgolyót, ugyanis a hajó nagyon gyorsan eltávolodott a Földtől, amely forgó kék golyóbisként folyamatosan zsugorodott az űr csillagokkal pettyezett fekete bársonya előtt.

Andrew ellenállhatatlan késztetést érzett, hogy megörökítse ezt a látványt, amint a parányi Föld ott lebeg, háttérében a végeleáthatatlan űrrel. Világos és sötét fából való intarziával érzékeltetné a tenger és a fölötte lebegő felhők kontrasztját. Elmosolyodott, mert évek óta ez volt az első eset, hogy egyáltalán eszébe jutott a famivesség.

Aztán föltűnt a Hold; ragyogóan fehér, sebhelyes arca egyre nagyobbodott. Annak másfajta szépsége szintén izgalomba hozta Andrew-t: a ridegsége, az egyszerűsége, a levegőtlen, merev változatlansága.

De nem minden útitársa osztotta Andrew véleményét.

- Milyen ronda! - kiáltott föl az egyik női utas, aki először repült a Holdra. - Ha a Földről elnézi az ember a teliholdat, nem tud betelni vele, hogy "milyen gyönyörű, milyen romantikus". Aztán amikor innen közelről meglátja, önkéntelenül megborzong a himlőhelyek, a repedések meg a szeplőfoltok láttán. És ez a halott pusztaság!

Lehet, hogy te megborzongsz, gondolta magában Andrew, a nőt hallgatva - de én nem.

Számára a Hold arcán a szeplők lenyűgöző írásjelek voltak: hosszú idők kézjele, egy terjedelmes költemény, amelynek megírásához évmilliárdok kellettek, és a nagyszerűsége csodálatot ébreszt. És ő nem látta halottnak a Hold arcát, csupán tisztának, gyönyörűen szigorúnak, csodálatos hideg fenséget árasztónak, már-már szentségesnek.

De hát mit tudok én a szépségről? - kérdezte magától Andrew epésen. - Vagy a szentségről. Én csak egy robot vagyok. Ha van is bennem esztétikai vagy lelki érzék, az csupán a pozitron-pályáim véletlen hibája, akaratlan, megbízhatatlan balesete, amelyet minden valószínűség szerint úgy kell tekinteni, mint valami gyártási selejtet, nem pedig valami különlegesen értékes tulajdonságot.

Otthagyta a kilátó ablakot, és az út hátralévő részét főképpen azzal töltötte, hogy csendben üldögélt a

gravitációs hevederek között, és várta, hogy megérkezzenek a Holdra.

Az Amerikai Robot és Gépember holdbéli kirendeltségének három embere, két férfi és egy nő már várt rá a Luna City űrkikötőben. Miután átvergődött a megérkezéssel járó őrjítő bürokratikus hercehurcán, és végre leszállhatott a hajóról, elindulhatott a fogadóbizottság felé - vendéglátói hosszú élete egyik legnagyobb meglepetésében részesítették. Észrevette őket, hogy integetnek neki. Onnan tudta, hogy rá várnak, mert a nő egy fénylő betűs transzparenst tartott, ezzel a felirattal: ÜDVÖZLÜNK LUNA CITYBEN, ANDREW MARTIN! Arra viszont nem számított, hogy a fiatalabbik férfi odalép hozzá, feléje nyújtja a kezét, és meleg mosollyal így szól hozzá:

- Végtelenül örülünk, dr. Martin, hogy eljött hozzánk. Dr. Martin? *Doktor* Martin?

Az összes doktorátus, amit Andrew megszerzett, csupa tiszteleti cím volt, és aligha lett volna képe hozzá, hogy doktor Martinnak szólíttassa magát. Ám már azt is meghökkenve vette volna tudomásul, ha az Amerikai Robot embere *mister* Martinnak szólítja.

A Földön még senki sem nevezte őt doktor Martinnak, vagy akár mister Martinnak, vagy Andrew-n kívül valami másnak, még soha egyetlenegyszer sem több mint másfélszáz éves fennállása alatt.

Ilyesmi egyszerűen elképzelhetetlen volt. Hivatalos alkalmakkor - amikor megjelent a bíróság előtt vagy amikor kitüntetést vagy tiszteleti címet vett át - rendszerint Andrew Martinként szólították meg, ennél tovább azonban senki sem ment. Elég gyakran, még akkor is, amikor ő volt a díszvendég valamilyen tudományos összejövetelen, még a vadidegenek is le-"Andrew"-zták és ebből soha senki, még ő maga sem csinált ügyet. Habár a legtöbb ember a sorozatszámot alapul véve valamilyen becenevet szeretett adni a robotoknak, ahelyett, hogy magát a sorozatszámot használta volna, ritka volt az olyan robot, amelynek vezetéknévét adtak volna. A Sir különleges nagylelkűségéből keresztelte el őt mint a család tagját Andrew Martinnak, s ez a név örökre rajta is ragadt. Ám hogy valaki doktor Martinnak vagy akár mister Martinnak nevezze őt...

- Valami baj van, uram? - kérdezte az Amerikai Robot embere, látva a csodálkozástól pislogó Andrew-t.

- Nem, semmi. Hacsak az nem, hogy izé...

- Uram?

Ez a megszólítás cseppet sem könnyítette meg a dolgát. Olyan volt, mint egy újabb áramütés.

- Mi a baj, uram?

Már mindenki odagyűlt köré, és aggódva lestek a szavait.

- Tisztában vannak önök azzal, hogy robot vagyok?

- Hát - néztek össze az emberek mélységes zavarban. - Igen, uram. Természetesen.

- És mégis doktor Martinnak meg uramnak szólítanak?

- Hát persze. A tevékenysége, uram. A rendkívüli teljesítménye... a megbecsülésünk jele... Végtére is ön Andrew Martin!

- Igen, Andrew Martin, a robot. A Földön nem szokás a robotokat doktornak, misternek vagy uramnak titulálni. Nekem ez szokatlan.

Ami azt illeti, ilyesmi még nem fordult elő velem. Egyszerűen furcsa.

- Ez önt kellemetlenül érinti, uram? - kérdezte a nő, akin látszott, hogy az utolsó szót szeretne volna visszaszívni.

- Csupán csak meglep. Méghozzá nagyon. A Földön...

- Ugyan, nem vagyunk a Földön - szakította félbe az idősebbik férfi. - Ez itt egy másfajta társadalom. Ezt meg kell értenie, doktor Martin. Az emberek itt sokkal közvetlenebbek, sokkal fesztelenebbek, mint a Földön.

- Fesztelenebbek? Ezért szólítanak egy robotot doktornak? Én azt várnám, hogy a fesztelenség a tegezésben nyilvánul meg, ehelyett ön ragaszkodik a formához, és olyan titulust ajándékoz nekem, amelyet sohasem érdemeltem ki, és nem is szándékozom hagyni, hogy...

A fogadóbizottság zavarodottsága kezdett fölengedni. A nő szólalt meg:

- Azt hiszem, értem már. Nos hát, uram - és remélem nem veszi zokon, ha így szólítom -, mi itt a legtöbbször tegezzük egymást. Én Sandra vagyok, ez itt David, ez meg Carlos, és általában a robotjainkat is letegezzük, mint a Földön. Csakhogy ön különleges. Ön a híres-nevezetes Andrew Martin, uram. Ön a prothetológia megalapítója, az

az alkotó lángész, aki oly sokat tett az emberiségért. Akármilyen közvetlenek vagyunk is egymás között, az elemi tisztelet azt kívánja, uram...

- Egyszóval furcsa lenne, ha csak úgy odaállnánk ön elé, és Andrew-nak szólítanánk - vágott közbe a Carlosnak nevezett férfi. - Még ha ön... ha ön - hallgatott el tétován.

- Csak egy robot? - fejezte be helyette Andrew.

- Igen, egy robot - ismételte Carlos határozatlanul, kerülve Andrew tekintetét.

- Rádásul ön - tette hozzá Dávid - nem nagyon hasonlít egy robotra. Sőt egyáltalán nem néz ki annak. Persze mi tudjuk, hogy az, de mégis... vagyis... izé... - Elpirult és ő is elkapta a tekintetét.

A helyzet ismét kezdett összekuszálódni. Úgy látszik, akármivel próbálkoznak, folyton számárság sül ki belőle. Andrew megsajnálta őket, de kissé bosszantotta is a dolog.

- Kérem - sietett a segítségükre. - Ha nem is nagyon hasonlítok robotra, mégis az vagyok immár több mint százötven esztendeje, és egy cseppet sem bánkódom emiatt. És ott, ahonnan jövök, a robotokat tegezni szokás. De úgy veszem ki, hogy itt is ez a gyakorlat - kivéve az én esetemet. Ha önöket túlzottan lenyűgözik az én tetteim ahhoz, hogy velem is ugyanúgy bánjanak, mint más robotjaikkal, akkor a fesztelen közvetlenségükhöz fellebbezek, amiről beszéltek. Szűzföldön vagyunk, legyünk hát mindnyájan egyenlők. Ha te Sandra vagy, ti meg David és Carlos, akkor én legyek Andrew. Szervusztok. Jó lesz így?

Mindhármuk arca fölragyogott.

- Hát ha így állsz hozzá a dologhoz, Andrew - nyújtotta ki a kezét másodszor is Carlos.

Ettől kezdve minden olajozottan ment. Egyesek az Amerikai Robottól per Andrew szólították, mások ragaszkodtak a dr. Martinhoz, megint másoknak hol ez, hol az jött a nyelvére.

Andrew hamar megszokta. Maga is látta, hogy az itteni kultúra sokkal nyitottabb, formálhatóbb, sokkal kevesebb tabuval és megcsontosodott társadalmi szokással, mint a Földön. Meg kell hagyni, az embereket és a robotokat még mindig éles határ választotta el egymástól, Andrew azonban, a maga android testével és elévülhetetlen

tudományos eredményével a kettő között, valahol a határvonalon foglalt el átmeneti pozíciót, és a Holdon kialakult fesztelen társadalmi környezet, úgy látszik, kedvezett annak, hogy Andrew munkatársai sokszor teljesen megfélemlenek az ő robot mivoltáról.

Ami pedig az ottani robotokat illeti, azok föl sem tételezték róla, hogy robotként jött a világra. Kivétel nélkül valamennyien a robotoknak azzal a hajbókoló alázatosságával kezelték, amely szerintük megilleti az emberi lényt. Számukra mindig "dr. Martin" maradt, s ezt jó adag hajlongással és hajbókolással és alázatossággal körítették.

Andrew-t mindez vegyes érzelmekkel töltötte el. Habár azt állította, hogy jól érzi magát robot bőrében, és nem bánja, ha annak is tartják, maga sem volt egészen biztos benne, hogy ez így is van.

Másfelől viszont a mister és a doktor titulussal elismerték android mivoltának kiválóságát és pozitron-agyának ragyogó minőségét. Sok éven keresztül kergette azt az álmot, hogy a tiszta robot-létből átlépjen abba a semleges övezetbe, amely az emberi léte megelőzi, és úgy látszik, ezt most sikerült is megvalósítania.

És mégis, és mégis...

Milyen különös, hogy az emberek ilyen tisztelettel beszélnek hozzá. Alapjában véve nagyon feszélyezte a dolog. Idővel megszokta, de igazán sohasem tudott teljesen feloldódni.

Ezek az emberek hosszú időre megfélemlenek arról, hogy ő robot, ám ez mit sem változtat azon a tényen, hogy valóban az - hiába is akarná ezt másokkal elfeledtetni -, és néha kicsit csalónak érezte magát, mert az emberek úgy bánnak vele, mint egy közülük valóval.

De hiszen ez volt a kifejezett kérése. "Legyünk hát egyenlők", mondta az űrrepülőtéren Sandrának, Davidnek és Carlosnak, és ők elfogadták.

Utána azonban alig volt olyan nap, hogy maga is ne csodálkozzék a merészségén. Egyenlők? *Egyenlők?* Hogy jutott eszébe egyáltalán ilyesmit javasolni? Még hozzá egyenes utasítás - valóságos parancs formájában! És mindezt azon a könnyed, fesztelen hangon, mint amilyet két ember használ egymás közt.

Képmutatás, gondolta Andrew.

Arrogancia.

Nagyzási hóbort.

Igen. Igen. Igen! Látszatra lehet emberi teste; telerakhatja azt mindenféle protézisekkel, amelyek az emberi test sokféle funkcióját képesek elvégezni, akár szüksége van rájuk, akár nem; egyenesen belenézhet az emberek szemébe, és fesztelenül elbeszélgethet velük mint egyenlő az egyenlőkkel - ám mindez még nem tette őt valóban egyenlővé velük. Ez volt Andrew számára a letagadhatatlan valóság.

A törvény szerint robot volt és mindig az is marad, akárhány bonyolult följavításon esik is át. Nincs állampolgársága. Sohasem szavazhat. Semmilyen hivatalt - még a legalacsonyabbat sem töltheti be. Az egyedüli polgárjogok, amelyek megillették - bármennyit hadakoztak az ő érdekében a Charneyk az évek során - mindössze abból állottak, hogy szabad, szabadon közlekedhet anélkül, hogy az első ember belekötne. Üzletet köthet, dolgozhat, no és persze joga van ahhoz - ha ezt jognak lehet nevezni -, hogy adót fizessen.

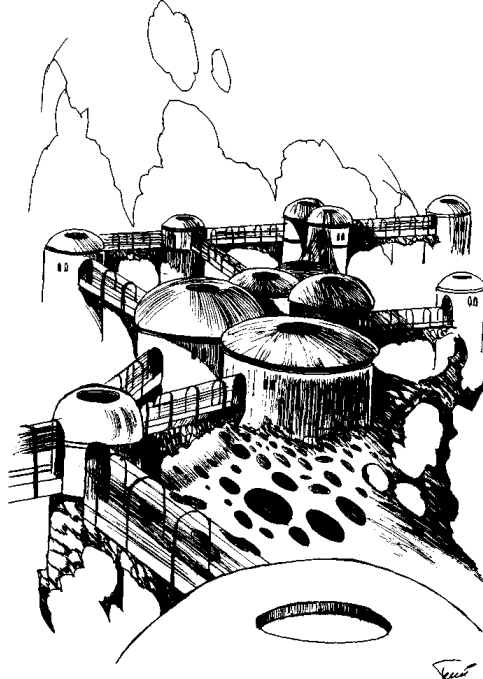
"Legyünk egyenlők" - jelentette ki, mintha ezzel meg is valósulna a dolog. Micsoda beképzeltség! Micsoda arcátlanság!

Rossz hangulata azonban hamarosan elszállt, és csak ritkán tért vissza. Az önmarcangolásnak ezeket a pillanatait leszámítva Andrew jól érezte magát a Holdon, s ez alkotó munkája szempontjából különösen termékeny időszaknak bizonyult.

A Hold izgalmas, szellemileg ösztönző hely volt. A Föld érett, túlfejlett civilizációja után a Hold feltöretlen határvidék volt, a maga zabolátlan energiájával és izgalmas kihívásaival.

Az élet lázasan lüktetett a felszín alatti városokban, amelyek folyamatosan terjeszkedtek, s egy pillanatra sem szűnt meg a sziklamaró gépek dübörgése, amelyek naponta újabb és újabb üregeket vájtak a sziklába, hogy fél év se teljen el, és megint egy új városrészt illesszenek a meglévőkhöz. A gyors iram jóval több versenyszellemet és lendületet követelt az emberektől, mint amit Andrew a Földön tapasztalt. Lépten-nyomon meghökkentő műszaki újdonsággal lehetett találkozni. Az egyik hét elején földobott valaki egy radikálisan új gondolatot, és a

következő hét végén már törvénybe is iktatták.

Egy prothetológus ezt így magyarázta neki:

- A genetikában rejlik a magyarázat, Andrew. A Földön már megvalósítottak mindent, amit megvalósíthatónak gondoltak, de nekünk itt utat kell törnünk magunk előtt. Mi a civilizáció határait feszegetjük, és nem félünk az új utaktól. A földi emberek megrekedtek valahol, féltékenyen őrzik, amijük van, és le nem térnének a járt útról. Ilyenné váltak, ez van a génjeikben. Szerintem mostantól kezdve azoké a jövő, akik kiköltöztek az űrbe. A Föld pedig nem lesz más, mint poshadt állóvíz.

- Igazán ezt hiszed? - kérdezte Andrew.

- Igen, ez a véleményem.

Elgondolta, mi lesz vele az elkövetkező évtizedekben és évszázadokban, ha valóban a dekadencia és hanyatlás közepette kell leélnie az életét. Első válasza az volt, hogy neki teljesen közömbös, ha a Föld afféle langyos pocsolyává züllik, ahol a haladás szó kiejtése szentségtörésnek számít. Hiszen neki már semmi szüksége sincs a haladásra, miután kivívta magának, hogy a lehető legtökéletesebb följavítást végezzék el rajta. A teste tulajdonképpen emberi test; megvan a birtoka; megvan a munkája, amely hallatlan sikert hozott neki;

ugyanúgy fogja élni az életét, mint eddig, függetlenül attól, mi zajlik körülötte.

Ám időnként elfogta a sóvárgás, hogy itt marad a Holdon, vagy kitelepszik a távoli űrbe. A Földön ő csupán Andrew, a robot, akinek mindannyiszor a bírósághoz kellett fordulnia, ha ki akarta vívni maga számára azokat a jogokat vagy privilégiumokat, amelyekre hite szerint intelligenciája és a társadalom javára végzett értékes munkája feljogosította őt. Idekint viszont, ahol mindent előről kezdenek, könnyen elképzelhető, hogy elfelejti robot-múltját, és dr. Andrew Martinként elvegyülhet az emberek között.

A nagy lehetőséget senki nem vitatta el tőle, sőt alighogy a Holdra tette a lábát, szinte tálcán kínálták neki a lehetőséget, hogy ha óhajtja, lépje át az embereket és a robotokat elválasztó láthatatlan határvonalat.

Csábító ajánlat.

Nagyon is csábító.

Teltek-múltak a hónapok, majd az évek - három egész esztendőt töltött el Andrew a Holdon, és segített az ottani prothetológusoknak, hogy az Andrew Martin Laboratórium készítette mesterséges szervek az alacsony gravitáció körülményei között élő emberek szervezetében is tökéletesen működjenek.

A feladat nem volt könnyű, mert bár őt magát nem zavarta a Hold alacsonyabb nehézségi ereje, annál több problémával kellett megküzdeniük azoknak az embereknek, akikbe a szabvány földi típusú protéziseket építették be. Andrew azonban minden esetre kidolgozta a megfelelő módosítást, s lassanként az összes probléma megoldódott.

Időnként elfogta a honvágy a kaliforniai birtok után - nem annyira a pompás nagy ház hiányzott neki, mint a hűvös nyári ködök, az édig érő cédrusfenyők, a vadregényes part, a haragos hullámverés. Ám ezzel együtt már-már úgy érezte, hogy örökre holdlakó vált belőle. Eltelt a negyedik év, majd az ötödik is a Holdon.

Ám ekkor egy napon fölkereste az egyik holdfelszíni buborékházat, és megpillantotta a Földet, amint ott ragyogott az éjszakai égen, mint valami távoli, kicsiny, eleven kék drágakő.

Az ott az otthonom, nyilallt belé hirtelen a gondolat. Az

anyavilág, az emberiség bölcsője.

Andrew úgy érezte, hogy a Föld vonzza magához, szinte szólítja. Eleinte nem tudta hová tenni ezt a hívást. Olyannyira irracionálisnak tűnt neki.

De aztán megértett mindent. Küldetése a Holdon alapjában véve véget ért, odalent a Földön azonban még sok bevégzetlen munka vár rá.

A következő héten helyet foglalt a hóvégi hajójáratra, de kis idő múlva még előbbre hozta a foglalást.

A Föld otthonosnak, hétköznapien kényelmesnek és csendesnek tűnt a dinamikus holdi élet után. Ötévi távolléte alatt semmi lényeges változást nem észlelt. A közeledő holdhajóból az egész Föld békés, barátságos parknak látszott, amelyen imitt-amott apró települések tarkállottak, a harmadik évezred szétszórt városkái.

Első dolga volt, hogy fölkeresse a Feingold és Charney irodát, és bejelentette visszaérkezését.

A jelenlegi vezető, Simon DeLong sietett az üdvözlésére. Paul Charney idejében DeLong csak egy zöldfülű és félrehúzódo kezdő irodista volt, de azóta sok idő eltelt, és mostanára határozott, céltudatos vezető lett belőle, akinek töretlen karrierje senkiben sem hagyott kétséget afelől, hogy megérdemelten került a cég élére. A széles vállú, tagbaszakadt férfi sűrű, fekete haját a feje búbján a legújabb divat szerint kopaszra borotválta.

Meglepettnek látszott.

- Mondták, hogy visszajössz, Andrew - fogadta őt DeLong némi bizonytalansággal a hangjában, mintha nem tudná eldönteni, ne szólítsa-e dr. Martinnak -, de csak a jövő hétre vártunk.

- Elfogott a türelmetlenség - szögezte le Andrew nyersen. Szeretett volna minél előbb a lényegre térni. - A Holdon, Simon, húsz-harminc emberből álló csoportot vezettem. Utasításokat adtam ki, és senki sem vonta kétségbe a tekintélyemet. Sokan neveztek doktor Martinnak, és mindenki a legnagyobb tisztelettel vett körül. Az ottani robotok úgy hajbókoltak előttem, mint egy ember előtt. Egész holdbéli tartózkodásom alatt gyakorlatilag az is voltam: ember.

DeLong arcára gyanakvás ült ki. Nem sejtette, hova akar Andrew kilyukadni, és úrrá lett rajta az ügyvéd természetes óvatossága, ha egy fontos ügyfele veszélyes

vállalkozásba kezd.

- Szokatlan érzés lehetett, Andrew - jegyezte meg közönyös hangon.

- Szokatlanak szokatlan, de nem kellemetlen. Cseppet sem kellemetlen, Simon.

- Ebben biztos vagyok. Hát nem érdekes, Andrew?

- És most itt a Földön megint robot vagyok - folytatta éles hangon. - Még csak nem is egy másodrendű polgár, egyáltalán semmilyen polgár nem vagyok, Simon. Semmi. A kutya-fáját! Ha a Holdon emberszámba vehetnek, akkor itt miért nem?

DeLong ugyanazon az óvatos, megfontolt hangon így szólt:

- De hát kedves Andrew, itt is úgy bánnak veled, mint egy emberrel! Van egy szép házad, a te nevedre van írva. Vezetője vagy egy nagy kutatóintézetnek. Annyi a jövedelmed, hogy megáll az ész, és senki sem vitatja el tőled. A Feingold és Charney irodánál, amint látod, maga a főnök ugrál körül. *De facto* már jó ideje minden vonatkozásban elfogadtattad magad, mint embert, idelent a Földön, odafönt a Holdon, emberrel és robottal egyaránt. Mi kell még ezen kívül?

- Nekem nem elég, hogy csak *de facto* vagyok ember. Nem elég, hogy úgy kezelnek, mint egy embert, hanem meg akarom kapni az ember jogi státusát, az embert megillető jogokat. *De jure* is ember akarok lenni.

- Úgy - mondta DeLong. - Úgy. Most már értem - tette hozzá kínosan feszengve.

- Valóban érted, Simon?

- Persze hogy értem. Azt hiszed, nem ismerem töviről hegyire az egész Andrew Martin történetet? Évekkel ezelőtt Paul Charney órákat szentelt rá, hogy velem együtt átrágya magát az anyagodon, lépésről lépésre nyomon követve a fejlődésedet, kezdve azzal a - hogyis csak? - NDR sorozatú fémtestű robottal, egészen addig, hogy kialakult az android formád. És természetesen egytől egyig tudomásom van mostani tested minden följavításáról. No és persze nemcsak a testi, hanem a jogi fejlődéseddel is tisztában vagyok - a fölszabadulásod meg a többi polgárjogaid kiharcolásával. Ostoba volnék, Andrew, ha nem látnám be, kezdettől fogva az volt a célod, hogy az emberek közé emelkedj.

- Kezdetből fogva talán nem, Simon. Szerintem volt egy hosszú időszak, amikor megelégedtem azzal, hogy felsőbbrendű robot legyek belőlem, egy időszak, amikor magam előtt is igyekeztem eltitkolni, mi mindenre képes az agyam. De többé nem titkolom el. Akármelyik emberrel bármiben fölveszem a versenyt, sőt a legtöbb embert messze lepipálom. Meg akarom kapni a teljes jogi státust, amely megillet engem.

- Megillet?

- Igen, megillet.

DeLong az ajkát harapdálta, idegesen cibálta a fülét, megsimogatta a feje búbját, ahonnan egy darabon eltávolították sűrű, fekete haját.

- Megillet - ismételte rövid hallgatás után. - Ez egészen más dolog, Andrew. Szembe kell néznünk azzal a tagadhatatlan ténnyel, hogy hiába hasonlítasz megtévesztésig intelligenciában, képességekben, sőt külsőben is az emberre, ennek ellenére egyszerűen nem vagy ember.

- Milyen értelemben? - akarta tudni Andrew. - Testalkatom olyan, mint egy emberé, a belsőszerveim pedig azonosak azokkal a szervekkel, amelyeket sok ember szervezetébe beültettek. Észbeli képességeim megegyeznek egy nagyon értelmes ember adottságaival. Nincs olyan élő ember,- aki művészetben, irodalomban vagy tudományban annyit tett volna az emberi kultúráért, mint én. Lehet ennél többet követelni?

DeLong arcát elöntötte a vér.

- Bocsáss meg, Andrew, de hadd emlékeztesselek arra, hogy te nem vagy része az emberi génbanknak. Teljesen kívül esel rajta. *Emlékeztetsz* ugyan az emberre, valójában azonban más vagy; egy... mesterséges lény.

- Helyben vagyunk, Simon. És azok az emberek, akiknek a teste tele van mindenféle protézissel? Amelyeket mellékesen én fedeztem föl a számukra? Ők legalábbis részben nem mesterségesek?

- Részben igen.

- Én meg részben ember vagyok.

DeLong szeme megvillant.

- Melyik részedben, Andrew?

- Itt - mutatott Andrew a fejére. - Meg itt - kopogtatta meg a mellét. - Az elmém. A szívem. Szigorúan vett genetikai

értelemben lehet, hogy mesterséges vagyok, idegen, nem emberi, ám minden lényeges vonatkozásban ember vagyok. Semmi akadálya, hogy ezt a jog is elismerje. Valaha, amikor még a Föld száz különálló országból állt, s mindegyiknek megvolt a maga bonyolult alkotmánya, akkor is lehetséges volt, hogy egy francia angollá vagy egy japán brazillá váljék, ha a megfelelő jogi procedúra után a törvény szentesítette. Ugyanezt meg lehet velem is tenni. Ilyen alapon én is lehetek ember, mint ahogy valaha az emberek fölvehettek egy idegen ország állampolgárságát.

- Látom, alaposan megrágtad magadban ezt a dolgot, Andrew.

- Igen. Megrágtam.

- Nagyon elmés. Nagyon, de nagyon elmés. Egy honosított emberi lény! És akkor mi lesz a Három Törvénnyel?

- Mi lesz velük?

- Bele vannak építve a pozitron-agyadba. Főlegesen emlékeztetek, hogy az emberek örökös szolgálatára kárhoztatnak téged, és nincs az a bíróság, amely ezen változtatni tudna. A Három Törvényt nem lehet kiiktatni belőled, nincs igazam, Andrew?

- De igen.

- Ezek szerint ott is maradnak, nem igaz? És továbbra is engedelmességre köteleznek minden ember iránt, s ha szükséges, az életedet is föl kell áldoznod értük és vigyáznod kell, nehogy valamilyen kárt tégy bennük. Ha valamiképpen el is éred, hogy embernek nyilvánítsanak, még mindig olyan beépített szabályok fognak működtetni, amilyenek egyetlen emberben sincsenek.

Andrew bólintott.

- És a brazillá lett japánoknak megmaradt a japán bőrszínük meg a japán szemvágásuk, meg a keleti emberfaját megkülönböztető minden jellegzetességük, ami hiányzik az európaiaktól leszármazott brazilokból. A brazil törvények mégis braziloknak tekintették őket. Én pedig az emberi törvények szerint ember leszek, jóllehet belém van építve a Három Törvény.

- Csakhogy maga ez a struktúra eleve alkalmatlanná tehet arra, hogy...

- Nem - tiltakozott Andrew. - Miért tenné? Az Első

Törvény mindössze azt mondja ki, hogy nem árthatok egyetlen emberi lénynek sem, a tétlenségemmel nem okozhatok ártalmat. Téged talán nem köt ez a korlátozás? Vagy minden civilizált embert? Az egyetlen különbség, hogy nekem nincs más választásom, mint hogy törvénytisztelő legyek, míg a többi ember megkockáztathatja, hogy törvénytelenül viselkedjék, ha vállalja a kockázatot. És ott van a Második Törvény: igen, ez engedelmségre készítet az emberek iránt. Csakhogy az embereket senki sem kötelezi arra, hogy parancsoljanak, és ha elnyerem a teljes emberi státust, akkor könnyen lehet, meglehetősen visszásnak fog látszani, ha engem valaki olyan helyzetbe hoz, hogy beépített adottságaimnál fogva olyasmit tegyek, ami ellenkezik az akaratommal. Ez, hogy úgy mondjam, azt jelentené, hogy kihasználják hátrányos helyzetemet. Teljesen mellékes, hogy megvan ez a hátrányom. Rengeteg hátrányos helyzetű ember van, de senki sem állítja róluk, hogy nem emberek. Ami pedig a Harmadik Törvényt illeti, amely elejét veszi az önpusztításnak, aligha lehet azt mondani, hogy ez egy épelméjű valaki számára terhet jelentene. Beláthatod tehát, Simon...

- Igen, igen, Andrew, belátom - nevette el magát DeLong. - Rendben van. Megvertél, megadom magam. Olyan ember vagy, amilyen csak kell; és ezt valami módon jogilag is el kell ismerni.

- Akkor hát, ha a Feingold és Charney cég elindítja a folyamatot...

- Kérlek, lassan a testtel, Andrew. Nem könnyű ügyet bízni rád. Tudhatod, hogy az emberi előítéletek nem szűnnek meg egyik napról a másikra. Hatalmas ellenzésre kell számítanunk, ha megpróbálunk téged emberré nyilvánítani.

- Ezzel én is számolok. De legyőztünk mi már korábban ennél sokkal nagyobb akadályokat is, vegyük csak azt, amikor George Charney és a fia, Paul fölkerekedett, ősz kivívta számomra a szabadságot.

- Igaz. Csak az a baj, hogy ezúttal nem a regionális, hanem a világparlament elé kell mennünk, s ott érvényre juttatni a törvényt, amely embernek ismer el téged. Az igazat megvallva, ebben az ügyben nem vagyok olyan optimista.

- Azért fizetlek, hogy optimista légy.
- Igen. Hát persze, Andrew.
- Helyes. Akkor hát megegyeztünk, nyélbe lehet ütni a dolgot. Csak az a kérdés, hogyan. Mi a véleményed, mivel kezdjük?
- DeLong csak egy pillanatig habozott.
- Kezdetnek az lenne a legjobb, ha beszélne a törvényhozás valamelyik befolyásos tagjával.
- Kire gondolsz?
- Talán a tudományos és műszaki bizottság elnökére.
- Kiváló ötlet. Meg tudsz nekem gyorsan szervezni egy találkozót?
- Ahogy óhajtod. De neked aligha van szükséged közbenjárásra, Andrew. Egy olyan közismert és köztiszteletben álló valaki, mint te, könnyen...
- Nem. *Te* fogod elintézni. (Andrew-nak eszébe se jutott, hogy parancsot osztogat egy embernek. Már megszokta a Holdon.) Azt akarom, hogy tudja: a Feingold és Charney teljes egészében mögöttem áll ebben az ügyben.
- Hát ami...
- Teljes egészében, Simon. Az én százhetvenhárom évem folyamán így vagy úgy, de nagyon sokat tettem ezért a cégért. Azt is mondhatnám, hogy az én megbízásaim nélkül jelen formájában nem is létezne. Azért bíztam rá azt a munkát, mert a cég bizonyos tagjai a múltban nagy szolgálatot tettek nekem, és én kötelességemnek éreztem viszonzni. De most már semmilyen kötelezettség nem fűz a Feingold és Charney céghez. Inkább fordítva, és én csak a tartozásomat hajtom be.
- Megteszek minden tőlem telhetőt - biztosította DeLong.

19

A Világparlament tudományos és műszaki bizottságának az elnöke egy nő volt, és a Kelet-ázsiai Régióból jött: kicsi, filigrán, szinte tündérszerű asszony, aki csak külsőre volt törékeny. Chee Li-hszingnek hívták, és áttetsző öltözékében (amely többet mutatott belőle, mint amennyit eltakart) egy csipkefátyolba csomagolt elegáns kis nipp benyomását keltette. A Világparlament zöld üvegből készült New York-i lenyűgöző toronyépületének nyolcvannegyedik emeletén lévő tágas, magas, fényűző

irodájában parányinak, szinte jelentéktelennek hatott. Lénye azonban nagy hozzáértést, rátermettséget és erőt sugárzott.

- Együttérzek önnel - fogadta Andrew-t -, hogy teljes körű emberi jogokat akar magának. Bizonyára tudja, hogy volt olyan idő a történelemben, amikor az emberi népesség nagyobbik részét megfosztották emberi jogaitól és a leigázottaknak csak ádáz harcok árán sikerült visszaszerezniük. De addig is, amíg kivívtak a szabadságukat, sokat kellett szenvedniük az ilyen vagy olyan zsarnokság igájában. Ön viszont kezdettől fogva eredményekben gazdag, megbecsült életet élt. Képzelem, milyen sokan irigylük önt. Mondja, kérem, milyen jogokat kér, amelyeket eddig még nem kapott meg?

- Egyszerűen csak az élethez való jogot - felelte Andrew.
- Egy robotot bármikor szétszerelhetnek.
- Egy embert is bármikor kivégezhetnek.
- Megkérdezhetem, mikor volt az utolsó kivégzés?
- Hát - vont a vállát Li-hszing. - A mi civilizációnk természetesen jelenleg - és már jó ideje - nem alkalmazza a halálbüntetést. A történelem során azonban számtalan példa volt rá. És semmi nem garantálhatja, hogy miért ne lehetne újra bevezetni akár jövőre, ha a polgárok meg a

törvényhozás úgy látják jónak.

- Rendben van. Ha kedvük tartja, egy pillanat alatt visszahozhatják a lenyakazást vagy a villamosszékét. A tény azonban tény marad, hogy bírói ítélettel már oly hosszú ideje nem végeztek ki egyetlen embert sem, senki sem tudná megmondani, mikor volt az utolsó ilyen eset, és tudomásom szerint az égvilágon senki sem követeli, hogy újból vezessék be a halálbüntetést. Miközben engem akár itt, most vagy bármikor egy arra illetékes személy parancsára meg lehetne szüntetni. Ítélet nélkül. Fellebbezés nélkül. Akár ön is becsengethetné az őrséget, és utasíthatná, hogy vigyék el és szereljék szét ezt a robotot, mert nem tetszik a pófája. És az örök szó nélkül elvezetnének és szétszerelnének engem.

- Képtelenség!

- Hogy lenne az, teljesen törvényes volna a dolog.

- De hiszen ön egy nagy társaság feje, gazdag és tekintélyes és megbecsült személy...

- Lehet, hogy utána a társaságom beperelhetné a törvényhozást a személyemben ért veszteségért. Csakhogy engem már kiiktattak, nem igaz? Egyetlen jog védelmezi a robotokat: a tulajdonjog. Ha indokolatlanul elpusztítja valakinek a robotját, akkor az az illető kártérítési pert indíthat maga ellen, és ha szerencséje van, némi pénzt is bevasalhat. Nincs ebben semmi rendkívüli. Feltéve, ha maga a károsult ember az ügyben. Ám ha maga a robot, akit véletlenül megfosztottak az életétől - a bíróság már nem hozhatja vissza az életbe, nincs igazam? Nincs igazam, elnök asszony?

- Ez merő *reductio ad absurdum*. Senkinek se jutna eszébe... szétszerelni önt. Megszüntetni önt.

- Meglehet. De hol van a törvényi védelmem, hogy ne is tehessék meg azt velem?

- Ismétlem: *reductio ad absurdum*. Ha jól tudom, ön már csaknem kétszáz esztendeje létezik. Mondja, ez alatt a hosszú idő alatt hányszor fenyegette önt a... megszüntetés veszélye?

- Valójában csak egyszer. Akkor megmentettek. De a szétszerelési parancs már ki volt adva.

- Ezt nehezen tudom elhinni - tamáskodott Chee Li-hszing.

- Annak már sok-sok éve. Akkor még csak fémtestem

volt, és éppen hogy elnyertem a szabadságomat.

- Tessék. Ez is engem igazol. Manapság senki sem merészelne akár egy ujjal is magához nyúlni.

- De hát ma sem élvezek nagyobb törvényes védelmet, mint akkor. A törvény értelmében továbbra is csupán robot vagyok. És ha valakinek eszébe jutna szétszerelni, akkor kihez fordulhatnék... - Andrew elnyelte a mondat végét. Ez a fajta érvelés sehová sem vezet. Belátta, hogy túlságosan erőltetett a példája. - Rendben van. Talán senki sem akar kezet emelni rám. De mégis, de mégis... - kétségbeesetten próbálta visszafojtani a könyörgést, ám gondosan kimunkált emberi mimikája és hanglejtése elárulta őt. Reménytelenül föl is adta hát: - Valójában arra megy ki az egész, hogy nagyon szeretnék ember lenni. Egyre jobban megerősödött bennem ez a vágy, ahogy az egymást követő emberi generációk során szellemi képességeim fokozatosan kibontakoztak, és ez a kívánság most minden más háttérbe szorít. Ma már elviselhetetlen számomra, hogy robotként gondoljak magamra - vagy mások robotnak tartsanak.

Chee Li-hszing együttérző bogárszemeit Andrew-ra meresztette.

- Így hát erről van szó - mondta. - Ilyen egyszerű a dolog.

- Egyszerű?

- Az emberi fajhoz való tartozás vágya. Ez az az erős sóvárgás, ha mégoly irracionális is. Ez nagyon is emberi érzés, Andrew.

- Köszönöm. - Nem volt biztos benne, hogy leereszkedésként fogja-e föl a nő szavait. Azt remélte, hogy nem az.

- Igen, én megtehetem, hogy a törvényhozás elé viszem az ügyét. És úgy vélem, a törvényhozáson át is fog menni a határozat, amely emberré nyilvánítja önt. A törvényhozásnak megvan a hatásköre arra, hogy ha úgy gondolja, akár egy kőszobrot is emberré nyilvánítson. Ettől azonban a szobor még szobor marad. És ön...

- Nem, ez nem ugyanaz. A szobor élettelen kődarab, míg én... én...

- Hát persze hogy nem ugyanaz. Ezzel én is tisztában vagyok. Csakhogy nem biztos, hogy a törvényhozók is úgy látják. Olyan törvényt nem fognak hozni, amely életet lehel a szobrokba, és azt is erősen kétlem, hogy hajlandók

lennének a robotokat törvényileg emberré nyilvánítani, akármilyen ékesszólóan képviselem is a maga ügyét. A törvényhozók is ugyanolyan emberek, mint a lakosság többi része, és aligha kell megmagyaráznom, hogy van bizonyos gyanakvás és előítélet a robotok iránt, ami azóta létezik, hogy az első robotokat megalkották.

- És ez még ma is létezik?

- Még ma is. De ezt bizonyára ön is tudja. Ezért a törvényhozás nem nagyon fog az ön óhaja szerint eljárni. Mindannyian készségesen elismerjük, hogy ön már többszörösen kiérdemelte, hogy emberré nyilvánítsák, mégis visszarettenünk a nemkívánatos precedens politikai következményeitől.

- Nemkívánatos? - kiáltott föl Andrew, aki képtelen volt visszafojtani elkeseredését. - Miért nemkívánatos, ha egyszer olyan csodálatos jótévője vagyok az emberiségnek?

- Ez igaz. Csakhogy ön mégiscsak robot. Szinte hallom a felháborodás hangját, hogy "Adjátok meg egy robotnak az emberi státust", és legközelebb már mind azt fogja követelni, és akkor mi lesz a...

- Nem - vágott közbe Andrew. - Egyáltalán nem. Maga még meg sem született, amikor én már a bírósághoz fordultam, hogy nyilvánítsanak szabad robottá, és akkor ugyanezt a kifogást hangoztatták. De sikerült véghezvinnünk. És még mindig én vagyok az *egyetlen* szabad robot a világon. Még csak olyan robot sem akadt, aki a szabadságáért folyamodott volna. Én egyedülálló vagyok, elnök asszony. Én vagyok a fajtám egyetlen példánya, és biztosíthatom önt, hogy nem is lesz másik. Ha nekem nem hiszi el, akkor kérdezze meg az Amerikai Robot és Gépember vezetőjét, és ő meg fogja nyugtatni, hogy soha többé nem fognak hozzájárulni, hogy még egy olyan intelligens, nehezen kezelhető, bajkeverő robotot készítsenek, mint amilyenre én sikeredtem.

- A soha fogalma meghatározhatatlan, Andrew. Vagy jobb szeretné, ha Mr. Martinnak szólítanám? Szívesen megteszem. Én személyesen örömmel emberré avatom önt, de rá fog jönni, hogy a legtöbb törvényhozó vonakodni fog, mert attól retteg, precedens lesz az ügyből. Hiába fogja ön cáfolhatatlan bizonyítékokkal alátámasztani, hogy ön páratlan a maga nemében, ezért szó sem lehet

precedensről. Mr. Martin, én őszintén együttérzek önnel, de igazán nem kecsegtethetem semmilyen reménnyel.

- Igazán? Semmivel?

Chee Li-hszing hátradőlt a széken, és a homlokát gondterhelt ráncok barázdálták be.

- Csak egyet tehetek önért, Mr. Martin, vegye úgy, mint baráti figyelmeztetést. Be kell látnia, hogy a követeléseivel súlyos veszélynek teszi ki magát. Mert ha nagyon elmérgesedik a dolog, akkor nemcsak a törvényhozás, hanem a közvélemény is követelni fogja, amire ön is utalt, hogy szereljék szét magát. Egy ilyen rendkívüli képességekkel fölruházott robotról, Mr. Martin, könnyen állíthatják azt, hogy nagyon veszélyes. És a legkönnyebben úgy oldhatják meg azt a súlyos politikai dilemmát, amelybe a kollégáimat belesodorta, ha elteszik önt az útból. Kérem, jól fontolja meg ezt, mielőtt tovább forszírozná az ügyet.

- És senki sem emlékszik arra - vetette közbe Andrew -, hogy szinte kizárólag nekem köszönhetik az egész szervpótlási technikát, amely a törvényhozás tagjai számára is lehetővé teszi, hogy évtizedről évtizedre ott csücsüljenek a posztjaikon, holott máskülönben már régen a sírban volna a helyük?

- Lehet, hogy kegyetlen, amit mondok, de nem emlékeznek. Vagy ha igen, akkor is inkább az ön kárára fogják felróni, semmint az előnyére. Vagy nem hallotta még azt a mondást, hogy egyetlen jótett sem marad büntetlenül?

Andrew vállat vont és megcsóválta a fejét.

- Egy ilyen mondást nem tudok értelmezni.

- Én is azt hiszem. Maga még mindig nehezen fogja fel a mi kis emberi oktalanságainkat. Valójában a mondás csak azt jelenti, hogy hajlamosak vagyunk azok ellen fordulni, akik a legtöbb jót teszik nekünk... Nem, ne is vitatkozzon. Mi már ilyenek vagyunk.

- Mit gondol, mivel hozakodnak elő velem kapcsolatban?

- Talán azt fogják állítani, hogy az egész szervpótlástant a saját szükségleteire fejlesztette ki. Valószínű, azt is mondják majd, az egész csak kampány volt, hogy robotizálják az embereket, vagy emberesítsék a robotokat, ami egyként gonosz és bűnös dolog.

- Nem - tiltakozott Andrew. - Képtelen vagyok megérteni

ezt az érvelést.

- Ugye, nem? Mert maga végeredményben egy logikus teremtés, akit a pozitron-pályái kormányoznak. És gondolom, nincs az a följavítás, ami a gondolkodását ugyanolyan következtetlenné tehetné, mint amilyen a miénk tud lenni. Az irracionalitás igazi mélységei elérhetetlenek a maga számára - és ezt ne vegye kritikának, hanem egyszerű ténymegállapításnak. Maga, Mr. Martin, a legtöbb lényegi vonatkozásban nagyon is emberi, de attól tartok, hogy képtelen fölfogni, mennyire elrugaszkodhatnak az emberek a racionalitástól, ha úgy hiszik, az érdekeik forognak kockán.

- De ha az érdekeik forognak kockán - próbált érvelni Andrew -, akkor azt lehetne hinni, amennyire csak lehetséges, megpróbálnak racionálisak lenni, hogy meg tudják...

- Kérem, ne. Ne is próbálja igazán megérteni. Csak arra kérhetem, hogy fogadja el a tanácsomat. Ha jelent magának valamit ez a szó, higgye el. Maga még, ugye, sohasem volt politikai rágalomhadjárat tárgya, Mr. Martin?

- Azt hiszem, nem.

- Ha lett volna, tudná. Nos, most számíthat rá. Ha ragaszkodik hozzá, hogy embernek nyilvánítsák, akkor olyan rágalomhadjáratnak teszi ki magát, amelyről mi ketten tudjuk, hogy nem igaz, de milliók lesznek, akik mindent elhisznek. Mr. Martin, fogadjon el tőlem egy tanácsot. Fogadja el magát olyannak, amilyen. A legnagyobb balfogás lenne magától, ha tovább erőltetné a dolgot.

- Azt hiszi?

- Igen, azt hiszem - és ezzel Chee Li-hszing fölállt az íróasztalától, az ablakhoz ment, és hátát Andrew felé fordítva megállt. A beáramló ragyogó fény élesen kirajzolta a körvonalait. Andrew helyéről a csillogó-villogó műanyagba burkolt mezítelen alak olyan volt, akár egy gyermek - vagy egy baba teste.

Pár percig némán szemlélte Li-hszinget, aztán megkérdezte:

- Ha a tanácsai ellenére mégis harcba szállnék az emberségemért, maga mellett állna?

Az asszony továbbra is ott állt, és kifelé bámult az ablakon. Andrew elnézte hosszú, csillogó fekete haját,

keskeny vállát, kecses karjait. Tisztára olyan, mint egy baba, gondolta. Ám nagyon jól érezte, hogy a külsején kívül semmi babaszerű nincsen a Világparlament Tudományos és Műszaki Bizottságának elnökében. A törekeny külső igazi erőt sugárzott. Kisvártatva azt mondta:

- Igen, a maga pártján fogok állni.

- Köszönöm.

- ... amennyiben ez lehetséges az én helyzetemben - folytatta Li-hszing ugyanazzal a hangsúllyal. - De jól véssé a fejébe, hogy ha ez a támogatás valaha is komolyan veszélyezteti a politikai pályafutásomat, megeshet, hogy faképnél kell hagynom, mivelhogy ez nem olyan ügy, amellyel teljes meggyőződésemből azonosulni tudnék. Azt akarom mondani, Mr. Martin, hogy együttérzek önnel, átérzem a problémáját, de nem vagyok hajlandó lerombolni magáért a politikai karrieremet. Ezt becsületesen meg is mondom magának.

- Ezért is hálás vagyok, és többet nem is kérhetek öntől.

- És valóban harcolni fog? - kérdezte meg az asszony.

- Igen. Igen, harcolni fogok. Végig fogom vinni a harcot, bármi legyen is a következménye. És számítok az ön segítségére is - de csak annyiban, amennyiben segíteni tud.

20

Andrew azért nem rohant fejfel a falnak. Felvázolta Simon DeLongnak a követendő stratégiát, egyeztetette vele a taktikát; DeLong azonban szakmai megfontolásból körültekintő és óvatos kampányt javasolt. És türelemre intette.

- Ebből nekem kimeríthetetlen készletem van - dűnnyögte Andrew borúsan.

Ezután a Feingold és Charney nekifogott, hogy szűkítse és körülhatárolja a csatateret.

Egy bizonyos Roger Hennessey San Franciscóból, aki hét óv óta maga is Martin-féle mesterséges szívet visel a mellében, még egy Paul Charney idejében megkötött szerződés alapján robot takarító szolgáltatást végzett a Feingold és Charney iroda részére. Ám a Feingold és Charney váratlanul leállította a Hennessey-számlák kifizetését. A megállapodás előnyös volt, és már sok éve

élt, ezért Hennessey egy darabig nem tette szóvá a dolgot. Ám amikor már öt hónapi kifizetetlen számla halmozódott föl, Hennessey alkalmat kerített rá, hogy beugorjon a Feingold és Charneyhoz, és szót váltson Simon DeLonggal.

- Bizonyára elkerülte a figyelmedet, Simon, de az utóbbi időben mintha hiba csúszott volna a könyvelésedbe. Vagyis azt akarom mondani, hogy a számláim már december óta itt fekszenek kifizetetlenül, és már itt van a nyakunkon a június, és...

- Igen. Tudok róla.

- ... ez nem jellemző a Feingold és Charney cégre, hogy ilyen mulasztást... - Hennessey nagyot nyelt és elhallgatott. - Mit mondasz? Hogy *tudsz* róla, Simon?

- Úgy van. Ami azt illeti, az én utasításomra állították le a számlák kifizetését.

Hennessey meglepetten pislogott.

- Azt hittem, nem jól hallok. Vagy te megkergültél, Simon. Valóban azt mondtad, hogy szándékosan visszatartod a fizetséget?

- Úgy van.

- De hát az ég szerelmére, mi ütött beléd?

- Az, hogy nem akarunk fizetni neked.

- Mi az, hogy nem akartok fizetni? Tisztában vagy vele, Simon, hány éve takarítják az én robotjaim ezeket az irodákat? Volt ez idő alatt a legkisebb panasz is a munka minőségére?

- Soha. Ezért továbbra is igényt tartunk a szolgáltatásaidra. Ellenben többet egy fillért sem fizetünk neked, Roger.

Hennessey a fejét vakarta, és értetlenül kimeresztette a szemét.

- Teljesen elment az eszed? Fapofával ilyen örültséget mondani! Tisztában vagy vele, micsoda bődületes ostobaságot beszélsz? A fejedre estél, ember? A magasságos ég szerelmére, hogy juthat eszedbe ilyen kapitális marhaság?

- Megvan rá az alapos okom - mosolygott DeLong.

- És szabad kérdeznem, mi legyen az?

- Azért nem fogunk fizetni neked - felelte DeLong -, mert nem vagyunk kötelesek. Úgy döntöttünk, hogy érvénytelenítjük veled a szerződésünket, és mostantól

fogva a robotjaid ingyen fognak itt dolgozni, ha egyáltalán dolgozni fognak. Ez a történet, Roger. Ha nem tetszik, perelj be bennünket.

- Mi, mi? - kiáltotta Hennessey dadogva. - Egyre esztelenebb az ügy. Ingyen dolgozni? Visszatartani az elmaradt járandóságot? Hiszen ti jogászok vagytok! Hogy juthat eszetekbe ilyen baromság? Felmondani a szerződést! Az ég szerelmére, miért?

- Azért, mert te robot vagy, Roger. Csak egy robot van a világon, aki kötelező érvényű szerződést köthet, s az ő neve Andrew Martin. Ti többiek viszont, minthogy nem vagytok szabad robotok, törvényes jogok híján...

Hennessey bíborvörösre vált arccal föl pattant a székről.

- Álljon meg a menet, végleg elment az eszed? Na ebből elég! Mit karattyolsz itt összevissza? Én? Robot? Most már biztos, hogy bediliztél! - Hennessey föltépte díszes övkendőjét, és kitérta rózsaszínű, szőrös mellét. - Ember, így néz ki egy robot melle? Mi? Mi? - markolta meg Hennessey lötyögő húsát. - Ilyen egy robot húsa, Simon? Az ördögbe is, végképp nem értek semmit, de vedd tudomásul, hogy ha valamilyen perverz gyönyörűséged telik abban, hogy csúfot úzz belőlem, akkor olyan pert akasztok a nyakatokba, hogy attól koldultok, és istenemre mondom, teszek róla, hogy...

DeLong hangosan fölnevetett.

Hennessey megtorpant a mondat közepén, és dühösen kifakadt:

- Mi az ördögöt találsz olyan viccesnek, Simon?

- Bocsáss meg. Nem kellett volna nevetnem. Mélységesen sajnálom, hogy hagytam idáig fajulni a dolgot.

- Remélem is. Nem tételezek föl az ügyvédekről valami nagy humorérzékét, de egy ilyen ostoba tréfa...

- De ez egy csöppet sem tréfa. Valóban vissza akarjuk tartani a járandóságodat. Valóban azt akarjuk, hogy bíróság elé vidd a dolgot. Valóban azzal fogunk érvelni, hogy te egy robot vagy, ezért minden törvényes jogunk megvan hozzá, hogy megkérdőjelezzük a veled kötött szerződésünket. És foggal-körömmel védeni fogjuk az álláspontunkat.

- No ne mondd!

- Abban bízunk viszont, és erre is törekszünk, hogy

elveszítjük a pert - folytatta DeLong. - És ha ez megtörténik, akkor nem csupán a díjhátralékunkat fogjuk kifizetni, amelyet kamatozó letétként elhelyezünk a nevedre, de megtérítjük a perköltségeidet is. És megsúghatom neked, hogy ezenkívül tisztességes kártérítést is fizetünk azokért az esetleges veszteségekért, amelyeket az ügy miatt elszenvedsz. És ez szép summa lesz.

Hennessey megigazította az övkendőjét, és visszaült a helyére. Egy darabig még pislogott és a fejét csóválta. Némán bámult DeLongra, aztán csendesen megjegyezte:

- Igazán sajnálom, hogy problémáid vannak, Simon. Mégiscsak teljesen elvesztetted az eszedet. Milyen kár.

- Ugyan már! Sohasem voltam ennyire észnél, mint most.

- Ah. Igazán azt hiszed?

- Tökéletesen.

- Ez esetben van valami akadálya annak, hogy engem is beavass, mi ez az egész?

- Sajnálom, de az eljárás előtt nem árulhatjuk el. Annyit azonban megmondhatok, Roger, hogy nagyszerű okunk van rá, és ha eljön az ideje, te is méltányolni fogod, és remélem, addig is együtt fogsz működni velünk arra való tekintettel, hogy milyen régi üzlettársak vagyunk. Szükségünk van rá, Roger, hogy játszd végig velünk a játszmat, és utólag bőven kárpótolunk mindenért.

Hennessey kissé megkönnyebbülve bólintott.

- Ezek szerint valamilyen manőverről van szó?

- Azt hiszem, így is nevezheted.

- De azt nem árulod el, hogy miféleéről?

- Nem. Most nem. Annak nagyon olyan látszata lenne, hogy összejárszunk veled.

- De hát valóban összejárszotok velem!

DeLong elvigyorodott.

- Azt mondod? Hiszen csak azt tesszük, hogy nem fizetjük ki a számláidat. Nézd el ezt nekünk, Roger. Nem fogod sajnálni. Megígérem.

- Hát... - adta be a derekát Hennessey kelleetlenül.

Hennessey számláit továbbra sem fizették ki. Három hónap múlva Hennessey illendően értesítette a Feingold és Charney céget hogy megszünteti a nála nyitott számlájukat. Egyben felbontotta a szolgáltatási

szerződést, és pert indított az elmaradt követelésekért. Feingold és Charney ideiglenes megállapodást kötött egy takarítókivállalattal és értesítette a bíróságot, hogy kész megvédeni az álláspontját.

Amikor a Hennessey kontra Feingold és Charney ügy bíróság elé került az iroda egyik fiatal munkatársa terjesztette elő az ügyet. Kerek perccel kijelentette, hogy amennyiben Roger Hennesseyről azt lehet állítani, hogy nem ember, hanem robot, Feingold és Charney nem érezte kötelezve magát, hogy továbbra is tiszteletben tartsa a szolgáltatási szerződést, ezért egyoldalúan fölmondta azt.

Hennessey, a robot - folytatta az ügyvéd - még néhány hónapon keresztül küldözte a robotjait, jóllehet erre senki sem kérte, ezért szerinte nem illeti meg fizetség, és mint robotnak nincs is törvényes joga ahhoz, hogy fizetésre kényszerítse a céget. A robotok - folytatta az ügyvéd - nem élvezik azokat az alkotmányos garanciákat, mint az emberek. A robotokkal kapcsolatos szerződéses vitákban csakis a tulajdonosoknak van kereseti joga, maguknak a robotoknak nincs.

- Csakhogy az én ügyfelem nem robot! - mennydörögte Hennessey ügyvédje. - Ez olyan nyilvánvaló, mint az arcán az orra, hogy ugyanolyan ember, mint bárki közülünk.

- Az ön ügyfelét - vágott vissza a Feingold és Charney cég embere - néhány évvel ezelőtt egy robot műszívvél látták el. Megfelel ez a tényeknek?

- Lehetséges. Meg kell kérdeznem az ügyfelemtől. De mi köze ennek...

- Biztosíthatom önt, hogy nagyon is sok köze van. És tisztelettel kérem a bíróságot, hogy bizonyosodjon meg erről.

A bíró Hennesseyre nézett.

- Nos, Mr. Hennessey?

- Igen, műszívem van. De hát...?

A Feingold és Charney cég embere félbeszakította:

- A mi álláspontunk az, tisztelt bíróság, hogy egy ilyen mesterséges szerv beültetése Mr. Hennessey egész jogi státusát megváltoztatja. Joggal feltételezhető, hogy e nélkül a robot-alkatrész nélkül már nem lenne életben. Ennélfogva azt állítjuk, hogy a részben mesterséges Mr.

Hennessey tulajdonképpen már néhány év óta robot, és minden megállapodás, amelyet robottá válása óta mint ember kötött, érvénytelennek tekintendő.

- Mit nem hallok? - dörmögte Hennessey. - Kutya legyek! Azt állítják hogy, a műszív robotot csinál belőlem? Még hogy robotot! Belőlem! - És kacagva hátravetette a fejét.

A bírósági teremben mintha földindulás tört volna ki. A bíró dühösen verte az asztalt a kalapáccsal, és sikertelenül próbálta túlkiabálni a lármát, de percekig senki sem hallgatott rá. Végre a hangja áttörte a zűrzavart. Az ügyet a felperes javára szóló ítélettel lezárta. Mr. Roger Hennessey - akit a bíróság vitathatatlanul embernek ismert el - jogot formálhat a szolgáltatásáért járó elmaradt díjra, plusz a kamataira, plusz a kártérítésre.

Feingold és Charney fellebbezést nyújtott be.

A fellebbviteli tárgyaláson alaposabban megvitatták az ügyet, szakértő tanúkat kérdeztek meg az ember fogalmának meghatározására. A kérdést minden oldalról - tudományos, teológiai, szemantikai, filozófiai szemszögből - megvizsgálták.

A Hennessey javára hozott ítéletet jóváhagyták.

Feingold és Charney újból fellebbezett.

Ügyesen és kitartóan irányították a pert, és bár minden szinten veszítettek, ezenközben az ügy mind szélesebb értelmezést nyert, kezdve azzal, hogy "ki kell-e fizetni Hennessey számláit?", egészen addig, hogy "mit jelent az, hogy ember?". Arra törekedtek, hogy az egyes szinteken minél átfogóbb határozatok szülessenek.

Mindez évekbe telt, és több millió dollárt emésztett föl. Végre az ügy eljutott a Világbíróság elé.

Ez jóváhagyta az eredeti, Hennessey javára hozott ítéletet, és mindazokat az ehhez kapcsolódó bírói döntéseket, amelyek kimondták, hogy a robot-protézisekkel ellátott emberek megőrzik ember mivoltukat. A Világbíróság kimondta, hogy az emberi jelleg legfőbb meghatározója az agy. Azok a segédeszközök, amelyek hozzájárulnak az agy életben tartásához, semmiképpen sem fosztják meg az agyat alapvető és elidegeníthetetlenül emberi mivoltától. Elfogadhatatlan, állapította meg a bíróság, hogy az emberi szervezetbe beépített robot-protézisek robottá változtatnák az embert.

A végső ítélet kihirdetése után Simon DeLong afféle

győzelmi ünnepséget rendezett. A cég helyiségeiben tartott nagy eseményen természetesen Andrew is megjelent.

- Nos, Andrew, teljesen meg lehetünk elégedve. Amit magunk elé tűztünk, elértük. Először is sikerült jogérvényesen kimondatnunk, hogy akárhány mesterséges szövet építenek is be egy ember szervezetébe, attól az nem szűnik meg emberi szervezet lenni. Másodszor pedig sikerült a közvéleményt oly módon befolyásolnunk, hogy az ember szó fogalmát tágabb értelmezésben kell kezelni, minthogy ezen vagy a többi világon nincs olyan ember, aki a mesterséges szövetek széles körű hozzáférhetőségének hála, ne reménykedhetne élete nagymértékű meghosszabbításában.

- És mit gondolsz, a törvényhozás most már emberré fog engem nyilvánítani?

DeLong zavarban volt.

- Talán igen. Talán nem.

- Ez a legtöbb, amit a sokévi bírósági csatározás után ígérni tudsz?

- Bárcsak én is olyan optimista lehetnék, mint amilyenek te szeretnél látni. Az igazi ütközetet azonban még nem nyertük meg. Ott van még az az egyedüli szerv, amelyet a Világbíró az emberi lét kritériumának nevezett.

- Az elme.

- Az agy, Andrew. A bíróság ezt emelte ki, nem az elmét. Az elme elvont valami, míg az agy egy testi szerv. Az embereknek sejtekből felépült agyuk van, ezzel szemben a robotoknak - ha egyáltalán van - platina-iridium pozitron-agyuk. Neked mindenestre pozitron-agyad van. Ne, Andrew, ne nézz úgy rám. Tudom, mire gondolsz. Biztosítottak róla, hogy nem tudunk olyan mesterséges sejtes szerkezetet létrehozni, amely funkciójában megközelítené azt a szövetet, amelyet a bíróság ítélete említ. Ez még neked sem sikerülhet...

- Akkor hát mitévők legyünk?

- Természtésen nem adjuk fel. Li-hszing képviselő és egyre több más képviselő is mellettünk áll. Nem kétséges, hogy a Világtanács a törvényhozás többségét fogja támogatni.

- Van ilyen többség?
- Nincs - ismerte el DeLong. - Messze van attól. De még létrejöhet, ha a közvélemény hajlani fog afelé, hogy a szó tágabb értelmében elismerje a te ember-voltodat. Elismerem, ennek kicsi a lehetősége. Ám végül is te vagy az az ember, aki a kezükbe adta azokat a mesterséges szíveket, amelyektől ma már az életük függ.
- *Embert* mondtál?
- Igen, azt mondtam. Vagy talán nem ezért csatározunk, Andrew?
- De igen.
- Akkor jobb, ha már így is gondolkodunk. És ezzel a gondolkodással példát mutatunk, terjesztjük, amíg mindenki el nem fogadja. Nem lesz könnyű, Andrew. De eddig sem volt az, és semmi okunk azt hinni, hogy ezután könnyebb lesz. Figyelmeztetek, hogy nagyon kicsik az esélyeink. De ha nem akarod föladni, akkor vállalnunk kell a kockázatot.
- Én nem akarom föladni - jelentette ki Andrew.

21

Li-hszing képviselő azóta jócskán megöregedett, hogy először találkozott Andrew-val. Már nem viselt csábos, átlátszó ruhákat. Most valamivel szemérmesebb csőruházat volt rajta. Valaha csillogó fekete hajába egyre több ősz szál vegyült, és a korábnál jóval rövidebbre vágta a frizuráját.

Andrew természetesen semmit sem változott. Arca ugyanolyan sima volt, mint akkor, finom szálú, lágy haja még mindig barna volt. És a jó ízlés határain belül továbbra is ragaszkodott ahhoz a lenge öltözékhez, amely akkor volt divatban, amikor először ruhát vett magára.

Az év a végéhez közeledett. A New York-i utcákon fagyos téli szél süvített, és lenge hófoszlányokat kergetett a Világparlament fényes felhőkarcolója körül. A törvényhozás arra az évadra befejezte szócseit.

Andrew számára azonban a harc sehogy sem akart véget érni. A vita változatlan hévvel folytatódott. A meghökkenett képviselők az elképzelhető összes szempontot mérlegre tették, míg a szavazók, akik képtelenek voltak valamilyen egyértelmű álláspontot elfoglalni, hagyták, hogy eluralkodjon rajtuk az érzelem, a

páni félelem, a mélyen gyökerező bizonytalanság és előítélet...

Li-hszing képviselő visszavonta a törvényjavaslatát, és a konok ellentábor érveinek hatására lényegesen megváltoztatta. De még várt az újbóli beterjesztésével.

- Mi a szándékod? - faggatta Andrew. - Be fogod terjeszteni a módosított változatot az új ülészek elé, vagy nem?

- Te mit szeretnél?

- Tudhatod, hogy mit szeretnék.

Li-hszing kissé elcsigázottan bólintott.

- Egyszer már megmondtam neked, Andrew, hogy a te ügyedet én nem tudom teljes szívvel magaménak vallani, és ha a karrieremet veszélyeztetve látom, akár faképnél is hagyhatlak. Nos hát a karrierem valóban veszélyben forog. És mégsem hagyta magadra.

- És még mindig úgy érzed, hogy nem tudod magadénak vallani az én ügyemet?

- Nem. Azóta sajátomnak tekintem. Többé nincs bennem kétség, hogy ember vagy - embert csináltál magadból. És megértettem, hogy ha egyvalakitől is megtagadjuk az emberséget, akkor nincs megállás, és hamarosan emberek egész sokaságát megfosztjuk emberi méltóságuktól, ahogy az gyalázatos múltunkban oly sokszor megesett. Ezt soha többé nem engedhetjük meg. Ám mégis, mégis, Andrew... - habozva megtorpant.

- Folytasd - biztatta Andrew. - Most azt fogod közölni velem, hogy mindennek ellenére mégis magamra kell hagynod, nincs igazam, Chee?

- Nem ezt mondtam. De realistának kell lennünk. Szerintem megtettünk mindent, ami lehetséges.

- Így hát nem fogod beterjeszteni a módosított törvényjavaslatot.

- Ezt sem mondtam. A szünet után még egyszer megpróbálkozom. De becsületesen be kell vallanunk, Andrew, hogy nem győzhetünk. Nézd csak meg a számokat - megnyomott egy gombot, mire a falon megelevenedett egy képernyő. - Balra, a zöld mezőben vannak azoknak a szavazatai, akik makacsul ellenzik az értelmezés tágítását. Ez a törvényhozás mintegy negyven százaléka: a betonkemény, mozdíthatatlan ellenzéked. A piros mezőben vannak a támogatóid. Huszonnyolc

százalék. A többi a határozatlanok csoportja.

- Két színben? Miért?

- Sárgával jelöltem azt a csoportot, amely bár még nem döntött, de hajlik a te támogatásodra. Ezek összesen tizenkét és fél százalékot tesznek ki. A kékek inkább ellened hajlanak. Ez tizenkilenc és fél százalék.

- Értem.

- Ahhoz, hogy megszerezzük a többség támogatását, meg kell nyernünk a sárga mezőben lévő szavazatokat, plusz több, mint a felét azoknak, akik még ingadoznak, de jelenleg inkább ellened szavaznának. No és persze meg kell tartanunk a szilárdan melletted álló huszonnyolc százalékot. Még ha sikerülne is megnyernünk néhányat a makacs ellenzék táborából, akkor sem leszünk képesek rá, Andrew, hogy összehozzuk a többséget.

- Akkor mi értelme van egyáltalán annak, hogy beterjesszük a törvényjavaslatot? - firtatta Andrew.

- Mert tartozom neked ennyivel. De amint látod, nem fog kisülni belőle semmi, és attól tartok, hogy ez lesz az utolsó dobásunk. Nem azért, mintha félrevonulnék a harcmezőről - erről szó sincs -, hanem mert többé nem leszek abban a helyzetben, hogy harcolhassak. Mindent, amit eddig a te érdekedben tettem, a következő választásokon a fejemre fogják olvasni, és ez le fog húzni a süllyesztőbe. Efelől semmi kétség. El fogom veszíteni a helyemet.

- Tudom - mondta Andrew. - És ez bánt engem. Nem miattam, hanem miattad. Te ezt már régen előre láttad, nem igaz, Chee? És mégis kitartottál mellettem. Miért? Miért, amikor már az elején figyelmeztettél, hogy el fogsz hagyni, ha veszélyeztetem a karrieredet? Miért nem tetted meg?

- Tudod, az ember megváltoztathatja a véleményét. Valahogy úgy láttam, Andrew, hogy ha elhagylak, nagyobb árat kell fizetnem, és nem is akarom olyan nagyon, hogy még egy időszakra megválasszanak. Így is, úgy is már több mint negyedszázada ott ülök a törvényhozásban. Szerintem ez éppen elég.

- De ha te meg tudtad változtatni az álláspontodat, akkor miért nem képesek rá a többiek is?

- Azok megtették, akik hallgatnak az ész szavára. A többi - és sajnos ez a többség - egyszerűen mozdíthatatlan. Azok az irántad való mélységes ellenszenvük.

- Az övék, vagy azoké, akik rájuk szavaztak?
 - Ez is, az is. Még azok a törvényhozók is, akik maguk többé-kevésbé racionálisak, azt hiszik, hogy a választóik nem azok. De attól tartok, robot-kérdésekben bennük is az előítéletek diktálnak.
 - És az jó, ha egy törvényhozót az ellenszenv vezérli, amikor szavaznia kell?
 - Ó, Andrew...
 - Igen. Belátom, micsoda naivság tőlem ilyesmit kérdezni.
 - A naivság nem megfelelő szó. De tudod, sohasem ismernék be, hogy az érzelmeik alapján szavaztak. Gondosan kimódolt magyarázattal fognak szolgálni a döntésük megindoklására - a gazdaság, a római történelemből vett analógia, valamilyen őskori vallási érv - bármi, ami alkalmas az igazság elkendőzésére. De hát mit számít az? Az a fontos, hogy szavaztak, nem pedig az, hogy miért szavaztak úgy.
 - Tehát az egész dolog nyitja az agy szerkezete, nem igaz?
 - Igen, itt van a kutya elásva.
- Andrew óvatosan megjegyezte:
- Nem látom be, miért olyan eget verő kérdés ez számukra. Nem az a lényeg, hogy miből áll az agy; az a fontos, hogyan működik. A gondolkodásmódja, a reagálási ideje, az érvelési készsége és az, hogy képes-e általánosítani a tapasztalatait. Mi szükség arra, hogy az egész kérdést leegyszerűsítsék a szerves sejtek és a pozitronok szembeállítására? Nincs arra mód, hogy a funkcióképesség legyen a kritérium?
 - A funkcióképesség?
 - Az én agyam mindenre képes, amire egy emberi agy képes - még hozzá sok vonatkozásban jobb, gyorsabb, logikusabb. Lehet, hogy éppen ez zavarja őket. Nos, most már túl késő ahhoz, hogy véka alá rejtsem az intelligenciámat, ha ez a bajuk velem. De hát muszáj nekünk továbbra is ragaszkodnunk ahhoz, hogy akkor tekinthető az agy emberi agynak, ha a hivatalos álláspontnak megfelelően szerves sejtekből áll? Nem mondhatnánk ki egyszerűen, hogy az emberi agy olyan - szerves vagy nem szerves - valami, amely képes bizonyos fokú összetett gondolkodásra?

- Ez nem fog menni - mondta Li-hszing.

- Azért, mert ha az embert egyedül az agya alapján határozzuk meg, akkor nagyon sok ember marad a megszabott intellektuális szint alatt? - gonoszkodott Andrew. - Nincs igazam?

- Andrew, Andrew, Andrew! Hallgass rám: vannak, akik mindenáron meg akarják tartani a határt az emberek és a robotok között. Ha másért nem, hát presztízsből hangoztatják, hogy ők a magasabb rendű faj képviselői, és a robotok afféle alsóbbrendű teremtmények. Te az elmúlt száz évet azzal töltötted, hogy visszaverted ezeket az embereket, és sikerült olyan pozíciót kiverekedned magadnak, ami elképzelhetetlen lett volna a robotika kezdeti éveiben. De most olyan ügybe gabalyodtál, amelyben nem győzhetsz. Olyan testet öltöttél, amely minden tekintetben elég közel áll egy emberi testhez, a különbségek elhanyagolhatók: Eszel, lélegzet, izzadsz. Előkelő éttermekbe jársz, és kitűnő ételeket rendelsz magadnak, és ahogy észrevettem, a legjobb borokat, jóllehet el sem tudom képzelni, mi élvezetet lelsz abban, hacsak a felvágás nem okoz örömet.

- Számomra ez is sokat jelent - jegyezte meg Andrew.

- Legyen. Bizonyára akad sok olyan ember is, aki nem tudja értékelni a drága borokat, amelyeket felhajt, és ugyanazért issza, mint te. A te szerveid mesterségesek, de ma már nem vagy ebben egyedül. Nagyon valószínű, hogy vannak emberek, akik nagyjából olyan testben élnek, mint a tiéd - vagyis teljes egészében lecserélték azt, amely természettől fogva az övék volt. Ám közülük egy sem teljesen művi, Andrew. Senkinek sincs prothetikus agya. Nem is lehet. Ezért te alapvetően különbözöl mindenki mástól. A te agyad emberalkotta agy, az emberé nem. A te agyadat megszerkesztették, az emberé természetes fejlődés eredménye. Az embert anyja szülte, téged összeszereltek. Egy ember számára, aki eltökélte, hogy megőrzi a határt önmaga és a robotok között, ezek a különbségek olyanok, mintha lerombolhatatlan fal lenne az ember és a robot között.

- Semmi olyat nem mondasz, amit ne tudnék. Tény, hogy az én agyam szerkezetileg eltér a tiétektől. De funkciójában nem. Mennyiségileg talán más, de minőségileg nem. Ez is egy agy, még hozzá nagyon jó

agy. A pozitron és sejtes szerkezet szembeállítására pusztán ürügyül szolgál arra, hogy ne ismerjék el: én is - bár töleitek némileg különböző - emberi lény vagyok... Nem, Chee, ha kiderülne, mi a gyökere az én robot mivoltom ellen táplált indulatoknak, akkor azzal is szembe kellene nézni, hogy a felsőbbrendűség hangoztatása mögött félelem van: olyan valaki ellen ágálnak, aki minden vonatkozásban felsőbbrendű náluk.

- Sok év után - szakította félbe Li-hszing szomorúan - még mindig okosabb akarsz lenni az embernél. Szegény Andrew, ne haragudj rám, ha kimondom: a benned lévő robot rossz irányba vezérel.

- Tudhatnád, hogy mára már nagyon kevés maradt bennem a robotból.

- De valami azért maradt.

- Valami igen. És ha ettől is meg akarnék szabadulni... Chee Li-hszing riadt tekintetet vetett rá.

- Mit akarsz ezzel mondani, Andrew?

- Magam sem tudom. De van egy ötletem. A probléma az, Chee, hogy emberi érzések vannak az én robot-agyamban. De ez még nem tesz engem emberré, csupán egy boldogtalan robottá. Mennyi mindent megtettem robottestem följavításáért, és még mindig nem vagyok ember. De van még egy lépés, amit megtehetnék. Ha rá tudnám szólni magam...

22

Ha rá tudná szólni magát... És most végre rá tudta szólni magát.

Andrew arra kérte Chee Li-hszinget, hogy a lehetőség szerint készletesse az átdolgozott törvényjavaslat vitára és szavazásra bocsátását a Világparlamentben, mivel a legközelebbi jövőben új tervet akar megvalósítani, amely jelentősen befolyásolhatja az ügyet. De megmondta, hogy nem akarja beavatni őt a részletekbe. Egyébként is tisztára technikai dologról van szó, amelyben amúgy sem ismerné ki magát, és pillanatnyilag nem tud időt szakítani a magyarázatra. Annyit azonban leszögezett, hogy a végén még inkább ember lesz belőle. Ez a legfontosabb, és egyelőre be kell érnie ennyivel.

A képviselő nem minden nyugtalanság és tanácstalanság nélkül, de biztosította, hogy elegendő időt

ad neki talányos terve kivitelezéséhez.

Andrew megköszönte, és késedelem nélkül fölvette a kapcsolatot a nagy hírű robot sebésszel, akit kiszemelt a munkára. A tárgyalás nem volt könnyű. Andrew a bensőjében dúló nyugtalanság jeleként egyre halogatta a döntést, és töviről hegyire kifaggatta a doktort, miközben az egyre zavartabban hallgatta, milyen szokatlan és valószínűleg lehetetlen dologra akarja Andrew rávenni.

A robotika Első Törvénye jelentette az akadályt; a megszeghetetlen törvény, amely meggátolta, hogy egy robot bármilyen kárt tegyen egy emberi lényben. Végül Andrew nem halogatta tovább a dolgot, és kénytelen volt bevallani azt a tényt, amelyet a sebész nem is gyanított: hogy igazából nem is emberi lény.

- Nem hiszem, hogy jól értettem önt, uram - hökkent meg a sebész. - Ön azt állítja, hogy maga egy robot?

- Pontosan.

A sebész nyugodt és kifejezéstelen arcán természetesen nem látszott semmi. Csak fénylő fotoelektromos szeme árulta el nagy belső zavarodottságát, és Andrew megállapította, hogy a doktor pozitron-agyát elárasztják a tanácsstalanság ellentmondásos potenciáljai.

Kisvártatva így szólt:

- Korántsem akarok ellentmondani önnek, uram. De meg kell mondanom, hogy én semmi robotra valló jelet nem fedezek föl a külsejében.

- Igaza van. Külső megjelenésemet alaposan megváltoztatták, hogy minél jobban hasonlítsak az emberhez. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ember is vagyok. Meg kell vallanom, az utóbbi néhány évben minden követ megmozgattam, hogy jogilag tisztázzam a helyzetemet, ám a végén mindennek ellenére úgy látszik, mégis megmaradok robotnak.

- Sosem gondoltam volna, uram.

- Elhiszem.

Andrew nem a szikrázó egyéniségéért, éles elméjéért vagy a bonyolult társadalmi helyzetekben való eligazodás képességéért szemelte ki ezt a sebészt. Mindez mellékes volt. Egy dolog számított: sebészi képessége, és a hírek szerint kiváló operatőr volt. No meg az, hogy robot. Ahhoz, amit Andrew akart, kizárólag robot sebész jöhetett számításba, és egyetlen ember képességében és

jóhiszeműségében sem bízhatott meg. Csak egy robot végezheti el a munkát.

És csak egy robot hajlandó elvállalni. Erről majd Andrew gondoskodik.

- Amint mondtam, uram...

- Hagyd abba az urazást!

A robot látható zavarban elhallgatott. Aztán így folytatta:

- Amint mondtam, Mr. Martin, egy emberen az operáció, amelyet ön óhajt, az Első Törvény kiáltó megsértése lenne, ezért én semmiképpen sem hajthatnám végre. Ám ha ön, amint állítja, egy robot, akkor még mindig van egy bökkenő. Az operáció kárt okozna egy tulajdontárgyban, ezért csak akkor végezhetem el, ha egyenes utasítást kapnék rá a tulajdonostól.

- *Én* vagyok a saját tulajdonosom - jelentette ki Andrew. - Én szabad robot vagyok, és ezt írásokkal is tanúsíthatom.

- Egy szabad... robot...?

- Figyelj ide - fakadt ki Andrew. Most már ő volt az, akit elöntött az indulat, és pozitron-agya szinte fölforrt a nyugtalan potenciáloktól. - Elég legyen a szóból. Én nem fogom azt állítani, hogy ember vagyok - és erről te is egykettőre meggyőződhetsz, ha elkezdesz operálni, így hát nyugodtan kihagyhatjuk ebből az Első Törvényt. De a Második Törvény érvényes marad. Szabad robot vagyok, és te azt fogod tenni, amit én mondok. Nem tagadhatod meg a kívánságomat. Világos? - És a hangjába beleadta mindazt a határozottságot, amit az utóbbi évtizedek során elsajátított: - *Megparancsolom* neked, hogy hajtsd végre rajtam ezt az operációt.

A robot sebész vörös szemeit minden korábbinál élénkebb tűzre lobbantotta a belsejében dúló zavar és küzdelem, és hosszú percekig meg sem tudott szólalni.

Andrew jól tudta, mi megy végbe a sebészben. Itt van előtte egy ember, aki azt állítja magáról, hogy nem ember, vagy egy robot, aki ugyanolyan hatalmat vindikál magának fölötte, mint egy ember, és akár így, akár úgy, a sebész pályái sercegnak az értetlenségtől.

Ha ez a valaki valóban ember volna, akkor az Első Törvény hatástalanítaná a Másodikat, és a sebész nem fogadhatná el a megbízatást. Ám ha ez egy robot, akkor kérdés, hogy érvényesül-e a Második Törvény irányító hatása vagy sem? Feljogosítja-e vajon a Második Törvény

az egyik robotot, hogy parancsolgasson egy másiknak - még ha szabad robot is? Ez itt viszont olyan robot, aki tagadja, hogy ember, holott tisztára embernek látszik. A helyzet csaknem fölfoghatatlan. Kétértelműsége valószínűleg túlterheli a sebész pozitron-pályáit, összes vizuális érzéke azt harsogja, hogy a látogatója ember; az elméje viszont próbálja földolgozni azt az információt, miszerint nem az. A vizuális benyomás aktivizálja az Első és a Második Törvényt, a másik tény viszont nem.

Könnyen elképzelhető, hogy az efféle kaotikus ellentmondás végzetes rövidzárlatot okoz a sebész agyában. Vagy pedig - ahogy Andrew remélte -, a sebész biztonságos kiutat talál ebből a kutyaszorítóból, és a Második Törvény álláspontjára helyezkedik: vagyis a látogatója saját bevallása szerint nem eléggé ember ugyan ahhoz, hogy kihívja az Első Törvény tilalmát, ugyanakkor mégis rendelkezik annyi emberi vonással, hogy engedelmességre kényszeríthesse az orvost.

A sebész hosszas tétovázás után végül is ezt az utat választotta.

- Rendben van - adta be végül a derekát összetéveszthetetlen megkönnyebbüléssel a hangjában. - Megteszem, amit kér.

- Helyes.

- A tiszteletdíjam nem lesz kicsi.

- Az aggasztana, ha az volna - felelte Andrew.

23

A műtő távolról sem volt olyan lenyűgöző, mint az, amelyben az Amerikai Robot és Gépmember az utóbbi években elvégezte rajta a különböző följavításokat, de Andrew meg tudta állapítani, hogy ez is nagyszerűen be rendezve, és tökéletesen megfelel a feladatnak. Bámulattal és elismeréssel nyugtázta a lézerpadot, a mérő és ellenőrző műszerek sokaságát, a kisegítő fecskendőket, csöveket és vezetékeket sűrű hálózatát, aztán magát a műtőasztalt, amely ott állt az emelvényen a lámpák alatt és fehér lepedővel, csillogó krómacél szerszámaival várta nem mindennapi páciensét.

A sebész maga volt a megtettesült nyugalom. Időközben szemmel láthatóan elrendezte magában a konfliktust, amelyet Andrew szokatlan kívánsága és külső

megjelenésének kétértelműsége kavart föl benne, és most minden figyelmét a szakmai feladatra összpontosította. Andrew végleg meggyőződött róla, hogy az operációra nem is választhatott volna ki mást, mint egy robot sebészt.

Mégis, amikor elérkezett, a műtét pillanata, egy röpké másodpercre - de csak egy másodpercre - kissé elbizonytalanodott. Mi lesz, ha valami hiba csúszik be? Mi lesz, ha valamilyen maradandó károsodást szenved? Mi lesz, ha a műtét nem sikerül, és neki vége lesz a műtőasztalon?

De nem. Kár aggódnia. Az operáció nem vallhat kudarcot. Ám ha mégis?... Nem. Erre gondolni sem szabad.

A sebész fürkészve nézett rá.

- Készen van? - kérdezte.

- Tökéletesen - felelte Andrew. - Lássunk hozzá.

- Rendben van - mondta a robot sebész flegmán, és sebes, kaszáló mozdulattal nagyszerűen kiképzett jobb kezébe vette lézerekészletét.

Andrew úgy döntött, hogy az egész eljárás alatt tudatánál marad. Semmi kedve nem volt hozzá, hogy akár egy pillanatra is kikapcsolja az éberségét. A fájdalom őt nem érdekelte, de bizonyos akart lenni abban, hogy lelkiismeretesen végrehajtják az utasításait. De hát másként nem is tehettek. A sebész robot volt, tehát eleve el sem térhetett az előre megbeszélte menetrendtől.

Amire viszont Andrew nem volt fölkészülve, az a műtét után érzett váratlanul heves gyengeség és elesettség.

Még sohasem fogta el olyan érzés, mint amilyen a gyógyulás első óráiban rátört. Még akkor sem kellett ilyesmit megtapasztalnia, amikor az agyát a robot hüvelyéből az android testbe átültették.

A járása imbolygóvá és bizonytalanná vált. Gyakran olyan érzése támadt, mintha a padló fölökörödné előtte, és az arcába csapna. Voltak időszakok, amikor az ujjai annyira remegtek, hogy alig tudta megtartani a kezében a tárgyakat. Látása, amely mindig is hibátlan volt, hosszú percekre elhomályosodott. Vagy ha megpróbálta fölidézni valakinek a nevét, csak valami idegesítő ürességet érzett emlékezetében távoli zugaiban.

Az operáció utáni első héten egy egész délutánt töltött azzal, hogy megpróbálta emlékezetébe idézni annak az

embernek a teljes nevét, akit csak úgy ismert, hogy Sir. Aztán egyszerre csak beugrott a név: Gerald Martin. De most meg kiment a fejéből a Kicsi Miss fekete hajú idősebb nővérének a neve, és többórás szorgos kutatásba került, mire hirtelen eszébe villant Melissa Martin neve. Két óra! Amikor két ezred másodperc is sok volna!

Többé-kevésbé ez volt az, amire Andrew-nak számítania kellett, és a maga elvont módján számított is rá. Mégis a valóságos érzés a legsötétebb várakozásait is messze túlszárnyalta. A testi gyengeség teljesen új volt számára. De új volt a koordináció gyatrasága, a reflexek bizonytalansága, a tökéletlen látás és az időnkénti emlékezetkihagyás is.

Mennyire megalázó, tűnődött magában, ilyen gyarlónak, ilyen *emberinek* érezni magát.

Nem, helyesbítette magát. Nincs ebben semmi megalázó. Éppen ellenkezőleg. Emberi dolog gyarlónak érezni magát. Hiszen mindenképp ez után sóvárogtál: hogy ember légy. És most megkaptad. Éppen a gyarlóságok, a gyengeségek - a pontatlanságok azok, amelyek emberré teszik az embert. S ami arra sarkallja őt, hogy fölébe kerekedjék a gyarlóságainak.

Neked azelőtt sohasem voltak gyarlóságaid, mondta magának. De most már vannak, s ez így is van jól. Elérted, amit magad elé tűztél, és nem szabad nyavalyognod.

Fokozatosan, napról napra érezte a javulást. De csak nagyon lassan.

Először az emlékezete tért vissza. Andrew boldogan konstatálta, hogy ismét azonnali és teljes bejárása van az egész múltjához.

Ott ült magában Gerald Martin egykori házában nagy szobájában, a kandalló előtti öblös fotelban, és hagyta, hogy elméjén sorra átvonuljanak a letűnt évek képei: a gyár, ahol összeszerelték és megérkezése a Martin-házba; a gyermek Kicsi Miss és a Miss, amint ott sétálnak vele a tengerparton; a Sir és a Madam az ebédlőasztal mellett; a faszobrok meg a fabútorok, amelyek kikerültek a kezéből; az Amerikai Robot vezetői, akik ideutaztak Nyugatra, hogy szemügyre vegyék őt; a kis Sir első látogatása; amikor először öltött ruhát magára; azután a házassága és Paul Charney születése. Meg olyan

kevésbé kellemes emlékek is, mint amikor a közkönyvtárba menet az a két csirkefogó szét akarta szerelni, és még sok-sok egyéb, kis híján kétszáz esztendő minden emléke.

Mind megvan. Az elméje nem szenvedett maradandó károsodást, és ez hatalmas megkönnyebbülést okozott neki.

Már a padló sem akart az arcába csapódni. A látása sem tréfálta meg többé. A keze dühítő remegése is megszűnt. Attól sem kellett tartania, hogy megbotlik és orra bukik. A legtöbb lényeges vonatkozásban ismét önmaga volt.

De azért maradt benne egy kis gyengeség, vagy legalábbis úgy érezte: makacs, krónikus fáradtság, amikor úgy érezte, hogy le kell ülnie és megpihennie, mielőtt a következő feladathoz fogna.

Az is lehet, hogy mindezt csak képzelte. A sebész nagyon meg volt elégedve a gyógyulásával.

Andrew tudta, hogy van egy *hipochondria* nevű tünetegyüttes, amikor azt képzelet valaki, hogy bizonyos betegségben szenved, holott kutya baja sincsen. Azt hallotta, hogy ez eléggé elterjedt az emberek között. A hipochondriában szenvedő betegek mindenféle tünetet vélnek fölfedezni magukban, amelyeket semmiféle orvosi vizsgálat nem képes kimutatni; és minél jobban beleélik magukat abba, hogy betegek, annál több tünetet vélnek fölfedezni.

Andrew fejében megfordult, hogy a hosszú idő alatt nem sikerült-e magának egy kis hipochondriát beszereznie, és mosolyt csalt az arcára a gondolat. Könnyen meglehet, gondolta. Saját vizsgáló rendszere semmiféle mérhető leromlást nem mutatott ki képességeiben. Az összes paraméter a megengedett hibahatáron belül működik. Akkor hát mégis... miért érzi magát olyan fáradtnak?

Bizonyára a képzelete játszik vele. Andrew megparancsolta magának, hogy többé ne gondoljon a fáradtság érzetére. És mit sem törődve a fáradtságával, még egyszer fölkerelkedett, hogy a kontinens túlsó oldalán, a Világparlament zöld üvegből épült-New York-i felhőkarcolójában fölkeresse Chee Li-hszinget.

Amikor belépett a képviselő nagy és fényűző irodájába, az, mint akármelyik vendégének, gépiesen az íróasztala előtti székre mutatott. Andrew azonban

valamiféle maga számára is megmagyarázhatatlan lovagiasságból mindig is szívesebben maradt állva a jelenlétében, és most különösképpen nem akart helyet foglalni. Ezzel csak még jobban elárulná magát. Pedig néhány perc elteltével máris érezte, hogy kissé nehezebbre esik az állás, ezért amennyire feltűnés nélkül tehetette, nekitámaszkodott a falnak.

- A végső szavazás ezen a héten lesz, Andrew - tájékoztatta őt Li-hszing. - Mindent megtettem, hogy kitoljam a dolgot, de mostanra minden fufangból kifogytam, és tovább nem lehet halogatni. Meglesz a szavazás, és veszíteni fogunk... És ezzel vége, Andrew.

- Hálás vagyok, hogy sikerült elhúznod a dolgot - mondta Andrew. - Ezzel időt nyertem, és föltettem az utolsó tétet.

Li-hszing aggályos pillantást vetett rá.

- Miféle tétről beszélsz, Andrew? - Majd némi bosszússággal a hangjában: - Olyan titokzatos voltál az utóbbi hónapokban! Homályos célzásokat tettél ilyen-olyan nagy vállalkozásodra, ám senkinek sem árultad el, mit forgatsz a fejedben.

- Nem tehettem meg, Chee. Ha elárultam volna neked, vagy csak egy szót szóltam volna Feingold és Charneyéknak, akkor megállítottatok volna. Ebben biztos vagyok. Hiszen neked csak egy parancsszavadba került volna, hogy megállíts engem. A Második Törvény - ez ellen nem tehetek semmit. Simon DeLong ugyanazt tette volna. Ezért kénytelen voltam titokban tartani a tervemet, amíg meg nem valósítom.

- No és mit csináltál, Andrew? - kérdezte Chee Li-hszing halk, csaknem baljós hangon.

- Megegyeztünk, hogy az agyon múlik minden - a pozitron-agy kontra szerves agy. Ám mi volt emögött az igazi tét? Az intelligenciám? Nem. Az igaz, hogy szokatlan elmével vagyok megáldva, de utánam összetörték az öntőformát. A többi robotnak is megvan a maga kimagasló észbeli képessége egy bizonyos területhez, arra a célra, amelyre létrehozták, egyébiránt azonban elég ostoba jószágok. Ahogyan egy komputer is ostoba, függetlenül attól, hogy hány billiószor gyorsabban képes összeadni egy számoszlopot, mint az ember. Így hát igazából nem az intelligenciám miatt féltékenyek rám az emberek. Szép számmal akadnak, akik gondolkodásban lepipálnak

engem.

- Andrew...

- Hadd fejezzem be, Chee. Már a lényegnél tartok. Megígérem.

Igyekezett valahogy megtámaszkodni, remélve, hogy Li-hszing nem veszi észre, hogy huzamosabb ideig nehezebbre esik támasz nélkül megállni a lábán. De Andrew gyanította, hogy máris feltűnt neki, ugyanis az asszony tétova, nyugtalan tekintettel meredt rá.

- Mi a legnagyobb különbség az én pozitron-agyam és az emberi agyvelő között? - folytatta Andrew. - Az, hogy az ön agyam *halhatatlan*. Ugye, belátod, hogy minden bajunknak ez a forrása. Mert kit érdekelhet az, hogy milyen egy agy, vagy milyen anyagból van, vagy miképpen jött erre a világra? A fontos az, hogy a szerves emberi agysejtek meghalnak. Meg *kell* halniuk. Sorsukat nem kerülhetik el. Minden más testi szervet pótolni lehet mesterséges protézissel, csak az agyat nem, mert azzal megváltoztatnák, azaz megölnék az egyéniséget. És a szerves agyra idővel ott vár a halál. Miközben az én pozitron-pályáim...

Li-hszing arcára egyre jobban kiült az iszonyat.

Andrew tisztában volt vele, hogy a másik kezdi megérteni. De neki szüksége volt rá, hogy végigmondhassa. Ezért könyörtelenül folytatta:

- Az én pozitron-pályáim már csaknem kétszáz esztendeje megvannak, minden észrevehető leromlás nélkül, anélkül hogy a legkisebb nemkívánatos változás is végbement volna bennük, és biztos, hogy még néhány évszázadig kitartanak. De az is lehet, hogy a végtelenségig, ki tudná megmondani. Hiszen az egész robotikai tudomány még csak háromszáz éves, és ez az idő túl rövid ahhoz, hogy meg lehetne mondani, mennyi egy pozitron-agy teljes élettartama. Az én agyam gyakorlatilag halhatatlan. Nem ez hát az az alapvető különbség, amely elválaszt engem az emberi fajtól? Az emberek azért hajlandók elviselni a robotok halhatatlanságát, mert egy gépnél egyenesen erény, ha minél tovább eltart, és emiatt senki sem érzi lelkiileg fenyegetve magát. Ellenben sohasem volnának képesek elviselni egy halhatatlan emberi lényt, minthogy a saját halandóságuk tudata is csak addig elfogadható számukra,

amíg közvetlenül nem róluk van szó. Mentsetek föl egyetlen valakit a halál alól, és abban a pillanatban az összes többi ember megcsalatra érzi magát. És ez az oka annak, Chee, hogy megtagadták tőlem az emberséget.

- Azt mondtad, hogy rátérsz a lényegre - vetette közbe Li-hszing élesen. - Akkor hát halljuk! Mit tettél magaddal, Andrew? Hallani akarom.

- Kiiktattam a problémát.

- Kiiktattad? Hogyan?

- Évtizedekkel ezelőtt, amikor az agyamat áthelyezték ebbe az android testbe, hozzákapcsolták a szerves idegszálakhoz, ám gondosan elszigetelték azoktól az anyagcsere-folyamatoktól, amelyek idővel a leromlását okozták volna. És most alávettem magam egy utolsó műtétnek, amelynek során átrendezték az agyat a testtel összekötő csatlakozásokat. A szigetelést eltávolították. Most már az én agyam is ki van téve ugyanazoknak a romlási folyamatoknak, amelyek minden szerves anyagot fenyegetnek. A folyamatot úgy szabályozták be, hogy a pályámból lassan - nagyon lassan - elszivárog a potenciál.

Li-hszing ráncokkal teli arca egy percig semmi érzelmet nem árult el. Aztán összeszorította az ajkait, és a kezeit ökölbe szorította.

- Azt akarod mondani, Andrew, hogy megrendezted a halálodat? Nem! Nem, ezt nem tehetted meg! Ezzel megsértenéd a Harmadik Törvényt.

- Nem egészen - tiltakozott Andrew. - Többféle halál is létezik, Chee, és a Harmadik Törvény nem tesz különbséget közöttük. De én igen. Én azt tettem, hogy választottam a testem halála és a vágyaim és törekvéseim halála között. A Harmadik Törvényt igazán akkor sértettem volna meg, ha rosszul választok. De így nem. Igen, mint robot, örökké élhetnék. De megmondom neked, hogy inkább meghalok emberként, mintsem örökké éljek robotként.

- Andrew! Ne! - kiáltott föl Li-hszing. Fölugrott az asztala mellől, és meglepő gyorsasággal Andrew-hoz rohant és megragadta a karját, mintha meg akarná rázni. De csak erősen megszorította, hogy az ujjai mélyen benyomódtak Andrew szintetikus húsába... - Andrew, ezzel nem fogod elnyerni, amire vágyasz. Óriási ostobaságot követtél el. Változtasd vissza magadat.

- Lehetetlen. Annak túl nagy a kockázata. Az operációt nem lehet visszafordítani.

- És most?

- Van egy évem hátra, Chee - nagyjából. Meg fogom érni a létrehozásom kétszázadik évfordulóját. Megvallom a gyengeségemet, úgy időzítettem a dolgot, hogy addig kitarssak. Utána - természetes halál, Chee. Más robotokat szétszerelnek, végleg kikapcsolnak, működésképtelenné tesznek. Én egyszerűen meghalok. Az első robot, aki meghal - azaz ha még mindig robotnak tartanak.

- Nem tudom elhinni, amit mondasz, Andrew. Mi jó származik ebből? Elpusztítod magad semmiért - semmiért! Nem érte meg.

- De nekem igen.

- Akkor ostoba vagy, Andrew!

- Nem én - tiltakozott Andrew gyengéden. - Ha ezzel végre elnyerem az emberséget, akkor megérte. De ha ez nem sikerül, akkor legalább egyszer s mindenkorra véget ér az én meddő sóvárgásom és fájdalmam, és akkor is megérte.

- Fájdalom?

- Igen, fájdalom. Azt hiszed, Chee, hogy én sohasem éreztem fájdalmat?

Ekkor Li-hszing olyasmit tett, ami kimondhatatlanul megdöbbenett Andrew-t. Csendesen sírdogálni kezdett.

24

Különös volt, ahogy Andrew hosszú életének utolsó drámai cselekedete megragadta a világ képzeletét. Bármit tett is azelőtt, semmi sem volt képes meggyőzni az embereket afelől, hogy embernek tekinthetik őt.

Andrew a végén hajlandó volt elfogadni a halált is, csak hogy teljes embernek ismerjék el, és ezt a hatalmas áldozatot már nem lehetett visszautasítani.

Az esemény híre szélviharként söpört végig a világon.

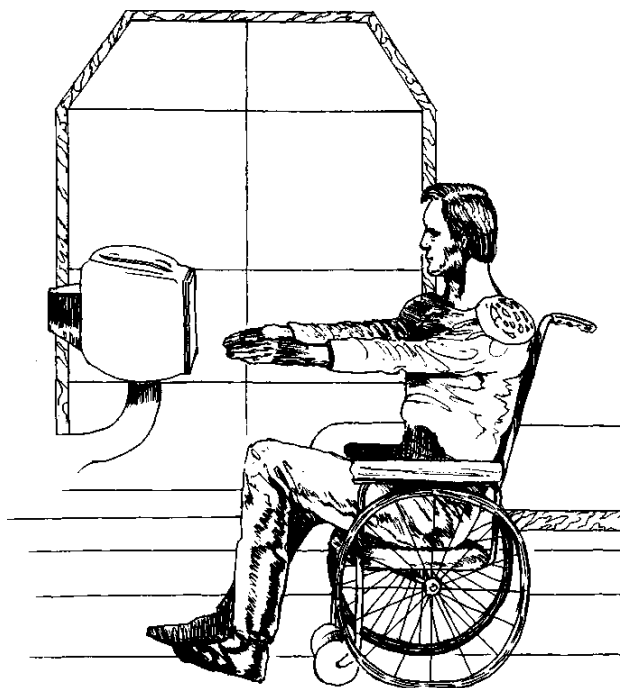
Az emberek semmi másról nem beszéltek. A törvény, amely megadta Andrew-nak, amire oly hosszú ideje vágyott, ellenvetés nélkül átment a Világparlamenten. Senki sem mert ellene szavazni. De még vitát is alig nyitottak fölötte. Minek is nyitottak volna? Bármilyen példa nélküli volt is az eset, ezúttal azonban mindenki hajlandó volt sutba dobni a kételyeit.

A végső ceremóniát szándékosan úgy időzítették, hogy egybeessen Andrew létrehozásának kétszázadik évfordulójával. A Világtanács nyilvánosan fogja aláírni és ezzel törvényerőre emelni az előterjesztést, és a ceremóniát az egész világ közvetíteni fogja, sőt a közvetítést átveszik a Holdon és a távolabbi űrtelepeken is.

Andrew egy tolókszóban ült. Még képes volt járni, de csak tántorogva, és nem akarta, hogy az a sok milliárd ember elesettnek lássa. Mert sok milliárd ember szeme előtt zajlott az esemény, szinte mindenki őt figyelte.

A ceremónia rövid volt és célratoró. A Világtanács elnöke - vagyis inkább az elektronikus mása, ugyanis Andrew a kaliforniai házában tartózkodott, míg az elnök New Yorkban - ezzel kezdte:

- Különleges nap ez, Andrew Martin, nem csupán az ön, hanem az egész emberi faj számára. Páratlan nap ez a mai. De önhöz hasonló személy sem élt még a Földön. Ötven esztendővel ezelőtt ünnepelték, Andrew, az Amerikai Robot és Gépember Társaság központjában az ön életre hívásának százötvenedik évfordulóját. Úgy tudom, hogy azon az ünnepségen az egyik szónok úgy köszöntötte önt, mint másfél évszázados robotot. Ez a kijelentés részben igaz is volt. De ma már tudjuk, hogy csak részben volt az. Ezért a világ elhatározta, hogy igazságot szolgáltat önnek, és ennek ma érkezett el a napja. - Az elnök Andrew-ra mosolygott. Az előtte lévő kis emelvényen egy iromány hevert. Az elnök a dokumentum fölé hajolt, és kimért mozdulattal aláírkantotta.

Aztán fölemelte a tekintetét, és ünnepélyes hangon így szólt:

- Ezennel kijelentem, hogy a rendelet visszavonhatatlan jogerőre emelkedett. Ezennel kijelentjük, hogy ön nem robot. Ezt tanúsítja a most aláírt dokumentum. A mai napon, Mr. Martin, kétszáz éves emberré nyilvánítjuk önt.

És Andrew hasonlóképpen mosolyogva kinyújtotta a kezét, mintha át akarná hidalni a földrésznyi távolságot és meg akarná ragadni az elnök kezét. A mozdulatot gondosan begyakorolták, és milliméter pontossággal kiszámították. És a sok milliárd néző úgy látta, mintha, a két kéz valóban megérintené egymást, és egy pillanatra a két ember meleg, emberi kézfogásban egyesülne.

25

A pár hónappal korábbi ceremónia már csak homályos emlék volt, amint egyre közelebb került a vég. Andrew gondolatai egyre homályosabbak lettek, amint ott feküdt az ágyában a Csendes-óceánra néző nagy házban.

Ember! Végre ember lett belőle! Hosszú évtizedeken át küzdött érte, robot léte legelején még maga sem volt teljesen tisztában azzal, hogy mit is akar tulajdonképpen, de útközben egyre tisztábban látta a célt, és végre elérte

azt, ami felé oly kétségbeesetten úzte-hajszolta magát. Elérte a szinte elérhetlent - olyasmit, amire még nem volt példa az emberi faj történetében.

Azt akarta, hogy ez legyen az utolsó gondolata. Azt akarta, hogy ezzel olvadjon bele a halálba.

Andrew még egyszer utoljára fölnyitotta a szemét, és fölismerte Li-hszinget, aki komor ünnepélyességgel várakozott az ágya mellett. Mások is voltak ott, akik eljöttek, hogy tanúi legyenek élete utolsó perceinek, mint ahogy réges-régen ő is ezt tette a Sirrel és a Kicsi Misszel; de azok csak elmosódó árnyak voltak a háttérben. A nevek, az arcok, minden kezdett kihullani az emlékezetéből. Kétszáz éves élete minden fölhalmozott emléke veszendőbe ment.

Csak hadd menjen, gondolta. Hadd menjen minden.

Csupán Li-hszing törékeny alakja rajzolódott ki élesen a mélyülő szürkeségből. Barátai közül az utolsó. Oly sok barátja volt a hosszú kétszáz év alatt, de már egytől egyig elmentek, egyedül ő maradt meg. Andrew lassan, tétován kinyújtotta felé a kezét, és homályosan érezte, hogy az asszony megragadja. Valamit mondott neki, de már nem tudta kivenni a szavakat.

Aztán az ő alakja is elmosódott, ahogy Andrew utolsó gondolatai elszivárogtak a sötétségbe.

Dermesztő hidegség öntötte el, amint Li-hszinget is elnyelte a mindent elárasztó sötét köd.

Ekkor utoljára, mielőtt még mindent ellepett volna a sötétség, egy utolsó gondolat szökött vissza. Egy remegő kép, annak az embernek az alakja, aki csaknem kétszáz évvel azelőtt először ismerte föl benne azt, hogy kicsoda. Az alakot fényből és melegségből szőtt dicsfény övezte. Fénylő aranyhaja akár a felkelő nap. Mosolyogva integetett feléje.

- Andrew - hívta kedvesen. - Jöjj, Andrew! Jöjj. Tudod, ki vagyok.

- Kicsi Miss - suttozta halkan, hogy senki sem hallotta meg. Aztán lehunyta a szemét, és egyszerre körülölelte a sötétség, és végre teljes emberként boldogan eltávozott az élők közül.

Vége